

Valstybinė
kainų ir
energetikos
kontrolės
komisija

Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinė ataskaita Europos Komisijai

Parengė:

Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija

Vilnius, 2015

Turinys

1.	PRATARMĖ.....	7
2.	PAGRINDINIAI ĮVYKIAI ELEKTROS ENERGIJOS IR GAMTINIŲ DUJŲ RINKOSE.....	11
	2.1. Elektros energetikos sektorius	11
	2.1.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas	11
	2.1.2. Tiekimo saugumas	11
	2.1.3. Konkurencija elektros energijos tiekimo rinkoje ir rinkos priežiūra	12
	2.1.4. Elektros energetikos įstatymą įgyvendinančių teisės aktų rengimas.....	15
	2.1.5. Reguluojamosios veiklos kainodara, transportavimo kainų ir prijungimo įkainių nustatymas	15
	2.1.6. Tarptautinis bendradarbiavimas.....	18
	2.2. Dujų sektorius.....	20
	2.2.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas	20
	2.2.2. Suskystintų gamtinių dujų terminalo projektas	22
	2.2.3. Įleidimo–išleidimo taškų kainodara perdavimo sistemoje	24
	2.2.4. Konkurencijos gamtinių dujų tiekimo rinkoje formavimas, pagrindiniai 2014 metų dujų rinkos stebėsenos pokyčiai	24
	2.2.5. Reguluojamosios veiklos kainodara, transportavimo kainų ir prijungimo įkainių nustatymas	27
3.	ELEKTROS RINKA	28
	3.1. Tinklo reguliavimas	28
	3.1.1. Atskyrimas.....	28
	3.1.2. Techninis funkcionavimas	29
	3.1.3. Tinklų tarifai prijungimui ir prieigai.....	33
	3.1.4. Tarpsisteminės prekybos problemos.....	36
	3.1.5. Teisės aktų laikymasis	38
	3.2. Konkurencijos skatinimas.....	39
	3.2.1. Didmeninė rinka	39
	3.2.1.1. Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra 37(1)(i), (j), (k), (l), (u) ir 40 (3) straipsniai	40
	3.2.2. Mažmeninė rinka.....	41
	3.2.2.1. Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra 37(1)(i), (j), (k), (l), (u) ir 40 (3) straipsniai	41
	3.2.2.2. Tiekimo kainų rekomendacijos, rinkų tyrimai ir priemonių, skatinant efektyvią konkurenciją, taikymas	44
	3.3. Tiekimo saugumas (jei ir tiek, kiek reguliuotojas yra kompetentinga institucija)	45
	3.3.1. Tiekimo ir paklausos balanso priežiūra	46
	3.3.2. Investicijų į gamybos pajėgumus, susijusius su tiekimo saugumu, priežiūra.....	47
	3.3.3. Priemonės pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimui	49
4.	DUJŲ RINKA	50

4.1. Tinklo reguliavimas	50
4.1.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas	50
4.1.2. Techninis funkcionavimas	56
4.1.3. Tinklo ir SGD tarifai prieigai ir prisijungimui	61
4.1.4. Tarpvalstybiniai klausimai.....	67
4.1.5. Teisės aktų laikymasis	76
4.2. Konkurencijos skatinimas.....	77
4.2.1. Didmeninė rinka	77
4.2.1.1. Gamtinių dujų kainų lygio, skaidrumo, atviros rinkos ir konkurencijos efektyvumo stebėseną didmeninėje rinkoje	77
4.2.2. Mažmeninė gamtinių dujų tiekimo rinka.....	80
4.2.2.1. Gamtinių dujų kainų lygio, skaidrumo, atviros rinkos ir konkurencijos efektyvumo stebėseną mažmeninėje rinkoje	80
4.3. Tiekimo saugumas	83
4.3.1. Pasiūlos ir paklausos priežiūra.....	83
4.3.2. Numatoma paklausa, reikalingi pajėgumai ir tiekimas.....	84
4.3.3. Priemonės pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimui	84
5. VARTOTOJŲ APSAUGA IR GINČŲ NAGRINĖJIMAS ELEKTROS IR DUJŲ SEKTORIUOSE	85
5.1. Vartotojų apsauga	85
5.2. Ginčų nagrinėjimas	90

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos 2011–2015 metams (Lt ct/kWh).....	16
2 lentelė. Elektros vartotojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainiai (100 proc.), Eur be PVM.....	17
3 lentelė. Elektros vartotojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainiai buitiniams ir socialiai pažeidžiamiems** vartotojams, Eur be PVM.....	17
4 lentelė. Elektros vartotojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainiai kitiems vartotojams***, Eur be PVM.....	18
5 lentelė. Buitinių vartotojų prijungimo įkainių kitimas 2012–2015 metais	28
6 lentelė. AB „Lesto“ persiuntimo patikimumo kokybės rodiklių vykdymas 2014 metais.....	31
7 lentelė. Pagrindinės investicijų grupės į elektros energijos perdavimo sistemą 2014–2023 metais....	35
8 lentelė. Perdavimo sistemos operatoriaus investicijos už 2016–2018 metus.....	48
9 lentelė. Elektros energijos poreikio prognozė ateinantiems 10 metų.....	48
10 lentelė. 2015 m. nustatytos perdavimo paslaugos kainos viršutinės ribos už pajėgumų vienetą.....	64
11 lentelė. Skirstymo kainų viršutinių ribų kitimas 2009–2015 m., Lt/tūkst. m ³	65
12 lentelė. Prijungimo įkainių kitimas 2009–2015 metais.....	66
13 lentelė. Vidutinio prijungimo įkainio antros grupės buitiniams vartotojams palyginimas	67
14 lentelė. Techniniai pajėgumai ir jų panaudojimas tarpvalstybiniuose taškuose	68
15 lentelė. 2014 m. suderinti investicijų projektai perdavimo veikloje	74
16 lentelė. 2014 m. suderinti investicijų projektai skirstymo veikloje	75
17 lentelė. Gamtinių dujų tarifai buitiniams vartotojams (su PVM), Lt	81
18 lentelė. Finansinės analizės rezultatai	88
19 lentelė. Ekonominės analizės rezultatai	88

Iliustracijų sąrašas

1 pav. Pardavimų rinkos struktūra elektros biržoje pagal įmones, 2013–2014 m.	12
2 pav. Elektros pirkimų struktūra elektros biržoje pagal tiekėjus, 2012–2014 m.	13
3 pav. Mažmeninės rinkos pardavimo struktūra pagal tiekėjus, proc., 2013–2014 m.	13
4 pav. Vidutinė elektros energijos kaina 2012–2015 metams (Eur ct/kWh be PVM)	16
5 pav. Gamtinių dujų importo į Lietuvą segmento dalyviai	25
6 pav. Rinkos struktūra pagal importuojamų gamtinių dujų kiekį 2014 m., proc.	25
7 pav. Gamtinių dujų vidutinė importo kaina 2007–2014 metais, Lt už tūkst. m ³	26
8 pav. Dėl elektros energijos tiekimo nutraukimų perdavimo tinklu nepersiųstos elektros energijos kiekis (END) ir šio rodiklio minimalus lygis, MWh	30
9 pav. Vidutinė perdavimo tinkle elektros energijos nutraukimų trukmė (AIT) ir šio rodiklio minimalus lygis, min.	30
10 pav. Vidutinė neplanuotų elektros energijos persiuntimo skirstomuoju tinklu nutraukimų trukmė (SAIDI) ir šio rodiklio minimalus lygis, min./vartotojui	30
11 pav. Vidutinis elektros energijos skirstomajame tinkle nutraukimų skaičius vartotojui (SAIFI) ir šio rodiklio minimalus lygis, skaičius/vartotojui	30
12 pav. AEI struktūra pagal įrengtąją galią 2013–2014 m., MW	33
13 pav. Kiekvieną mėnesį nustatomos elektros energijos rinkos kainos kitimas 2013–2014 m. (Eur ct/kWh be PVM)	40
14 pav. Elektros energijos visuomeninės kainos struktūra 2015 metais {2014 metais} (2013 metais) (Eur ct/kWh)	42
15 pav. VIAP lėšų biudžeto struktūra 2007–2015 metais (proc.)	42
16 pav. VIAP kaina ir pokytis 2007–2015 metais, Eur ct/kWh	43
17 pav. Elektros energijos kaina buitiniams vartotojams, suvartojantiems 2500–5000 kWh per metus, be mokesčių 2013–2014 metų I pusmetį (Eur/kWh)	43
18 pav. Elektros energijos kaina nebuitiniams vartotojams, suvartojantiems 500–2000 MWh per metus, be mokesčių 2013–2014 metų I pusmetį (Eur/kWh)	44
19 pav. Gamtinių dujų sektoriaus įmonių sąsajumas, įgyvendinus III energetikos paketą	54
20 pav. AB „Lietuvos dujos“ SAIDI rodiklis neplanuotiems nutraukimams dėl operatoriaus atsakomybės	58
21 pav. AB „Lietuvos dujos“ vidutinis neplanuotų nutraukimų skaičius vienam vartotojui	59
22 pav. Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos topologinis žemėlapis pagal įleidimo–išleidimo taškų kainodarą	63
23 pav. Gamtinių dujų prijungimo tarifo antrojo pogrupio buitiniams vartotojams pastoviosios dalies kitimas 2009–2015 metais, Lt	67
24 pav. Gamtinių dujų prijungimo tarifo antrojo pogrupio buitiniams vartotojams kintamosios dalies kitimas 2009–2015 metais, Lt/m	67
25 pav. Perdavimo rinkos struktūra pagal transportuotą gamtinių dujų kiekį 2008–2014 m., proc.	69
26 pav. Investicijos į perdavimo ir skirstymo infrastruktūrą 2008–2014 m., mln. Lt	75
27 pav. Didmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos struktūra 2014 m.	78
28 pav. Biržos dalyvių skaičius 2013–2014 m.	79
29 pav. Vidutinė gamtinių dujų kaina 2014 m. UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje, Lt/tūkst. m ³	80
30 pav. Įvykdytų sandorių vidutinė gamtinių dujų kaina 2014 m. UAB „Baltpool“ gamtinių dujų biržoje, Lt/tūkst. m ³	80
31 pav. AB „Lietuvos dujų tiekimas“ tarifo kintamosios dalies buitiniams vartotojams struktūra 2015 m. I pusmetį, Eur	82
32 pav. Rinkos struktūra pagal importuotų gamtinių dujų kiekį 2008–2014 m., tūkst. m ³	83
33 pav. Importuojamų gamtinių dujų kiekių pokytis 2008–2014 m., (mln. m ³)	84
34 pav. Gamtinių dujų suvartojimas Lietuvoje 2008–2014 metais, mln. m ³	84
35 pav. Elektros kainų palyginimo sistema	86

36 pav. VKEKK gautų vartotojų skundų ir prašymų dinamika 2008–2014 metais (vnt.).....	90
37 pav. VKEKK gautų vartotojų skundų ir prašymų pasiskirstymas pagal sektorius 2008–2014 metais (proc.)	91
38 pav. VKEKK gautų vartotojų skundų ir prašymų pasiskirstymas pagal sektorius 2014 metais (vnt.).....	91
39 pav. Vartotojų skundai ir prašymai atsinaujinančių išteklių sektoriuje (proc.)	92
40 pav. Vartotojų kreipimaisi raštu elektros energetikos sektoriuje pagal kreipimosi pobūdį (proc.) ...	92
41 pav. Vartotojų skundai ir prašymai gamtinių dujų sektoriuje (proc.)	93

1. PRATARMĖ

2014 metais Lietuvos elektros energijos rinka toliau brendo kartu su kitomis regiono rinkomis, įvertinant naujų tarp sisteminių jungčių su Švedija NordBalt ir Lenkija LitPol Link atsiradimo perspektyvą. 2014 m. lapkričio mėnesį Baltijos šalių elektros perdavimo sistemos operatoriai (toliau – PSO) pasirašė Memorandumą dėl tarp sisteminių jungčių pralaidumų skaičiavimo ir paskirstymo taisyklių, kurios iš esmės atspindi 2013 m. kovo 15 d. Sutarties nuostatas, papildomai numatant minimalius pralaidumus su trečiosiomis šalimis ir pritaikant atvirą (angl. *explicit*) aukcioną daliai Estija–Latvija jungties pralaidumų. Minėtas Memorandumas ir juo nustatytos Elektros energijos jungiamųjų linijų pralaidumų nustatymo ir paskirstymo taisyklės buvo pagrįstos PSO atliktos techninės, socio-ekonominės ir teisinės analizių rezultatais. Po viešos konsultacijos metu gautų pastabų buvo atlikti minėtų dokumentų nuostatų vieši paaiškinimai.

Praėjusiais metais buvo sprendžiami ir Europos rinkų sujungimo klausimai dėl „dienos prieš“ ir „dienos eigos“ prekybos. 2014 m. lapkričio mėnesį Nasdaq OMX pasiūlė finansinius produktus Latvijoje, kartu ir Lietuvos prekybos zonai, apsidraudžiant nuo prekybos rinkoje rizikos.

2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, nepriklausomo elektros energijos tiekimo leidimus turinčių rinkos dalyvių skaičius padidėjo nuo 67 iki 73, tačiau aktyviai veikiančių tiekėjų sumažėjo nuo 25 iki 18.

Elektros biržoje Nord Pool Spot AS (toliau – NPS) „dienos prieš“ prekybos Elspot aktyvus dalyvių skaičius taip pat mažėjo nuo 18 iki 15, o „dienos eigos“ prekybos Elbas – išliko 6. 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, elektros biržoje suprekiatas elektros energijos kiekis atitinkamai sumažėjo 25 proc., nuo 5271 GWh iki 4224 GWh. „Dienos prieš“ bazinės apkrovos kaina toliau palaipsniui didėjo ir sudarė 50,13 Eur/MWh, o pikinės – 60,51 Eur/MWh.

2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, Lietuvoje elektros energijos importas didėjo 2,3 proc., eksportas mažėjo 74,9 proc., gamybos apimtys mažėjo 5,8 proc.

Praėjusiais metais Lietuvoje elektros energijos suvartojimas augo 3,2 proc., nuo 12,1 iki 12,4 TWh. Įrengtoji elektrinių galia didėjo 0,2 proc., nuo 4356 iki 4363 MW. Šį augimą lėmė 1,2 proc. išaugusi elektrinių, naudojančių atsinaujinančių energijos išteklius (AEI), įrengtoji galia. AEI elektrinėse įrengtosios galios dalis sudarė 12,9 proc.

2014 metais pasikeitimų dėl Lietuvos Respublikos elektros energetikos (toliau – Elektros energetikos) įstatymo 15 straipsnio 8 dalies ir 53 straipsnio 2, 3 ir 6 dalių bei 54 straipsnio nuostatų, susijusių su elektros energijos įmonių veiklų ir kontrolės atskyrimu, įgyvendinimo Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (toliau – VKEKK) neužfiksavo. VKEKK, vadovaudamasi Elektros energetikos įstatymo 26 ir 36 straipsnio nuostatomis, toliau nuolat prižiūri ir kontroliuoja, kaip paskirtasis elektros PSO ir elektros skirstomųjų tinklų operatorius (STO), vykdydami savo veiklą, užtikrina Elektros energetikos įstatyme nustatytus nepriklausomumo ir veiklos atskyrimo reikalavimus.

2014 metais VKEKK baigė Ilgo laikotarpio vidutinių padidėjimo sąnaudų (angl. *Long-Run Average Incremental Cost – LRAIC*) apskaitos modelio, skatinančio tinklų efektyvumą bei ilgalaikę konkurenciją ir taip teikiančio naudą vartotojams ir kitiems elektros energetikos sektoriaus dalyviams, formavimą. 2014 m. rugpjūčio mėnesį VKEKK pateikė Lietuvos Respublikos Vyriausybei Valstybės reguliuojamų kainų elektros energetikos sektoriuje nustatymo principų aprašo projektą, o 2015 m. sausio mėnesį pakeista Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodika, ir LRAIC modelio bei atliktų perdavimo (AB „Litgrid“) ir skirstymo (AB „Lesto“) veiklos sąnaudų auditų rezultatai buvo pritaikyti, nustatant elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutines ribas naujam 5 metų reguliavimo periodui, 2016–2020 metams.

VKEKK 2014 m. balandžio mėnesį baigė elektros energijos gamybos rinkos tyrimą, siekdama iširti konkurencijos veiksmingumą elektros energijos gamybos rinkoje ir nustatyti didelę įtaką šioje rinkoje turinčius dalyvius. AB „Lietuvos energijos gamyba“ gautinas bendras viešuosius interesus atitinkančių paslaugų (toliau – VIAP) subsidijų lėšų dydis sumažintas 2015 metais laukiama pelno, viršijančio reguliacinį pelną, apimtimi iš elektros energijos gamybos veiklos

Kruonio hidroakumuliacinėje (KHAE) ir Kauno Algirdo Brazausko hidroelektrinės (KHE) jėgainėse, remiantis Lietuvos elektros energijos gamybos rinkos tyrimo rezultatais bei atitinkamais VKEKK sprendimais. Taip pat pastoviųjų sąnaudų dalis mažėjo dėl VKEKK atlikto AB „Lietuvos energijos gamyba“ planinio patikrinimo už 2010–2012 m., kurio metu nustatyta suma mažinamos AB „Lietuvos energijos gamyba“ Lietuvos elektrinės gautinos pajamos, taip pat dalis sąnaudų įvertinta atsižvelgiant į patikrinimo metu nustatytą 2012 m. pagrįstą sąnaudų lygį. VKEKK sprendimai apskūsti ir vyksta teisminis nagrinėjimas.

VKEKK kartu su Baltijos šalių reguliuotojais 2013 m. rugpjūčio 1 d. pradėjo tyrimą dėl kainų šuolio NPS elektros biržoje 2013 m. birželio 25 d. bei galimo 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo (toliau – Reglamentas (ES) Nr. 1227/2011) pažeidimo. Tuo metu Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekybos elektros energija zonose kaina formavosi 35,86 Lt ct/kWh arba 103,85 Eur/MWh. Paminėtina, kad Lietuvoje 2013 m. vidutinė elektros energijos rinkos kaina sudarė 16,55 Lt ct/kWh. Gavus reikiamus duomenis iš elektros biržos ir juos apibendrinus, buvo atlikta duomenų analizė, kurios rezultatai aptarti 2013 m. spalio mėnesį įvykusiame bendrame suinteresuotų pusių susitikime Rygoje. Išanalizavus papildomai gautą informaciją iš rinkos dalyvių, 2014 m. vasario 26 d. reguliuotojai pateikė bendrą tyrimo išvadą Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūrai (angl. *Agency for the Cooperation of Energy Regulators – ACER*). Išvadoje nurodyta, jog Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 nuostatos nebuvo pažeistos ir tyrimas baigiamas.

Taip pat VKEKK savo iniciatyva 2013 m. spalio mėn. pradėjo vidinį tyrimą dėl didmeninės elektros energijos rinkos kainų pokyčių 2013 m. II pusmetį. Tyrimu siekta nustatyti, ar elektros energijos kainų NPS biržoje lygį antroje 2013 m. pusėje lėmė Baltijos šalių PSO 2013 m. kovo 15 d. Sutartis Nr. SUT-64-13 „Dėl tarpvalstybinių elektros energijos perdavimo pralaidumų apskaičiavimo ir jų paskirstymo principų Baltijos valstybėse ir su trečiosiomis šalimis“, ar lėmė kitos objektyvios priežastys ar jų grupė, bei išnagrinėti rinkos dalyvių elgseną rinkoje atitinkamu laikotarpiu, siekiant nustatyti, ar rinkos dalyviai nepiktnaudžiavo susidariusia padėtimi. Iš įvairių šaltinių gautų duomenų analizės bei nuoseklaus tyrimo pagrindu nustatytos tokios esminės išvados: 2013 m. birželio 18 d. NPS buvo užbaigtas Baltijos zonos arba valandinės elektros energijos prekybos NPS biržoje formavimas, o Baltijos PSO pasirašyta bendra Sutartis atitinka 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento (EB) Nr. 714/2009 dėl prieigos prie tarpvalstybinių elektros energijos mainų tinklo sąlygų, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1228/2003 (toliau – Reglamentas (EB) Nr. 714/2009), ir 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 2003/54/EB (toliau – Direktyva 2009/72/EB), nuostatas bei Baltijos energijos rinkos jungčių plano (angl. *Baltic Energy Market Interconnection Plan – BEMIP*) tikslus, siekiant bendros, konkurencingos ir koordinuotos Europos Sąjungos (toliau – ES) vidaus rinkos. Atskirai paminėta, kad Baltijos šalių reguliuotojai šiai Sutarčiai turėjo pastabų dėl nediskriminavimo principo taikymo ir išsakė pastabas bendrame laiške PSO. Taip pat pažymėta, kad ši Sutartis ir jos pagrindu nustatytas pralaidumų skirstymo mechanizmas yra paremtas sistemos saugumo reikalavimais, ir tai yra tinkamas požiūris, esant atskirtoms Rusijos Federacijos ir Baltijos elektros rinkoms (prekybos zonoms), nesant kainų signalų ir nesant bendro srautinio paskirstymo, be to, Sutartis nustatė aiškias sąlygas pralaidumų skaičiavimui, sumažinančias perkrovų tikimybę bei leidžiančias kompromisiniu būdu išnaudoti pralaidumus tarp Baltijos valstybių elektros sistemų.

VKEKK, gavusi elektros biržos operatoriaus NPS pranešimą, 2014 m. spalio mėn. pradėjo tyrimą dėl galimo Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 3 straipsnio pažeidimo – prekybos naudojantis viešai neatskleista informacija. Pagrindinis tyrimo tikslas buvo išsiaiškinti, ar AB „Lietuvos energijos gamyba“ galimai prekiaavo naudodamasi viešai neatskleista informacija. Atlikdama tyrimą, VKEKK bendradarbiavo su Latvijos, Estijos, Norvegijos reguliuotojais, elektros biržos operatoriumi NPS, Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba bei Valstybine energetikos inspekcija prie Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos. Atlikus tyrimą, buvo nustatyta, kad AB „Lietuvos energijos gamyba“ 2014 m. birželio 30 d. ir 2014 m. liepos 1 d. elektros biržoje prekiaavo pasinaudodama viešai neatskleista informacija, t. y. bendrovė, disponuodama viešai

neatskleista informacija, NPS biržoje atliko prekybos pavedimus, nors to daryti negalėjo iki kol ši informacija nebuvo atskleista kitiems rinkos dalyviams. Dėl to galimai biržos operatorius ir kiti dalyviai patyrė nuostolių. 2015 m. birželio 8 d. nutarimu Nr. O3-356 VKEKK priėmė nutarimą pritarti tyrimo ataskaitai (konfidenciali informacija). Taip pat VKEKK priėmė sprendimą inicijuoti AB „Lietuvos energijos gamyba“ sankcijų skyrimo procedūrą dėl vykdytos prekybos elektros biržoje, pasinaudojant viešai neatskleista informacija ir taip pažeidžiant Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 reikalavimus. Šiuo metu vykdoma sankcijų skyrimo procedūra.

Europos Komisijai 2013 m. spalį patvirtinus beveik 250 svarbiausių bendro intereso projektų (angl. *Projects of Common Interest* – PCI) sąrašą, tarp kurių pateko ir Lietuvos integracijai į ES dujų ir elektros rinkas svarbūs projektai, 2013 m. pabaigoje ir 2014 m. pirmą pusmetį vyko atitinkamų nacionalinių reguliavimo institucijų ir perdavimo sistemos operatorių konsultacijos dėl investicinių sąnaudų paskirstymo. Dėl elektros sektoriaus PCI projekto Lietuvos ir Lenkijos elektros jungties projekto LitPol Link konsultacijos VKEKK tarp Lietuvos, Lenkijos, Suomijos, Vokietijos, Latvijos, Švedijos, Norvegijos reguliuotojų vyko 2014 m. liepą. Sprendimą dėl šio projekto tarpvalstybinio investicinių sąnaudų paskirstymo buvo pavesta priimti ACER po to, kai minėtų šalių reguliuotojai nesusitarė dėl šio projekto sąnaudų paskirstymo. ACER sprendimas, kuriuo LitPol Link projektui nebuvo numatytas finansavimas su kitų šalių pagalba, paskelbtas 2015 m. balandį. Atsižvelgusi į ACER sprendimą, AB „Litgrid“ kreipėsi į Europos infrastruktūros tinklų priemonę (angl. *Connecting Europe Facility* – CEF) dėl dotacijų tarpsteminės jungties LitPol Link projektui. 2015 m. liepą šiai jungčiai skirta parama iš CEF fondo sudaro 27,4 mln. Eur.

2014 m. gamtines dujas importavo ne tik AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“, UAB „Haupas“, AB „Achema“, UAB „Kauno termofikacijos elektrinė“, bet ir UAB „Litgas“. Gamtinės dujos į Lietuvą 2014 m. buvo importuojamos iš Rusijos OAO „Gazprom“, o UAB „Litgas“ terminalo bandymams skirtą SGD krovinį įsigijo iš bendrovės „Statoil“. UAB „Dujotekana“ dujas importavo iš tarpininko „LT GAS Stream AG“.

Gamtinių dujų importo rinkoje veikiantys dalyviai 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, importavo 4,4 proc. mažiau gamtinių dujų. Alternatyvių kuro rūšių (1 proc. sieringumo mazuto ir 0,1 proc. gazolio) kainų mažėjimas ir AB „Lietuvos dujos“ nuo 2014 m. gegužės 1 d. derybų su OAO „Gazprom“ metu gauta importo kainos nuolaida lėmė 11,7 proc. mažesnę svertinę gamtinių dujų importo kainą, palyginti su 2013 metais.

2014 metais gamtinių dujų tranzito apimtys, palyginti su 2013 metais, mažėjo 3,6 proc., perdavimas Lietuvos vartotojams mažėjo 3,9 proc. Šie veiksniai nulėmė 3,8 proc. bendrų perdavimo apimčių mažėjimą.

2014 metais paskirstyta 13,4 proc. mažiau gamtinių dujų nei 2013 metais. Didžiausią skirstymo rinkos dalį – 98,2 proc. – užima AB „Lietuvos dujos“.

Nuo 2014 metų didmeninei gamtinių dujų tiekimo rinkai priskiriami rinkos dalyviai (fiziniai ar juridiniai asmenys), sudarantys sandorius vienoje ar daugiau didmeninių energijos rinkų, kuriose prekiaujama didmeniniais energetikos produktais, įskaitant gamtinių dujų tiekimo sutartis, ir kurių suvartojimas yra didesnis nei 600 GWh. Perskaičiavus 2013 metų didmeninės rinkos rodiklius pagal šiuos reikalavimus, nustatyta, kad 2014 metais didmeninėje rinkoje parduota dujų 0,12 proc. daugiau (2090,1 mln. m³) negu 2013 metais.

Gamtinių dujų rinkos operatoriaus licencijas 2014 metais turėjo tos pačios 2 įmonės kaip ir 2013 metais – UAB „Baltpool“ ir UAB „GET Baltic“. UAB „Baltpool“ gamtinių dujų biržoje 2014 metais buvo prisiregistravę 22 biržos dalyviai, t. y. 4,4 karto daugiau negu 2013 metais, kai buvo tik 5 dalyviai. UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje dalyvių skaičius taip pat nuosekliai didėjo – 2014 metų pabaigoje buvo registruoti 44 dalyviai, t. y. dvigubai daugiau negu 2013 metais.

Mažmeninėje gamtinių dujų rinkoje 2014 metais patiekta 637 mln. m³ gamtinių dujų, t. y. 8 proc. mažiau nei 2013 metais. Tiekimas nebuitiniams vartotojams 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, mažėjo 9,6 proc., buitiniams vartotojams – 2,62 proc.

Vykdydama veiklų atskyrimo reikalavimus, nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d. gamtinių dujų perdavimo veiklą pradėjo vykdyti nauja įmonė AB „Amber Grid“. Naujai įsteigta įmonė AB „Amber Grid“ perėmė visas su gamtinių dujų perdavimo veiklos vykdymu susijusias AB „Lietuvos

dujos“ teises ir pareigas ir VKEKK pateikė prašymą išduoti laikiną gamtinių dujų perdavimo licenciją. VKEKK 2013 m. liepos 18 d. nutarimu panaikino AB „Lietuvos dujos“ turėtą gamtinių dujų perdavimo veiklos licenciją ir išdavė AB „Amber Grid“ laikiną gamtinių dujų perdavimo licenciją, galiojusią nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d. iki VKEKK sprendimo dėl gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus paskyrimo dienos.

2014 m. gegužės mėn. UAB „EPSO-G“, kurios 100 proc. akcijų patikėjimo teise valdo Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, įsigijo 38,91 proc. AB „Amber Grid“ akcijų iš E.ON Ruhrgas International GmbH, o UAB „Lietuvos energija“, kurios 100 proc. akcijų valdo Lietuvos Respublikos finansų ministerija, įsigijo E.ON Ruhrgas International GmbH valdomų 38,91 proc. AB „Lietuvos dujos“ akcijų.

2014 m. birželio mėn. UAB „EPSO-G“ sudarė sandorį su OAO „Gazprom“ dėl 37,10 proc. AB „Amber Grid“ akcijų išpirkimo, o UAB „Lietuvos energija“ sudarė sandorį su OAO „Gazprom“ dėl 37,10 proc. AB „Lietuvos dujos“ akcijų išpirkimo.

2014 m. toliau vykdant perdavimo ir tiekimo veiklų kontrolės atskyrimą, AB „Amber Grid“ 2014 m. spalio 20 d. pateikė prašymą paskirti AB „Amber Grid“ perdavimo sistemos operatoriumi bei išduoti neterminuotą gamtinių dujų perdavimo veiklos licenciją. VKEKK, įvertinusi perdavimo sistemos operatoriaus pateiktus dokumentus, duomenis ir informaciją apie Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatyme (toliau – GDĮ) įtvirtintų reikalavimų įvykdymą, 2015 m. sausio 15 d. nutarimu konstatavo, kad AB „Amber Grid“ perdavimo veiklos atskyrimas atitinka GDĮ 40-42 straipsnių nuostatas, ir AB „Amber Grid“ gali būti paskirtas perdavimo sistemos operatoriumi.

VKEKK 2015 m. sausio 26 d. informavo Europos Komisiją apie priimtą preliminarių sprendimą bei pateikė visus turimus duomenis, o 2015 m. kovo 26 d. gavo Europos Komisijos 2015 m. kovo 23 d. nuomonę dėl AB „Amber Grid“ atskyrimo, kurioje Europos Komisijos netenkino tai, kad AB „Klaipėdos nafta“, kurios 70,63 proc. akcijų valdo Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, turi 33,3 proc. tiekimo veiklą vykdančios UAB „Litgas“ akcijų. Europos Komisija paragino VKEKK sertifikuoti AB „Amber Grid“ tik su sąlyga, kad visos UAB „Litgas“ akcijos, kurias turi AB „Klaipėdos nafta“, bus perleistos.

Pasikeitus AB „Lietuvos dujos“ akcininkams, buvo pakeistas anksčiau numatytas AB „Lietuvos dujos“ skirstymo ir tiekimo veiklų atskyrimo būdas. Buvo nuspręsta įsteigti UAB „Lietuvos energija“ kontroliuojamą bendrovę gamtinių dujų tiekimo veiklai vykdyti, perleidžiant jai AB „Lietuvos dujos“ tiekimo veiklos dalį su jai priskirtu turtu, teisėmis bei pareigomis. AB „Lietuvos dujos“ tęsia gamtinių dujų skirstymo veiklą, išlaiko gamtinių dujų skirstymo licenciją, turimas nuosavybės bei kitas teises į skirstymo veiklai vykdyti būtina turtą, kitas teises, pareigas, darbuotojus ir kt., taip pat, kaip nustatyta GDĮ, vykdo gamtinių dujų garantinio tiekimo veiklą.

2014 m. rugsėjo 2 d. Juridinių asmenų registre buvo įregistruota nauja gamtinių dujų tiekimo įmonė UAB „Lietuvos dujų tiekimas“, kuriai buvo perduota AB „Lietuvos dujos“ tiekimo veikla.

2014 m. spalio 13 d. VKEKK išdavė UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ gamtinių dujų tiekimo licenciją ir nustatė, kad iki 2014 metų pabaigos buitiniams gamtinių dujų vartotojams galios tokie patys tarifai, kokius VKEKK 2014 m. II pusmečiui buvo patvirtinusi AB „Lietuvos dujos“.

Iki 2014 m. spalio 31 d. buvo įvykdytas perdavimo veiklos kontrolės atskyrimas bei teisiškai, funkciškai ir organizaciniu požiūriu atskirta AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų skirstymo veikla.

Rengdama šią ataskaitą, VKEKK rėmėsi elektros energetikos ir gamtinių dujų sektoriuose veikiančių įmonių teikiamomis VKEKK periodinėmis ataskaitomis ir kita medžiaga, taip pat kitų institucijų pateiktais duomenimis. Ataskaitoje apžvelgiami pagrindiniai elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų plėtros etapai, įvardijamos esminės šių sektorių problemos.

Komisijos narys,
laikinais atliekantis Komisijos pirmininko funkcijas

Darius Biekša

2. PAGRINDINIAI ĮVYKIAI ELEKTROS ENERGIJOS IR GAMTINIŲ DUJŲ RINKOSE

2.1. Elektros energetikos sektorius

2.1.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas

2013 m. spalio 26 d. ES oficialiajame leidinyje C 312 paskelbta informacija apie VKEKK priimtą galutinį sprendimą dėl AB „Litgrid“ paskyrimo PSO, kaip atitinkančiu Direktyvos 2009/72/EB 10 straipsnį. 2014 metais pasikeitimų dėl Elektros energetikos įstatymo nuostatų, susijusių su elektros energijos įmonių AB „Litgrid“ ir AB „Lesto“ veiklų ir kontrolės atskyrimu, įgyvendinimo nebuvo. VKEKK, vadovaudamasi Elektros energetikos įstatymo 26 ir 36 straipsnio nuostatomis, toliau nuolat prižiūri ir kontroliuoja, kad veiksmingai būtų atskirtos veiklos, užtikrinant perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumą nuo komercinių gamybos ir tiekimo veiklos interesų ir siekiant išvengti šių veiklos rūšių kryžminio subsidijavimo.

2.1.2. Tiekimo saugumas

Lietuvos elektros energetikos sistema (toliau – LEES) kasmet importuoja apie du trečdalius bendro elektros energijos poreikio šalyje. 2014 m. į Lietuvą buvo importuota 2,3 proc. daugiau nei 2013-aisiais ir apie pusę importuoto elektros energijos kiekio sudaro energijos srautas iš trečiųjų šalių.

Per praėjusius metus bendra instaliuota galia elektrinėse nežymiai didėjo dėl AEI jėgainių plėtros, tačiau 2015 metų pabaigoje planuojama turėti elektros jungtis su Švedija ir Lenkija, kas prisidėtų prie LEES tiekimo saugumo ir didesnės konkurencijos Baltijos regiono rinkoje.

2014 m., palyginti su 2013-aisiais, elektros energijos perdavimo veiklos investicijos didėjo 67,4 proc. Investicijos į strateginius projektus didėjo 75,8 proc., į tinklo plėtrą – 37,5 proc., naujų vartotojų prijungimo investicijos augo 22,6 proc., kitos investicijos – 2 kartus. Atitinkamai elektros energijos skirstymo sektoriaus investicijos augo 19,8 proc., iš kurių investicijų į tinklo plėtrą dalis augo 2,3 karto.

AB „Lesto“ daug dėmesio skiria elektros tinklo plėtrai ir modernizavimui. Per 2014 m. labiausiai išaugo investicijos į 0,4-10 kV elektros tinklų rekonstravimą (81,7 proc.). Per 2014 m. bendrovė naujų vartotojų prijungė 28 proc. daugiau nei 2013 metais. Naujų vartotojų prijungtų objektų leistiną naudoti galia sudarė 13 proc. daugiau nei 2013 metais.

2014 m. AB „Lesto“ tęsė sodininkų bendrijų elektros tinklų išpirkimą, siekdama patenkinti išaugusius sodininkų elektros energijos vartojimo ir infrastruktūros aptarnavimo poreikius bei užtikrinti patikimą, saugų elektros energijos tiekimą ir tinklų modernizavimą. Per 2014 m. išpirkti 5 sodininkų bendrijų elektros tinklai. Nuo išpirkimo proceso pradžios (2003 m.) išpirkta 939, arba 97 proc., sodininkų bendrijų elektros tinklų.

Iki 2015 m. sausio mėnesio elektros tinklų modernizavimo ir plėtros darbai užbaigti 75-iose sodininkų bendrijose bei kituose 35-iose objektuose, kuriems skirta ES struktūrinių fondų parama.

2013 m. gruodžio 13 d. bendrovė pasirašė projekto „AB Lesto komplektinių transformatorinių keitimas stulpinėmis transformatorinėmis“ finansavimo ir administravimo sutartį. Pagal šią sutartį projekto finansavimui skiriama ES struktūrinių fondų parama. Projekto metu atliekant skirstomųjų tinklų modernizavimo darbus, 724 fiziškai ir morališkai nusidėvėjusios komplektinės transformatorinės bus pakeistos moderniomis stulpinėmis transformatorinėmis. Tai leis patenkinti didėjančias apkrovas ir elektros energijos tiekimo patikimumo bei kokybės reikalavimus. Darbai bus atliekami visoje Lietuvoje. Planuojamas įgyvendinti projektas taip pat prisidės ir prie regionų vystymosi. Iki 2015 m. sausio mėnesio buvo pabaigtos viešųjų pirkimų procedūros ir pradėti vykdyti darbai, pakeistos 94-ios transformatorinės.

Bendrovė, vadovaudamasi VKEKK patvirtintu Energetikos įmonių investicijų vertinimo ir derinimo Valstybinėje kainų ir energetikos kontrolės komisijoje tvarkos aprašu, ilgalaike

reguliuojamos veiklos investicijų programą rengia reguliavimo periodui. Reguliavimo periodas 2011–2015 metai. 2015 metams planuojamų investicijų vertė – 115,8 mln. Eur.

Igyvendindama Elektros energetikos įstatymo 19 straipsnio nuostatas, VKEKK antrą kartą parengė LEES patikimumo įvertinimo ataskaitą už 2013 metus. Atlikus elektros energijos perdavimo sistemos patikimumo (adekvatumo) modeliavimą pagal SISYFOS (angl. *Simulation of System's Security of Supply*) metodą ir gautus rezultatus palyginus su faktiniais bei įvykdžius ekspertinį vertinimą, buvo konstatuota, kad šiuo metu LEES patikimumas yra užtikrinamas.

2.1.3. Konkurencija elektros energijos tiekimo rinkoje ir rinkos priežiūra

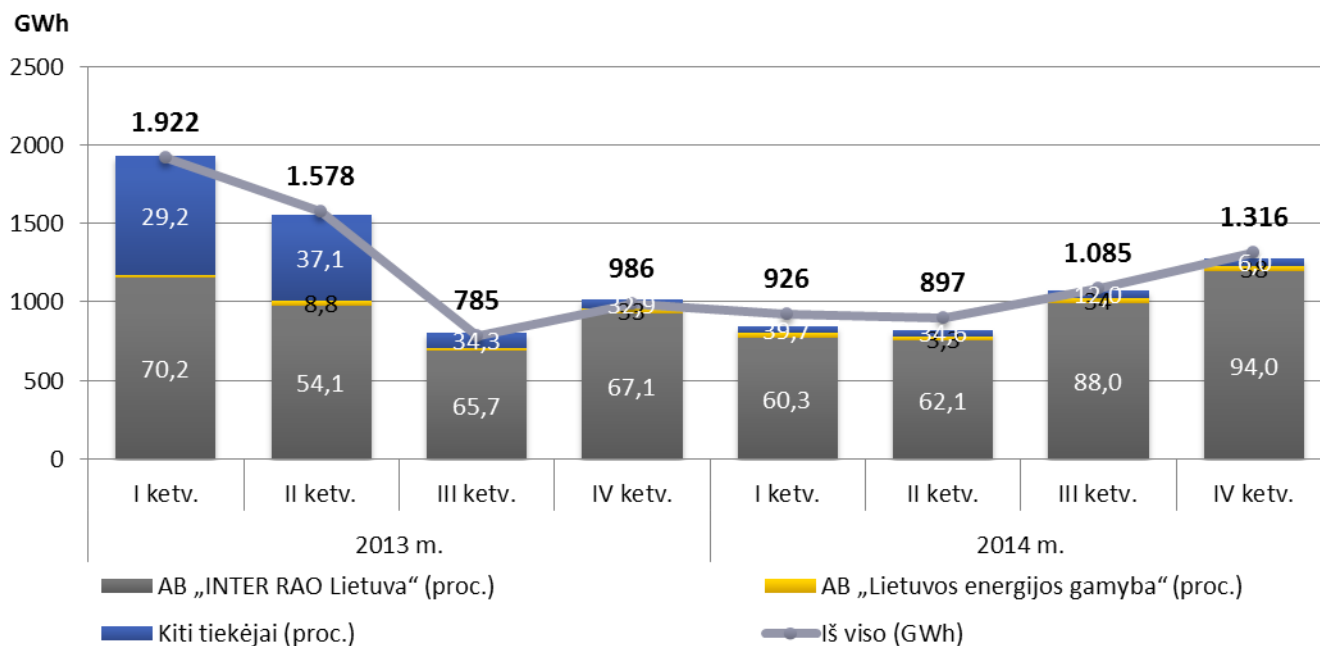
2014 m. lapkričio mėnesį pradėjo veikti Nasdaq OMX finansinės rizikos priemonės Latvijoje, taip pat ir Lietuvoje. Tai rodo tolesnį rinkos dalyvių susidomėjimą bei aktyvumą elektros energijos tiekimo rinkoje.

Praėjusiais metais VKEKK, vadovaudamasi Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklėmis, leidimus vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą išdavė 9 bendrovėms, 2 leidimai pakeisti bei sustabdyti leidimai 3 bendrovėms dėl neįvykdyto VKEKK įpareigojimo ištaisyti savo finansinio pajėgumo rodiklius taip, kad jie atitiktų ar viršytų VKEKK nustatytą normatyvinio finansinio pajėgumo rodiklio žemutinę reikšmę tiekimo veiklai elektros energetikos sektoriuje. Iš viso 2014 m. IV ketv. teisę vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą turėjo 73 įmonės.

2014 m. elektros energijos biržoje buvo suprekiauta 4224 GWh, tai 24,8 proc. mažiau nei 2013 metais (5271 GWh). 2014 metais aktyvią nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą vykdė 18, 2013 metais – 25 nepriklausomi tiekėjai.

2014 m. 88 proc. (16,7 proc. punkto daugiau nei 2013 metais) visų elektros energijos pardavimų elektros biržoje sudarė AB „INTER RAO Lietuva“ parduotas elektros energijos kiekis. 2014 m. 7,9 proc. (7,8 proc. punkto daugiau nei 2013 metais) pardavimų biržoje sudarė AB „Lietuvos energijos gamyba“ pardavimai.

1 pav. Pardavimų rinkos struktūra elektros biržoje pagal įmones, 2013–2014 m.

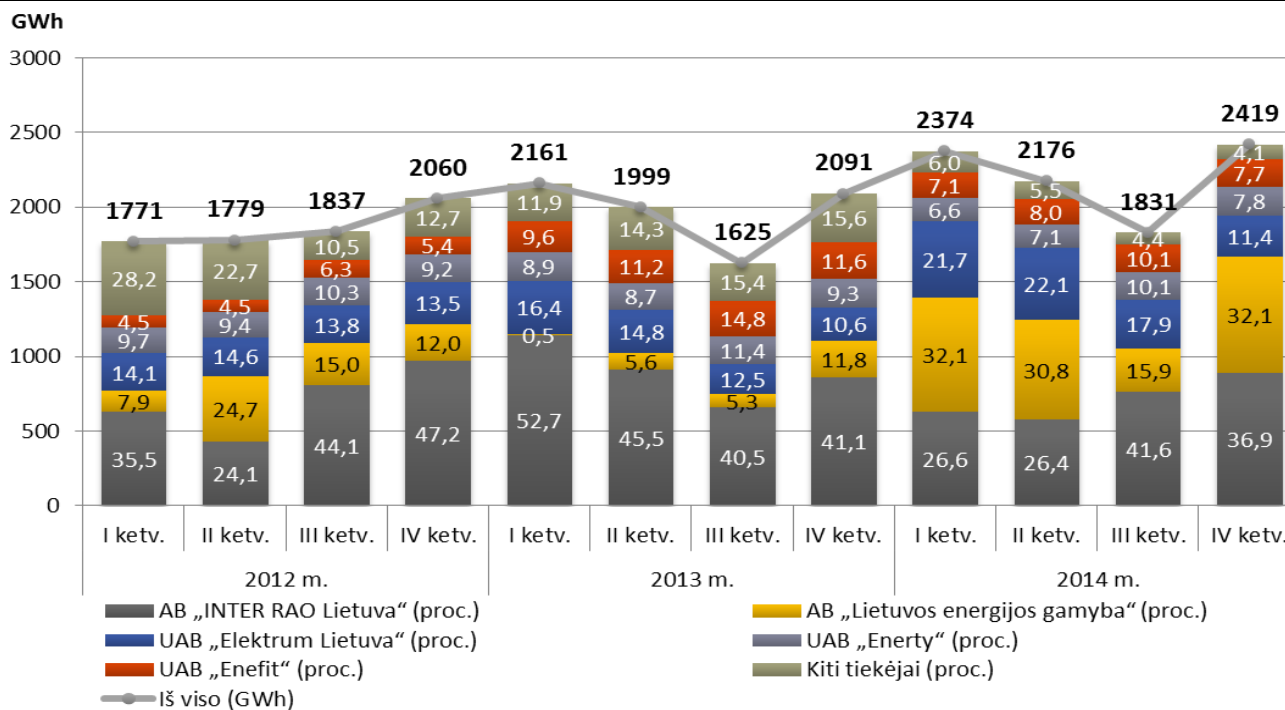

Šaltinis – VKEKK.

2014 m. 32,5 proc. visų elektros energijos pirkimų elektros biržoje sudarė AB „INTER RAO Lietuva“ nupirkta elektros energijos kiekis. Daugiausia – 22,6 proc. punktais 2014 m., palyginti su 2013-aisiais, augo AB „Lietuvos energijos gamyba“ rinkos dalis, nuo 5,8 iki

28,4 proc., daugiausia mažėjo – AB „INTER RAO Lietuva“ rinkos dalis – 12,8 proc. punkto, nuo 45,3 iki 32,5 proc.

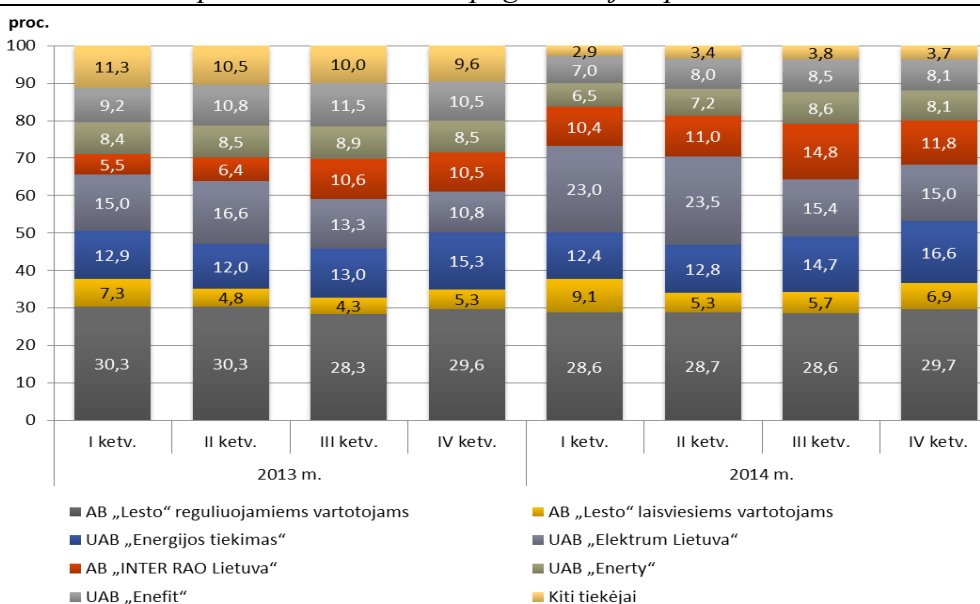
2 pav. Elektros pirkimų struktūra elektros biržoje pagal tiekėjus, 2012–2014 m.

Šaltinis – VKEKK.

Mažmeninės tiekimo rinkos struktūroje AB „Lesto“ rinkos dalis 2014 m., palyginti su 2013-aisiais, didėjo 0,6 proc. punkto, nuo 35,1 iki 35,7 proc. Tarp nepriklausomų elektros energijos tiekėjų 2014 m., palyginti su 2013-aisiais, labiausiai mažėjo UAB „Enefit“ užimama rinkos dalis – 2,6 proc. punkto, nuo 10,5 iki 7,9 proc., labiausiai didėjo – UAB „Elektrum Lietuva“ rinkos dalis – 5,4 proc. punkto, nuo 13,9 iki 19,3 proc.

3 pav. Mažmeninės rinkos pardavimo struktūra pagal tiekėjus, proc., 2013–2014 m.

Šaltinis – VKEKK.

Siekdama didinti rinkos dalyvių informuotumą bei užtikrinti kad rinkos dalyviai disponuotų patikima informacija, VKEKK 2014 m. parengė ir VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt paskelbė elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaitas už 2012 ir 2013 m. bei nuo 2014 m. šias ataskaitas skelbia kas ketvirtį. Ataskaitose nagrinėjamos elektros energijos gamybos, importo, perdavimo, skirstymo ir tiekimo rinkos.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo (toliau – Energetikos įstatymas) 8 ir 26 straipsniais, Elektros energetikos įstatymo 64 straipsniu bei Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 13 straipsniu, VKEKK prižiūri rinkos atvėrimo ir konkurencijos didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje mastą ir veiksmingumą, bendradarbiauja su kitomis kompetentingomis Lietuvos Respublikos ir kitų valstybių narių ar ES institucijomis, plėtodama konkurencingas ir tinkamai veikiančias regionines elektros energijos ir gamtinių dujų rinkas ES ir Baltijos jūros regione bei turi užtikrinti, kad būtų taikomi Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 3 ir 5 straipsniuose nustatyti draudimai prekiauti naudojantis viešai neatskleista informacija bei manipuliuoti rinka.

Pagal Elektros energetikos įstatymą (*nauja redakcija* 2012 m. vasario 7 d.) VKEKK turi atlikti rinkos tyrimus, kurie leistų užtikrinti veiksmingą konkurenciją energetikos sektoriuje ir didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turintiems asmenims užkirsti kelią piktnaudžiauti šia įtaka. Siekiant apginti teisėtus vartotojų interesus ir skatinti veiksmingą konkurenciją, didelę įtaką rinkoje turinčiam asmeniui gali būti taikomos individualios kainų kontrolės priemonės ir įpareigojimai grįsti kainas sąnaudomis ar kainomis, nustatomomis palyginamose rinkose.

VKEKK 2014 m. balandžio mėnesį baigė Lietuvos elektros energijos gamybos rinkos tyrimą ir 2014 m. rugpjūčio 7 d. nutarimu Nr. O3-757 pripažino vieną asmenį, t. y. AB „Lietuvos energijos gamyba“ turinčiu didelę įtaką Lietuvos elektros energijos gamybos rinkoje. Šiuo metu vyksta teisminis nagrinėjimas.

VKEKK kartu su Baltijos šalių reguliuotojais 2014 m. vasario 26 d. baigė tyrimą dėl kainų šuolio NPS elektros biržoje 2013 m. birželio 25 d. bei galimo Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 pažeidimo bei pateikė bendrą tyrimo išvadą ACER, jog Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 nuostatos nebuvo pažeistos ir tyrimas baigiamas.

VKEKK 2014 m. balandžio 18 d. paskelbė tyrimo išvadas dėl didmeninės elektros energijos rinkos kainų pokyčių 2013 m. II pusmetį. Tyrimu siekta nustatyti, ar elektros energijos kainų NPS biržoje lygį antroje 2013 m. pusėje lėmė Baltijos šalių PSO 2013 m. kovo 15 d. Sutartis Nr. SUT-64-13 „Dėl tarpvalstybinių elektros energijos perdavimo pralaidumų apskaičiavimo ir jų paskirstymo principų Baltijos valstybėse ir su trečiosiomis šalimis“, ar lėmė kitos objektyvios priežastys ar jų grupė, bei išnagrinėti rinkos dalyvių elgseną rinkoje atitinkamu laikotarpiu, siekiant nustatyti, ar rinkos dalyviai nepiktnaudžiavo susidariusia padėtimi. Iš įvairių šaltinių gautų duomenų analizės bei nuoseklaus tyrimo pagrindu nustatytos tokios esminės išvados: 2013 m. birželio 18 d. NPS buvo užbaigtas Baltijos zonos arba valandinės elektros energijos prekybos NPS biržoje formavimas, o Baltijos PSO pasirašyta bendra Sutartis atitinka Reglamento (EB) Nr. 714/2009 ir Direktyvos 2009/72/EB nuostatas bei BEMIP tikslus, siekiant bendros, konkurencingos ir koordinuotos ES vidaus rinkos. Nevieša tyrimo medžiaga bei išvados pateiktos Lietuvos Respublikos Seimo Energetikos komisijai, Specialiųjų tyrimų tarnybai, Lietuvos Respublikos energetikos ministerijai, Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybai.

VKEKK, gavusi elektros biržos operatoriaus NPS pranešimą, 2014 m. spalio mėn. pradėjo tyrimą dėl galimo Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 3 straipsnio pažeidimo – prekybos naudojantis viešai neatskleista informacija. Pagrindinis tyrimo tikslas buvo išsiaiškinti, ar AB „Lietuvos energijos gamyba“ galimai prekiaavo naudodamasi viešai neatskleista informacija. Atlikdama tyrimą, VKEKK bendradarbiavo su Latvijos, Estijos, Norvegijos reguliuotojais, elektros biržos operatoriumi NPS, Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba bei Valstybine energetikos inspekcija prie Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos. Atlikus tyrimą, buvo nustatyta, kad AB „Lietuvos energijos gamyba“ 2014 m. birželio 30 d. ir 2014 m. liepos 1 d. elektros biržoje prekiaavo pasinaudodama viešai neatskleista informacija, t. y. bendrovė, disponuodama viešai neatskleista informacija, NPS biržoje atliko prekybos pavedimus, nors to daryti negalėjo iki kol ši

informacija nebuvo atskleista kitiems rinkos dalyviams. Dėl to galimai biržos operatorius ir kiti dalyviai patyrė nuostolių. 2015 m. birželio 8 d. nutarimu Nr. O3-356 VKEKK priėmė nutarimą pritarti tyrimo ataskaitai (konfidenciali informacija). Taip pat VKEKK priėmė sprendimą inicijuoti AB „Lietuvos energijos gamyba“ sankcijų skyrimo procedūrą dėl vykdytos prekybos elektros biržoje, pasinaudojant viešai neatskleista informacija ir taip pažeidžiant Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 reikalavimus. Šiuo metu vykdoma sankcijų skyrimo procedūra.

Paminėtina, kad ne rečiau kaip kartą per pusmetį vyksta Nacionalinio bendros Baltijos elektros rinkos plėtros komiteto susitikimai, kuriuose dalyvauja valstybinių institucijų, rinkos dalyvių ir susijusių asociacijų atstovai. Susitikimuose apsišaukiama aktualia informacija ir sprendžiami probleminiai klausimai, aiškinantis priežastis, bei numatoma, kokių žingsnių reikia imtis, siekiant efektyvaus elektros rinkos veikimo ir plėtros.

2.1.4. Elektros energetikos įstatymą įgyvendinančių teisės aktų rengimas

2014 metais VKEKK parengė, patobulino ir patvirtino tokius teisės aktus:

1. **Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodiką** (patvirtinta 2015 m. sausio 15 d., Nr. O3-3);
2. **Elektros energijos kainos ir rezervinės galios užtikrinimo paslaugų kainų nustatymo metodiką** (patvirtinta 2014 m. spalio 17 d., Nr. O3-849 ir 2014 m. gruodžio 12 d., Nr. O3-938);
3. **Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje kainos nustatymo metodiką** (patvirtinta 2014 m. spalio 17 d., Nr. O3-851);
4. **Elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymo metodiką** (patvirtinta 2014 m. rugsėjo 30 d., Nr. O3-819).

Praėjusiais metais VKEKK teikė pasiūlymus tokiems teisės aktams:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „**Dėl Valstybės reguliuojamų kainų elektros energetikos sektoriuje nustatymo principų aprašo patvirtinimo**“ projektui;
2. Energetikos ministro įsakymu tvirtinamų **Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklių pakeitimams**;
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „**Dėl Papildomų garantijų socialiai pažeidžiamiems elektros energijos vartotojams ar jų grupėms taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo**“ projektui;
4. Energetikos ministerijos užsakymu vykdytam tyrimui „**Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų reglamentavimo Lietuvoje ir kitose ES valstybėse lyginamoji analizė ir optimalios schemas Lietuvai nustatymas**“;
5. **Elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 pakeitimo įstatymo, Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo Nr. XI-1375 3, 20 ir 42 straipsnių pakeitimo įstatymo, Energetikos įstatymo Nr. IX-884 pakeitimo įstatymo projektams**;
6. **Elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 9, 30, 31, 33, 49, 57 ir 67 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui**;
7. **AB „Lesto“ atitikties programai**.

2.1.5. Reguliuojamosios veiklos kainodara, transportavimo kainų ir prijungimo įkainių nustatymas

VKEKK rengia ir tvirtina valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas, nustato (koreguoja) ir tvirtina reguliuojamų veiklų kainų viršutines ribas, skelbia elektros energijos tarifus. Pagal Elektros energetikos įstatymą VKEKK nustato perdavimo ir skirstymo kainų viršutines ribas penkerių metų laikotarpiui. VKEKK taip pat tikrina, ar elektros energetikos įmonių nustatytos

konkrečios reguliuojamų paslaugų kainos neviršija nustatytų viršutinių ribų ir nediskriminuoja atskirų vartotojų grupių.

Kasmet persiuntimo paslaugų viršutinės ribos yra koreguojamos, įvertinant kiekio poveikio, nenumatytų pasikeitimų, indeksavimo ir koregavimo koeficientus. Taip pat įvertinama tinklų paslaugų teikimo kokybės rodiklių įtaka bei pelno, viršijančio vidutinio pelno normą (angl. *profit sharing*), skaičiavimo principai. Kadangi dėl staigaus Vyriausybės sprendimo dėl Principų elektros energijos kainodaros srityje susidaręs 5 metų reguliavimo periodas pratęstas 2015 m., buvo perskaičiuotas 2011–2014 m. nustatytas pradinis pajamų lygis 2015 m. ir nustatytos teikiamų paslaugų kainų viršutinės ribos. Persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos 2011–2015 m. reguliavimo periodui bei perskaičiuotos paslaugų kainos 2015 m. pateiktos lentelėje.

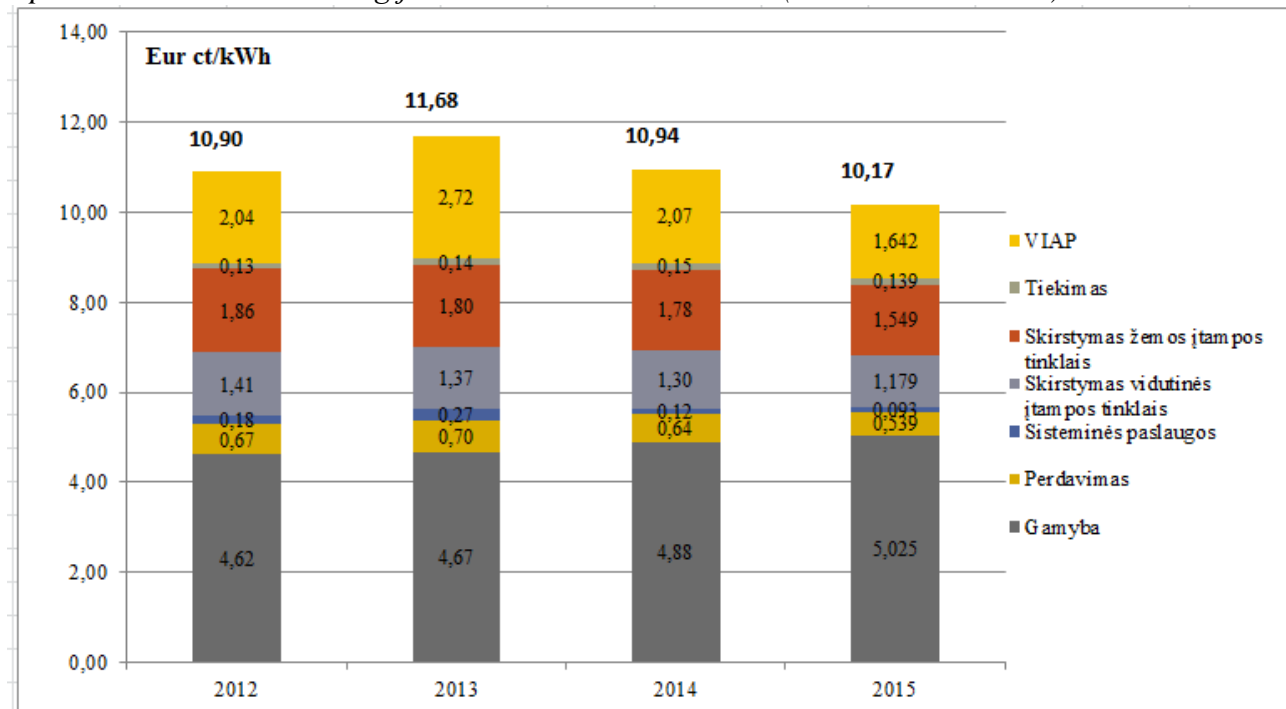
1 lentelė. Persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos 2011–2015 metams (Lt ct/kWh)

Rodikliai	AB „Litgrid“	AB „Lesto“	
		vidutinės įtampos tinkluose	žemos įtampos tinkluose
2011–2015 metų nustatytos persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos	2,32	4,89	6,39
2015 m. perskaičiuotos persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos	1,858	4,068	5,351

Šaltinis – VKEKK.

Atsižvelgiant į tai, kad pagal Lietuvos elektros rinkos plėtros planą, visuomeniniais tarifais 2015 m., kaip ir 2014 m., atsiskaitys tik buitiniai vartotojai, nustačius visas elektros energijos kainas dedamąsias, buvo apskaičiuota visuomeninės kainos viršutinė riba 2015 m. buitiniams vartotojams, kuri įvertina persiuntimo paslaugas, visuomeninio tiekimo paslaugos kainą, VIAP ir įsigijamos elektros energijos kainą. Visuomeninių elektros energijos kainų dinamika 2012–2015 m. pateikiama grafike.

4 pav. Vidutinė elektros energijos kaina 2012–2015 metams (Eur ct/kWh be PVM)

Šaltinis – VKEKK.

Visuomeninės kainos 2015 m., palyginti su 2014 m., mažėjo 7,1 proc.

VKEKK ne vėliau kaip iki einamųjų kalendorinių metų balandžio 30 d. apskaičiuoja, tvirtina ir savo interneto svetainėje skelbia vartotojų įrenginių prijungimo įkainius. VKEKK naujus prijungimo įkainius nustato, jei, palyginus su galiojančiais, nauji prijungimo įkainiai keičiasi 3 proc. ir daugiau.

VKEKK, siekdama supaprastinti vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų sąlygas bei užtikrinti proporcingą prijungimo įmokų skaičiavimo tvarką, 2014 m. rugsėjį pakoregavo Elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymo metodiką. Esminiai pakeitimai dokumente:

- keičiamas vartotojų skirstymas į grupes – vietoj 4 grupių įtvirtintos 3, atitinkamai keičiant leistinosios naudoti galios ribas (maksimali leistina naudoti galia lieka nepakitusi – 500 kW). Taip siekiama užtikrinti paprastesnį ir aiškesnį prijungimo įmokų skaičiavimą;

- atsisakyta naudoti suminę leistinąją galią skaičiuojant prijungimo įmoką, kai vartotojas keičia vienfazį atvadą trifaziu ir atvirkščiai, kartu keisdamas ir leistinąją naudoti galią, – vartotojo mokama prijungimo įmoka atspindės realias operatoriaus patiriamas sąnaudas;

- numatyta 40 proc. nuolaida prijungimo įmokai tiems buitiniams vartotojams, kurie savo lėšomis organizuoja elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų projektavimo darbus;

- detalizuota 1 kW tinklo plėtros kainos apskaičiavimo tvarka;

- numatytas 5 metų laikotarpis, per kurį vartotojai, jungdamiesi prie tinklo, turi sumokėti papildomą įmoką už tinklų plėtrą – tai užtikrins proporcingą sąnaudų paskirstymą tinklo naudotojams;

- keičiama leistinosios naudoti galios mažinimo ir tiekimo patikimumo kategorijos keitimo į žemesnę, praėjus mažiau kaip 3 metams, apmokėjimo tvarka, atsisakant laikotarpio skirstymo į iki 2 metų ir nuo 2 iki 3 m. Vartotojo mokėtina suma apskaičiuojama priklausomai nuo objekto prijungimo 1 kW kainos ir mažinamos ar pervedamos į žemesnę kategoriją leistinosios naudoti galios.

Siekiant užtikrinti, kad vartotojams, prijungiantiems savo elektros įrenginius prie AB „Lesto“ skirstomojo tinklo, būtų taikomos realiomis operatoriaus sąnaudomis pagrįstos prijungimo įmokos, VKEKK kasmet įvertina ir patvirtina vartotojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainius. Esminiai pasikeitimai nuo 2015 m. birželio 1 d., kai taikomi VKEKK patvirtinti nauji prijungimo įkainiai:

- vietoj 4 grupių įtvirtintos 3, atitinkamai keičiant leistinosios naudoti galios ribas;

- I grupės* vartotojams nėra skaičiuojamas įkainis už elektros tinklo nutiesimą.

Palyginus su iki dabar galiojusiais prijungimo įkainiais, visoms vartotojų grupėms mažėja įmoka už leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą, už elektros tinklo nutiesimą reiks mokėti šiek tiek daugiau. Labiausiai prijungimo įkainių mažėjimą pajus II grupės* vartotojai – jie už leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą mokės beveik 49 proc. mažiau.

2 lentelė. Elektros vartotojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainiai (100 proc.), Eur be PVM

Vartotojų grupė	Įkainis už 1kW elektros įrenginių leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą	Įkainis už 1m elektros tinklo nutiesimo
I grupė	28,13	-
II grupė	126,59	21,78
III grupė	52,10	22,52

Šaltinis – VKEKK.

3 lentelė. Elektros vartotojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainiai buitiniams ir socialiai pažeidžiamiems** vartotojams, Eur be PVM

Vartotojų	Įkainis už 1kW elektros įrenginių	Įkainis už 1m elektros
-----------	-----------------------------------	------------------------

grupė	leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą	tinklo nutiesimo
I grupė	5,63	-
II grupė	25,32	4,36
III grupė	10,42	4,50

** nurodytiems Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintame sąraše
Šaltinis – VKEKK.

4 lentelė. Elektros vartotojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainiai kitiems vartotojams***, Eur be PVM

Vartotojų grupė	Įkainis už 1kW elektros įrenginių leistosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą	Įkainis už 1m elektros tinklo nutiesimo
I grupė	11,25	-
II grupė	50,64	8,71
III grupė	20,84	9,01

*** išskyrus buitinius ir Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintame sąraše nurodytus kaip socialiai pažeidžiamus.

* Vartotojų grupės:

I grupė – vartotojai, kurių prijungiamų elektros įrenginių leistinoji naudoti galia ar didinama elektros įrenginių leistinoji naudoti galia nesiekia 50 kW ir kurių įrenginiams prijungti nėra būtina įrengti, keisti ar rekonstruoti operatoriaus elektros energetikos objektų, nereikia rengti vartotojo elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų projekto, arba tokį projektą rengti reikia, tačiau jį, vadovaudamiesi Aprašo 14 punktu, rengia ir derina vartotojai;
II grupė – vartotojai, kurių prijungiamų elektros įrenginių leistinoji naudoti galia ar didinama elektros įrenginių leistinoji naudoti galia nesiekia 100 kW (išskyrus I grupės vartotojus);
III grupė – vartotojai, kurių prijungiamų elektros įrenginių leistinoji naudoti galia ar didinama elektros įrenginių leistinoji naudoti galia yra nuo 100 iki 500 kW (imtinai).

Šaltinis – VKEKK.

Pagal Elektros energetikos įstatymo nuostatas prijungiant prie tinklo buitinių ir socialiai pažeidžiamų vartotojų elektros įrenginius, kaip ir ankstesniais metais, bus mokama 20 proc., visais kitais atvejais – 40 proc. aukščiau (2 lentelėje) nurodytų įkainių.

2.1.6. Tarptautinis bendradarbiavimas

2011 m. ES Tarybos suformuotas tikslas – iki 2014 m. pabaigos sukurti vidaus energijos rinką ir pasiekti, kad po 2015 m. nė viena ES valstybė neliktų atskirta nuo bendrų Europos dujų ir elektros tinklų – darė didžiausią įtaką europinei energetikos darbotvarkei ir VKEKK veiklai tarptautinio bendradarbiavimo srityje 2014 m.

Elektros energetikos sektoriuje 2014 m. Pralaidumų nustatymo ir apkrovų valdymo, Reikalavimų generatoriams, Paklausos prijungimo tinklų kodeksai buvo svarstomi Europos Komisijos komitologijos komitete. Galios-dažnio valdymo ir rezervų tinklo bei Sistemos valdymo saugumo tinklų kodeksai, dėl kurių ACER rekomendaciją pateikė 2013 m., kaip ir Išankstinio pralaidumų paskirstymo bei Aukštos įtampos nuolatinės srovės tinklo kodeksai, dėl kurių ACER rekomendacija teikta 2014 m. gegužę ir liepą, perduoti Europos Komisijai peržiūrėti. Dėl Balansavimo tinklo kodekso ACER nuomonė teikta 2014 m. kovą, o Europos elektros energijos perdavimo sistemos operatorių tinklui (ENTSO-E) pateikus ACER patobulintą tinklo kodeksą,

ACER rekomendaciją dėl šio tinklo kodekso planavo parengti iki 2014 m. pabaigos, tačiau diskusijos šiuo klausimu tęsiasi ir 2015 metais. Ekstremalių situacijų tinklo kodeksas yra rengiamas ENTSO-E ir turėtų būti pateiktas ACER 2015 metais.

Su tinklų kodeksais susiję klausimai svarstyti iš nacionalinių reguliavimo institucijų vadovų ar kitų aukšto lygio atstovų sudarytoje ACER valdyboje. Be ACER valdybos, darbo grupių susitikimų VKEKK atstovai dalyvavo bendrai su ACER organizuotuose atitinkamuose Europos energetikos reguliuotojų tarybos (angl. *Council of European Energy Regulators* – CEER) generalinės asamblėjos ir darbo grupių susitikimuose.

CEER, kaip ir ACER, siekia sudaryti prielaidas ir paskatinti vieningos, efektyvios, konkurencingos ir tvarios ES energetikos vidaus rinkos formavimąsi. Taip pat CEER daug dėmesio skiria energetinių paslaugų vartotojų klausimams ir, kaip viena iš energetikos srityje veikiančių asociacijų, teikia savo nuomones bei siūlymus šiose srityse ACER. Būtent bendradarbiaujant ACER ir CEER 2014 m. buvo parengtas rekomendacinis dokumentas „Energetikos reguliavimas: tiltas iki 2025 m.“. Minėtame dokumente numatoma vizija, kaip energetikos rinkos turėtų veikti 2025 m. bei kokie tikslai siektini ir veiksmai vykdytini, siekiant įgyvendinti šią viziją elektros energetikos, gamtinių dujų sektoriuose, vartotojų teisių apsaugos ir mažmeninių rinkų srityse bei stiprinant skirstymo sistemų operatorių vaidmenį. Taip pat dokumentas aptaria nacionalinių reguliavimo institucijų ir ACER vaidmenį rinkos ir joje veikiančių subjektų priežiūros srityje, veiksmus, skirtus padidinti šių institucijų veiklos skaidrumą.

2014 m. pirmąjį pusmetį Graikijos pirmininkavimo ES Tarybai laikotarpiu VKEKK aktyviai prisidėjo prie Lietuvos Respublikos pozicijos formavimo dėl Europos Komisijos komunikatų „Energijos kainos ir kaštai Europoje“ „Politikos darbotvarkė klimatui ir energetikai laikotarpiu nuo 2020 m. iki 2030 m.“, „Europos energetinio saugumo strategija“ diskusijoms ES Tarybos Energetikos darbo grupėje bei ES Transporto, telekomunikacijų ir energetikos Taryboje bei rengiant ES Tarybos išvadų projektus dėl energijos kainų, pažeidžiamų vartotojų ir konkurencingumo.

2014 m. antrąjį pusmetį Italijos pirmininkavimo ES Tarybai laikotarpiu VKEKK taip pat aktyviai prisidėjo prie Lietuvos Respublikos pozicijų formavimo dėl Europos Komisijos komunikatų „Energijos efektyvumas ir jo indėlis energetiniam saugumui ir politikos darbotvarkei klimatui ir energetikai laikotarpiu iki 2030 m.“, „Dėl trumpalaikio Europos dujų sistemos atsparumo – Pasirengimas galimam tiekimo sutrikimui iš Rytų 2014–2015 m. žiemos periodu“ ir „Pažanga užbaigiant vidaus energijos rinką“ diskusijoms ES Tarybos Energetikos darbo grupėje bei ES Transporto, telekomunikacijų ir energetikos Taryboje bei rengiant ES Tarybos išvadų projektus dėl vidaus energijos rinkos užbaigimo.

Europos Komisijai 2013 m. spalį patvirtinus beveik 250 svarbiausių PCI sąrašą, tarp kurių pateko ir Lietuvos integracijai į ES dujų ir elektros rinkas svarbūs projektai, 2013 m. pabaigoje ir 2014 m. pirmą pusmetį vyko atitinkamų nacionalinių reguliavimo institucijų ir PSO konsultacijos dėl investicinių sąnaudų paskirstymo. Dėl elektros sektoriaus PCI projekto Lietuvos ir Lenkijos elektros jungties projekto LitPol Link konsultacijos VKEKK tarp Lietuvos, Lenkijos, Suomijos, Vokietijos, Latvijos, Švedijos, Norvegijos reguliuotojų vyko 2014 m. liepą. Sprendimą dėl šio projekto tarpvalstybinio investicinių sąnaudų paskirstymo buvo pavesta priimti ACER po to, kai minėtų šalių reguliuotojai nesusitarė dėl šio projekto sąnaudų paskirstymo. ACER sprendimas, kuriuo LitPol Link projektui nebuvo numatytas finansavimas su kitų šalių pagalba, paskelbtas 2015 m. balandį. Atsižvelgusi į ACER sprendimą, AB „Litgrid“ kreipėsi į CEF fondą dėl minėtos jungties finansavimo. 2015 m. liepą šiai jungčiai skirta parama iš CEF fondo sudaro 27,4 mln. Eur.

2014 m. spalio 29 d. Europos Komisija priėmė sprendimą dėl CEF fondo dotacijų paskirstymo PCI projektams, tarp kurių yra ir keturi Lietuvos strateginiai energetikos projektai. Pritarta siūlymui finansuoti 50 proc. Baltijos šalių elektros sistemų ir didelio galingumo generavimo šaltinių sinchroninio prisijungimo su kontinentinės Europos tinklais galimybių studiją.

2014 m. gegužę VKEKK lankėsi Europos Audito Rūmų Transporto ir Energetikos veiklos audito skyriaus atstovų delegacija, vykdžiusi išankstinį tyrimą apie energijos tiekimo saugumą. Keliose pasirinktose ES šalyse vykdyto išankstinio tyrimo tikslas buvo surinkti pradinę informaciją apie bendros energijos rinkos veikimą, Trečiojo energetikos paketo įgyvendinimą, pastarųjų metų

esminius pokyčius energijos rinkos struktūroje. 2014 m. rugsėjį VKEKK informuota, jog vykusio išankstinio tyrimo metu surinktos informacijos pagrindu Europos Audito Rūmai nusprendė atlikti veiklos auditą „Ar taikant ES vidaus energijos rinkos politikos priemones ir finansuojant energetikos jungtis ir saugyklų infrastruktūrą buvo veiksmingai pagerintas energijos tiekimo saugumas“. Vykdydami šį auditą, Europos Audito Rūmų atstovai 2014 m. lapkričio 19–20 d. lankėsi VKEKK, Energetikos ministerijoje, Lietuvos elektros ir dujų PSO įmonėse. Audito apimtis – BEMIP ir projektai Bulgarijoje, Ispanijoje, Lenkijoje. Audituojamos sritys – Europos Komisija, reguliavimo institucijos, regionai/valstybės narės. Audito ataskaitą, rengiamą kartu su Europos Komisija, Europos Audito Rūmai planuoja parengti per metus.

VKEKK nuo 2000 m. yra Regioninės energetikos reguliuotojų asociacijos (ERRA) narė, dalyvauja Vartotojų ir mažmeninių rinkų darbo grupės, Licencijavimo/Konkurencijos, Tarifų/Kainodaros ir Vadovų komitetų susitikimuose, pristato Lietuvos energijos rinkos pagrindinius iššūkius ir pažangą, diskutuoja aktualiais sektoriaus plėtros, organizacijos šalių skirtumų klausimais. Vienydama per 30 narių iš Europos, Azijos, Šiaurės Amerikos, Afrikos valstybių ir organizacijų, ERRA daug dėmesio skiria patirties tarp organizacijos narių apsikeitimui, organizacijos narių atstovų kvalifikacijos kėlimui, ilgalaikėms švietimo programoms.

VKEKK glaudžiai su kaimyninių šalių reguliuotojais ir PSO bendradarbiauja ir per periodiškai organizuojamą Baltijos elektros rinkos mini forumą, rotacijos būdu rengiamą du kartus per metus vis kitoje Baltijos valstybėje. Siekiant sudaryti galimybes forumo dalyviams lanksčiai reaguoti į besikeičiančią nacionalinę reguliavimo aplinką, perimti kitų šalių įdomią patirtį ir greičiau ją pritaikyti savo darbe, 2014 m. lapkričio 7 d. mini forumas surengtas Vilniuje. 18-ą kartą organizuotame renginyje Lietuvos, Latvijos ir Estijos energetikos sektoriaus reguliuotojai, energetikos politikos formuotojai, PSO, elektros energijos gamintojai, tiekėjai, prekybininkai, įmonės vienijančių asociacijų ir vartotojų organizacijų atstovai aptarė pasiektą elektros energijos rinkos plėtros pažangą. Per 80 renginio dalyvių taip pat diskutavo dėl naujųjų tarp sisteminių jungčių pralaidumų skaičiavimo ir paskirstymo taisyklių, infrastruktūrinių projektų, energijos balansavimo, energetinio efektyvumo, paklausos valdymo klausimų.

2014 m. vasarį VKEKK atstovai lankėsi Rygoje, Latvijoje, kur vyko kartu su Latvijos nacionaline reguliavimo institucija organizuotas seminaras apie didmeninės elektros energijos rinkos priežiūrą. Vienos dienos renginio metu susipažinta su balansavimo energijos samprata, „dienos prieš“ rinkos veikimu, tinklo perkrovų valdymu „dienos prieš“ rinkoje, „dienos eigos“ prekyba, elektros energijos prekybos laikotarpiais, finansinėmis elektros rinkomis.

2.2. Dujų sektorius

2.2.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas

2014 m., vykdant GDĮ reikalavimus, kad gamtinių dujų perdavimo veikla būtų atskirta nuo tiekimo veiklos, atskiriant perdavimo sistemos nuosavybę nuo tiekimo veiklą vykdančių gamtinių dujų įmonių nuosavybės, baigtas AB „Lietuvos dujos“ perdavimo, skirstymo ir tiekimo veiklų atskyrimas. Vykdamas bendrovės valdybos 2012 m. patvirtintą AB „Lietuvos dujos“ veiklų atskyrimo planą buvo įsteigta nauja perdavimo sistemos operatoriaus bendrovė AB „Amber Grid“, kuri perėmė visas su gamtinių dujų perdavimo veiklos vykdymu susijusias AB „Lietuvos dujos“ teises ir pareigas ir nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d. pradėjo gamtinių dujų perdavimo veiklą. Iki 2013 m. liepos 31 d. buvo teisiškai, funkciškai ir organizaciniu požiūriu atskirta gamtinių dujų perdavimo veikla nuo tiekimo veiklos. VKEKK 2013 m. liepos 18 d. išdavė AB „Amber Grid“ laikiną gamtinių dujų perdavimo licenciją, galiojusią nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d. iki VKEKK sprendimo dėl gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus paskyrimo dienos.

2014 m. buvo vykdomas perdavimo ir tiekimo veiklų kontrolės atskyrimas. AB „Amber Grid“ valdyba 2014 m. kovo mėnesį patvirtino preliminarų AB „Amber Grid“ kontrolės atskyrimo

vykdymo planą, kuriame buvo numatytas kreipimasis į VKEKK dėl pritarimo kontrolės pertvarkymo sandoriui.

2014 m. gegužės 8 d. AB „Amber Grid“ informavo VKEKK, kad UAB „EPSO-G“, kurios 100 proc. akcijų patikėjimo teise valdo Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, ketina įsigyti 38,91 proc. AB „Amber Grid“ akcijų iš E.ON Ruhrgas International GmbH, o vėliau, vykdydama Vertybinių popierių įstatymo reikalavimus, ir likusias bendrovės akcijas, t. y. įsigyti 100 procentų AB „Amber Grid“ akcijų. AB „Amber Grid“ paprašė VKEKK pritarti minėtiems sandoriams.

VKEKK, išnagrinėjusi pateiktą informaciją, nustatė, kad sudaromu sandoriu sumažės kontrolė, kaip nustatyta GDĮ 41 straipsnio 1 dalyje, o tai leidžia tinkamai įgyvendinti GDĮ aštuntajame skirsnyje „Veiklų ir apskaitos atskyrimas“ nustatytus atskyrimo reikalavimus. VKEKK 2014 m. gegužės 9 d. nutarimu pritarė UAB „EPSO-G“ ir E.ON Ruhrgas International GmbH sudaromam akcijų perleidimo sandoriui bei nustatė, kad sudaromas sandoris ir planuojami vėlesni sandoriai negali daryti įtakos reguliuojamų paslaugų kainoms.

AB „Lietuvos dujos“, kuri tuo metu vykdė skirstymo ir tiekimo veiklą, 2014 m. gegužės 12 d. raštu informavo VKEKK, jog UAB „Lietuvos energija“, kurios 100 proc. akcijų valdo Lietuvos Respublikos finansų ministerija, ketina įsigyti E.ON Ruhrgas International GmbH valdomas AB „Lietuvos dujos“ akcijas ir prašė įvertinti, ar GDĮ įgyvendinimo įstatymo 3 straipsnio 2 dalies nuostata taikytina AB „Lietuvos dujos“ atveju bei prašė VKEKK priimti atitinkamą sprendimą. VKEKK, išnagrinėjusi AB „Lietuvos dujos“ ir UAB „Lietuvos energija“ pateiktus dokumentus ir duomenis, pagrindžiančius, jog sudaromu sandoriu sumažės kontrolė, kaip nustatyta GDĮ 41 straipsnio 1 dalyje, 2014 m. gegužės 19 d. nutarimu pritarė UAB „Lietuvos energija“ ir E.ON Ruhrgas International GmbH sudaromam akcijų perleidimo sandoriui, taip pat Vertybinių popierių įstatyme nustatyta tvarka vėlesniais sandoriais planuojamoms įsigyti AB „Lietuvos dujos“ akcijoms bei nustatė, kad sudaromas sandoris ir planuojami vėlesni sandoriai negali daryti įtakos reguliuojamų paslaugų kainoms.

2014 m. birželio mėn. UAB „EPSO-G“ sudarė sandorį su OAO „Gazprom“ dėl 37,10 proc. AB „Amber Grid“ akcijų išpirkimo, o UAB „Lietuvos energija“ sudarė sandorį su OAO „Gazprom“ dėl 37,10 proc. AB „Lietuvos dujos“ akcijų išpirkimo. Tokiu būdu faktiškai buvo atskirta gamtinių dujų perdavimo ir tiekimo veiklos kontrolė ir įvykdytas VKEKK 2012 m. birželio 15 d. nutarimo Nr. O3-145 „Dėl AB „Lietuvos dujos“ perdavimo ir skirstymo veiklų ir kontrolės atskyrimo veiksmų planų“ reikalavimas, kad ne vėliau kaip iki 2014 m. spalio 31 d. būtų įvykdytas veiklų ir kontrolės atskyrimas.

2012 metais patvirtintame AB „Lietuvos dujos“ veiklų atskyrimo plane skirstymo veiklos vykdymui buvo numatyta steigti naują dukterinę uždarają akcinę bendrovę, kurios įstatinis kapitalas būtų didinamas perduodant jai gamtinių dujų skirstymo veiklą kartu su šiai veiklai priskirtu turtu, teisėmis bei pareigomis kaip nepiniginį įnašą už dukterinės bendrovės išleidžiamas ir AB „Lietuvos dujos“ pasirašomas naujas akcijas.

Pasikeitus AB „Lietuvos dujos“ akcininkams, bendrovė 2014 m. liepos 21 d. pateikė VKEKK vertinti AB „Lietuvos dujos“ valdybos patvirtintą pakeistą AB „Lietuvos dujos“ veiklų atskyrimo planą.

Pakeistame plane skirstymo ir tiekimo veiklų atskyrimas buvo numatytas perleidžiant tiekimo veiklos dalį su jai priskirtu turtu, teisėmis bei pareigomis pagrindinio AB „Lietuvos dujos“ akcininko – UAB „Lietuvos energija“ – įsteigta naujai uždarajai akcinei bendrovei. AB „Lietuvos dujos“ tęsia gamtinių dujų skirstymo veiklą, išlaiko gamtinių dujų skirstymo licenciją, turimas nuosavybės bei kitas teises į skirstymo veiklai vykdyti būtina turtą, kitas teises, pareigas, darbuotojus ir kt., taip pat, kaip nustatyta GDĮ, vykdo gamtinių dujų garantinio tiekimo veiklą.

Pasirinktas skirstymo bei tiekimo veiklų atskyrimo būdas labiausiai atitinka pagrindinio akcininko grupės valdymo modelį bei veiklos strategiją, leidžia supaprastinti atskirų dukterinių bendrovių valdymą bei sudaro sąlygas ateityje lengviau konsoliduoti veiklas. AB „Lietuvos dujos“ išlaikant gamtinių dujų skirstymo veiklą, veiklų atskyrimo procesas yra paprastesnis, nes nereikia gražinti ir gauti naujos skirstymo licencijos, kitos įmonės vardu perregistruoti didelio kiekio ilgalaikio turto, reikės perkelti mažiau darbuotojų.

VKEKK 2014 m. liepos 28 d. nutarimu nurodė laikytis pakeistame veiklų atskyrimo plane nurodytų būdų ir terminų, kad teisinis, funkcinis ir organizacinis skirstymo veiklos atskyrimas būtų atliktas ne vėliau kaip iki 2014 m. spalio 31 d.

2014 m. rugsėjo 2 d. Juridinių asmenų registre buvo įregistruota nauja gamtinių dujų tiekimo įmonė UAB „Lietuvos dujų tiekimas“, kuriai buvo perduota AB „Lietuvos dujos“ tiekimo veikla, o 2014 m. spalio 13 d. VKEKK išdavė gamtinių dujų tiekimo licenciją ir spalio 30 d. nutarimu nustatė, kad iki 2014 metų pabaigos buitiniams gamtinių dujų vartotojams galios tokie patys tarifai, kokius VKEKK 2014 m. II pusmečiui buvo patvirtinusi AB „Lietuvos dujos“.

Iki 2014 m. spalio 31 d. buvo įvykdytas perdavimo veiklos kontrolės atskyrimas bei teisiškai, funkciškai ir organizaciniu požiūriu atskirta AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų skirstymo veikla.

AB „Amber Grid“ 2014 m. spalio 20 d. pateikė prašymą paskirti AB „Amber Grid“ perdavimo sistemos operatoriumi bei išduoti neterminuotą gamtinių dujų perdavimo veiklos licenciją. VKEKK, įvertinusi perdavimo sistemos operatoriaus pateiktus dokumentus, duomenis ir informaciją apie GDĮ 40–42 straipsnyje įtvirtintų reikalavimų įvykdymą, 2015 m. sausio 15 d. nutarimu Nr. O3-5 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo veiklos atskyrimo ir perdavimo sistemos operatoriaus paskyrimo preliminarus sprendimo“ konstatavo, kad AB „Amber Grid“ perdavimo veiklos atskyrimas atitinka GDĮ 40-42 straipsnių nuostatas, ir AB „Amber Grid“ gali būti paskirtas perdavimo sistemos operatoriumi.

VKEKK 2015 m. sausio 26 d. informavo Europos Komisiją apie priimtą preliminarų sprendimą bei pateikė visus turimus duomenis, o 2015 m. kovo 26 d. gavo Europos Komisijos 2015 m. kovo 23 d. nuomonę C(2015) 2135 final dėl AB „Amber Grid“ atskyrimo, kurioje Europos Komisijos netenkino tai, kad AB „Klaipėdos nafta“, kurios 70,63 proc. akcijų valdo Energetikos ministerija, turi 33,3 proc. tiekimo veiklą vykdančios UAB „Litgas“ akcijų. Europos Komisija paragino VKEKK sertifikuoti AB „Amber Grid“ tik su sąlyga, kad visos UAB „Litgas“ akcijos, kurias turi AB „Klaipėdos nafta“, bus perleistos.

VKEKK, įvertinusi Europos Komisijos pateiktą nuomonę, 2015 m. kovo 27 d. kreipėsi į Energetikos ministeriją ir Finansų ministeriją, atitinkamai valdančias gamtinių dujų perdavimo ir tiekimo veiklas, ir paprašė pateikti informaciją, per kokį terminą, neviršijant Europos Komisijos pasiūlyto maksimalaus dvylikos mėnesių pereinamojo laikotarpio, galėtų būti atliktas AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimas ūkio subjektui, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai nėra valdomas Energetikos ministerijos.

Energetikos ministerija, kuri netiesiogiai kontroliuoja AB „Amber Grid“ ir turi iki 1/3 UAB „Litgas“ akcijų, patvirtino, kad atliks reikiamus veiksmus dėl AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimo ūkio subjektui, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai nėra valdomas Energetikos ministerijos. Finansų ministerija informavo, kad dės visas pastangas ir ieškos atitinkamų priemonių, siekdama užtikrinti tinkamą AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimo įgyvendinimą per ne ilgesnį kaip 12 mėnesių laikotarpį.

VKEKK 2015 m. balandžio 10 d. nutarimu Nr. O3-242 panaikino VKEKK 2013 m. liepos 18 d. AB „Amber Grid“ išduotą terminuotą gamtinių dujų perdavimo licenciją ir išdavė AB „Amber Grid“ neterminuotą perdavimo sistemos operatoriaus licenciją su sąlyga, kad Energetikos ministerija per ne ilgesnį nei 12 mėnesių terminą nuo šio nutarimo įsigaliojimo dienos atliks veiksmus dėl AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimo ūkio subjektui, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai nėra valdomas Energetikos ministerijos, kaip nurodyta Europos Komisijos nuomonėje.

2.2.2. Suskystintų gamtinių dujų terminalo projektas

2014 m. VKEKK suderino AB „Klaipėdos nafta“ pateiktą suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalo projektą.

Nacionalinės energetikos nepriklausomybės strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XI-2133, 79 punkte numatyta, kad SGD terminalas yra prioritetas dujų sektoriaus projektas gamtinių dujų rinkai sukurti. 2012 m. liepos 11 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 864 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. vasario 15 d. nutarimo Nr. 199 „Dėl suskystintų gamtinių dujų terminalo įrengimo“ pakeitimo“ AB „Klaipėdos nafta“ buvo pripažinta SGD terminalo projekto įgyvendinimo bendrove. AB „Klaipėdos nafta“, kaip projektą įgyvendinanti įmonė, 2014 m. birželio 6 d. pateikė VKEKK derinti SGD terminalo projektą. Pateiktoje derinimui medžiagoje AB „Klaipėdos nafta“ nurodė teisės aktus ir pateikė dokumentus, pagrindžiančius:

- SGD terminalo vietos parinkimą,
- SGD terminalo technologijos, infrastruktūros ir optimalaus techninio sprendimo parinkimą,
- laivo-saugyklos tipo ir pagrindinių parametrų parinkimą,
- SGD terminalo krantinės projektavimo ir statybos darbų sąnaudas, dujotiekio techninius parametrus bei projektavimo ir statybos darbų sąnaudas,
- SGD terminalo projekto įgyvendinimo grafiką,
- SGD terminalo projekto sąnaudų sąmatą,
- AB „Klaipėdos nafta“ finansinio pajėgumo rodiklius.

AB „Klaipėdos nafta“ nurodė, kad, išanalizavus galimas alternatyvas, SGD terminalo vieta buvo parinkta pietinėje Valstybinio Klaipėdos jūrų uosto dalyje ties Kiaulės nugaros sala. SGD terminalą sudaro plaukiojantis laivas-saugykla su išdujinimo įranga, prišvartuotas prie krantinės. Renkantis SGD laivą-saugyklą atlikta išsami laivų rinkos analizė ir parinktas naujai statomas 170 tūkst. m³ talpos laivas-saugykla. Laivo-saugyklos tiekėju viešųjų pirkimų būdu buvo parinkta Norvegijos kompanija „Hoegh LNG“. Projektas finansuojamas Europos investicijų banko ir Šiaurės investicijų banko paskolomis su valstybės garantija.

AB „Klaipėdos nafta“ planavo 332,80 mln. Lt kapitalizuojamas SGD terminalo statybos sąnaudas. VKEKK, išnagrinėjusi pateiktas sąnaudas ir jų pagrindimą, perskaičiavo šias sąnaudas ir 2014 m. spalio 13 d. nutarimu Nr. O3-859 „Dėl suskystintų gamtinių dujų terminalo projekto derinimo“ suderino SGD terminalo projektą, nustatydamas jo preliminarią vertę 300,96 mln. Lt (87,164 mln. Eur), ir pažymėjo, kad ši vertė bus naudojama skaičiuojant gamtinių dujų tiekimo saugumo papildomą dedamąją prie gamtinių dujų perdavimo kainos viršutinės ribos 2015 metams.

Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo 5 straipsnio 2 dalis numato, kad SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties visos pastoviosios eksploatavimo sąnaudos, reikalingos SGD terminalo veiklai užtikrinti, VKEKK nustatyta tvarka įtraukiamos į gamtinių dujų tiekimo saugumo papildomą dedamąją prie gamtinių dujų perdavimo kainos. Saugumo dedamąją VKEKK nustatyta tvarka surenka, administruoja ir SGD terminalo operatoriui ar bendrovei išmoka gamtinių dujų perdavimo sistemos operatorius.

VKEKK, išnagrinėjusi AB „Klaipėdos nafta“ pateiktus duomenis, būtinosiomis sąnaudomis pripažino 233 178 400 Lt, t. y. 5 820 280 Lt mažesnes sąnaudas, negu prašė pripažinti AB „Klaipėdos nafta“. Į saugumo dedamosios sąnaudas yra įskaičiuotos ir saugumo dedamosios surinkimo bei surinktų lėšų administravimo sąnaudos, kurias patiria perdavimo sistemos operatorius.

Įvertinus turimą informaciją, 2015 m. nustatyta 9,43 Lt/MWh arba 98,07 Lt/tūkst. m³ gamtinių dujų skystinimo kainos viršutinė riba (saugumo dedamoji), galiosianti nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2015 m. gruodžio 31 d. Skaičiuojant saugumo dedamosios dydį, buvo įvertinta ir per 2013 metus surinktos, bet nepanaudotos lėšos, skirtos SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo sąnaudoms. Įvertinus grąžintinas lėšas (49 971 491,2 Lt), saugumo dedamoji 2015 m. Lietuvos gamtinių dujų vartotojams buvo sumažinta iki 7,41 Lt/MWh (2,15 Eur/MWh) arba 77,06 Lt/tūkst. m³.

2.2.3. Įleidimo–išleidimo taškų kainodara perdavimo sistemoje

Atsižvelgdama į 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 715/2009 dėl teisės naudotis gamtinių dujų perdavimo tinklais sąlygų (toliau – Reglamentas (EB) Nr. 715/2009) preambulės 19 punktą, kuriame nurodyta, kad, siekiant padidinti konkurenciją sukuriant likvidžias didmenines dujų rinkas, būtina užtikrinti, kad dujas būtų galima parduoti neatsižvelgiant į jų buvimo vietą sistemoje, 2013 m. rugsėjo mėn. VKEKK pradėjo įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelio gamtinių dujų sektoriuje įdiegimo darbus. 2014 m. rugpjūčio 7 d. VKEKK patvirtino Gamtinių dujų perdavimo sistemos įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelio metodines gaires.

2014 m. spalio 10 d. VKEKK patvirtinus Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodikos pakeitimus, nuo 2015 m. sausio 1 d. Lietuvoje pradėtas taikyti įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelis, kuriame yra identifikuoti Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos įleidimo ir išleidimo taškai:

- jungtis su SGD terminalu (įleidimo taškas),
- jungtis su Latvijos gamtinių dujų perdavimo sistema (įleidimo ir išleidimo taškai),
- jungtis su Baltarusijos gamtinių dujų perdavimo sistema (įleidimo taškas),
- jungtis su Rusijos Federacijos Kaliningrado regiono gamtinių dujų perdavimo sistema (išleidimo taškas),
- vienas vidinis išleidimo taškas visiems šalies perdavimo sistemos naudotojams.

Kainodaros modelyje numatyta, kad įleidimo taškams bus priskiriama 20 proc. perdavimo pajamų, o išleidimo taškams – 80 proc. Toks pajamų santykis leistų sudaryti prielaidas gamtinių dujų rinkos plėtrai, efektyviam alternatyvių gamtinių dujų tiekimo šaltinių naudojimui, naujų tiekėjų atsiradimui bei konkurencinių sąlygų susiformavimui.

Saugumo dedamoji taikoma vidiniam išleidimo taškui visiems šalies perdavimo sistemos naudotojams, o SGD terminalo įleidimo taškui pradedama taikyti kitais metais, einančiais po metų, kuriais SGD terminalo pajėgumai, nesusiję su SGD terminalo būtinojo kiekio transportavimu, buvo užsakyti ir panaudoti, ir taikoma transportuotam gamtinių dujų kiekiui, nesusijusiam su SGD terminalo būtinuoju kiekiu.

2.2.4. Konkurencijos gamtinių dujų tiekimo rinkoje formavimas, pagrindiniai 2014 metų dujų rinkos stebėsenos pokyčiai

2014 m. gamtinių dujų perdavimo rinkoje veikė vienas operatorius – AB „Amber Grid“, o gamtinių dujų skirstymo rinkoje veiklą vykdė 6 skirstymo sistemos operatoriai – AB „Lietuvos dujos“, UAB „Intergas“, UAB „Druskininkų dujos“, AB agrofirma „Josvainiai“, UAB „Fortum Heat Lietuva“ ir AB „Achema“.

AB „Klaipėdos nafta“, kuri įgyvendino SGD terminalo projektą, 2014 m. lapkričio 27 d. gavo gamtinių dujų skystinimo licenciją, o nuo gruodžio 3 d. pradėjo vykdyti suskystintų gamtinių dujų terminalo operatoriaus veiklą.

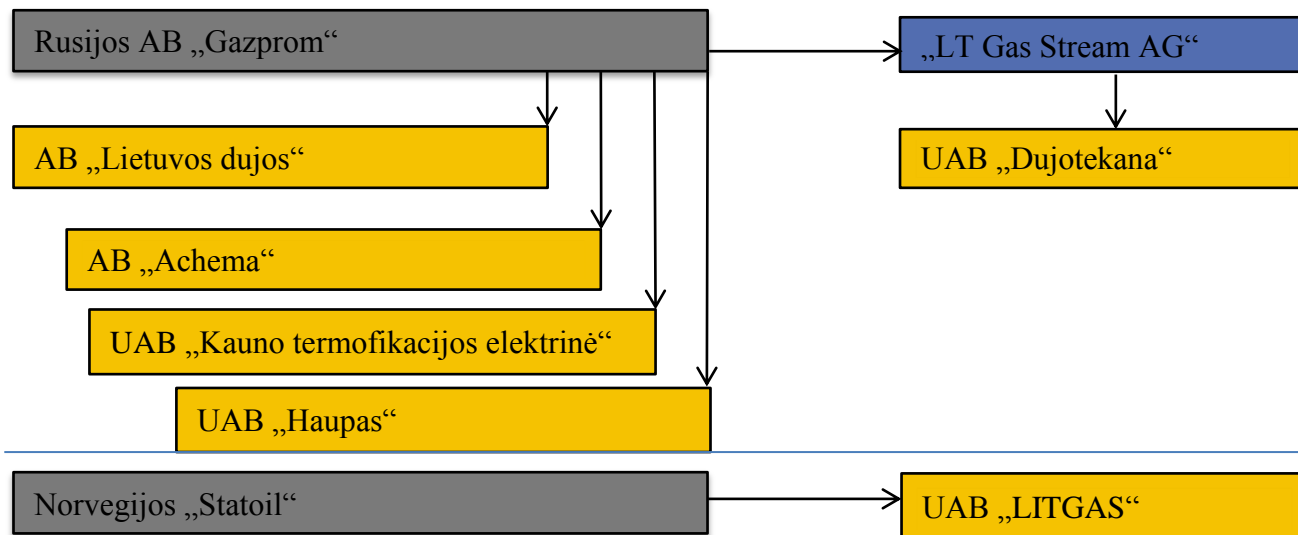
2014 m. gamtinių dujų sektoriuje buvo išduotos 5 gamtinių dujų tiekimo licencijos: NORDARSI OU, UAB „European Gas Trading Group“, UAB „Energijos prekyba“, UAB „Lietuvos dujų tiekimas“, AB „Kauno energija“, panaikintos 2 gamtinių dujų tiekimo licencijos – UAB „Sky Energy Group“ ir Lietuvos ir JAV uždarajai akcinei bendrovei UAB „Iteralit“. Metų pabaigoje gamtinių dujų tiekimo licencijas turėjo 32 įmonės, iš jų 11 vykdė veiklą.

Gamtinių dujų rinkos operatoriaus licencijas 2014 m. turėjo tos pačios 2 įmonės, kaip ir 2013 m.: UAB „Baltpool“ ir UAB „GET Baltic“. Šioms įmonėms licencijos išduotos atitinkamai 2011 ir 2012 m.

Rinkos dalyvių skaičius, kurie vykdė perdavimo, skirstymo, tiekimo ir gamtinių dujų biržos operatorių veiklą, lyginant su 2013 m., išliko tas pats.

2014 m. gamtines dujas importavo ne tik AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“, UAB „Haupas“, AB „Achema“, UAB „Kauno termofikacijos elektrinė“, bet ir UAB „Litgas“. Gamtinės dujos į Lietuvą 2014 m. buvo importuojamos iš Rusijos OAO „Gazprom“, o UAB „Litgas“ terminalo bandymams skirtą SGD krovinį įsigijo iš Norvegijos bendrovės „Statoil“. Nuo 2015 m. pagal su „Statoil“ sudarytą ilgalaikę gamtinių dujų importo sutartį UAB „Litgas“ pastoviai importuoja suskystintas gamtines dujas per SGD terminalą Klaipėdoje. UAB „Dujotekana“ dujas importavo iš tarpininko „LT Gas Stream AG“.

5 pav. Gamtinių dujų importo į Lietuvą segmento dalyviai

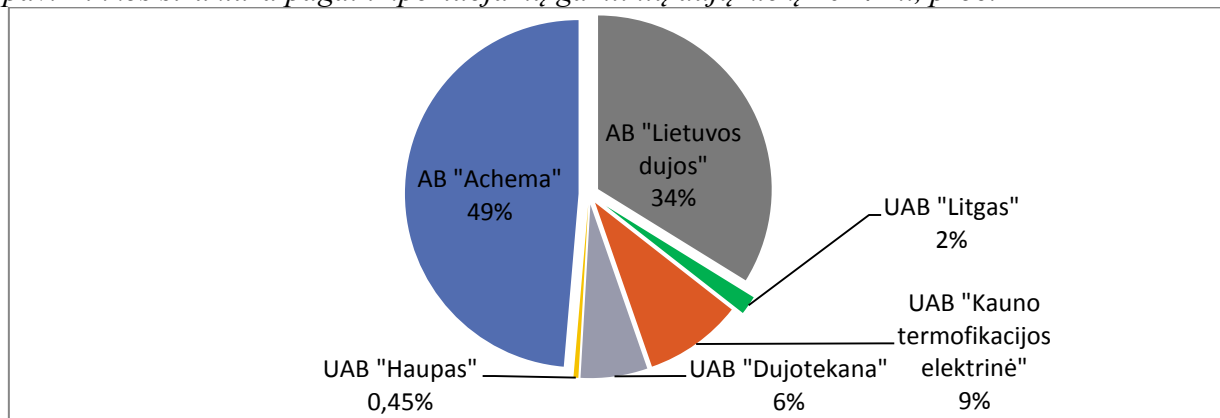
Šaltinis – VKEKK.

2014 m. į Lietuvą buvo importuota 2578,2 mln. m³ gamtinių dujų, t. y. 4,5 proc. mažiau nei 2013 m., kai buvo importuota 2701 mln. m³ dujų. UAB „Dujotekana“, AB „Lietuvos dujos“ ir UAB „Haupas“ importuojamų gamtinių dujų kiekiai, palyginus su 2013 m., mažėjo atitinkamai 57,8, 13,1 ir 3,7 proc. UAB „Kauno termofikacijos elektrinė“ ir AB „Achema“ importuojamų gamtinių dujų kiekiai, palyginti su 2013 m., didėjo 6,3 ir 15,6 proc.

UAB „Litgas“ gamtinių dujų tiekimo veiklą pradėjo vykdyti tik 2014 m. IV ketv., kai biržose buvo parduodamas SGD terminalo paleidimo-derinimo darbams nupirktas gamtinių dujų kiekis (45,1 mln. m³).

Palyginti su 2013 m., AB „Achema“, UAB „Kauno termofikacijos elektrinė“ užimamos rinkos dalys didėjo, atitinkamai 8,5 ir 0,9 proc. punkto, UAB „Dujotekana“ ir AB „Lietuvos dujos“ užimamos rinkos dalys mažėjo 7,9 ir 3,3 proc. UAB „Haupas“ užimama rinkos dalis nesikeitė.

6 pav. Rinkos struktūra pagal importuojamų gamtinių dujų kiekį 2014 m., proc.

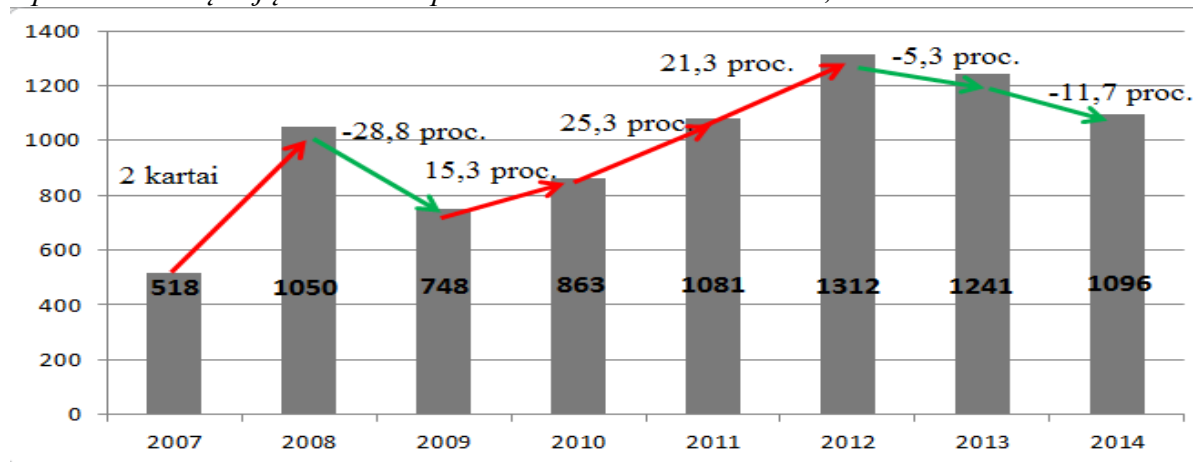
Šaltinis – VKEKK.

Analizuojant 2008–2014 m. užimamas rinkos dalis, pastebima, kad AB „Achema“ pagal importuojamų gamtinių dujų kiekį užima beveik pusę rinkos ir jos užimama rinkos dalis yra didžiausia nuo 2008 m. AB „Lietuvos dujos“ užimama rinkos dalis didžiausia buvo 2011 m., tačiau 2014 m. ji yra mažiausia nuo 2008 m. UAB „Dujotekana“ užimama rinkos dalis importuojant gamtines dujas, palyginti su kitais rinkos dalyviais, mažėjo sparčiausiai ir 2014 m. ji buvo 6,23 proc., kai 2008–2013 m. užimama rinkos dalis buvo 14–17 proc. UAB „Haupas“ užimama rinkos dalis 2013–2014 m. buvo 0,45 proc. ir analizuojamu laikotarpiu ženkliai nesikeitė.

2014 m. gegužės 8 d. Nasdaq OMX Vilniaus biržoje AB „Lietuvos dujos“ išplatino pranešimą apie esminį įvykį, kad AB „Lietuvos dujos“ pasiekė susitarimą su Rusijos OAO „Gazprom“ dėl gamtinių dujų importo kainos sumažinimo. Šie veiksniai lėmė tai, kad vidutinė importuojamų gamtinių dujų kaina 2014 m., palyginti su 2013 m., vidutiniškai sumažėjo 11,7 proc. – nuo 1241 Lt iki 1096 Lt už tūkst. m³.

Minėtu susitarimu numatyta nuolaida susidėjo iš dvejų dalių: nuolaidos už retrospektyviai sunaudotas dujas nuo 2013 m. sausio 1 d. iki 2014 m. balandžio 30 d. ir už dujas, kurios bus parduotos 2015 metais. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2014 m. gruodžio 23 d. priėmė nutarimą Nr. 1451, kuriuo nustatė, kad „pasikeitus esminėms gamtinių dujų tiekimo sutarties, sudarytos su kilusiu iš trečiosios šalies ir į Lietuvos Respublikos teritoriją gamtines dujas tiekiančiu užsienio subjektu, sąlygoms, laikantis objektyvių kriterijų, turi būti sudaromos sąlygos tikslinti (mažinti) nuolaidą gavusių gamtinių dujų tiekimo įmonių <...> ateinančių laikotarpių gamtinių dujų kainas nebutiniams vartotojams, gamtines dujas perkantiems vartojimo Lietuvos Respublikoje (ne pardavimo ar perpardavimo) tikslams, sistemų operatoriams, gamtines dujas naudojančioms technologinėms reikmėms bei vertikalčiai integruotoms gamtinių dujų įmonėms, veikiančioms Lietuvos Respublikos teritorijoje (ar jos dalyje) ir tiekiančioms gamtines dujas prie jos gamtinių dujų sistemos prijungtiems vartotojams, gamtines dujas perkantiems vartojimo Lietuvos Respublikoje (ne pardavimo ar perpardavimo) tikslams.“ UAB „Lietuvos dujų tiekimas“, nuo 2014 m. lapkričio 1 d. perėmusi iš AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų tiekimo veiklą, parengė UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ 2015–2016 m. taikomos gamtinių dujų kainodaros nebutiniams vartotojams ir sistemų operatoriams tvarką (patvirtintą VKEKK 2014 m. gruodžio 30 d. nutarimu NR. O3-964), kuria buvo numatytas nuolaidos gražinimas minėtame Vyriausybės nutarime išvardintiems vartotojams per 2015–2016 metus. Dėl šios papildomos nuolaidos UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ taikoma dujų pardavimo kaina papildomai mažėja dar apie 20 proc. Kitos dujas importuojančios įmonės (UAB „Dujotekana“, UAB „Haupas“, UAB „Kauno termofikacijos elektrinė“) derybose su OAO „Gazprom“ taip pat pasiekė susitarimus dėl importo kainos nuolaidų ir tas nuolaidas 2015 metais pradėjo taikyti vartotojams.

7 pav. Gamtinių dujų vidutinė importo kaina 2007–2014 metais, Lt už tūkst. m³

Šaltinis – VKEKK.

Pagrindiniai 2014 m. dujų rinkos stebėsenos pokyčiai, palyginus su 2013 m., duomenimis:

- 2014 m. perdavimo sistema transportuota 4637,9 mln. m³ (3,77 proc. mažiau nei 2013 m.), paskirstyta – 761,4 mln. m³ (13,4 proc. mažiau nei 2013 m.), patiekta – 1400,4 mln. m³ (9,3 proc. mažiau nei 2013 m.);
- tranzito dalis perdavimo struktūroje didėjo nuo 28,22 proc. 2008 m. iki 44,75 proc. 2014 m.;
- gamtinių dujų sektoriaus pajamos 2014 m., palyginti su 2013 m., sumažėjo 14,9 proc. dėl 18,8 proc. sumažėjusių gamtinių dujų tiekimo veiklos pajamų. 2014 m. pajamos iš gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo veiklų atitinkamai didėjo 7,5 ir 15,9 proc.;
- 2014 metais didmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje parduota ir (ar) suvartota 2090,1 mln. m³ gamtinių dujų, t. y. 0,12 proc. daugiau nei 2013 m., kai buvo parduota ir (ar) suvartota 2087,5 mln. m³ gamtinių dujų;
- 2014 metais mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje parduota 637 mln. m³ gamtinių dujų, t. y. 8 proc. mažiau negu 2013 m., kuriais buvo parduota 693 mln. m³ gamtinių dujų. Pardavimai sumažėjo 9,6 proc. nebutiniams ir 2,6 proc. buitiniams gamtinių dujų vartotojams.

2.2.5. Reguliuojamosios veiklos kainodara, transportavimo kainų ir prijungimo įkainių nustatymas

Gamtinių dujų sektoriuje VKEKK tvirtina valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas bei nustato (koreguoja) kainų viršutines ribas, reguliuojamos veiklos apskaitos ir sąnaudų atskyrimo reikalavimus. Dujų perdavimo kainos nuo 2015 m. sausio 1 d. veikiant SGD terminalui skaičiuojamos taikant įleidimo–išleidimo (angl. *entry–exit*) kainų nustatymo modelį perdavimo sistemai.

VKEKK nustatė bendrą perdavimo veiklos pajamų lygį 2015 m. – 186,74 mln. Lt. Perdavimo veiklos kainos viršutinė riba nuo 2015 m. nustatoma ir koreguojama pajėgumų vienetui atskirai kiekvienam įleidimo ir išleidimo taškui. Įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelio įgyvendinimas neturi įtakos kainos viršutinių ribų pokyčiui, nes nedaro įtakos leistinam pajamų lygiui, o perskirsto jį tarp įleidimo ir išleidimo taškų. Vidutinė kaina už pajėgumų vienetą 2015 m. Lietuvos perdavimo sistemos vidinio taško vartotojams didėja 21 proc. Šį padidėjimą lemia 9,3 proc. mažesnis, nei buvo planuota, transportuotas dujų kiekis 2014 m., investicijų grąžos augimas dėl strateginio projekto „Magistralinio dujotiekio Klaipėda–Kiemėnai pajėgumų didinimas“ investicijų, atliktų 2014 m., ir 2015 m. planuojami užsakyti pajėgumai, 10,2 proc. mažesni nei buvo 2014 m., dėl ko vidutinė kainos viršutinė riba didėja 12 proc.

VKEKK 2015 metams nustatė 268,24 Lt už tūkst. m³ (77,68 Eur/tūkst. m³) arba 25,80 Lt už MWh (7,47 Eur/MWh) (be PVM) gamtinių dujų skirstymo kainos viršutinę ribą. Esminę įtaką gamtinių dujų skirstymo kainos viršutinės ribos pokyčiui turi mažėjantys skirstomų gamtinių dujų kiekiai – 2015 m. planuojama paskirstyti 711,2 mln. m³ gamtinių dujų, t. y. beveik 17 proc. mažiau nei 2014 m.

Vadovaudamiesi VKEKK parengta ir patvirtinta Gamtinių dujų naujų vartotojų, naujų gamtinių dujų sistemų ir biodujų jėgainių prijungimo įkainių nustatymo metodika, perdavimo ir skirstymo sistemų operatoriai nustato naujų buitinių ir nebutinių vartotojų sistemų bei biodujų gamybos įrenginių prijungimo įkainius. VKEKK tvirtina naujų buitinių vartotojų sistemų prijungimo įkainius. Metodikoje numatyta, kad gamtinių dujų įmonė padengia ekonomiškai pagrįstas sistemos plėtros ir prie sistemos prijungiamų asmenų prijungimo išlaidas. Prie sistemos prijungiami asmenys padengia ekonomiškai pagrįstas prijungimo išlaidas viršijančias išlaidas.

Prijungimo prie esamų gamtinių dujų sistemų išlaidos negali būti pripažintos pagrįstomis, jeigu dėl jų padidėtų kainos esamiems sistemų naudotojams ir gamtinių dujų vartotojams. Naujai dujofikuojamoms teritorijoms atsipirkimo laikotarpiui gali būti nustatyta tokia gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo kaina, kuri padengtų investicijas.

Prijungimo įkainis buitiniams vartotojams susideda iš pastoviosios dalies, kuri nepriklauso nuo statomo dujotiekio ilgio ir pajėgumų, ir prijungimo įkainio dalies, kuri taikoma už kiekvieną dujotiekio metrą. Pagal per metus suvartojamą gamtinių dujų kiekį buitiniai vartotojai yra suskirstyti į dvi grupes, ir prijungimo įkainis šioms grupėms yra skaičiuojamas atskirai. Prijungimo įkainių kitimas 2012–2015 metais parodytas 5 lentelėje.

5 lentelė. Buitinių vartotojų prijungimo įkainių kitimas 2012–2015 metais

Rodiklis	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.	Pokytis 2015 m., lyginant su 2014 m., proc.
Buitiniai vartotojai, suvartojantys iki 500 kub. m dujų per metus*					
Pastovioji įkainio dalis, Lt	3323,9	3323,9	3323,19	3323,19	0
Įkainis už dujotiekio metrą, Lt/m	142,16	142,16	142,16	142,16	0
Buitiniai vartotojai, suvartojantys daugiau kaip 500 kub. m dujų per metus					
Pastovioji įkainio dalis, Lt	1249,05	915,54	719,36	719,25	-0,02
Įkainis už dujotiekio metrą, Lt/m	50,26	57,05	55,07	50,37	-9,68

*Prijungimo įkainis nustatytas įvadui į daugiabučio namo laiptinę. Prijungiant buitinius vartotojus, nurodytas įkainis turi būti padalintas iš potencialių vartotojų skaičiaus.

Šaltinis – VKEKK.

3. ELEKTROS RINKA

3.1. Tinklo reguliavimas

3.1.1. Atskyrimas

Direktyvos 2009/72/EB 10, 11 straipsniai ir Reglamento (EB) Nr. 714/2009 3 straipsnis

2013 m. spalio 26 d. ES oficialiajame leidinyje C 312 buvo paskelbta informacija apie VKEKK priimtą galutinį sprendimą dėl AB „Litgrid“ paskyrimo PSO kaip atitinkančio Direktyvos 2009/72/EB 10 straipsnį. Šiuo veiksmu formaliai buvo užbaigta visa PSO sertifikavimo procedūra, įtvirtinta ES teisės aktuose bei Elektros energetikos įstatyme.

2014 m. pasikeitimų dėl Elektros energetikos įstatymo nuostatų, susijusių su AB „Litgrid“ veiklos ir kontrolės atskyrimu, įgyvendinimo nebuvo. VKEKK, vadovaudamasi Elektros energetikos įstatymo 26 straipsnio nuostatomis, toliau nuolat prižiūri ir kontroliuoja, kaip elektros energijos perdavimo ir skirstymo įmonės, vykdydamos savo veiklą, užtikrina Elektros energetikos įstatyme nustatytus nepriklausomumo ir veiklos atskyrimo reikalavimus.

Direktyvos 2009/72/EB 26 straipsnis

Pagal Elektros energetikos įstatymą, įsigaliojusį 2012 m. vasario 7 d., kuriuo perkeliama atitinkamos Direktyvos 2009/72/EB nuostatos, elektros energijos skirstomųjų tinklų įmonei pateikus reikiamus dokumentus, VKEKK 2012 m. liepos 26 d. posėdyje konstatavo, kad AB „Lesto“ skirstymo veiklos atskyrimas atitinka Elektros energetikos įstatymo 54 straipsnio 1 ir 3 dalių nuostatas.

Pasikeitus aplinkybėms, dėl kurių nebūtų užtikrinamas Elektros energetikos įstatymo 54 straipsnio 1 ir 3 dalyse nustatytų veiklos rūšių ir apskaitos atskyrimo reikalavimų įgyvendinimas,

ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo šių aplinkybių pasikeitimo AB „Lesto“ įpareigota informuoti VKEKK. 2014 m. aplinkybių pasikeitimų neužfiksuota.

3.1.2. Techninis funkcionavimas

Balansavimo paslaugos (37(6)(b) straipsnis, 37(8) straipsnis)

Elektros energijos rinkos dalyvių tarpusavio santykius, vykdamt didmeninę prekybą elektros energija Lietuvos Respublikos teritorijoje, reglamentuoja Prekybos elektros energija taisyklės, patvirtintos Energetikos ministro įsakymu. Balansavimo energijos kainos skaičiuojamos pagal Balansavimo energijos kainos reguliavimo tvarkos aprašą, parengtą pagal nacionalinių ir ES teisės aktų reikalavimus. Prekybos balansavimo elektros energija schema bei principai 2014 metais nebuvo keičiami.

2014 m. spalio mėnesį buvo baigta Šiaurės ir Baltijos šalių elektros energijos PSO studija (angl. *Feasibility study regarding cooperation between the Nordic and the Baltic power systems within the Nordic ENTSO-E pilot project on electricity balancing*), siekiant sukurti bendrą regioninę balansavimo rinką. Studijoje konstatuota, kad Baltijos regione nėra balansavimo rinkos bei „mokėk pagal pavidimą“ (angl. „pay as bid“) kainodara Baltijos šalyse skiriasi nuo Šiaurės šalyse taikomos ribinės (angl. *marginal*) kainodaros, nesant techninių priemonių ir bendrų sąlygų. 2015 m. planuojama atlikti detalesnę analizę, pagal kurią būtų galima harmonizuoti balansavimo energijos prekybos principus.

Saugumo ir patikimumo standartai, paslaugos kokybė ir tiekimas (37(1)(h) straipsnis)

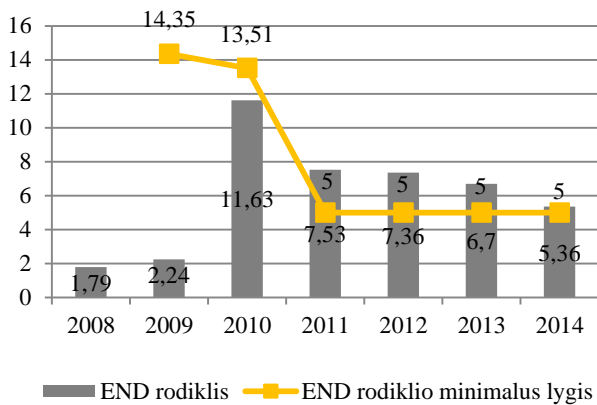
Elektros energetikos įstatyme nurodyta, kad VKEKK nustato elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimus bei kontroliuoja, kaip jų laikomasi.

Nustatydamas minimalius elektros energijos persiuntimo paslaugų reikalavimus VKEKK informuoja vartotojus, kokie parametrai dėl tinklo techninės kokybės yra keliami perdavimo ir skirstymo operatoriams. Metams pasibaigus apibendrinamos nuo perdavimo ir skirstymo sistemų operatorių priklausančių veiksmų atsiradusios elektros energijos persiuntimo nutraukimo priežastys, ir VKEKK nustato, ar nebuvo pažeisti minimalūs elektros energijos persiuntimo paslaugų patikimumo reikalavimai.

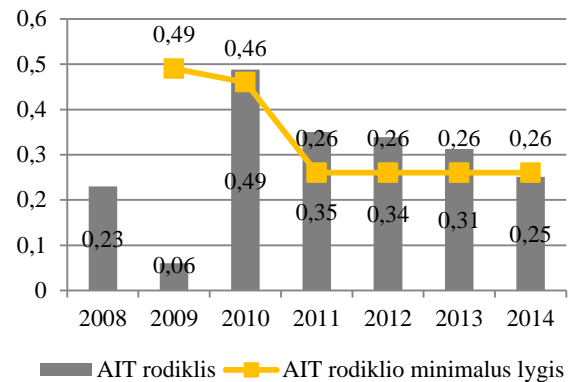
2012 m. buvo pakeisti Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimai, pagal kuriuos VKEKK, nustatydamas viršutines paslaugų kainų ribas naujam reguliavimo periodui, patvirtina minimalius elektros energijos persiuntimo patikimumo lygius, atsižvelgdama į praėjusio reguliavimo periodo faktinių persiuntimo patikimumo rodiklių vidurkį. Minimalūs persiuntimo patikimumo lygiai galioja iki reguliavimo periodo pabaigos ir negali būti blogesni už praėjusiam kainų reguliavimo periodui patvirtintus minimalius kokybės lygius. Iki 2015 m. pratęsus perdavimo ir skirstymo kainų viršutinių ribų galiojimo laikotarpį taip pat buvo pratęstas minimalių elektros energijos persiuntimo patikimumo lygių, nustatytų 2012 m., galiojimas iki reguliavimo periodo pabaigos, t. y. ir 2015 metams.

Elektros energijos persiuntimo paslaugų kokybės rodikliai ir jų minimalūs lygiai atskirai skaičiuojami elektros energijos perdavimo sistemai bei skirstymo tinklui (žr. grafikus).

8 pav. Dėl elektros energijos tiekimo nutraukimų perdavimo tinklu nepersiųstos elektros energijos kiekis (END) ir šio rodiklio minimalus lygis, MWh

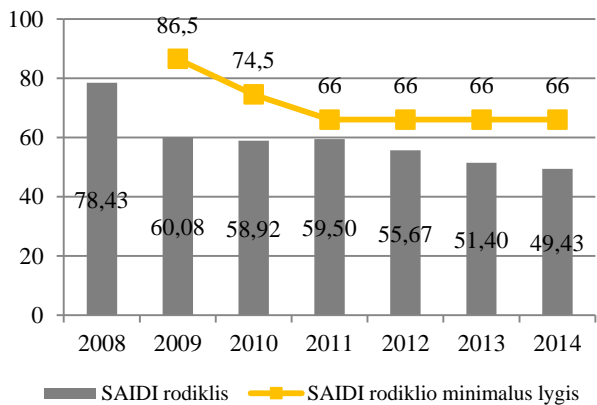
9 pav. Vidutinė perdavimo tinkle elektros energijos nutraukimų trukmė (AIT) ir šio rodiklio minimalus lygis, min.

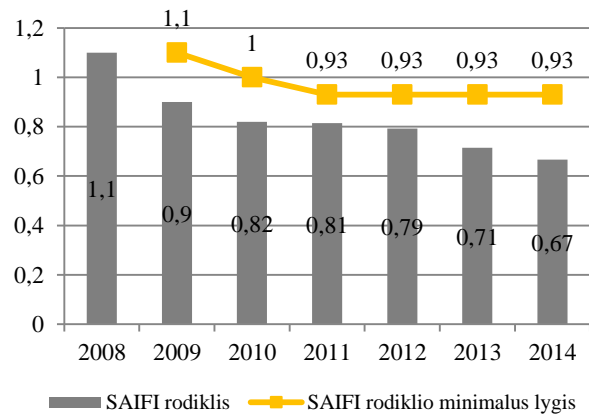
Šaltinis – VKEKK.

VKEKK 2014 m. nustatyti patikimumo rodikliai įpareigoja PSO užtikrinti, kad techninė paslaugų kokybė bus geresnė arba lygi minimaliems reikalavimams: vartotojams elektros energijos vidutinė nutraukimo trukmė neturėtų būti ilgesnė nei 0,26 min., o nepersiųstos elektros energijos kiekis būtų ne didesnis kaip 5 MWh. Palyginti su nustatytu minimaliu lygiu, persiuntimo patikimumas pagal END rodiklį pablogėjo 34,06 proc., pagal AIT rodiklį – 20,38 proc., todėl viršutinė kainų riba pagal šiuos rodiklius 2015 m. buvo sumažinta po 0,1 proc. už kiekvieną rodiklį.

10 pav. Vidutinė neplanuotų elektros energijos persiuntimo skirstomuoju tinklu nutraukimų trukmė (SAIDI) ir šio rodiklio minimalus lygis, min./vartotojui

11 pav. Vidutinis elektros energijos skirstomajame tinkle nutraukimų skaičius vartotojui (SAIFI) ir šio rodiklio minimalus lygis, skaičius/vartotojui

Šaltinis – VKEKK.

AB „Lesto“ persiuntimo patikimumo rodikliai nuosekliai mažėja. Tai reiškia, kad gerėja persiuntimo paslaugų kokybė, trumpėja nutrūkimų laikas vienam vartotojui per metus bei mažėja nutrūkimų skaičius vienam vartotojui.

2012 m., VKEKK priėmus naujos redakcijos Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimus, kiekvienais metais VKEKK veiklos ataskaitoje vertinami persiuntimo paslaugas teikiančių operatorių ir tiekėjų teikiamų paslaugų kokybė.

Skirstymo paslaugos teikėjams yra nustatyti tokie rodikliai:

- laiku (per 20 d. nuo prijungimo įmokos sumokėjimo) prijungtų naujų vartotojų procentinė dalis;
- nutrauktos elektros energijos atstatymas pagal nustatytus terminus;

- laiku išnagrinėtų vartotojų ir tinklų naudotojų skundų procentinė dalis.

PSO ir nepriklausomiems elektros energijos tiekėjams ir visuomeniniam tiekėjui nustatomas tik vienas paslaugų kokybės rodiklis – tai laiku išnagrinėtų skundų procentinė dalis.

6 lentelė. AB „Lesto“ persiuntimo patikimumo kokybės rodiklių vykdymas 2014 metais

Aprūpinimo elektra patikimumo kategorija	Matavimo vnt.	Nustatytas paslaugos suteikimo vartotojui rodiklis	Vidutinis paslaugos suteikimo vartotojui rodiklis	Paslaugos suteikimo vartotojui nustatytu laiku rodiklis (proc.)
I		Per laiką, ne ilgesnį nei automatinis perjungimas nuo vieno nepriklausomo elektros šaltinio prie kito	Per laiką, ne ilgesnį nei automatinis perjungimas nuo vieno nepriklausomo elektros šaltinio prie kito	100
II	val.	2,5	1,29	100
III	val.	24	3,52	100

Šaltinis – VKEKK.

Pagal 2012 m. sausio mėn. priimtą Elektros energetikos įstatymą VKEKK nustatytos su perdavimo ir skirstomųjų tinklų patikimumo stebėjimu ir vertinimu susijusios funkcijos nesikeitė, (plačiau žr. 2012 m. ir 2013 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai).

Vadovaujantis Elektros energetikos įstatymo 19 straipsniu, 2014 m. buvo parengta antroji LEES patikimumo įvertinimo ataskaita už 2013 metus. Šioje ataskaitoje pateikiami statistiniai ir prognoziniai vertinimai, susiję su elektros energijos poreikio ir tiekimo (faktinio suvartojimo) balansu valstybės elektros energetikos sistemos mastu, numatomo elektros energijos poreikio lygiu ateityje ir tiekimo galimybėmis, elektros energijos gamybos pajėgumų plėtra, priemonėmis elektros energijos poreikiui piko metu tenkinti ir sistemos balansavimo ir reguliavimo priemonėmis bei elektros energetikos sistemos priežiūros lygiu ir kokybe. Atlikus elektros energijos perdavimo sistemos patikimumo (adekvatumo) modeliavimą pagal SISYFOS (angl. *Simulation of System's Security of Supply*) metodą, o gautus rezultatus palyginus su faktiniais bei įvykdžius ekspertinį vertinimą, buvo konstatuota, kad šiuo metu LEES patikimumas yra užtikrinamas. Minėta ataskaita skelbiama VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt.

Apsaugos priemonių priežiūra (37(1)(t) straipsnis)

Už valstybės elektros energijos balanso užtikrinimą yra atsakingas PSO AB „Litgrid“. PSO parengties ekstremaliai energetikos padėčiai planą sudaro operatoriaus parengtos instrukcijos, tvarkos bei kiti dokumentai. Plano sudedamosios dalys yra:

1. Informavimo apie įvykusius ypatingus ir ekstremalius įvykius bei šių ypatingų įvykių tyrimo ir apskaitos tvarkos aprašas;
2. Lietuvos energetikos sistemos atkūrimo po totalinės avarijos planas;
3. Avarijų ir technologinių sutrikimų likvidavimo instrukcija;
4. Rytų regiono tinklo valdymo grupės avarijų ir technologinių sutrikimų likvidavimo instrukcija;
5. Vakarų regiono tinklo valdymo grupės avarijų ir technologinių sutrikimų likvidavimo instrukcija;
6. Vartotojų atjungimo ir elektros energijos tiekimo ribojimo tvarka;
7. Informavimo apie vartotojų atjungimą ar elektros energijos tiekimo ribojimą instrukcija.

Elektros energijos tiekimo vartotojams užtikrinimui PSO užsako tretinį galios rezervą, kuris gali būti aktyvuojamas maksimalaus elektros energijos suvartojimo laikotarpiu, esant pasiūlos trūkumui elektros rinkoje.

Vadovaujantis 2010 m. balandžio 19 d. Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymu Nr. 1-121 patvirtintu Laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo siekiant užtikrinti visuomenės interesus sąlygų ir su tuo susijusių nuostolių apskaičiavimo ir atlyginimo tvarkos aprašu bei kitų teisės aktų nuostatomis, AB „Lesto“ generalinio direktoriaus 2011 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr.176 buvo patvirtinta Elektros energijos persiuntimo vartotojams nutraukimo ir galios ribojimo grafikų sudarymo ir vykdymo tvarka. Bendrovėje kasmet sudaromi galios ir elektros energijos ribojimo bei avarinio atjungimo grafikai, kurie kiekvienais metais teikiami PSO. Ribojimo grafikai (vienerių metų laikotarpiui) sudaromi apibendrinus bei išanalizavus sisteminius poreikius, tinklo parametrus ir turimą tinklų naudotojų informaciją, todėl ribojimo apimtys kiekvienais metais gali keistis. Į ribojimo grafiką įtraukti tinklų naudotojai yra raštu iš anksto informuojami apie numatytas ribojimo užduotis ir atsirandančias pareigas. AB „Lesto“ skirstomasis tinklas yra pajėgus patenkinti pikinius elektros energijos vartojimo poreikius, kadangi instaliuota galia yra ženkliai didesnė nei esantys pikai. 2014 m. AB „Lesto“ nebuvo atjungusi ar apribojusi klientų dėl tinklo pajėgumo trūkumo.

AEI reguliavimo struktūra: AEI prijungimo, pasinaudojimo ir dispečerinio valdymo ataskaita, ypač dėl prioritetinių problemų. Ataskaita taip pat dėl AEI balansavimo atsakomybės (Reglamento (EB) Nr. 713/2009 11 straipsnis)

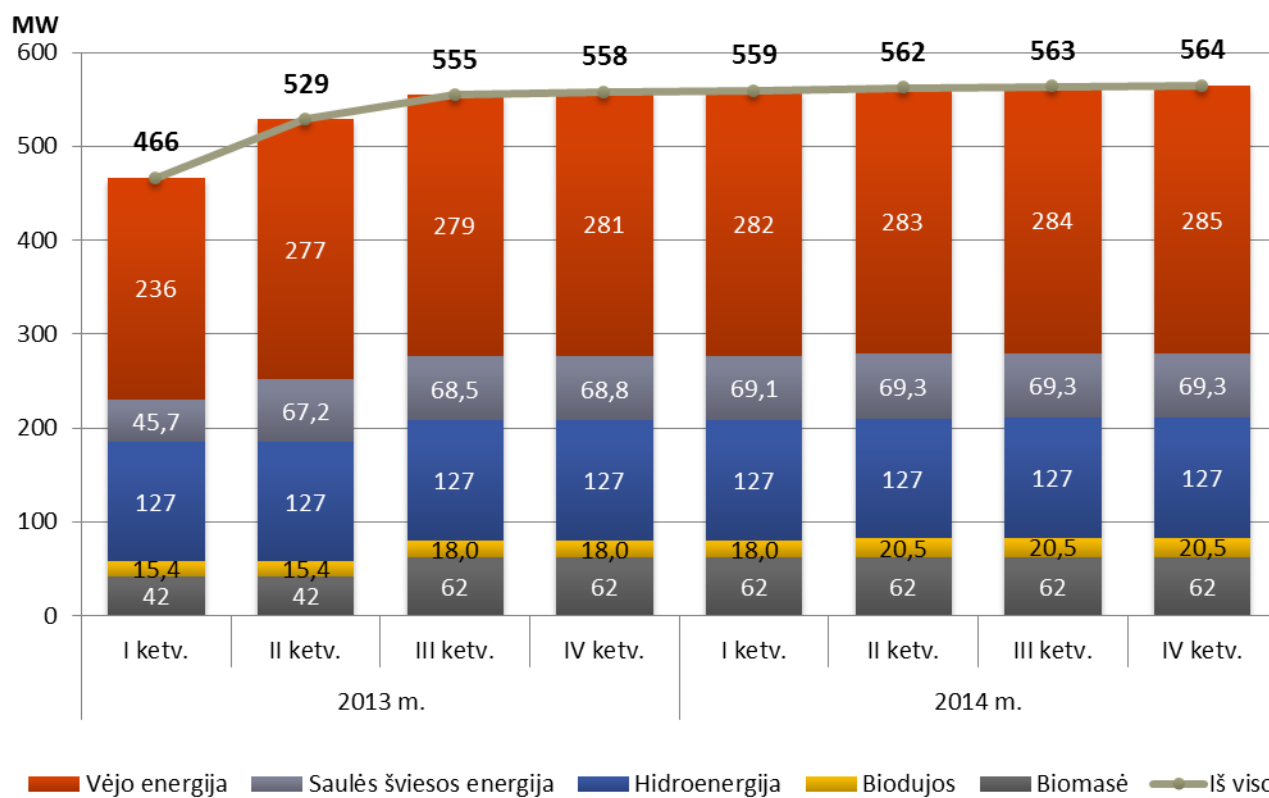
Lietuvoje kaip ir kitose šalyse taip pat susiduriama su tiekimo saugumo (sistemos dažnio palaikymo) ir didėjančios naštos vartotojams problemomis dėl AEI plėtros. 2011 m. priėmus Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymą, AEI gamintojams buvo nustatytos gana palankios plėtros sąlygos: nėra balansavimo atsakomybės, taikoma elektros įrenginių prijungimo įkainių nuolaida, suteikiama pirmenybė prijungimui bei pasinaudojimu elektros tinklais ir pan.

2014 m. VKEKK atliko AB „Lesto“ planinį patikrinimą, kurio metu patikrintas VIAP lėšų surinkimo ir išmokėjimo veiklos atitikimas teisės aktų reikalavimams, t. y. buvo tikrinami atsinaujinančių energijos išteklių gamintojams taikomi fiksuotų tarifų dydžiai bei pritaikyti prijungimo prie elektros tinklų kompensavimo dydžiai, VIAP lėšų surinkimas iš termofikaciniu režimu kombinuotojo elektros energijos ir šilumos gamybos ciklo elektrinių (TEC), VIAP lėšų išmokėjimas TEC bei VIAP lėšos skirtos gamintojų, elektros energijos gamybai naudojančių atsinaujinančius energijos išteklius, balansavimo kaštams padengti. Patikrinimas pradėtas 2014 m. vasario 15 d., baigtas 2014 m. rugsėjo 29 d. AB „Lesto“ reguliuojamos veiklos tikrinamasis laikotarpis – 2011 m. sausio 1 d.–2013 m. gruodžio 31 d. VKEKK įpareigojo AB „Lesto“ per vieną mėnesį ištaisyti nustatytus pažeidimus dėl teisės aktų nuostatų neatitinkančių fiksuotų tarifų dydžių atsinaujinančių energijos išteklių gamintojams taikymo, neatliktų išmokų, netinkamai panaudotų VIAP biudžeto lėšų, pasirašytų Elektros energijos supirkimo iš atsinaujinančių energijos išteklių gamintojo sutarčių neatitikimo teisės aktų reikalavimams bei sudaromose sutartyse su balansavimo elektros energijos tiekėju tiksliai nenurodomų elektros energijos, pagamintos iš atsinaujinančių energijos išteklių, balansavimo kainų.

Analogiškas patikrinimas buvo atliktas AB „Litgrid“. VKEKK įpareigojo AB „Litgrid“ laikytis Balansavimo elektros energijos pirkimo pardavimo sutartyse nustatytos atsiskaitymo tvarkos.

Didžiausią rinkos dalį bendroje atsinaujinančių išteklių įrengtosios galios rinkos struktūroje 2014 metais sudarė vėjo elektrinės – 50,4 proc., hidroenergijos – 22,6 proc., saulės – 12,3 proc., biomasės – 11,1 proc., biodujų – 3,5 proc. 2013 m. vėjo elektrinių bendroje įrengtosios galios rinkos struktūroje elektrinių rinkos dalis siekė 50,9 proc., hidroelektrinių – 24,3 proc., biomasės – 9,8 proc., biodujų – 3,2 proc., saulės – 11,8 proc.

12 pav. AEI struktūra pagal įrengtąją galią 2013–2014 m., MW

Šaltinis – VKEKK.

2014 m. AEI elektrinių įrengtosios galios dalis bendrame įrengtosios galios balanse sudarė 12,9 proc.

3.1.3. Tinklų tarifai prijungimui ir prieigai

37(1)(a) straipsnis, 37(6)(a) straipsnis, 37(8) straipsnis, 37(10)straipsnis, 37(12) straipsnis, 37(3)(c) ir (d) straipsniai

37(1)(a) straipsnis

Pagal Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies punktus VKEKK tvirtina valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas, nustato valstybės reguliuojamas kainas ir kainų viršutinės ribas, taip pat prireikus rengia ir teikia Vyriausybei valstybės reguliuojamų kainų nustatymo principus bei kontroliuoja, kaip taikomos valstybės reguliuojamos kainos ir tarifai. VKEKK tvirtina energetikos objektų (tinklų, sistemų, įrenginių) prijungimo įkainius, vadovaudamasi atskirų energetikos sektorių teisinius pagrindus reglamentuojančiuose įstatymuose nustatytais įkainių nustatymo bendraisiais kriterijais. Minėtame įstatyme taip pat reglamentuota, kad VKEKK vienašališkai nustato valstybės reguliuojamas kainas, jeigu energetikos įmonės nesilaiko šių kainų nustatymo reikalavimų bei, kad, nustatydamą valstybės reguliuojamas kainas, įvertina teikiamų paslaugų sąnaudas atsižvelgdama į protingumo kriterijus atitinkančią investicijų grąžą.

Pagal Elektros energetikos įstatymo 67 straipsnio 2 dalį perdavimo ir skirstymo paslaugų kainos reguliuojamos VKEKK nustatant viršutinės kainų ribas 5 metams. VKEKK patvirtinti Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų ir jų viršutinių ribų nustatymo metodika bei Elektros energijos perdavimo, skirstymo, visuomeninio tiekimo paslaugų ir visuomeninių elektros energijos kainų diferencijavimo tvarkos aprašas reglamentuoja konkrečių tinklų paslaugų kainų skaičiavimo principus. Atsižvelgiant į naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo nuostatas, numatančias, kad paslaugų teikėjai nustato kainų diferencijavimo tvarką, kurios aprašą

tvirtina VKEKK, parengtas atskiras dokumentas, reglamentuojantis elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainų ir visuomeninių elektros energijos kainų diferencijavimo sąlygas ir tvarką. Po teisės aktų projektų viešosios konsultacijos VKEKK nutarimai priimami viešuosiuose VKEKK posėdžiuose, kuriuose visi suinteresuoti asmenys gali pareikšti pastabas ir pateikti pasiūlymus.

Persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos yra nustatytos 2011–2015 metų reguliavimo periodui (žr. 2.1.5 skyrių). Paslaugos teikėjų nustatytos konkrečios kainos neturi viršyti nustatytų viršutinių ribų ir nediskriminuoti vartotojų. Elektros energijos persiuntimo paslaugų tarifai, diferencijuoti pagal vartotojų grupes, 3 apkrovimo koeficientų planus, galios ir energijos dedamąsias, laiką, taip pat ir prijungimo prie elektros tinklų įkainiai yra viešai skelbiami VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt.

37(6)(a) straipsnis

Energetikos įmonės, besiverčiančios veikla, kurios kainos yra reguliuojamos, turi derinti su VKEKK numatomus investicijų projektus, susijusius su naujų energetikos objektų statyba, esamų energetikos objektų atstatymu, modernizacija, rekonstrukcija ar veikiančių energetikos objektų plėtra energijos gamybos, perdavimo, skirstymo ir tiekimo veiklose.

Energetikos įstatymas numato pareigą VKEKK vertinti elektros energetikos įmonių investicijų pagrįstumą. Jeigu investicijos nėra suderintos su VKEKK, jos negali būti pripažintos pagrįstomis ir nėra įskaičiuojamos į kainų viršutines ribas.

Investicijų grąža nustatoma vidutinių svertinių kapitalo kaštų metodu (angl. WACC), kuri lygi 6,79 proc. 2011–2015 m. persiuntimo paslaugas vykdančios įmonės iš viso investavo ir numato investuoti 954,8 mln. Lt.

37(8) straipsnis

Pagal Elektros energetikos įstatymo 68 straipsnio 5 dalį VKEKK turi teisę nustatyti sąnaudų padengimo mechanizmą ir (ar) kainų nustatymo metodiką, skatinančią efektyvumą ir, kiek įmanoma, ilgalaikę konkurenciją elektros energijos gamybos ir nepriklausomo tiekimo rinkose, strateginių valstybės elektros energetikos sektoriaus projektų, didinančių valstybės energetinę nepriklausomybę ir elektros energijos tiekimo saugumą bei patikimumą, įgyvendinimą, taip pat padidinančią naudą vartotojams. Siekdama šio tikslo, VKEKK turi teisę atsižvelgti į atitinkamų paslaugų teikėjų sąnaudas ir kainas, siūlomas palyginamose rinkose.

Pagal Elektros energetikos įstatymo 69 straipsnio 4 dalį VKEKK užtikrina, kad PSO ir STO būtų suteiktos tinkamos paskatos trumpalaikiu ir ilgalaikiu laikotarpiu didinti elektros energijos vartojimo efektyvumą, skatinti elektros energijos rinkos integraciją ir tiekimo saugumą bei remti susijusius mokslinius tyrimus. Atitinkamos nuostatos buvo perkeltos į Elektros energijos perdavimo, skirstymo, visuomeninio tiekimo paslaugų ir visuomeninių elektros energijos kainų diferencijavimo tvarkos aprašą.

37(10)straipsnis

VKEKK teisės ir pareigos, susijusios su perdavimo ir skirstymo paslaugų teikėjų kainomis ir tarifais, kaip nustato Direktyvos 2009/72/EB 37 (10) straipsnis, nesikeitė (plačiau žr. 2012 m. ir 2013 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai).

37(12) straipsnis

VKEKK nutarimai gali būti skundžiami Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

37(3)(c)ir (d) straipsniai

Pagal Elektros energetikos įstatymo 33 straipsnį PSO ir VKEKK nustatytos teisės ir pareigos, susijusios su 10 metų perdavimo tinklų plėtros plano rengimu, vertinimu ir stebėseną, nesikeitė 2014 metais, palyginti su 2012 metais (plačiau žr. 2012 m. ir 2013 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai), išskyrus tai, kad 2014 m. kovo 20 d. įsigaliojusio Elektros energetikos įstatymo 9, 30, 31, 33, 49, 57 ir 67 straipsnių pakeitimo įstatymo 33 straipsnio 6 dalis papildyta numatant teisę VKEKK, nustačius tinklų plėtros plano neatitiktį šiame straipsnyje nustatytiems reikalavimams, teikti PSO rekomendacijas dėl tinklų plėtros plano koregavimo ar keitimo ir nurodyti protingą terminą šiems veiksams atlikti.

AB „Litgrid“ kasmet liepos 1 d. teikia VKEKK 10 metų perdavimo tinklų plėtros planą. Įvykdžiusi viešas konsultacijas, VKEKK nutarimu konstatuoja, ar PSO pateiktas Lietuvos elektros energetikos sistemos 330–110 kV tinklų plėtros planas ateinančiam dešimtmečiui atitinka Elektros energetikos įstatymo 33 straipsnio 2, 3 ir 5 dalies reikalavimus.

VKEKK, išanalizavusi PSO AB „Litgrid“ parengtą ir 2014 metais liepos mėnesį pateiktą Lietuvos elektros energetikos sistemos 330–110 kV tinklų plėtros planą (2014–2023 metais), 2015 m. balandžio 30 d. konstatavo, kad plane numatytos investicijos užtikrins pagrįstą elektros energetikos sektoriaus plėtrą, kuri tenkintų rinkos dalyvių poreikius, taip pat patikimą bei efektyvų perdavimo sistemos veikimą, leisiantį vartotojams garantuoti kokybiškas paslaugas. Bendra 2014–2023 m. investicijų projektų vertė sudaro apie 960,6 mln. Eur.

7 lentelė. Pagrindinės investicijų grupės į elektros energijos perdavimo sistemą 2014–2023 metais

Pagrindinės investicijų grupės	Suma, mln. Eur	Projekto įgyvendinimo terminas
Tarpsisteminė jungtis Lietuva–Švedija	184,4	iki 2016 m.
Tarpsisteminė jungtis Lietuva–Lenkija	123,8	iki 2016 m.
Tinklo pasiruošimas sinchroniniam darbui su KET	375,4	iki 2023 m.
Perdavimo tinklo plėtros ir atstatymo projektai	218,8	iki 2023 m.
ITT ir kiti projektai	13,1	iki 2023 m.
Perdavimo tinklo projektai vartotojų ir gamintojų iniciatyva	45,1	iki 2023 m.
Iš viso investicijų:	960,6	

Šaltinis – VKEKK.

Planuojama, kad ES fondų parama sudarys iki pusės strateginio projekto tarpsisteminės jungties Lietuva–Švedija (NordBalt) investicijų projekto bendros vertės. Įvertinus įtaką elektros energijos perdavimo paslaugos kainai dėl tarpsisteminės jungties Lietuva–Lenkija (Litpol Link) bei 2015 m. balandį ACER priėmęs sprendimą dėl šio projekto tarpvalstybinio investicinių sąnaudų paskirstymo, PSO AB „Litgrid“ kreipėsi į CEF fondą. 2015 m. liepą šiai jungčiai skirta parama iš CEF fondo sudaro 27,4 mln. Eur.

Investicijų projektai skirti užtikrinti saugią ir patikimą LEES, sujungti ją su kontinentinės Europos tinklais darbui sinchroniniu režimu, integruoti į Europos elektros rinką. Elektros energetikos įstatymas numato pareigą PSO AB „Litgrid“ kiekvienais metais parengti ir pateikti VKEKK dešimties metų elektros perdavimo tinklų plėtros planą, kuriame nurodoma svarbiausia perdavimo infrastruktūra, reikalinga įrengti ar atnaujinti per artimiausius dešimt metų, įvardijamos investicijos, dėl kurių jau priimtas sprendimas, taip pat nustatomos naujos investicijos, kurias reikės atlikti per artimiausius dešimt metų bei numatomi visų investicinių projektų įgyvendinimo terminai.

Lietuvos elektros energetikos sistemos 330–110 kV tinklų plėtros planą (2014–2023 m.) galima rasti VKEKK interneto svetainėje.

Paminėtina, kad 2015 m. liepos 1 d. gautas 2015–2024 m. LEES perdavimo tinklų plėtros planas, kuris iš esmės nesikeitė palyginus su 2014 m. gautu planu. Dėl minėto plano VKEKK skelbs viešąją konsultaciją ir, įvertinus gautas pastabas, bus priimtas VKEKK sprendimas.

Kryžminio subsidijavimo prevencija (37(1)(f) straipsnis)

Pagal Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 13 punktą ir Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 4 dalies 5 punktą VKEKK nustatytos funkcijos kontroliuoti, kad būtų veiksmingai atskirtos veiklos energetikos sektoriuje, užtikrinant energijos perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumą nuo komercinių energetikos veiklos interesų ir siekiant išvengti kryžminio subsidijavimo, nesikeitė, palyginti su praėjusiais metais (plačiau žr. 2012 ir 2013 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai).

Paminėtina, kad 2014 m. balandžio 29 d. VKEKK nutarimu Nr. O3-112 buvo patvirtintas Elektros energetikos įmonių apskaitos atskyrimo, sąnaudų paskirstymo ir su apskaitos atskyrimu susijusių reikalavimų aprašas. Esminės nuostatos:

- įvedama speciali reguliavimo veiklos apskaita. Reguluojamos elektros energetikos įmonės privalės vesti apskaitą pagal VKEKK patvirtintus reikalavimus, atskiriant pajamas, sąnaudas, turtą ir įsipareigojimus elektros energijos gamybos, perdavimo, skirstymo, tiekimo, kitoms reguliuojamoms ir nereguluojamoms veikloms;

- aiški ir visiems vienoda sąnaudų sisteminė klasifikacija: išskiriamos trys sąnaudų kategorijos (tiesioginių, netiesioginių ir bendrųjų), taip pat sudarytas sąnaudų grupių sąrašas. Tai užtikrins reguliavimo apskaitos objektyvumą ir palyginamumą;

- numatytas ribojančių veiksmų sąrašas, nurodant, kokios sąnaudos ir kokia apimtimi įtraukiamos į reguliuojamų paslaugų savikainą. Apribojimų sąrašas veiks kaip papildomas saugiklis sąnaudų grupėms, praėjusioms priežastingumo ir objektyvo filtrą;

- skaidrumo užtikrinimas, numatant, kad visa informacija apie kiekvieną verslo vienetą ir investicijų grąžą (išskyrus konfidencialią) bus viešai skelbiama tiek elektros energetikos įmonių interneto svetainėse, tiek VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt.

3.1.4. Tarpsisteminės prekybos problemos

Prieiga prie tarpsisteminės infrastruktūros, įskaitant galios paskirstymo ir perkrovų valdymo procedūras (37(6)(c) straipsnis, 37(8) straipsnis, 37(9) straipsnis), pajamų panaudojimas tarpsisteminėms jungtims (37(3)(f) straipsnis)

2014 m. kovo 13 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 9, 30, 31, 33, 49, 57 ir 67 straipsnių pakeitimo įstatymas. Pagal jį numatytos VKEKK papildomos funkcijos:

- tvirtinti Naudojimosi jungiamųjų linijų paslaugomis kainų skaičiavimo metodiką, perdavimo sistemos operatoriaus pateiktas perdavimo tinklų ir jungiamųjų linijų valdymą, jų pralaidumo nustatymą, paskirstymą ir perkrovų valdymą reglamentuojančias taisykles;
- vykdyti Energetikos įstatyme numatytų priemonių, taikomų paskelbus valstybės lygio ekstremaliąją energetikos padėtį, įgyvendinimo elektros energetikos sektoriuje, taip pat aprūpinimo elektros energija nutraukimo ir ribojimo kitais pagrindais, stebėseną, pagal kompetenciją bendradarbiauti įgyvendinant šias priemones ir teikti rekomendacijas dėl jų atitikties įstatymų nustatytiems reikalavimams;
- kontroliuoti, kaip laikomasi perdavimo tinklų ir jungiamųjų linijų valdymo, jų pralaidumo nustatymo, paskirstymo ir perkrovų valdymo taisyklių. VKEKK turi teisę teikti privalomus nurodymus PSO dėl šių taisyklių koregavimo ar keitimo;
- VKEKK, vadovaudamasi jos patvirtinta metodika, nustato naudojimosi jungiamosiomis linijomis paslaugų kainą, kuri nustatoma ir pradeda taikyti atsižvelgus į motyvuotą

Energetikos ministerijos pranešimą. Nustatant naudojimosi jungiamosiomis linijomis paslaugų kainą nėra vertinamos sąnaudos, kompensuojamos vadovaujantis 2010 m. rugsėjo 23 d. Europos Komisijos reglamento (ES) Nr. 838/2010 dėl perdavimo sistemos operatorių tarpusavio kompensavimo mechanizmo ir bendro perdavimo mokesčių reguliavimo metodo taikymo gairių nustatymo (OL 2010 L 250, p. 5) nuostatomis. Naudojimosi jungiamosiomis linijomis paslaugų kainos įsigalioja praėjus 2 mėnesiams nuo jų paskelbimo. Tinklų naudotojai ir (ar) rinkos dalyviai, atsižvelgdami į tai, kas sukelia papildomas sąnaudas, už naudojimosi jungiamosiomis linijomis paslaugas atskirai moka tik tuo atveju, kai šių paslaugų sąnaudos teisės aktuose nustatyta tvarka nėra įtrauktos į elektros energijos perdavimo paslaugos kainą ar į VKEKK nustatomą įėjimo į Lietuvos Respublikos elektros energijos rinką įmoką.

2014 m. lapkričio mėnesį Baltijos šalių PSO pasirašė Memorandumą dėl tarpusisteminių jungčių pralaidumų skaičiavimo ir paskirstymo taisyklių, kurios iš esmės atspindi 2013 m. kovo 15 d. Sutarties nuostatas, papildomai numatant minimalius pralaidumus su trečiosiomis šalimis ir pritaikant atvirą (explicit) aukcioną daliai Estija–Latvija jungties pralaidumų. Minėtas Memorandumas ir juo nustatytos Elektros energijos jungiamųjų linijų pralaidumų nustatymo ir paskirstymo taisyklės buvo pagrįstos PSO atliktos techninės, socio-ekonominės ir teisinės analizės rezultatais. Po viešos konsultacijos metu gautų pastabų buvo atlikti minėtų dokumentų nuostatų vieši paaiškinimai.

Situacija dėl prieigos prie tarpusisteminės infrastruktūros pasikeis 2016 m., kai numatoma pradėti eksploatuoti jungiamąsias linijas su Švedija ir Lenkija.

2014 m. Lietuvos elektros energijos PSO gavo 37384,53 Eur perkrovų pajamų, o 2015 m. I pusmetį – 224581,75 Eur. Visas šias lėšas planuojama panaudoti naujų tarpusisteminių jungčių su Švedija NordBalt ir su Lenkija LitPol Link statybai.

Maksimalus elektros energijos suvartojimas (netto) 2014 metais buvo 1835 MW, tai yra 1,4% daugiau nei 2013 metais (1810 MW).

Visa aktuali informacija, susijusi su perdavimo tinklo prieinamumu bei pasinaudojimu, skelbiama AB „Litgrid“ interneto svetainėje www.litgrid.eu ir Nord Pool Spot AS interneto svetainėje www.nordpoolspot.com.

Techninio bendradarbiavimo tarp Bendrijos ir trečiųjų šalių perdavimo sistemos operatorių stebėseną (37(I)(s) straipsnis)

VKEKK atstovai ir 2014 m. toliau dalyvavo ACER Baltijos regioninės iniciatyvos darbo grupių susitikimuose, kuriuose pristatomos naujienos ir apsišaukiama informacija dėl techninio bendradarbiavimo tarp Bendrijos ir trečiųjų šalių PSO. Esant poreikiui, VKEKK priima atitinkamus sprendimus, teikia pastabas parengtiems teisės aktų projektams minėtais klausimais, ypač kai tai susiję su elektros energijos kainomis.

Perdavimo sistemos operatoriaus investicijų planų pagal TYNDP priežiūra (37(I)(g) straipsnis)

PSO AB „Litgrid“ investicijų planų priežiūra vykdoma pagal 3.1.3 skyriuje nurodytas sąlygas, įtvirtintas Elektros energetikos įstatyme.

Paminėtina, kad 2014 m. kovo 13 d. priėmus Elektros energetikos įstatymo pakeitimus, VKEKK vykdo tinklų plėtros plano įgyvendinimo stebėseną ir atlieka jo vertinimą. VKEKK, nustačiusi tinklų plėtros plano neatitiktį šiame straipsnyje nustatytiems reikalavimams, teikia PSO rekomendacijas dėl tinklų plėtros plano koregavimo ar keitimo ir nurodo protingą terminą šiems veiksams atlikti. PSO, nepateikęs plėtros plano nustatytais terminais arba pateikęs plėtros planą nesilaikydamas nustatytų reikalavimų ir nepašalinęs nustatytų pažeidimų per VKEKK nurodytą terminą, laikomas pažeidusiu reguliuojamos elektros energijos perdavimo veiklos sąlygas. 2014 m. tokių pažeidimų nefiksuoja.

VKEKK kartu su PSO taip pat dalyvauja PCI įgyvendinimo procese bei bendradarbiauja su kitų šalių energetikos reguliuotojais, siekiant strateginių tarpsisteminių jungčių statybos sėkmingo užbaigimo pagal 10-metį tinklų plėtros planą.

Bendradarbiavimas (37(1)(c) straipsnis)

Elektros energetikos įstatyme nustatyta, kad VKEKK bendradarbiauja su užsienio valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis.

VKEKK gali sudaryti bendradarbiavimo elektros energetikos sektoriuje susitarimus su kitų valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis, pagal kompetenciją dalyvauti tarptautinių ir regioninių organizacijų, asociacijų, komitetų, komisijų ir darbo grupių veikloje.

Taip pat nustatyta, kad VKEKK pagal kompetenciją atstovauja Lietuvos Respublikai ACER, veikiančios pagal Reglamentą (EB) Nr. 713/2009, veikloje. VKEKK, bendradarbiaudama su ACER ir užsienio valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis, keičiasi informacija, reikalinga VKEKK užduotims pagal šį įstatymą ir kitus teisės aktus atlikti. VKEKK užtikrina gautos informacijos konfidencialumą.

VKEKK taip pat yra CEER ir ERRA organizacijų narė, jos atstovai dalyvauja įvairiuose darbo grupių susitikimuose, atlieka bendras energetikos įmonių palyginimo analizes, teikia atsakymus į įvairius klausimynus, reikalingą informaciją bei stebi rengiamų dokumentų eigą.

3.1.5. Teisės aktų laikymasis

Reguliuotojo laikymasis ACER, Europos Komisijos (37(1)(d) straipsnis) ir Gairių (39 straipsnis) privalomų sprendimų

VKEKK nuolat gauna informaciją apie rengiamus ir priimtus ACER bei Europos Komisijos teisės aktus. Taip pat per bendrą informacinę sistemą derina pozicijas su kitomis valstybinėmis institucijomis. Atitinkamų ES teisės aktų nuostatos perkeltos į nacionalinių teisės aktų nuostatas arba taikomos tiesiogiai ir pagal kompetenciją jų laikomasi, priimant VKEKK nutarimus dėl perdavimo paslaugos kainos dedamųjų, jungiamųjų linijų pralaidumų nustatymo ir paskirstymo bei perkrovų valdymo taisyklių.

Perdavimo ir skirstymo bendrovių, sistemos savininkų ir elektros energetikos įmonių laikymasis Bendrijos teisės aktu, įskaitant tarpsistemines problemas (37(1)(b), 37(1)(q), 37(3)(a),(b),(e) ir 37(5) straipsniai, bet (a) ir (c)+baudų taikymas (37(4)(d) straipsnis)

VKEKK, jei nenumatyta kituose teisės aktuose, rengia ir nustato savo teisės aktuose detalius reikalavimus dėl Bendrijos teisės aktų laikymosi bei atsakomybę už šių nurodymų pažeidimą. Kaip laikomasi teisės aktų nuostatų dėl tarpsisteminės prekybos buvo minėta šios ataskaitos 2.1.3 ir 3.1.4 dalyse.

Pagal Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 7 dalį VKEKK įstatymų nustatyta tvarka ir sąlygomis už valstybės reguliuojamosios energetikos veiklos elektros energetikos sektoriuje pažeidimus elektros energetikos įmonėms skiria veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias sankcijas. VKEKK skiriamos baudos už pažeidimus vykdant reguliuojamąją energetikos veiklą ir jų skyrimo tvarka nustatytos Energetikos įstatyme.

Energetikos įstatymo 36 straipsnyje nustatyta, kad Energetikos įmonėms už pažeidimus vykdant reguliuojamąją veiklą, kurie per VKEKK nustatytą protingą laikotarpį nebuvo pašalinti, užtikrinant atitiktį teisės aktų nustatytoms reguliuojamosios veiklos sąlygoms, VKEKK skiria baudas.

Tais atvejais, kai nesąžiningos konkurencijos veiksmus ar vartotojų nediskriminavimo principų pažeidimą energetikos sektoriuje pagal kompetenciją tiria Konkurencijos taryba, šių veiksmų tyrimas atliekamas, privalomi nurodymai energetikos įmonėms duodami ir atsakomybė už pažeidimus nustatoma, įskaitant energetikos įmonėms taikomas sankcijas, Konkurencijos įstatymo nustatyta tvarka ir sąlygomis. Šiuo tikslu VKEKK ir Konkurencijos taryba bendradarbiauja

tarpusavyje, siekdamas efektyviai nustatyti nesąžiningos konkurencijos veiksnių ar vartotojų nediskriminavimo principų pažeidimų energetikos sektoriuje mastą ir poveikį energijos vartotojams ir (ar) kitoms energetikos įmonėms. Energetikos įmonės už tuos pačius pažeidimus atsako tik pagal Energetikos įstatymą arba pagal Konkurencijos įstatymą, atsižvelgiant į nustatytą VKEKK ar Konkurencijos tarybos kompetenciją.

3.2. Konkurencijos skatinimas

3.2.1. Didmeninė rinka

2014 m. vasarį oficialiai atidaryta Estijos ir Suomijos elektros jungtis „Estlink-2“.

Nuo 2014 m. sausio AB „Litgrid“ rinkos dalyviams pradėjo kasdien teikti vėjo jėgainių gaminamos elektros apimčių prognozes prekybai elektros biržoje. Pagal šią prognozę teikiami elektros energijos pardavimo pasiūlymai NPS elektros biržos Lietuvos prekybos zonoje.

Nuo 2014 m. balandžio savo veiklą pradėjo Elektros rinkos plėtros komitetas Lietuvoje, kurio pirmininku paskirtas AB „Litgrid“ valdybos pirmininkas ir generalinis direktorius. Komiteto nariai – VKEKK, Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos, asocijuoto verslo atstovai, elektros gamybos ir skirstymo įmonių, elektros rinkos dalyvių – biržos operatoriaus ir nepriklausomų elektros tiekimo įmonių – atstovai.

2014 m. lapkritį trys Baltijos šalių elektros PSO pasirašė memorandumą, kuriuo įtvirtinti nuo 2015 m. sausio 1 d. galiojantys tarptautinių jungčių pralaidumo skaičiavimo ir paskirstymo principai. Šiuo memorandumu Baltijos šalių elektros PSO sutarė išlaikyti tą pačią pralaidumų skaičiavimo ir paskirstymo metodiką, kuri buvo taikyta nuo 2014 m. pradžios.

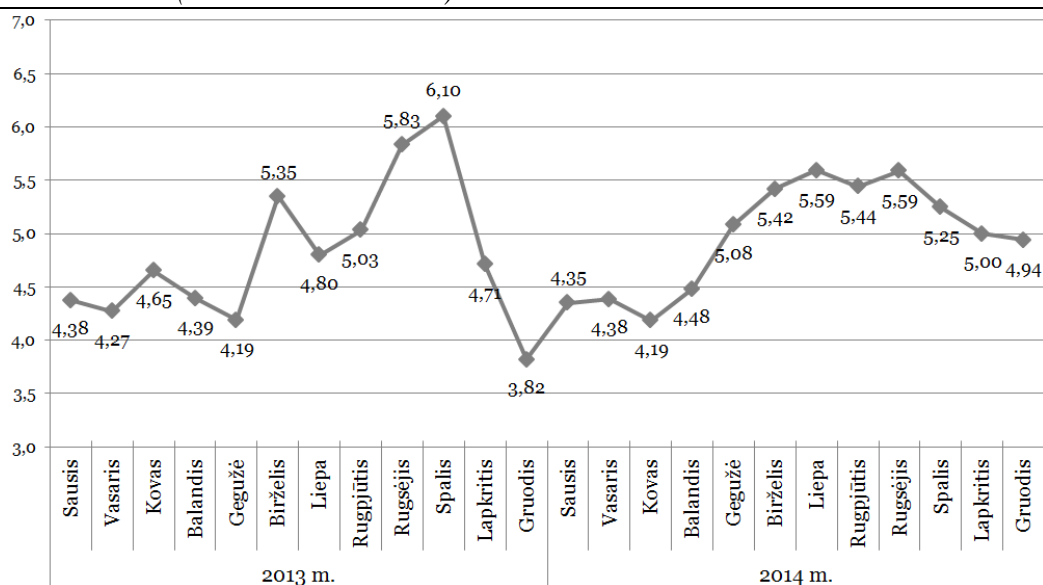
2014 m. lapkritį „NASDAQ OMX Commodities“ išvestinių finansinių priemonių rinkoje Lietuvos elektros rinkos dalyviams pristatė su Latvijos ir Lietuvos kainų zonos indeksais susietus finansinius produktus – apsidraudimą nuo kainos skirtumo tarp Lietuvos–Latvijos ir NPS sistemos kainos „EPAD RIGA“ ir apsidraudimą nuo NPS sistemos kainos svyravimo. Šios finansinės priemonės sudaro galimybę elektros rinkos dalyviams apsisaugoti nuo elektros energijos kainų svyravimo biržoje ir geriau valdyti rizikas, atsirandančias dėl prekybos tarp skirtingų kainų zonų.

2014 m., palyginti su 2013-aisiais, nepriklausomo elektros energijos tiekimo leidimus turinčių rinkos dalyvių skaičius padidėjo nuo 67 iki 73, tačiau aktyviai veikiančių tiekėjų sumažėjo nuo 25 iki 18. Atitinkamai elektros biržoje NPS „dienos prieš“ prekybos Elspot aktyvus dalyvių skaičius taip pat mažėjo nuo 18 iki 15, o „dienos eigos“ prekybos Elbas – išliko 6.

2014 m., palyginti su 2013-aisiais, elektros biržoje suprekiautas elektros energijos kiekis atitinkamai sumažėjo 25 proc., nuo 5271 GWh iki 4224 GWh. „Dienos prieš“ bazinės apkrovos kaina toliau palaipsniui didėjo ir sudarė 50,13 Eur/MWh, o pikinės – 60,51 Eur/MWh.

Įsigaliojus Atsinaujinančių išteklių įstatymui, VKEKK priskirta funkcija nustatyti praėjusio mėnesio elektros energijos rinkos kainą, kuri apskaičiuojama kaip svertinis vidurkis kiekių ir kainų, suprekiautų elektros biržoje Lietuvos kainų zonoje, ir atspindi NPS biržos kainų dinamiką. Praėjusio mėnesio rinkos kaina taikoma tik elektros energijos gamintojams, naudojantiems atsinaujinančius energijos išteklius, kurie dalyvavo ir laimėjo kvotas bei fiksuotus tarifus VKEKK organizuojuose aukcionuose Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo nustatyta tvarka. Tokiam gamintojui iš VIAP fondo VIAP lėšų suma nustatoma, kaip faktiškai per mėnesį pagaminto ir į tinklą patiekto elektros energijos kiekio ir skirtumo tarp VKEKK organizuotame aukcione laimėto fiksuoto tarifo ir ne žemesnės nei praėjusio mėnesio vidutinės elektros energijos rinkos kainos sandauga.

13 pav. Kiekvieną mėnesį nustatomos elektros energijos rinkos kainos kitimas 2013–2014 m. (Eur ct/kWh be PVM)

Šaltinis – VKEKK.

VKEKK praėjusio mėnesio vidutinę elektros energijos rinkos kainą savo interneto svetainėje skelbia iki kiekvieno einamojo mėnesio 5 d.

2014 m. pradėjus veikti antram Estijos–Suomijos kabeliui, perdavimo galia su Šiaurės šalimis išaugo nuo 350 MW iki 1000 MW, tačiau elektros energijos prekybą riboja Estijos–Latvijos jungties nepakankami pralaidumai.

Galimybių didmeninėje rinkoje rinkos dalyviams padaugės nuo 2016 m., kai Lietuvoje, taip pat ir regione, pradės veikti 2 naujos jungiamosios linijos su Lenkija ir Švedija bei tarpsisteminių pralaidumų galia padidės atitinkamai 500 MW ir 700 MW. Rengiamos naujos tarpsisteminių pralaidumų skaičiavimo ir paskirstymo taisyklės bei svarstomi atvirieji (angl. *explicit*) aukcionai ties šiomis jungtimis, siekiant išvengti galimai išaugšiančios rinkos dalyvių prekybos elektros energija rizikos.

Numatant galimus energijos srautų pasiskirstymus, nuo 2016 m. Lietuvoje planuojama įvesti naudojimosi jungiamosiomis elektros linijomis paslaugų įkainį, kuris bus skirtas padengti sąnaudas, kurios bus patirtos, jei Lietuva nuo kitų metų taps elektros tranzito šalimi. Iki šiol Lietuva ne vienerius metus buvo elektrą tik importuojanti šalis. Tačiau pradėjus veikti LitPol Link elektros jungčiai su Lenkija ir NordBalt su Švedija, Lietuva gali tapti ne tik importuojančia, bet ir elektrą eksportuojančia šalimi. Taip nutiktų, jei į Lietuvą patekusi pigesnė elektros energija iš Vakarų toliau tekėtų į trečiąsias šalis, kai kainos jose būtų didesnės. Susiklosčius tokiai situacijai, naudą iš Lietuvos energetikos infrastruktūros gautų vartotojai trečiojoje šalyje. Tuo tarpu Lietuvos vartotojams, jei nebūtų patvirtintas naudojimosi jungiamosiomis elektros linijomis paslaugų įkainis, liktų tik sąnaudos, kurios buvo patirtos jungtims nutiesti bei bus patiriamos joms prižiūrėti. Jei tarptautinių linijų naudą gavėjai bus trečiojoje šalyje, jie turės susimokėti naudojimosi jungiamosiomis elektros linijomis paslaugų įkainį. Šis įkainis bus tokio dydžio, kad padengtų sąnaudas, kurių nepadengia perdavimo tarifas bei atsiskaitymai pagal sutartį tarp perdavimo sistemos operatorių (ITC mechanizmas).

3.2.1.1. Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra 37(1)(i), (j), (k), (l), (u) ir 40 (3) straipsniai

Elektros energijos kainų priežiūra atliekama pagal VKEKK patvirtintą Elektros energijos rinkos priežiūros tvarkos aprašą ir rezultatai skelbiami VKEKK metinėse ataskaitose bei jos priede Energetikos sektoriaus plėtros apžvalga ir metinėse bei ketvirtinėse Elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaitose, kurios skelbiamos VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt. (taip pat žr. 2.1.3 skyrių).

Paminėtina, kad ne rečiau kaip kartą per pusmetį vyksta Nacionalinio bendros Baltijos elektros rinkos plėtros komiteto susitikimai, kuriuose dalyvauja valstybinių institucijų, rinkos dalyvių ir susijusių asociacijų atstovai. Juose apsikeičiama aktuali informacija ir sprendžiami probleminiai klausimai, aiškinantis priežastis, bei numatoma, kokių žingsnių reikia imtis, siekiant efektyvaus elektros rinkos veikimo ir plėtros.

Siekdama užtikrinti skaidrumą, VKEKK prižiūri, ar tinkamai skelbiama informacija pagal Reglamento (EB) Nr. 714/2009 Gairių 5 skyriaus skaidrumo reikalavimus ir 2010 m. rugsėjo 23 d. Komisijos Reglamento (ES) Nr. 838/2010 dėl perdavimo sistemos operatorių tarpusavio kompensavimo mechanizmo ir bendro perdavimo mokesčių reguliavimo metodo taikymo gairių nustatymo nuostatas. VKEKK taip pat savo interneto svetainėje skelbia visą su savo veikla susijusią informaciją: naujienas, įvairius išaiškinimus, statistikas, vykstančius susitikimus, posėdžių medžiagą ir pan.

3.2.2. Mažmeninė rinka

Nuo 2013 m. visi komerciniai vartotojai atsiskaito už elektros energiją rinkos kainomis, o, esant reikalui, šiems vartotojams garantinis tiekimas užtikrinamas 6 mėnesius. Buitiniai vartotojai taip pat turi teisę pasirinkti nepriklausomą elektros energijos tiekėją ir pirkti elektros energiją rinkoje arba pagal dvišalius kontraktus. Nuo 2014 m. visuomeninis tiekėjas didžiąją dalį elektros energijos perka elektros biržoje.

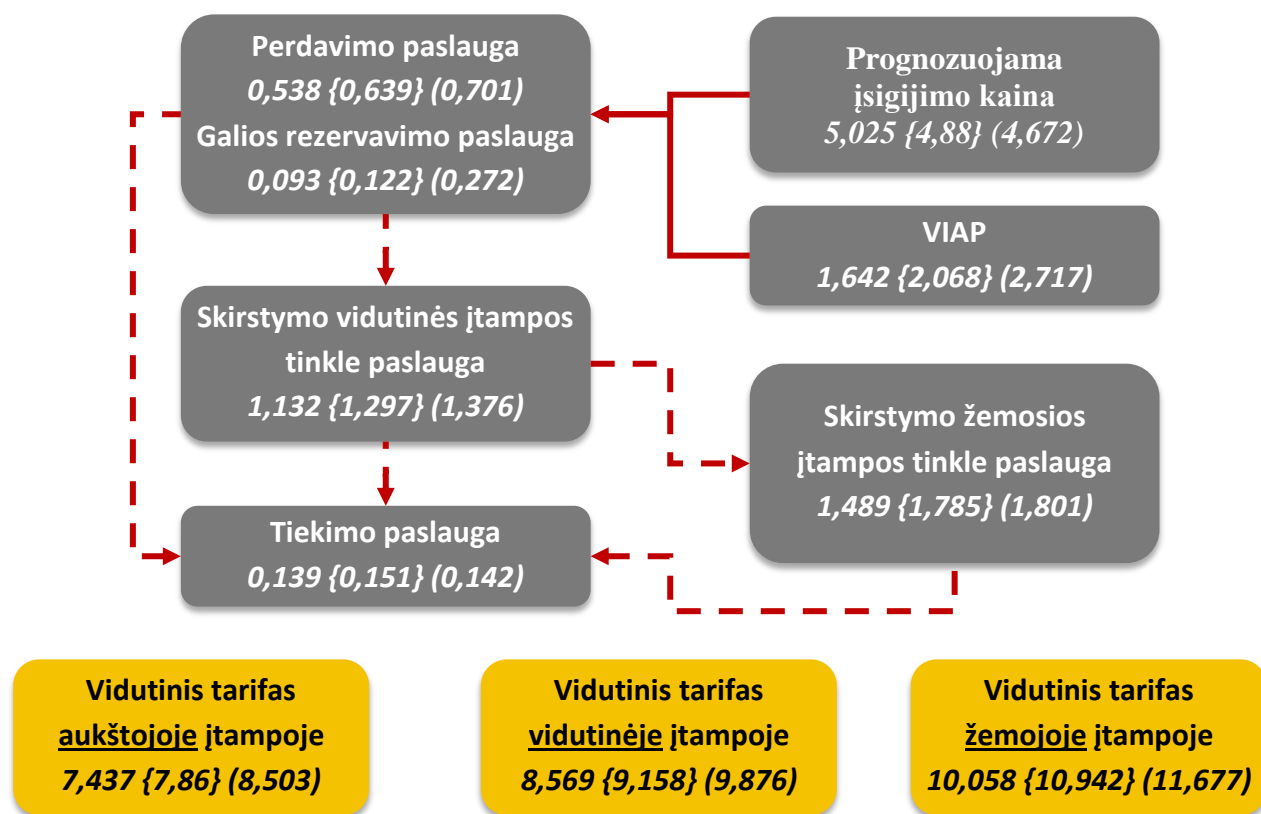
Per praėjusius metus vidutinis metinis buitinių vartotojų suvartojimas išaugo nuo 1613 kWh iki 1644 kWh. 2014 metais istorinio elektros energijos visuomeninio tiekėjo AB „Lesto“ dalis mažmeninėje rinkoje išliko panaši – apie 35 proc., įskaitant garantinį tiekimą. 3 didžiausi elektros energijos nepriklausomi tiekėjai mažmeninėje rinkoje: UAB „Energijos tiekimas“, UAB „Elektrum Lietuva“ ir AB „INTR RAO Lietuva“, kuri pakeitė UAB „Enefit“ (buvęs pavadinimas UAB „SBE Energy“). Tarp didžiausių nepriklausomų elektros energijos tiekėjų 2014 m., palyginti su 2013-aisiais, daugiausia augo UAB „Elektrum Lietuva“ užimamos rinkos dalis.

Šalyje augo vartotojų skaičius nuo 1 635 758 iki 1 655 991 vartotojų, iš kurių 129 545 – nebutiniai. Per 2014 m. nebutinių vartotojų, perkančių elektros energiją visuomeninėmis kainomis, suvartojimas sumažėjo nuo 0,13 TWh iki 0,12 TWh. Buitinių vartotojų, perkančių elektros energiją visuomeninėmis kainomis, per 2014 m. suvartojimas sudarė 2,51 TWh galutinio elektros energijos suvartojimo šalyje. 21 buitinis vartotojas elektros energiją pirko rinkoje sutartinėmis kainomis.

3.2.2.1. Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra 37(1)(i), (j), (k), (l), (u) ir 40 (3) straipsniai

Elektros energetikos įstatymas sudaro galimybę visiems vartotojams pasirinkti nepriklausomą tiekėją. Vartotojams, pasirinkusiems nepriklausomą tiekėją, 2014 m. vidutinė nepriklausomų tiekėjų galutiniams vartotojams parduodamos elektros energijos kaina sudarė 16,91 Lt ct/kWh ir buvo 1,3 proc. didesnė nei 2013-aisiais.

14 pav. Elektros energijos visuomeninės kainos struktūra 2015 metais {2014 metais} (2013 metais) (Eur ct/kWh)

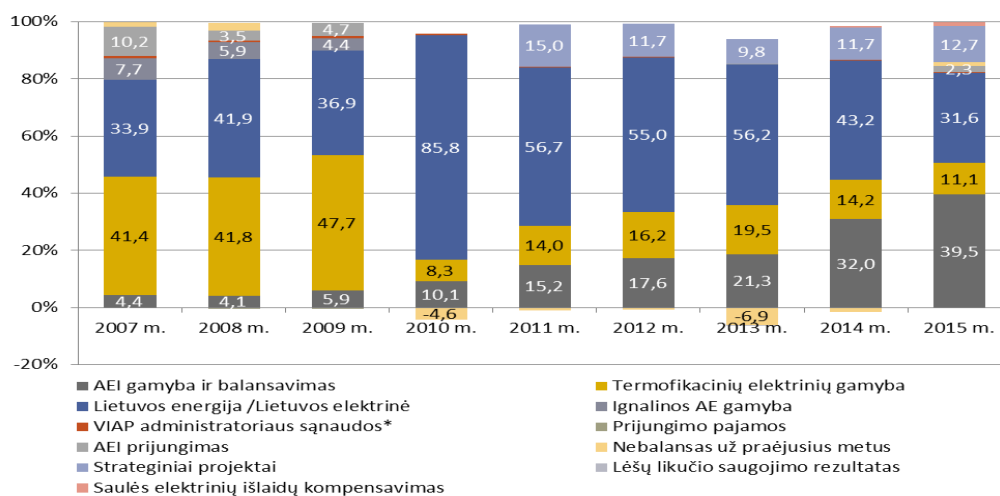

Šaltinis – VKEKK.

Infrastruktūrinėms elektros energijos dedamosioms 2014 m. iš esmės nesikeičiant, bet viešuosius interesus elektros energetikos sektoriuje atitinkančių paslaugų (VIAP) kainai sumažėjus 20,6 proc., nuo 2,068 iki 1,642 Eur ct/kWh, elektros energijos kainos aukščiausia kainos riba galutiniams vartotojams 2015 m., palyginti su 2014-aisiais, sumažėjo 8,1 proc. ir sudaro 10,058 Eur ct/kWh be PVM.

VIAP lėšų biudžeto struktūroje 2015-aisiais, palyginti su 2014 m., labiausiai išaugo VIAP lėšų, skiriamų AEI gamybai ir balansavimui, dalis – nuo 32,0 iki 39,5 proc. Kitos VIAP lėšų dalys mažėjo.

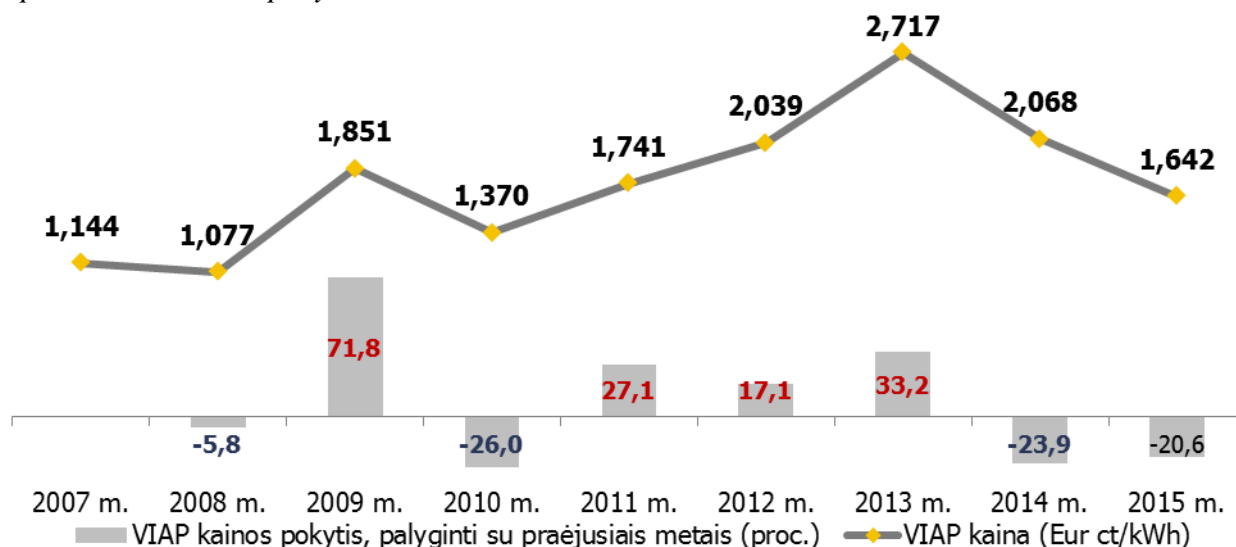
15 pav. VIAP lėšų biudžeto struktūra 2007–2015 metais (proc.)

* iki 2011 m. – rinkos operatoriaus sąnaudos. Šaltinis – VKEKK.

VIAP kaina 2007–2015 metais augo 43,5 proc., nuo 1,144 iki 1,642 Eur ct/kWh. Atsižvelgiant į VIAP lėšų poreikio sumažėjimą VIAP kaina 2015 metais, palyginti su 2014-aisiais, mažėjo 20,6 proc., nuo 2,068 iki 1,642 Eur ct/kWh.

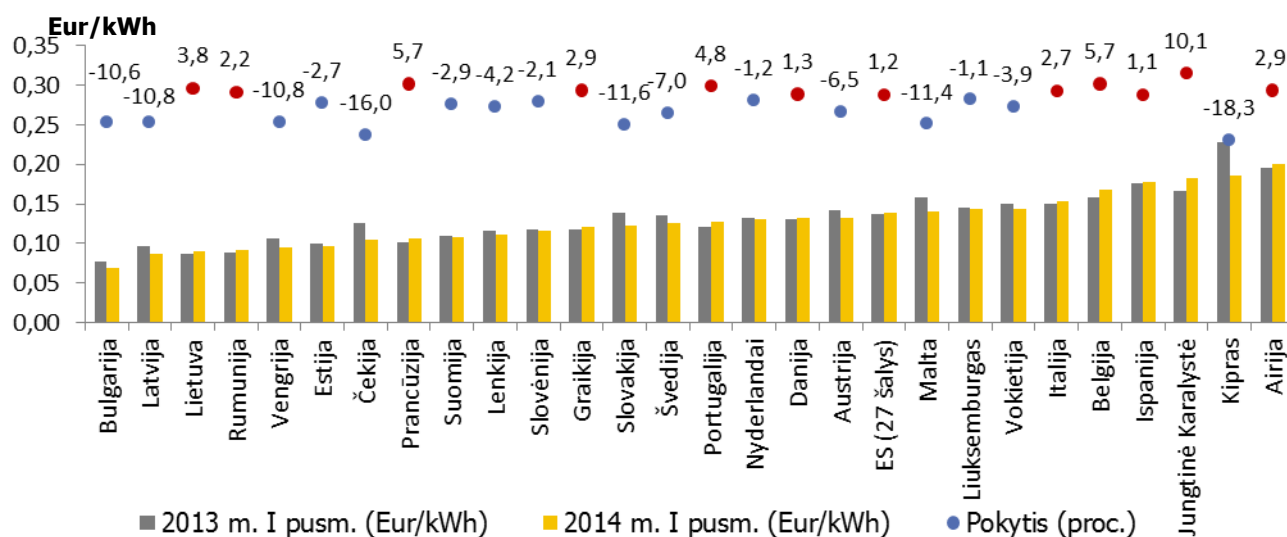
16 pav. VIAP kaina ir pokytis 2007–2015 metais, Eur ct/kWh

Šaltinis – VKEKK.

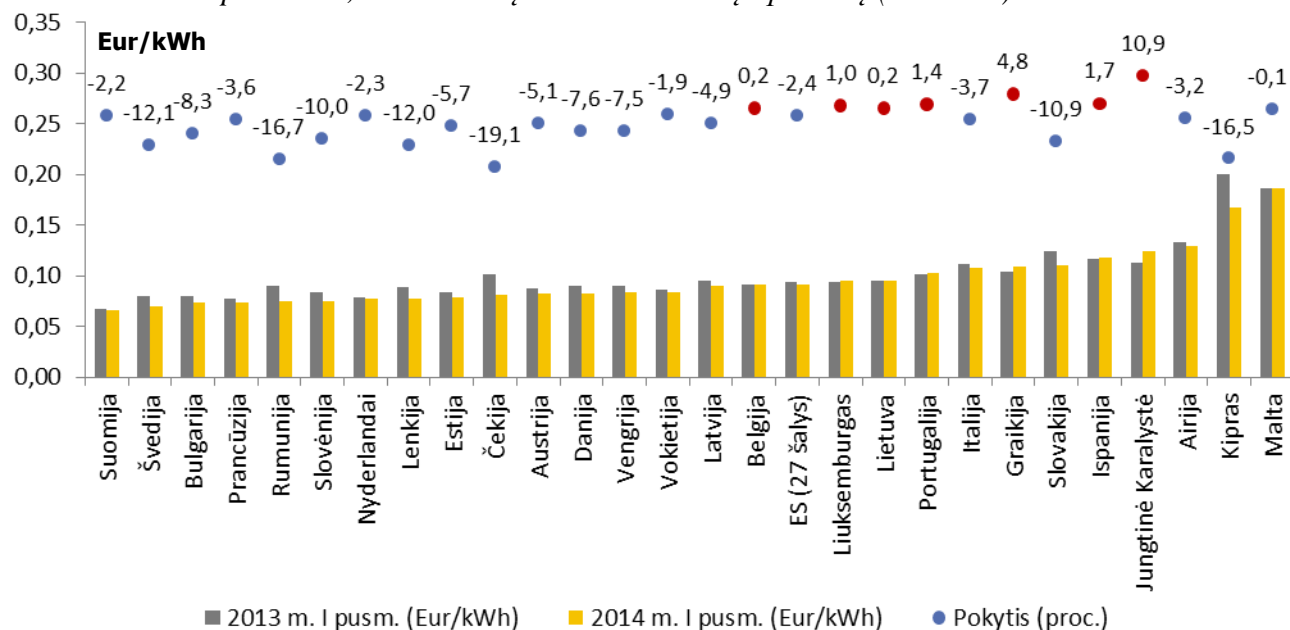
Siekiant palyginti elektros energijos kainas buitiniams ir nebutiniams vartotojams naudojamosi Eurostat duomenų bazės informacija. Pastebėtina, kad buitinių vartotojų mokama kaina išlieka mažesnė bei ES šalių vidurkis, tuo tarpu komerciniai vartotojai moka kiek daugiau už minėtą vidurkį. Siektina, kad pastarasis kainų lygis mažėtų.

17 pav. Elektros energijos kaina buitiniams vartotojams, suvartojantiems 2500–5000 kWh per metus, be mokesčių 2013–2014 metų I pusmetį (Eur/kWh)

Šaltinis – Eurostat.

18 pav. Elektros energijos kaina nebuitiniams vartotojams, suvartojantiems 500–2000 MWh per metus, be mokesčių 2013–2014 metų I pusmetį (Eur/kWh)

Šaltinis – Eurostat.

Elektros energijos kainos ir jų taikymas skelbiamas VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt arba AB „Lesto“ interneto svetainėje www.lesto.lt. Vartotojai apie naujas kainas ir tarifų planus individualiai informuojami per savitarnos svetainę www.manoelektra.lt, o pateikusieji savo kontaktinius duomenis – SMS žinutėmis arba elektroniniais laiškais. Bendrovė klientus apie taikomus tarifų planus ir jų taikymo sąlygas informuoja ir klientų aptarnavimo telefonu 1802.

3.2.2.2. Tiekimo kainų rekomendacijos, rinkų tyrimai ir priemonių, skatinant efektyvią konkurenciją, taikymas

37(1)(o) straipsnis

Energetikos įstatymas, kurio 8 straipsnio 9 dalies 15 ir 16 punktuose nustatyta, kad VKEKK prižiūri, ar nepasitaiko konkurenciją ribojančios sutartinės praktikos, įskaitant išimtinių teisių sąlygas, kurias taikant stambiems nebuitiniams vartotojams gali būti užkirstas kelias arba apribota galimybė vienu metu sudaryti sutartis su daugiau negu vienu tiekėju, ir apie tokią praktiką praneša Konkurencijos tarybai, ir ne rečiau kaip kartą per metus skelbia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, ir teikia jas Konkurencijos tarybai.

Informacijos apie elektros energijos rinkos iškraipymus ar apribojimus, įskaitant tinkamos informacijos pateikimą, bei atitinkamų atvejų rinkoje tyrimų pateikimo Konkurencijos tarybai procedūros vykdomos įstatymų nustatyta tvarka. Vadovaudamasi Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 16 punktu, Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 4 dalies 7 punktu, VKEKK ne rečiau kaip kartą per metus skelbia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, ir teikia jas Konkurencijos tarybai.

Apie atliktus tyrimus ir priemones, kurių ėmėsi VKEKK, plačiau aprašyta 2.1.3 skyriuje.

37(4)(b) straipsnis

Pagal naujos redakcijos Energetikos įstatymą ir naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymą VKEKK prižiūri rinkos atvėrimo ir konkurencijos didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje mastą ir veiksmingumą (įskaitant elektros energijos ir (ar) dujų biržas), buitiniams vartotojams taikomas kainas (įskaitant išankstinio apmokėjimo sistemas), tiekėją pakeitusių vartotojų procentinę dalį, nuo elektros energijos tinklų ir dujų sistemų atjungtų vartotojų procentinę dalį, įmokas už priežiūros paslaugas ir šių paslaugų teikimą, taip pat pagal kompetenciją konkurencijos iškraipymo ar apribojimo energetikos veikloje atvejus, o pagal 19 dalį VKEKK atlieka rinkos tyrimus, kuriais siekiama užtikrinti veiksmingą konkurenciją energetikos sektoriuje ir didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turintiems asmenims užkirsti kelią piktnaudžiauti šia įtaka.

Siekdama sukurti konkurencingas ir ekonomiškai pagrįstas gamtinių dujų bei elektros energetikos rinkas, užkirsti kelią asmenims piktnaudžiauti didele įtaka šiose rinkose, VKEKK parengė ir 2012 m. birželio 8 d. patvirtino Energijos išteklių rinkos tyrimo taisykles, kurios buvo patobulintos 2014 m. spalio 30 d., t. y. VKEKK, siekdama užkirsti kelią energijos išteklių rinkos dalyviams piktnaudžiauti rinka, prekiaujant energijos išteklių biržoje ar (ir) prekiaujant pagal dvišales sutartis, sudaromas ne biržoje, patvirtino naujos redakcijos Energijos išteklių rinkos tyrimo taisykles. Esminės nuostatos dokumente:

- Apibrėžta rinkos tyrimo procedūra, detalizuojant tyrimo etapus;
- Nurodyti kriterijai, kuriais remiantis bus apibrėžta atitinkama rinka, sprendimo priėmimo procedūra, konfidencialios informacijos apsaugos tvarka;
- Nustatyti vertinimo kriterijai, pagal kuriuos tiriamas konkurencijos rinkoje veiksmingumas bei apibrėžiami susiję asmenys;
- Apibrėžti vertinimo kriterijai, kuriais vadovaujantis bus sprendžiama dėl taikytinų poveikio priemonių;
- Sudarytas VKEKK galimų taikyti poveikio priemonių sąrašas ir jų skyrimo tvarka.

VKEKK toliau stebi ir vertina situaciją bei, esant reikalui, gali pritaikyti Elektros energetikos įstatymo 68 straipsnyje numatytas priemones dominuojantiems rinkos dalyviams:

- 1) nustatyti įpareigojimus teikti paslaugas sąnaudomis pagrįstomis kainomis, atsižvelgiant į protingumo kriterijų atitinkančią investicijų grąžą;
- 2) nustatyti įpareigojimus, susijusius su sąnaudų apskaitos sistemomis, skirtomis konkrečių rūšių paslaugoms teikti;
- 3) įpareigoti pakeisti taikomas paslaugų kainas arba nustatyti viršutinę reguliuojamų paslaugų kainų ribą.

2014 m. baigti AB „Litgrid“, AB „Lesto“, UAB „Baltpool“ reguliuojamos veiklos sąnaudų ir VIAP lėšų patikrinimai. Elektros energetikos įmonių sąnaudų auditų rezultatai įvertinti 2015 metais nustatytose elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinėse ribose nuo 2016 metų.

Elektros energetikos įstatymo 76 straipsnyje nustatyta, kad VKEKK, bendradarbiaudama su ACER ir užsienio valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis, keičiasi informacija, reikalinga VKEKK užduotims pagal šį įstatymą ir kitus teisės aktus atlikti. VKEKK užtikrina gautos informacijos konfidencialumą. Kaip minėta, esant aktualiems klausimams ar reikalui priimti bendrus sprendimus, VKEKK glaudžiai bendradarbiauja su Baltijos regiono energijos reguliuotojais susitikimuose, elektroniniu paštu bei rengia bendrus raštus, teikiant pozicijas rinkos dalyviams.

3.3. Tiekimo saugumas (jei ir tiek, kiek reguliuotojas yra kompetentinga institucija)

Apsaugos priemonių įgyvendinimas (42 straipsnis)

Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. patvirtinta Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategija nustato pagrindinius Lietuvos energetikos sektoriaus tikslus ir jų įgyvendinimo kryptis iki 2020 m. ir numato Lietuvos energetikos sektoriaus plėtros gaires iki 2030 ir iki 2050 metų. Svarbiausias šioje strategijoje numatomų energetikos politikos kryptių ir veiksmų

tikslas – Lietuvos energetinės nepriklausomybės iki 2020 m. užtikrinimas, sustiprinsiantis Lietuvos energetinį saugumą ir konkurencingumą. Lietuvos energetinė nepriklausomybė užtikrins galimybę laisvai pasirinkti energijos išteklių rūšį ir jų tiekimo šaltinius (įskaitant vietinę gamybą), labiausiai atitinkančius valstybės energetinio saugumo poreikius ir Lietuvos vartotojų interesus įsigyti energijos išteklius palankiausia kaina.

Lietuva kaip ir dauguma kitų Europos valstybių susiduria su esminiais iššūkiais trijose srityse: energijos tiekimo saugumo, energetikos sektoriaus konkurencingumo ir energetikos sektoriaus darnios plėtros. Tokią Lietuvos padėtį nulėmė tiek istorinės ir politinės aplinkybės, tiek turimi riboti vidiniai energijos ištekliai. Didžioji dalis Lietuvoje suvartojamo kuro ir energijos yra importuojama. Sustabdžius Ignalinos atominę elektrinę, Lietuva nebepajėgia patenkinti savo elektros energijos poreikių konkurencingomis kainomis. Elektros tinklai nėra sujungti su Europos elektros energetikos sistemomis, todėl importuoti elektros energiją Lietuva gali tik iš kelių valstybių.

Siekiant, kad Lietuva būtų visavertė ES valstybė narė, šalies energetika turi būti visiškai integruota į Europos energetines sistemas, o pati šalis – turėti pakankamai vietinių pajėgumų patenkinti savo energijos poreikius ir būti pajėgi dalyvauti ir konkuruoti bendrose ES energijos rinkose, efektyviai bendradarbiauti su kitomis valstybėmis energetikos srityje. Strategijoje numatomi uždaviniai ir esminiai sprendimai elektros, šilumos, dujų, naftos, AEI, energetinio efektyvumo didinimo bei aplinkos apsaugos ir išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimo srityse. Strategijoje numatytų iniciatyvų, reikalingų Lietuvos energetinei nepriklausomybei pasiekti, įgyvendinimas valstybės sektoriui kainuotų 3,2–3,8 milijardų eurų (įskaitant valstybės įmonių lėšas, ES struktūrinių fondų lėšas ir kitą tarptautinę paramą). Papildomi 3,2–4 milijardų eurų būtų skiriami privačių investuotojų. Šios investicijos kiekvienais metais leis sutaupyti po 0,9–1,2 milijardus eurų, išleidžiamų energijos išteklių importui (dabartinėmis kainomis tai sudaro 3–4 procentus Lietuvos bendrojo vidaus produkto). Be to, įgyvendinus strategijoje numatytas iniciatyvas (strateginius projektus), bus užtikrinamas patikimas energijos tiekimas bei stabilesnės ir rinkos konkurencija grindžiamos kainos.

Energetikos ministro įsakymu patvirtintos Elektros tinklų naudojimo taisyklės, kurios reglamentuoja sisteminių ir persiuntimo paslaugų teikimo tinklų naudotojams ir papildomų paslaugų teikimo operatoriams sąlygas, ilgalaikės plėtros planavimo klausimus, reikalavimus elektros tinklų naudotojams ir elektros tinklams eksploatuoti, reikalavimus elektros apskaitai ir informacijos mainams elektros energetikos sistemoje. Taisyklių nuostatos yra privalomos PSO ir STO, elektros energijos gamintojams bei vartotojams ir tiekėjams. Šių taisyklių IV skyrius nustato, kad avarijų, sutrikimų prevencijos ir likvidavimo sisteminės paslaugos apima avarinio plano parengimą ir atnaujinimą, avarijų prevencijos ir likvidavimo priemonių numatymą ir diegimą, avarijų ir sutrikimų likvidavimą. Totalios avarijos atveju sistemos atkūrimą koordinuoja PSO. Ne rečiau kaip kartą per metus PSO privalo STO ir tinklų naudotojams, kurių įrenginiai prijungti prie aukštos ir vidutinės įtampos tinklų, siūlyti, organizuoti ir koordinuoti atitinkamų operatyvinių ir techninių darbuotojų treniruotes, imituojančias avarijų ir jų likvidavimo plano vykdymą.

2015 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir Seimas planuoja patvirtinti naują Lietuvos energetikos strategiją. Naujos strategijos reikia, nes norima peržiūrėti Lietuvos situaciją po to, kai jau baigiami įgyvendinti dideli energetikos projektai – naujos jungiamosios linijos su Lenkija ir Švedija. Tuomet bus įvertinta ir atsinaujinančių energijos išteklių ateitis šalyje. Taip pat politiškai siekiama įvertinti ir įtemptos geopolitinės padėties dėl Rusijos ir Ukrainos konflikto veiksnių.

3.3.1. Tiekimo ir paklausos balanso priežiūra

4 straipsnis

Susijusi informacija pateikta šios ataskaitos 2.1.2 ir 3.1.2 skyriuose.

3.3.2. Investicijų į gamybos pajėgumus, susijusius su tiekimo saugumu, priežiūra

37(1)(r) straipsnis

Pagal Elektros energetikos įstatymo nuostatas VKEKK vykdo tinklų plėtros plano įgyvendinimo stebėseną ir atlieka jo vertinimą. Kasmet AB „Litgrid“ teikia 10 metų elektros tinklų investicijų planus, kurie įvertina numatomų naujų gamybos šaltinių plėtros scenarijus.

2014 m. pateiktame plane prognozuojama, kad iki 2023 metų naujų elektros energiją generuojančių šaltinių įrengtoji galia padidės iki 4898 MW arba 14 proc. Apie pusę šios dalies sudarytų elektrinės, naudojančios AEI.

Pažymėtina, kad LEES turi pakankamai tvirtas tarpsistemines jungtis su kaimyninėmis šalimis bei nuo 2016 m. planuojama pradėti naujų tarpsisteminių linijų LitPol Link ir NordBalt su Lenkija ir Švedija eksploatavimą, tai prisidėtų prie sistemos tiekimo saugumo didinimos. Esant tokioms sąlygoms, bet kokiu atveju yra sudarytos techninės galimybės elektros gamybos pajėgumų trūkumą (jeigu jis būtų) padengti importuota elektra.

Veikiančio tinklo saugumas

Direktyvos 2005/89/EC 7 straipsnis

Dėl nekonkurencingų gamybos pajėgumų importuojama apie du trečdalius elektros energijos. 2014 m. galimas importuoti elektros energijos kiekis sudarė 7789 GWh.

Nuo 2016 m. LEES gali tapti iš importuojančios į eksportuojančią sistemą, bet tai susiję ne su vietine gamyba, o padidėjusia tarpsisteminių jungčių galia dėl naujų jungiamųjų linijų su Lenkija ir Švedija. Tai yra elektros sistema taptų tranzitine ir ribotųsi su 4 skirtingomis rinkomis.

Investicijos į tarpsisteminių jungčių galią 5 ir daugiau metų į priekį

Direktyvos 2005/89/EC 7 straipsnis

LEES integracija į kontinentinės Europos tinklus (KET) apima 3 projektus: NordBalt, LitPol Link ir sinchronizacija su KET. 2 pirmieji turėtų pradėti funkcionuoti 2016 metais.

Tarpsisteminės elektros jungties LitPol Link projekto įgyvendinimo darbai

2014 m. kovą prasidėjo 400 kV elektros perdavimo oro linijos nuo Alytaus transformatorių pastotės (TP) iki Lietuvos–Lenkijos valstybių sienos statybos darbai: įrengti pamatai metalinėms atramoms, pastatyti du trečdaliai iš visų 150 šių atramų, pradėti tiesti elektros linijos laidai.

2014 m. gegužę pradėtos Alytaus nuolatinės srovės keitiklių stoties su 400 kV skirstykla statybos. Taip pat buvo pagaminti ir gamykloje sėkmingai išbandyti vieni svarbiausių nuolatinės srovės keitiklių stoties technologinių įrenginių – keitiklio vožtuvai bei transformatoriai.

2014 m. toliau vyko 330/110/10 kV Alytaus TP 330 kV skirstyklos rekonstrukcijos darbai: pastatytas valdymo pastatas, sumontuoti visi pirmojo etapo atvirosios skirstyklos įrenginiai. Darbus numatoma baigti 2015 m. liepą.

Tarpsisteminės elektros jungties NordBalt projekto įgyvendinimo darbai

Iki 2014 m. gruodžio pabaigos pagaminta daugiau kaip 95 proc. NordBalt jungties jūrinio kabelio. 2014 m. balandžio 11 d. specialus laivas „Topaz Installer“ priartėjo prie Kuršių nerijos Baltijos jūroje ir pradėjo kabelio tiesimo darbus. Iki rugpjūčio pabaigos jūroje nutiesta 250 km jungties kabelio (visos jungties ilgis 400 km). Jūrinio kabelio tiesimo darbus planuojama užbaigti iki 2015 m. rugsėjo.

2014 m. gegužę–spalį atlikti sausumos kabelio tiesimo darbai Klaipėdos miesto ir Klaipėdos raj. savivaldybių teritorijose – iš viso nutiesta 13 km sausumos kabelio.

2014 m. gegužę pradėtos NordBalt nuolatinės srovės keitiklio statybos šalia Klaipėdos TP. 2014 m. gruodį į NordBalt nuolatinės srovės keitiklio pastato statybą aikštelę atgabenti pirmieji du iš keturių NordBalt transformatoriai, kurie įrengti ant specialių pamatų. Iki 2014 m. gruodžio pabaigos pastatytas keitiklio vožtuvų pastatas.

2014 m. gruodį baigta 330/110/10 kV Klaipėdos TP rekonstrukcija. Vykdamas rekonstrukciją buvo demontuotos senos 330 ir 110 kV skirstyklos, rekonstruotos daugiau nei dešimties 110 kV oro ir kabelinių elektros linijų atkarpos, o pastotės teritorijoje iškilo nauji 10 kV, 110 kV ir 330 kV moduliniai pastatai.

2014 m. spalio viduryje baigta statyti ir įjungta pirmoji per Lietuvos atkurtos nepriklausomybės metus 330 kV įtampos 89 kilometrų ilgio elektros perdavimo linija Klaipėda–Telšiai. Ji prijungta prie rekonstruotos Klaipėdos TP ir, pradėjus veikti NordBalt jungčiai, ją bus galima išnaudoti perduodant elektrą iš Skandinavijos į likusią Lietuvos dalį.

Perdavimo tinklo plėtros ir rekonstrukcijos projektai

2014 m. buvo baigti vykdyti 17 tinklo atstatymo ir perdavimo tinklo plėtros projektų, skirtų tinklo darbo patikimumui užtikrinti ir sistemos valdymo lankstumui padidinti. Aštuoni projektai buvo susiję su transformatorių pastočių, o devyni – su oro linijų atnaujinimo darbais.

Ypač svarbūs didžiųjų elektros perdavimo sistemos mazgų atnaujinimai: 2014 m. užbaigtos dviejų 330/110/10 kV transformatorių pastočių Klaipėdoje ir Panevėžyje ir 330/110/10 kV Šiaulių TP 110 kV skirstyklos rekonstrukcijos, kurių metu buvo įdiegtos modernios valdymo technologijos, sumontuoti šiuolaikiški įrenginiai.

Vilniaus regione atnaujinta 330 kV oro linija, Utenos rajone – 110 kV oro linija. Atramos keistos Šiaurės Lietuvoje 110 kV oro linijose, einančiose nuo Pasvalio iki Biržų ir nuo Biržų iki Latvijos. 2014 m. taip pat pradėti projektai, susiję su 110 kV Trakų ir 110 kV KHE skirstyklų rekonstravimu, paskelbtas konkursas 330 kV Šyšos skirstyklos statybos rangos darbams.

Minėti projektai ir II etapas dėl LitPol Link jungties turėtų užbaigti tarpsisteminių jungčių pralaidumų plėtrą ir integravimąsi į kontinentinės Europos tinklus.

Pagal Energetikos įmonių investicijų vertinimo ir derinimo VKEKK tvarkos aprašą PSO derina atskiras investicijas, kurių apimtis yra lygi arba didesnė nei 3,5 mln. Eur.

Perdavimo tinklo strateginiai projektai dėl tarpsisteminių jungčių 2014–2023 metais turėtų sudaryti 684 mln. Eur, o kartu susijusi perdavimo tinklo plėtra ir atstatymas iš viso sudarytų 961 mln. Eur. AB „Litgrid“ investicijos per ateinančius trejus metus parodytos lentelėje.

8 lentelė. *Perdavimo sistemos operatoriaus investicijos už 2016–2018 metus*

Rodiklis	2016 m.	2017 m.	2018 m.
Planuojamos investicijos, mln. Eur	35,6	37,0	31,7

Šaltinis – AB „Litgrid“.

Laukiamas būsimas poreikis ir numatoma galia 5 ir 5–15 metų į priekį

Direktyvos 2005/89/EC 7 straipsnis

Lietuvoje maksimalus valandinis elektros energijos poreikis (netto) 2014 m. buvo 1835 MW, tai yra 1,4% daugiau nei 2013 metais (1810 MW). 2014 m. skirstomajame tinkle maksimalus elektros energijos valandinis poreikis sudarė 1639 MW, 2015 m. sausio – balandžio mėn. – 1555 MW.

Dabartinis persiunčiamos elektros energijos lygis ir numatomas persiųsti per ateinančius 10 metų (2014–2023 metais) parodytas lentelėje.

9 lentelė. *Elektros energijos poreikio prognozė ateinantiems 10 metų*

Metai	Elektros energijos poreikis (su nuostoliais tinkluose) pagal scenarijus, TWh		
	Faktinis/Bazinis	Optimistinis	Pesimistinis
2014	10,71		

2015	10,81	10,86	10,76
2016	11,20	11,30	11,11
2017	11,42	11,57	11,27
2018	11,68	11,88	11,48
2019	11,98	12,24	11,72
2020	12,26	12,58	11,95
2021	12,54	12,93	12,17
2022	12,81	13,26	12,37
2023	13,06	13,58	12,55

Šaltinis – AB „Litgrid“.

Per 2014 m. skirstomasis tinklas persiuntė 9,06 mln. kWh elektros energijos (įskaitant technologinius nuostolius ir savąsias reikmes). 2015–2017 m. numatomas persiųsti elektros energijos kiekis yra prognozuojamas vadovaujantis VKEKK patvirtintos Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų ir jų viršutinių ribų nustatymo metodikos nuostatomis, t. y. planuojama, kad elektros energijos vartojimas augs $\frac{1}{2}$ BVP pokyčio dydžiu. Pagal Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2015 m. balandžio mėnesio Lietuvos ekonominių rodiklių projekcijas 2015–2017 m. prognozuojamas Lietuvos BVP augimas atitinkamai 2,5%, 3,2% ir 3,5% ($\frac{1}{2}$ BVP sudaro atitinkamai 1,25%, 1,6% ir 1,75%).

2014 m. AB „Lesto“ elektros energijos tiekimas sudarė 3,22 mln. kWh, iš jų 2,61 mln. kWh visuomeninis elektros energijos tiekimas ir 0,61 mln. kWh garantinis tiekimas. Bendrovė prognozuoja, kad per 2015–2017 m. planuojamas patiekti elektros energijos kiekis reguliuojamiems vartotojams kasmet augs po 0,5 %.

3.3.3. Priemonės pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimui

4 straipsnis

Pagal teisės aktus už valstybės elektros energijos balanso užtikrinimą yra atsakingas elektros PSO AB „Litgrid“. Elektros energijos tiekimo vartotojams užtikrinimui PSO užsako tretinį galios rezervą, kuris gali būti aktyvuojamas maksimalaus elektros energijos suvartojimo laikotarpiu, esant pasiūlos trūkumui elektros rinkoje.

Vadovaujantis 2010 m. balandžio 19 d. Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymu Nr. 1-121 patvirtintu Laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo siekiant užtikrinti visuomenės interesus sąlygų ir su tuo susijusių nuostolių apskaičiavimo ir atlyginimo tvarkos aprašu bei kitų teisės aktų nuostatomis, AB „Lesto“ generalinio direktoriaus 2011 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr.176 buvo patvirtinta Elektros energijos persiuntimo vartotojams nutraukimo ir galios ribojimo grafikų sudarymo ir vykdymo tvarka. AB „Lesto“ kasmet sudaromi galios ir elektros energijos ribojimo bei avarinio atjungimo grafikai, kurie kiekvienais metais teikiami PSO. Ribojimo grafikai (vienerių metų laikotarpiui) sudaromi apibendrinus bei išanalizavus sisteminius poreikius, tinklo parametrus ir turimą tinklų naudotojų informaciją, todėl ribojimo apimtys kiekvienais metais gali keistis. Į ribojimo grafiką įtraukti tinklų naudotojai yra raštu iš anksto informuojami apie numatytas ribojimo užduotis ir atsirandančias pareigas. Skirstomasis tinklas yra pajėgus patenkinti pikinius elektros energijos vartojimo poreikius, kadangi instaliuota galia yra ženkliai didesnė nei esantys pikai. 2014 m. AB „Lesto“ nebuvo atjungusi ar apribojusi klientų dėl tinklo pajėgumo trūkumo.

4. DUJŲ RINKA

4.1. Tinklo reguliavimas

4.1.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas

2011 m. birželio 30 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė naują GDĮ, perkelianti Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2009/73/EB dėl gamtinių dujų vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 2003/55/EB (toliau – Direktyva 2009/73/EB), nuostatas į nacionalinę teisę. GDĮ 8 skirsnyje numatyta, kad gamtinių dujų perdavimo veikla privalo būti atskirta nuo gamtinių dujų gavybos veiklos ir tiekimo veiklos, atskiriant perdavimo sistemos ir (arba) perdavimo sistemos operatoriaus nuosavybę nuo gavybos ir (arba) tiekimo veiklą vykdančių gamtinių dujų įmonių (40 straipsnis). Vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo reikalavimų neatitinkančių gamtinių dujų įmonių veiklą ir kontrolės atskyrimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. gruodžio 7 d. nutarimu Nr. 1417 (toliau – Aprašas), AB „Lietuvos dujos“ 2012 m. gegužės 31 d. pateikė VKEKK pasirinktų gamtinių dujų perdavimo veiklos ir kontrolės atskyrimo būdo ir skirstymo veiklos atskyrimo būdo aprašymą su veiksmų planais (toliau – Atskyrimo planas), kuriame numatyta iki 2013 m. liepos 31 d. teisiškai, funkciškai ir organizaciniu požiūriu atskirti AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo veiklą įkuriant naują perdavimo sistemos operatoriaus bendrovę, o iki 2014 m. spalio 31 d. įvykdyti perdavimo veiklos kontrolės atskyrimą bei teisiškai, funkciškai ir organizaciniu požiūriu atskirti bendrovės gamtinių dujų skirstymo veiklą, įsteigiant AB „Lietuvos dujos“ dukterinę bendrovę (toliau – Skirstymo planas).

VKEKK, vykdydama GDĮ ir su juo susijusių teisės aktų reikalavimus, įgyvendinančius III ES energetikos paketo nuostatas dėl gamtinių dujų perdavimo veiklos nuosavybės ir kontrolės atskyrimo nuo tiekimo ir gavybos veiklą, 2013 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. O3-292 išdavė AB „Amber Grid“ terminuotą gamtinių dujų perdavimo veiklos licenciją, galiojusią iki VKEKK sprendimo dėl gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus paskyrimo įsigaliojimo dienos. AB „Amber Grid“ pradėjo vykdyti gamtinių dujų perdavimo veiklą nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d.

Kontrolės atskyrimas ir AB „Amber Grid“ akcijų pardavimas

AB „Amber Grid“ valdyba 2014 m. kovo 27 d. patvirtino preliminarų AB „Amber Grid“ kontrolės atskyrimo vykdymo planą ir pateikė jį VKEKK.

AB „Amber Grid“, vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo (toliau – Įgyvendinimo įstatymas) 3 straipsnio 2 dalimi, nurodančia, kad prieš sudarydamos sandorį atitikties GDĮ aštuntajame skirsnyje „Veiklą ir apskaitos atskyrimas“ atskyrimo reikalavimams pasiekti, kurio pagrindu pasikeičia ar gali pasikeisti (atsirasti, išnykti, sumažėti, padidėti) kontrolė, nustatyta GDĮ 41 straipsnyje, GDĮ reikalavimų neatitinkančios gamtinių dujų įmonės privalo gauti VKEKK pritarimą, 2014 m. gegužės 8 d. raštu Nr. 7-110-806 informavo VKEKK, kad UAB „EPSO-G“, kurios 100 proc. akcijų patikėjimo teise valdo Energetikos ministerija, ketina įsigyti 38,91 proc. AB „Amber Grid“ akcijų iš E.ON Ruhrgas International GmbH (toliau – E.ON). Vykdydama Vertybinių popierių įstatymo reikalavimus UAB „EPSO-G“ vėlesniais sandoriais ketina įsigyti ir likusias bendrovės akcijas, t. y. įsigyti 100 proc. AB „Amber Grid“ akcijų. AB „Amber Grid“ prašė VKEKK pritarti minėtiems sandoriams.

Įgyvendinimo įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje nurodyta, jog VKEKK per 10 darbo dienų Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka išnagrinėja gamtinių dujų įmonės pateiktą informaciją ir pritaria sandorio sudarymui, jeigu nusprendžia, kad konkretus sandoris leis GDĮ reikalavimų neatitinkančiai gamtinių dujų įmonei pasiekti arba pasirengti pasiekti atitiktį GDĮ aštuntajame skirsnyje „Veiklą ir apskaitos atskyrimas“ nustatytiems reikalavimams. Sandorio įvertinimas yra tarpinė tinkamo veiklą atskyrimo procedūra, turinti įtakos priimant VKEKK sprendimą dėl perdavimo sistemos operatoriaus sertifikavimo.

Sandoriui įvertinti VKEKK patikrino AB „Amber Grid“ ir UAB „EPSO-G“ pateiktus Gamtinių dujų perdavimo, skirstymo, laikymo, skystinimo, tiekimo ir rinkos operatoriaus licencijavimo taisyklių (toliau – Taisyklės) 21.1.1–21.1.12 punktuose nurodytus dokumentus, kurie pagrįstų, jog tarp UAB „EPSO-G“ ir UAB „Amber Grid“, vykdančios perdavimo veiklą, neegzistuoja neleistina kontrolė, kaip ji yra apibrėžta GDĮ 41 straipsnio 1 dalyje.

VKEKK 2014 m. gegužės 9 d. nutarimu Nr. O3-125 konstatavo, kad:

- sudaromu sandoriu sumažės kontrolė, kaip nustatyta GDĮ 41 straipsnio 1 dalyje, ir sandoris leidžia tinkamai įgyvendinti GDĮ aštuntajame skirsnyje „Veiklų ir apskaitos atskyrimas“ įtvirtintus atskyrimo reikalavimus;

- planuojamas sandoris dėl AB „Amber Grid“ 38,9 proc. akcijų įsigijimo bus finansuojamas iš 2013–2014 m. gautų elektros perdavimo sistemos operatoriaus AB „Litgrid“ dividendų ir skolintų lėšų. Dividendai sudaro didžiąją dalį šio sandorio finansavimo šaltinių. Skolintos lėšos bus gražinamos per 5 metų laikotarpį, gavus dukterinių bendrovių dividendus;

- VKEKK galutinį sprendimą, ar AB „Amber Grid“ kontrolės atskyrimas atitinka GDĮ 41 straipsnio reikalavimus, priims AB „Amber Grid“ pateikus visus su perdavimo sistemos operatoriaus paskyrimu susijusius dokumentus ir duomenis, kaip nurodyta GDĮ 28 straipsnyje.

Tuo pačiu nutarimu VKEKK pritarė UAB „EPSO-G“ ir E.ON sudaromam akcijų perleidimo sandoriui, taip pat Vertybinių popierių įstatyme nustatyta tvarka vėlesniais sandoriais planuojamoms įsigyti AB „Amber Grid“ akcijoms ir nustatė, kad UAB „EPSO-G“ ir E.ON sudaromas sandoris ir planuojami vėlesni sandoriai negali daryti įtakos reguliuojamų paslaugų kainoms.

Kontrolės atskyrimas ir AB „Lietuvos dujos“ akcijų pardavimas

AB „Lietuvos dujos“ 2014 m. gegužės 12 d. raštu Nr. 7-11-532 informavo VKEKK, jog UAB „Lietuvos energija“, kurios 100 proc. akcijų patikėjimo teise valdo Finansų ministerija, ketina įsigyti E.ON valdomas AB „Lietuvos dujos“ akcijas ir prašo įvertinti, ar Įgyvendinimo įstatymo 3 straipsnio 2 dalies nuostata taikytina AB „Lietuvos dujos“ atveju, bei prašo VKEKK priimti atitinkamą sprendimą.

UAB „Lietuvos energija“ nurodė, kad AB „Lietuvos dujos“ akcijų paketo įsigijimo sandoris bus finansuojamas iš UAB „Lietuvos energija“ nuosavų lėšų, panaudojant sukauptus grynuosius pinigus ir turimus Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinius popierius.

Sandorio įvertinimui VKEKK paprašė pateikti visus dokumentus ir duomenis, nurodytus Taisyklių 21.1.1–21.1.12 punkte, kurie pagrįstų, jog tarp UAB „Lietuvos energija“ ir AB „Lietuvos dujos“, šiuo metu vykdančios tiekimo ir skirstymo veiklą, taip pat AB „Amber Grid“, vykdančios perdavimo veiklą, bei UAB „EPSO-G“, kuri yra AB „Amber Grid“ ir AB „Litgrid“ (elektros perdavimo sistemos operatorius) akcininkė, neegzistuoja ar bent nepadidėja neleistina kontrolė, kaip ji yra apibrėžta GDĮ 41 straipsnio 1 dalyje, siekiant įgyvendinti veiklų tinkamą atskyrimą iki 2014 m. spalio 31 d.

VKEKK patikrino pateiktus dokumentus bei kitus prieinamus duomenis ir nustatė, kad UAB „Lietuvos energija“ ir E.ON sudaromas sandoris sumažins perdavimo veiklą vykdančio subjekto kontrolę tiekimo veiklą vykdančioje įmonėje AB „Lietuvos dujos“: Finansų ministerija netiesiogiai valdys 56,6 proc. akcijų, o pagal AB „Lietuvos dujos“ 2014 m. gegužės 14 d. raštu Nr. 7-14-545 pateikiamą informaciją artimiausiu metu numatoma įgyti visą 100 proc. akcijų, tai reikštų, kad gamtinių dujų tiekimo įmonė nebus kontroliuojama elektros energijos ir ar gamtinių dujų perdavimo operatoriaus ir atvirksčiai.

VKEKK 2014 m. gegužės 19 d. nutarimu Nr. O3-127 „Dėl AB „Lietuvos dujos“ kontrolės atskyrimo plano vykdymo“ pritarė UAB „Lietuvos energija“ ir E.ON sudaromam akcijų perleidimo sandoriui, taip pat Vertybinių popierių įstatyme nustatyta tvarka vėlesniais sandoriais planuojamoms įsigyti AB „Lietuvos dujos“ akcijoms bei nustatė, kad UAB „Lietuvos energija“ ir E.ON sudaromas sandoris ir planuojami vėlesni sandoriai negali daryti įtakos reguliuojamų paslaugų kainoms.

Vėlesniais sandoriais UAB „EPSO-G“ ir UAB „Lietuvos energija“ įsigijo OAO „Gazprom“ priklausiusių akcijų paketus.

Skirstymo plano pakeitimas

Skirstymo plane buvo numatyta, kad bus steigiama nauja uždaroji akcinė bendrovė, vykdysianti gamtinių dujų skirstymo veiklą. Šios bendrovės steigimas buvo numatytas dviem etapais:

- pirmame etape įsteigiant dukterinę bendrovę;
- antrame etape padidinant bendrovės įstatinį kapitalą, naujai išleidžiamas jos akcijas apmokant AB „Lietuvos dujos“ nepiniginiais įnašais.

Numatyta, kad įsteigus dukterinę bendrovę jos įstatinis kapitalas bus didinamas perduodant jai gamtinių dujų skirstymo veiklą kartu su šiai veiklai priskirtu turtu, teisėmis bei pareigomis kaip nepiniginį įnašą už dukterinės bendrovės išleidžiamas ir AB „Lietuvos dujos“ pasirašomas naujas akcijas.

Pasikeitus AB „Lietuvos dujos“ akcininkams, bendrovė 2014 m. liepos 21 d. raštu Nr. 7-11-826 pateikė VKEKK vertinti pakeistą AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų skirstymo veiklos atskyrimo būdų aprašymą (toliau – Pakeistas skirstymo planas) bei AB „Lietuvos dujos“ veiklos pertvarkymo (tiekimu veiklos pardavimo) veiksmų planą (toliau – Pakeistas veiksmų planas), patvirtintą AB „Lietuvos dujos“ valdybos 2014 m. liepos 21 d. protokolu Nr. 7.

AB „Lietuvos dujos“ pasirinko skirstymo ir tiekimu veiklų atskyrimo būdą perleidžiant tiekimu veiklos dalį su jai priskirtu turtu, teisėmis bei pareigomis pagrindinio AB „Lietuvos dujos“ akcininko kontroliuojamai bendrovei:

1. UAB „Lietuvos energija“ įsteigia bendrovę gamtinių dujų tiekimu veiklai vykdyti (toliau – Tiekimo bendrovė);
2. AB „Lietuvos dujos“ perleidžia Tiekimo bendrovei turtinį kompleksą (įmonės dalį), t. y. gamtinių dujų tiekimu veiklą kartu su jai priskirtu turtu, teisėmis bei pareigomis;
3. AB „Lietuvos dujos“ tęsia gamtinių dujų skirstymo veiklą, išlaiko gamtinių dujų skirstymo licenciją, turimas nuosavybės bei kitas teises į skirstymo veiklai vykdyti būtiną turtą, kitas teises, pareigas, darbuotojus ir kt., taip pat, kaip nustatyta GDĮ, vykdo gamtinių dujų garantinio tiekimu veiklą.

Pasirinktas skirstymo bei tiekimu veiklų atskyrimo būdas labiausiai atitinka AB „Lietuvos dujos“ pagrindinio akcininko grupės valdymo modelį bei veiklos strategiją, leidžia supaprastinti pagrindinio bendrovės akcininko grupės ir atskirų dukterinių bendrovių valdymą bei sudaro sąlygas ateityje lengviau konsoliduoti veiklas.

Bendrovei išlaikant gamtinių dujų skirstymo veiklą, veiklų atskyrimo procesas yra paprastesnis, reikalauja mažiau lėšų ir laiko, nes nereikės grąžinti ir gauti naujos skirstymo licencijos, kitos įmonės vardu perregistruoti didelio kiekio ilgalaikio turto, reikės perkelti mažiau darbuotojų. Kaip įtvirtinta teisės aktuose, numatyta atskyrimo pabaiga – 2014 m. spalio 31 d.

VKEKK 2014 m. liepos 28 d. nutarimu Nr. O3-332 „Dėl AB „Lietuvos dujos“ skirstymo veiklos atskyrimo veiksmų plano pakeitimo“ konstatavo, kad, AB „Lietuvos dujos“ pateikus pakeistą Skirstymo planą ir atsiradus aplinkybėms, kurios daro įtaką Skirstymo plano įgyvendinimui, VKEKK pasilieka teisę pateikti atitinkamus nurodymus AB „Lietuvos dujos“ dėl pateikto Skirstymo plano. VKEKK nurodė laikytis Skirstymo plane nurodytų būdų ir terminų, kad teisinis, funkcinis ir organizacinis skirstymo veiklos atskyrimas būtų atliktas ne vėliau kaip iki 2014 m. spalio 31 d. bei Skirstymo plane numatomus VKEKK teikti dokumentus teikti Skirstymo plane nurodytu laiku ir nedelsiant pranešti VKEKK Skirstymo plane nurodytų veiksmų atlikimo terminų praleidimo ar neįvykdymo atvejus, taip pat apie kitas svarbias Skirstymo plano vykdymui aplinkybes.

2014 m. rugsėjo 2 d. Juridinių asmenų registre buvo įregistruota nauja gamtinių dujų tiekimu įmonė UAB „Lietuvos dujų tiekimas“, kuriai buvo perduota AB „Lietuvos dujos“ tiekimu veikla.

2014 m. spalio 13 d. nutarimu Nr. O3-824 VKEKK išdavė UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ gamtinių dujų tiekimu licenciją.

VKEKK, atsižvelgdama į tai, kad UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ perima AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų tiekimo veiklą bei visas teises ir pareigas susijusias su šia veikla, 2014 m. spalio 30 d. nutarimu Nr. 878 „Dėl uždarnosios akcinės bendrovės „Lietuvos dujų tiekimas“ gamtinių dujų tarifų buitiniams vartotojams taikymo 2014 metais“ nustatė, kad iki 2014 metų pabaigos buitiniams gamtinių dujų vartotojams galios tokie patys tarifai, kokius VKEKK 2014 m. II pusmečiui buvo patvirtinusi AB „Lietuvos dujos“.

Iki 2014 m. spalio 31 d. buvo įvykdytas perdavimo veiklos kontrolės atskyrimas bei teisiškai, funkciškai ir organizaciniu požiūriu atskirta AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų skirstymo veikla.

Perdavimo sistemos operatoriaus atskyrimas nuo vertikaliai integruotos įmonės atliktas taikant Įstatymo 41 straipsnio 5 dalį (atitinka Direktyvos 2009/73/EB 9(6) straipsnį), numatantį, jog jei asmuo yra valstybė narė ar kitas viešasis subjektas, du atskiri viešieji subjektai, kontroliuojantys perdavimo sistemos operatorių ar perdavimo sistemą ir įmonę, atliekančią kurią nors iš gavybos ar tiekimo funkcijų, nėra laikomi tuo pačiu asmeniu ar asmenimis.

Gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus paskyrimas ir gamtinių dujų perdavimo veiklos licencijos išdavimas

AB „Amber Grid“ 2014 m. spalio 20 d. raštu Nr. 7-302-1569 pateikė VKEKK informaciją apie visišką bendrovės atskyrimą nuo vertikaliai integruotos įmonės AB „Lietuvos dujos“ ir pateikė prašymą paskirti AB „Amber Grid“ perdavimo sistemos operatoriumi bei išduoti neterminuotą gamtinių dujų perdavimo veiklos licenciją. VKEKK įvertino, ar AB „Amber Grid“ *de facto* atskyrimas atitinka GDĮ ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų reikalavimus dėl perdavimo veiklos atskyrimo (toliau – Reikalavimai) ir, ar AB „Amber Grid“ atitinka licencijuojamos veiklos reikalavimus.

GDĮ 20 straipsnio 5 dalies 1 punkte (atitinka Direktyvos 2009/73/EB 9(1)(a) straipsnį) nurodyta, kad asmenys, siekiantys įgyti sistemų operatorių licencijas, privalo nuosavybės teise, kaip nurodyta šiame įstatyme, ar kitais teisėtais pagrindais valdyti perdavimo sistemas.

Licencijos išdavimui VKEKK, vadovaudamasi GDĮ 20 straipsnio 5 dalies 1 punktu, Licencijavimo taisyklių 13 punktu, Ūkio subjektų technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo įvertinimo tvarkos aprašo, patvirtinto VKEKK 2009 m. sausio 29 d. nutarimu Nr. O3-6 (toliau – Aprašas), reikalavimais, įvertino AB „Amber Grid“ technologinį pajėgumą.

Vadovaujantis Aprašo 7.4 punktu, ūkio subjekto technologinis pajėgumas vertinamas kaip pakankamas, jei ūkio subjekto valdomi įrenginiai, taip pat ūkio subjekto teisės į įrenginius (įskaitant tokių teisių turinį, jų galiojimo laikotarpį ir kitus reikšmingus kriterijus) yra tinkami ir pakankami teisės aktų nustatyta tvarka vykdyti atitinkamą reguliuojamą veiklą, ir ūkio subjektas, kuriam yra atliekamas technologinio pajėgumo vertinimas, VKEKK pateikia Valstybinės energetikos inspekcijos prie Energetikos ministerijos išduotą atestatą, suteikiantį teisę verstis atitinkamų energetikos įrenginių eksploatavimu arba sudarytos ilgalaikės sutarties dėl minėtų įrenginių eksploatavimo ir priežiūros su įmone, turinčia atestatą, suteikiantį teisę verstis šia veikla, kopiją. AB „Amber Grid“, vadovaudamasi Aprašo 9.2.2 punktu, pateikė VKEKK informaciją apie valdomus įrenginius.

AB „Amber Grid“ pagal Apraše nustatytus reikalavimus dėl įmonės technologinio pajėgumo įvertinimo taip pat pateikė visą reikalingą informaciją.

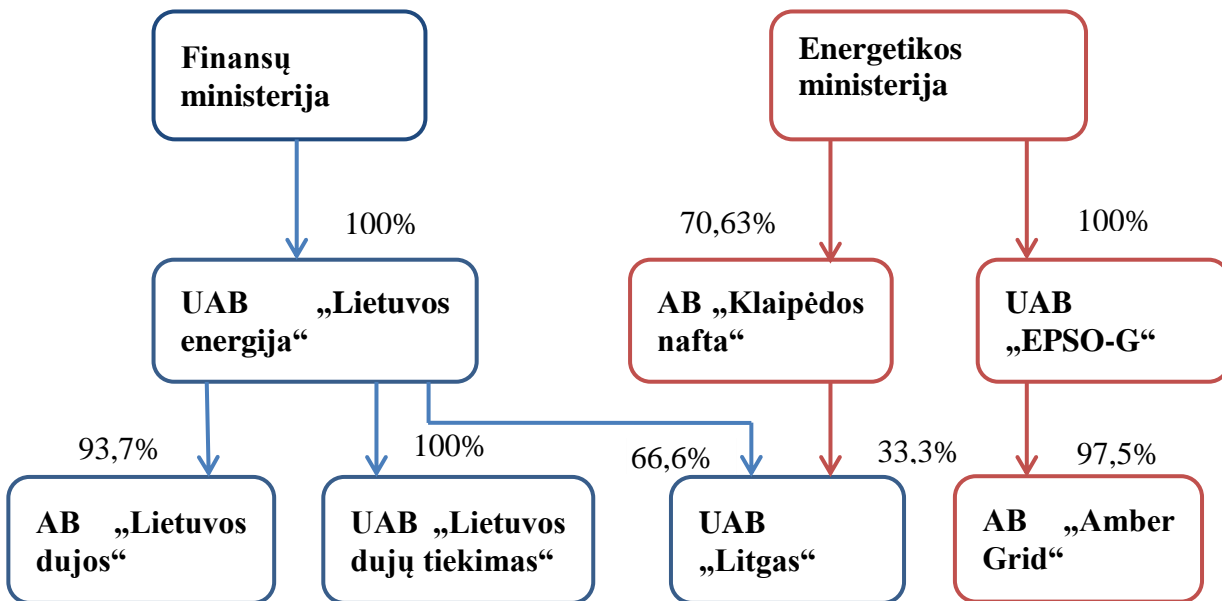
VKEKK konstatavo, kad AB „Amber Grid“ nuosavybės teise valdo perdavimo tinklus, jų technologinius priklausinius ir kitą turtą, reikalingą gamtinių dujų perdavimo veiklai tinkamai vykdyti, bei atitinka GDĮ 20 straipsnio 5 dalies 1 punkte nustatytą vieną iš gamtinių dujų perdavimo veiklos licencijos išdavimo reikalavimų.

GDĮ 41 straipsnio 1 dalies 1 punktas (atitinka Direktyvos 2009/73/EB 9(1)(b)(i) straipsnį) numato, kad tas pats asmuo ar asmenys neturi teisės tiesiogiai arba netiesiogiai kontroliuoti įmonės, vykdančios gavybos ar tiekimo veiklą, ir tiesiogiai arba netiesiogiai kontroliuoti perdavimo sistemos operatoriaus ar pačios perdavimo sistemos arba įgyvendinti kontrolės ar valdymo teises perdavimo sistemos operatoriaus arba perdavimo sistemos atžvilgiu.

GDĮ 41 straipsnio 1 dalies 2 punktą (atitinka Direktyvos 2009/73/EB 9(1)(b)(ii) straipsnį) numato, kad tas pats asmuo ar asmenys neturi teisės tiesiogiai arba netiesiogiai kontroliuoti perdavimo sistemos operatoriaus ar perdavimo sistemos ir tiesiogiai arba netiesiogiai kontroliuoti įmonės, vykdančios gamybos ar tiekimo veiklą, arba įgyvendinti kontrolės ar valdymo teises tokios įmonės atžvilgiu. GDĮ 41 straipsnio 4 dalyje įtvirtinti kontrolės būdai (atitinka Direktyvos 2009/73/EB 9(2) straipsnį) apima: (1) įgaliojimus naudotis balsavimo teisėmis; (2) įgaliojimus skirti priežiūros organų, valdymo organų ir kito įmonei atstovaujancio organo narius; (3) kontrolinio akcijų paketo valdymą ir disponavimą juo.

Perdavimo veiklą vykdančios įmonės sąsajumo ryšiai pateikti sistemiškai išanalizuotoje bendroje įmonių, vykdančių elektros energetikos ir gamtinių dujų veiklą Lietuvos Respublikoje, kontrolės schemeje.

19 pav. Gamtinių dujų sektoriaus įmonių sąsajumas, įgyvendinus III energetikos paketą

Šaltinis – VKEKK.

VKEKK, įvertinusi perdavimo sistemos operatoriaus pateiktus dokumentus, duomenis ir informaciją apie GDĮ 40–42 straipsnyje įtvirtintų reikalavimų įvykdymą, 2015 m. sausio 15 d. nutarimu Nr. O3-5 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo veiklos atskyrimo ir perdavimo sistemos operatoriaus paskyrimo preliminarus sprendimo“ nutarė:

- konstatuoti, kad AB „Amber Grid“ perdavimo veiklos atskyrimas atitinka GDĮ 40-42 straipsnių nuostatas ir AB „Amber Grid“ gali būti paskirtas perdavimo sistemos operatoriumi;
- informuoti Europos Komisiją apie priimtą preliminarų sprendimą ir pateikti šį sprendimą pagrindžiančius dokumentus;
- priimti galutinį sprendimą dėl perdavimo sistemos operatoriaus paskyrimo GDĮ 28 straipsnio 2 ir 3 dalyse nustatyta tvarka;
- įpareigoti AB „Amber Grid“, pasikeitus aplinkybėms, dėl kurių neužtikrinamas Įstatymo 40–42 straipsniuose nustatytų perdavimo veiklos atskyrimo reikalavimų įgyvendinimas, ne vėliau kaip per 5 darbo dienas, kai šios aplinkybės tampa žinomos AB „Amber Grid“, informuoti VKEKK.

VKEKK 2015 m. sausio 26 d. informavo Europos Komisiją apie priimtą preliminarų sprendimą bei pateikė visus turimus duomenis ir 2015 m. kovo 26 d. gavo Europos Komisijos 2015 m. kovo 23 d. nuomonę C(2015) 2135 dėl AB „Amber Grid“ atskyrimo, kurioje Europos Komisija pateikė šias esmines pastabas:

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės priimta AB „Klaipėdos naftos“ ir UAB „Litgas“ nuosavybės teisių koncepcija nėra tapati AB „Litgrid“ sertifikavimo metu pasiūlytam metodui, t. y. atskyrimas tarp dviejų valstybės institucijų bus atliktas iš dalies, o ne visiškai;

- nors Europos Komisija sutinka, kad priimta atskyrimo struktūra didele dalimi yra veiksminga siekiant išvengti rizikos, kad perdavimo sistemos operatoriaus valdymas ir plėtojimas nebus vykdomi nepriklausomai, Europos Komisijos netenkina tai, kad nebuvo atliktas nuodugnus kitų Energetikos ministerijos netiesioginių teisių į UAB „Litgas“ vertinimas pagal Direktyvos 2009/73/EB 9 straipsnio 2 dalį;

- Europos Komisija susirūpinusi, kad Energetikos ministerijos, kuri yra dujų tiekėjo UAB „Litgas“ akcininkė, finansinėmis paskatomis bendrovei „Amber Grid“ gali būti daromas nederamas poveikis, pvz., pajėgumų paskirstymo, techninės priežiūros ar investicijų klausimais.

Dėl aukščiau įvardytų priežasčių Europos Komisija paragino VKEKK sertifikuoti AB „Amber Grid“ tik su sąlyga, kad visos UAB „Litgas“ akcijos, kurias turi AB „Klaipėdos nafta“, bus perleistos. Jei vykdamas tokį procesą reikės perkelti ir darbuotojus, gali būti nustatytas pagrįstas, pvz., dvylikos mėnesių, pereinamasis laikotarpis.

VKEKK, įvertinusi Europos Komisijos pateiktą nuomonę, 2015 m. kovo 27 d. raštu Nr. R2-(T)-1025 kreipėsi į Energetikos ministeriją ir Finansų ministeriją, atitinkamai valdančias gamtinių dujų perdavimo ir tiekimo veiklas, prašydama pateikti informaciją apie minėtoje Europos Komisijos nuomonėje išdėstytos AB „Amber Grid“ sertifikavimo sąlygos įgyvendinimo galimybes, tai yra per kokį terminą, neviršijant Europos Komisijos pasiūlyto maksimalaus dvylikos mėnesių pereinamojo laikotarpio, galėtų būti atliktas AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimas ūkio subjektui, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai nėra valdomas Energetikos ministerijos.

Energetikos ministerija pateikė atsakymą į minėtą klausimą 2015 m. balandžio 2 d. raštu Nr. (7.5-09)3-993, o Finansų ministerija – 2015 m. balandžio 2 d. raštu Nr. (27.18-02)-5K-1507298-6K-1502806.

Energetikos ministerija, kuri netiesiogiai kontroliuoja AB „Amber Grid“ ir turi iki 1/3 UAB „Litgas“ akcijų, patvirtino, kad atliks reikiamus veiksmus dėl AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimo ūkio subjektui, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai nėra valdomas Energetikos ministerijos. Finansų ministerija informavo, kad dėl visos pastangos ir ieškos atitinkamų priemonių siekdama užtikrinti tinkamą AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimo įgyvendinimą per ne ilgesnį kaip 12 mėnesių laikotarpį.

VKEKK 2015 m. balandžio 10 d. nutarimu Nr. O3-242 nutarė:

1. Konstatuoti, kad AB „Amber Grid“ perdavimo veiklos atskyrimas atitinka GDĮ 40–42 straipsnių nuostatas ir AB „Amber Grid“ gali būti paskiriamas perdavimo sistemos operatoriumi, su sąlyga, kad Lietuvos Respublikos energetikos ministerija per ne ilgesnį nei 12 mėnesių terminą nuo VKEKK nutarimo dėl AB „Amber Grid“ paskyrimo įsigaliojimo dienos, atliks veiksmus dėl AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimo ūkio subjektui, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai nėra valdomas Energetikos ministerijos, kaip nurodyta Europos Komisijos Nuomonėje.

2. Panaikinti VKEKK 2013 m. liepos 18 d. nutarimą Nr. O3-292 „Dėl terminuotos gamtinių dujų perdavimo licencijos AB „Amber Grid“ išdavimo“.

3. Išduoti AB „Amber Grid“ neterminuotą perdavimo sistemos operatoriaus licenciją su sąlyga, kad Lietuvos Respublikos energetikos ministerija per ne ilgesnį nei 12 mėnesių terminą nuo VKEKK nutarimo dėl AB „Amber Grid“ paskyrimo įsigaliojimo dienos atliks veiksmus dėl AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimo ūkio subjektui, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai nėra valdomas Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, kaip nurodyta Europos Komisijos Nuomonėje.

4. Įpareigoti AB „Amber Grid“:

4.1. užtikrinti, kad per ne ilgesnį nei 12 mėnesių terminą nuo šio nutarimo įsigaliojimo dienos bus atlikti veiksmai dėl AB „Klaipėdos nafta“ turimų UAB „Litgas“ akcijų perleidimo ūkio subjektui, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai nėra valdomas Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, kaip nurodyta Europos Komisijos Nuomonėje, ir informuoti apie šio proceso vykdymo eigą per 10 kalendorinių dienų nuo ataskaitinio ketvirčio pabaigos;

4.2. pasikeitus kitoms, nei nurodytoms 4.1 punkte, aplinkybėms, dėl kurių neužtikrinamas Įstatymo 40–42 straipsniuose nustatytų perdavimo veiklos atskyrimo reikalavimų įgyvendinimas, ne vėliau kaip per 5 darbo dienas, kai šios aplinkybės tapo žinomos AB „Amber Grid“, informuoti VKEKK.

4.1.2. Techninis funkcionavimas

Naudojimosi sistema taisyklės

VKEKK, vadovaudamasi GDĮ 49 straipsnio 3, 4 dalimis, derina perdavimo, skirstymo sistemos operatorių parengtas naudojimosi sistema taisykles. Įvertinusi pateiktą naudojimosi sistema taisyklių atitiktį VKEKK patvirtintiems reikalavimams, 2014 m. VKEKK suderino Naudojimosi AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistema taisykles (2014 m. sausio 31 d. nutarimu Nr. O3-35), vėliau šios taisyklės buvo patobulintos ir su VKEKK suderintos peržiūrint įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelį formuojančias nuostatas, dujų metų keitimo nuostatas, taip pat peržiūrėtos perdavimo sistemos operatoriaus ir perdavimo sistemos naudotojų pareigos bei teisės ir kt. (2014 m. liepos 28 d. nutarimas Nr. O3-436; 2014 m. lapkričio 27 d. nutarimas O3-913). Taip pat VKEKK suderino Naudojimosi AB „Lietuvos dujos“ skirstymo sistema taisykles (2014 m. liepos 28 d. nutarimas O3-751), vėliau taisyklės buvo patobulintos ir suderintos su VKEKK peržiūrint nuostatas, susijusias su gamtinių dujų priskiriamo kiekio sistemos naudotojams ir dujų vartotojams tvarka (2014 m. lapkričio 17 d. nutarimas Nr. O3-889). Patvirtintos taisyklės apibrėžia naudojimosi gamtinių dujų sistemomis tvarką ir sąlygas, sistemų operatorių ir sistemų naudotojų teises bei pareigas, sistemos operatorių bendradarbiavimo gaires, sistemų pajėgumų paskirstymo ir perkrovos valdymo mechanizmus bei kt.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo 10 straipsnio 1 dalimi, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. vasario 15 d. nutarimo Nr. 199 „Dėl Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo įgyvendinimo“ 21 punktu, Reikalavimų naudojimosi suskystintų gamtinių dujų terminalu taisyklėms, patvirtintų Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2012 m. gruodžio 21 d. nutarimu O3-433, 20 punktu, VKEKK suderino AB „Klaipėdos nafta“ parengtas Naudojimosi suskystintų gamtinių dujų terminalu taisykles (2014 m. balandžio 14 d. nutarimas Nr. O3-103). Minėtos taisyklės buvo atnaujintos ir su VKEKK suderintos pakoreguojant nuostatas dėl pajėgumų paskirstymo procedūrų terminų sutrumpinimo, atsakomybių ir rizikos pasiskirstymo tarp terminalo operatoriaus ir naudotojo, suskystintų gamtinių dujų perkrovos procedūrų ir kt. (2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimas Nr. O3-810).

Balansavimo paslaugos

VKEKK suderino atnaujintas AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisykles (2014 m. lapkričio 27 d. Nutarimas Nr. O3-914).

2014 metais taisyklės papildytos reikalavimais, kurie taikomi perdavimo sistemos operatoriams, sistemos naudotojams, kitų sistemų operatoriams, patikslintos ir aiškiau išdėstytos nuostatos dėl disbalanso taikymo, kai yra patikslinami transportuoti gamtinių dujų kiekiai, nustatytos sutartinių prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonių pateikimo sąlygos ir kt.

Taisyklėmis reglamentuojami perdavimo sistemos operatoriaus, perdavimo sistemos naudotojų bei kitų rinkos dalyvių, prekiaujančių dujomis pagal dvišales pirkimo-pardavimo sutartis ir (ar) biržoje, skirstymo sistemos operatorių, rinkos operatorių tarpusavio santykiai, teisės ir pareigos dalyvaujant perdavimo sistemos balansavime.

Pirminė atsakomybė už dujų kiekio subalansavimą tenka rinkos dalyviams, dalyvaujantiems perdavimo sistemos balansavime, kurie privalo subalansuoti per balansavimo laikotarpį iš perdavimo sistemos išimtą dujų kiekį, tokį patį dujų kiekį pateikdami į perdavimo sistemą. Galutinė atsakomybė už subalansuotą perdavimo sistemos veiklą tenka perdavimo sistemos operatoriumi. Jo

pagrįsti nurodymai dėl dujų srautų balansavimo rinkos dalyviams, dalyvaujantiems perdavimo sistemos balansavime, ir skirstymo sistemų operatoriams yra privalomi.

Vartotojai, kuriems tiekimo įmonės dujas tiekia iki vartotojo sistemos, perdavimo sistemos balansavime nedalyvauja. Šiems vartotojams į dujų pirkimo–pardavimo ir paslaugų teikimo sutartyje (-yse) numatytą pristatymo vietą dujas pristato ir patiekia tiekimo įmonė. Šiuo atveju tiekimo įmonė yra sistemos naudotojas.

Rinkos dalyviui, dalyvaujančiam perdavimo sistemos balansavime, nesubalansavus dujų kiekių, perdavimo sistemos operatorius jam parduoda balansavimo dujas, jeigu rinkos dalyvis sukėlė dujų trūkumą perdavimo sistemoje, arba iš jo perka balansavimo dujas, jeigu rinkos dalyvis sukėlė dujų perteklių perdavimo sistemoje, bei apskaičiuoja disbalanso užmokestį, taikydamas VKEKK nustatytas balansavimo kainas, ir imasi priemonių perdavimo sistemos balansui palaikyti. Visa perdavimo sistemos operatoriaus valdoma perdavimo sistema yra viena balansavimo zona. Rinkos dalyviai, dalyvaujantys perdavimo sistemos balansavime, privalo laikytis balansavimo taisyklių reikalavimų ir sudaryti su perdavimo sistemos operatoriumi sutartis, kuriose nustatytos balansavimo sąlygos. Rinkos dalyviams, dalyvaujantiems perdavimo sistemos balansavime ir sukėlusiams disbalansą, yra taikomas disbalanso užmokestis, kuris apskaičiuojamas per balansavimo laikotarpį susidariusį disbalanso dujų kiekį, didesnę nei disbalanso tolerancijos riba, dauginant iš VKEKK nustatytos balansavimo kainos. Spalio–balandžio mėnesiais yra taikoma 5 proc. tolerancijos riba, gegužės–rugsėjo mėnesiais yra taikoma 15 proc. tolerancijos riba. Disbalanso užmokestis sudaro 10 proc. nuo balansavimo dujų ribinės pirkimo kainos, jei rinkos dalyvis sukėlė dujų trūkumą sistemoje, arba 10 proc. nuo ribinės pardavimo kainos, jei rinkos dalyvis sukėlė dujų perteklių sistemoje. Tuo atveju, jeigu rinkos dalyviai sukelia disbalansą ir perdavimo sistemos operatoriumi neužtenka turimų dujų išteklių užtikrinti tinkamą dujų perdavimo sistemos veikimą, perdavimo sistemos operatorius įsigyja / parduoda dujas gamtinių dujų biržoje ir / ar pagal dvišales sutartis. Perdavimo sistemos operatorius prekybą balansavimo dujomis gamtinių dujų biržoje vykdo pagal Prekybos gamtinių dujų biržoje reglamento nuostatas.

Taisyklėse nurodyta, kad informacija apie sistemos naudotojų padėtį balansavimo atžvilgiu pateikiama individualiai kiekvienam sistemos naudotojui sukurtoje balansavimo paskyroje.

VKEKK prižiūri balansavimo paslaugos veiklą, vertina balansavimo paslaugos sąnaudas ir pajamas. Energetikos įmonių informacijos teikimo taisyklėse, kurių nauja redakcija buvo patvirtinta VKEKK 2015 m. kovo 6 d. nutarimu Nr. O3-209, nustatyta, kad ūkio subjektas, turintis gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus licenciją, per 20 kalendorinių dienų po ataskaitinio mėnesio pabaigos privalo VKEKK pateikti paromis išdėstytą informaciją apie asmenų nupirktų, parduotų balansavimo dujų kiekius, per ataskaitinį laikotarpį balansavimo tikslais iš (į) dujų saugyklos (-ą) ar perdavimo sistemos (-ą) padėtų, paimtų dujų kiekį, nurodant balansavimui skirtų dujų kainą, taip pat informaciją apie laikomą balansavimo tikslams skirtą dujų kiekį. Balansavimo paslaugos perdavimo veikloje kainodara remiasi principu, kad balansavimo paslaugos pajamos turi atitikti balansavimo veiklos sąnaudas. Susidaręs balansavimo veiklos pajamų ir sąnaudų skirtumas kiekvienais metais įvertinamas, koreguojant perdavimo kainos viršutinę ribą.

GDĮ 34 straipsnio 5 dalis numato, kad skirstymo sistemos operatorius, jeigu jis yra atsakingas už skirstymo sistemos subalansavimą, šiuo tikslu priima taisykles, kurios turi būti objektyvios, skaidrios ir nediskriminacinės. Lietuvoje skirstymo sistemos operatorius UAB „Intergas“ yra atsakingas už jam prilausančios skirstymo sistemos balansavimą. 2015 m. sausio 19 d. nutarimu Nr. O3-12 VKEKK suderino UAB „Intergas“ gamtinių dujų skirstymo sistemos balansavimo taisykles. Skirstymo sistemos balansavimo taisyklės nustato, kad taikoma tolerancijos riba ir disbalanso užmokestis yra analogiški kaip ir perdavimo sistemoje.

Paslaugų kokybės ir patikimumo rodikliai

GDĮ numato, kad VKEKK nustato gamtinių dujų įmonių paslaugų kokybės, įskaitant patikimumo, rodiklius ir jų įvertinimo tvarką. Remiantis Gamtinių dujų įmonių teikiamų paslaugų patikimumo ir kokybės rodikliu, jų įvertinimo tvarkos aprašu, patvirtintu VKEKK 2012 m.

balandžio 11 d. nutarimu O3-90, minimalūs kokybės lygiai kiekvienai dujų įmonei nustatomi individualiai konkrečiam kainų reguliavimo periodui.

VKEKK atlieka persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės rodiklių stebėseną (monitoringą) nuo 2009 metų. Pagrindiniai nenutrūkstamo gamtinių dujų tiekimo kokybės rodikliai yra SAIDI ir SAIFI, t. y. vidutinė nutraukimų trukmė vienam vartotojui (angl. *System average interruption duration index* – SAIDI) ir vidutinis nutraukimų skaičius, tenkantis vienam sistemos vartotojui (angl. *System average interruption frequency index* – SAIFI) per ataskaitinį laikotarpį. SAIDI ir SAIFI rodikliai diferencijuojami pagal nutraukimo priežastis.

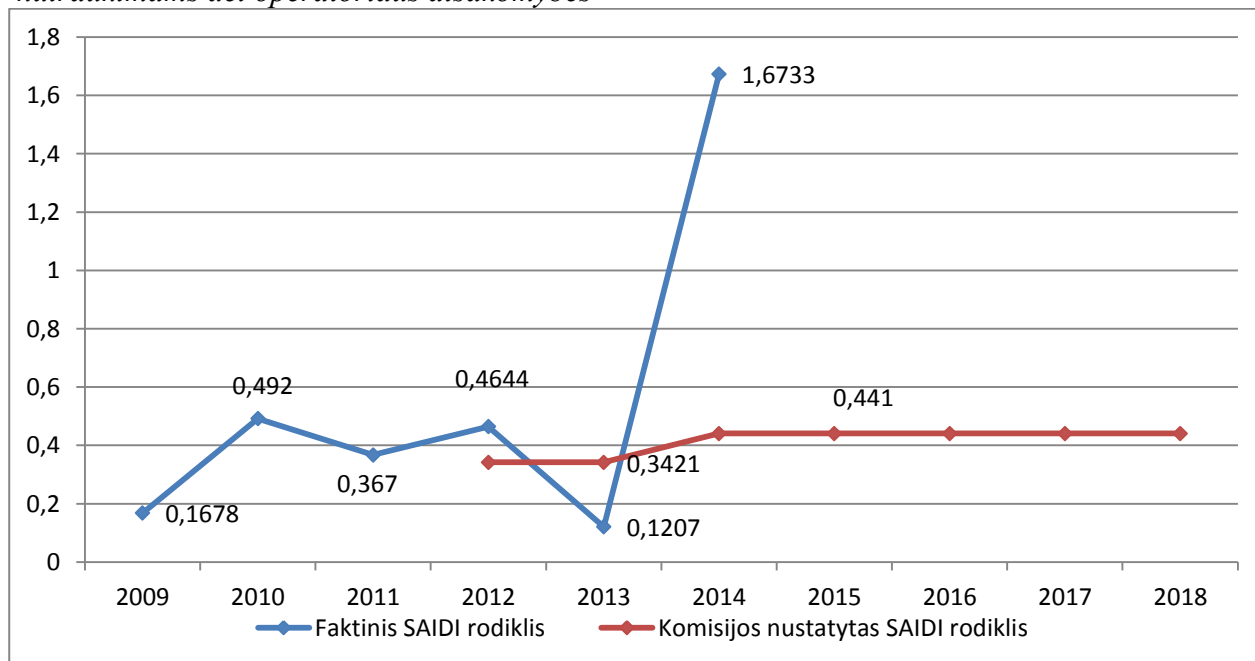
VKEKK 2013 metais kiekvienai dujų įmonei individualiai nustatė minimalius kokybės lygius reguliavimo periodui ar jo daliai. Naujas penkerių metų kainų viršutinių ribų reguliavimo periodas 2015 metais prasidėjo 3 įmonėms: UAB „Intergas“, UAB „Fortum Heat Lietuva“, UAB „Druskininkų dujos“, todėl VKEKK 2014 metais šioms įmonėms nustatė naujus minimalius paslaugų kokybės lygius iki 2019 m. gruodžio 31 d.

Dujų įmonės, kurios teiks paslaugas aukštesniais parametrais nei joms nustatyti minimalūs kokybės rodiklių lygiai, bus skatinamos, ir, atvirkščiai, esant žemesniems paslaugų kokybės ir patikimumo rodikliams, bus pritaikytos ekonominio poveikio priemonės, kaip tai numatyta Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodikos, patvirtintos VKEKK 2013 m. rugsėjo 13 d. nutarimu Nr. O3-367 „Dėl Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodikos patvirtinimo“, 20 ir 50 punkte.

VKEKK 2014 m. spalio 13 d. nutarimu Nr. O3-838 konstatavo, kad AB „Amber Grid“, AB „Lietuvos dujos“, AB „Achema“, UAB „Intergas“, UAB „Druskininkų dujos“, UAB „Fortum Heat Lietuva“, AB agrofirma „Josvainiai“ teikiamos paslaugos tenkina konkrečiai dujų įmonei nustatytus minimalius kokybės lygius.

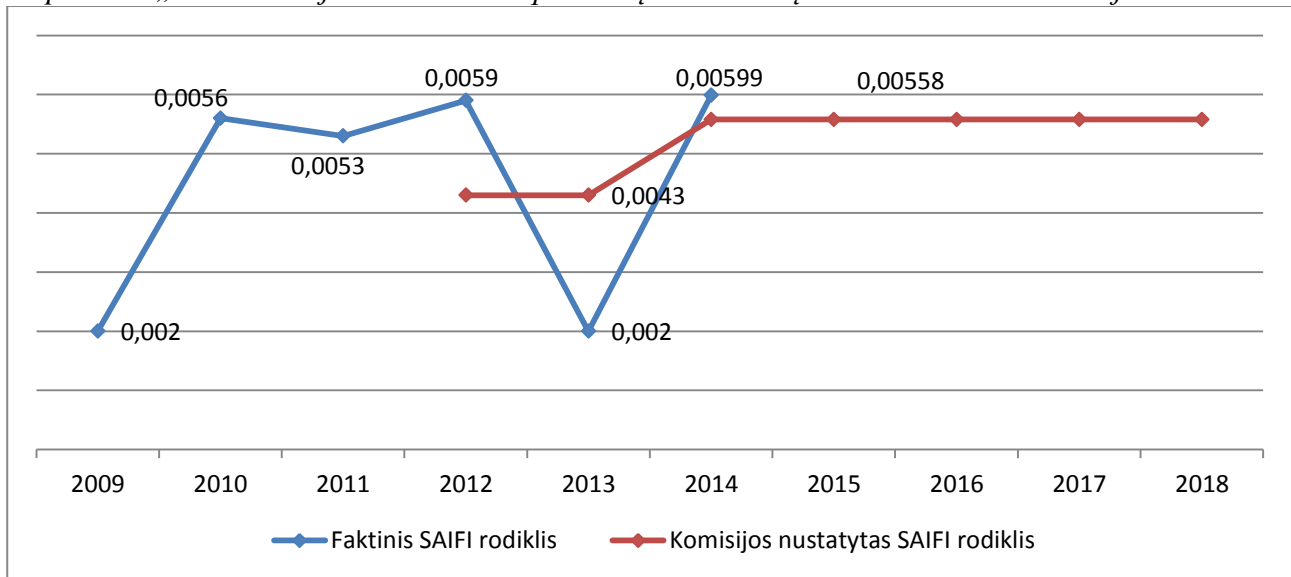
Didžiausios gamtinių dujų įmonės AB „Lietuvos dujos“ SAIDI ir SAIFI rodikliai 2009–2014 m. parodyti paveiksluose. 2014 metų rodikliai yra įmonių pateikti, bet VKEKK dar nepatvirtinti.

20 pav. AB „Lietuvos dujos“ SAIDI rodiklis neplanuotiems nutraukimams dėl operatoriaus atsakomybės

Šaltinis – VKEKK.

21 pav. AB „Lietuvos dujos“ vidutinis neplanuotų nutraukimų skaičius vienam vartotojui

Šaltinis – VKEKK.

Kaip matyti iš paveikslų, 2014 m. AB „Lietuvos dujos“ rodikliai buvo blogesni, palyginus su 2013 m. Vidutinė neplanuotų nutraukimų trukmė padidėjo nuo 0,1207 iki 1,6733, o nutraukimų skaičius – nuo 0,002 iki 0,00599. Šių rodiklių padidėjimą lėmė AB „Lietuvos dujos“ valdomoje gamtinių dujų sistemoje įvykęs gamtinių dujų transportavimo sutrikimas, kuris kilo dėl gamtinių dujų slėgio reguliavimo įrenginio gedimo. Kitos gamtinių dujų skirstymo įmonės nutraukimų neturėjo.

Laiku išnagrinėto vartotojo prašymo rodiklis (ATS) AB „Lietuvos dujos“ skirstymo sistemoje 2014 metais sudarė 99,36 proc., o 2013 m. – 98,91 proc. Iki 2018 m. gruodžio 31 d. VKEKK nustatytas laiku išnagrinėto vartotojo prašymo rodiklis – 95,43 proc. Kitos įmonės laiku išnagrinėjo tiek buitinių, tiek nebuitinių vartotojų prašymus. Avarinių tarnybų atvykimas pas buitinius vartotojus dėl gautų pranešimų apie dujų nuotėkį visose įmonėse 100 proc. atitiko nustatytą laiką.

Vartotojų prijungimo prie tinklo bei remonto darbų atlikimo laiko trukmės priežiūra

Perdavimo ir skirstymo sistemos operatoriai teikia naujų vartotojų sistemų prijungimo prie veikiančių perdavimo ar skirstymo sistemų paslaugą, kuriai taikomi 2 paslaugų kokybės reikalavimai:

- naujų vartotojų prašymų dėl jų sistemų prijungimo prie veikiančios perdavimo sistemos nagrinėjimas;
- naujo vartotojo sistemos prijungimas prie veikiančios perdavimo ar skirstymo sistemos pagal prijungimo sutartį.

Laiku, per 30 kalendorinių dienų, naujam vartotojui išsiųstų atsakymų procentinė dalis 2014 metais AB „Amber Grid“ sudarė 100 proc., 2013 metais šis rodiklis sudarė 100 proc.

Dėl perdavimo sistemos operatoriaus AB „Amber Grid“ atsakomybės per nustatytą laiką neprijungtų vartotojų prie perdavimo sistemos nebuvo. Dėl skirstymo sistemos operatoriaus atsakomybės per nustatytą laiką neprijungtų naujų vartotojų dalis 2014 metais pagal AB „Lietuvos dujos“ duomenis sudarė 0,42 proc., 2013 metais buvo 0,55 proc. Kitos įmonės tiek 2013 metais, tiek 2014 metais naujus vartotojus prijungė laiku.

2014 m. sausio 31 d. nutarimu Nr. O3-192 VKEKK suderino Naudojimosi AB „Amber Grid“ perdavimo sistema taisykles. Suderintos taisyklės apibrėžia naudojimosi gamtinių dujų sistemomis tvarką ir sąlygas, sistemų operatorių, sistemų naudotojų teises ir pareigas, bendradarbiavimo gaires, sistemų pajėgumų paskirstymo ir perkrovos valdymo mechanizmus, remonto darbų organizavimo, paskelbimo apie juos, vykdymo tvarką ir principus bei kt.

Perdavimo sistemos operatorius savo interneto svetainėje turi skelbti remonto darbų grafiką, kuriame pateikiami planuojami einamaisiais metais atlikti dujų perdavimo sistemos statybos, rekonstravimo, remonto darbai, galintys turėti įtakos sistemos naudotojų teisėms. Remonto darbų grafike turi būti nurodomi objektai ir juose planuojamų atlikti darbų pavadinimai, planuojamų remonto darbų, atjungimo darbų tam tikrų zonų objektuose pradžios ir pabaigos datos, įtaka dujų tiekimui. Apie planuojamą dujų sistemų remontą ar kitų vartotojų sistemų prijungimo darbų pradžią, kai jo metu nutraukiamas ar ribojamas dujų perdavimas, perdavimo sistemos operatorius sistemos naudotojus viešai informuoja ne vėliau kaip likus 42 kalendorinėms dienoms iki darbų pradžios. Nuo kada ir kokiam laikui nutraukiamas arba ribojamas dujų perdavimas perdavimo sistemos operatorius sistemos naudotojus įspėja paštu, elektroniniu paštu, per kurjerį ar faksimiliniu ryšiu ne vėliau kaip prieš 5 dienas iki dujų sistemos remonto ar kitų vartotojų sistemų prijungimo darbų pradžios.

Skirstymo sistemos operatorius ne vėliau kaip prieš 5 dienas iki dujų sistemos remonto darbų pradžios ar kitų dujų sistemų prijungimo darbų pradžios raštu vienu iš šių būdų (paštu, elektroniniu paštu, per kurjerį, faksimiliniu ryšiu) įspėja sistemos naudotoją, nuo kada ir kokiam laikui nutraukiamas arba ribojamas dujų skirstymas.

Avarijų ir sutrikimų lokalizavimas vyksta pagal Avarijų ir sutrikimų gamtinių dujų sistemose lokalizavimo personalo veiksmų planą, patvirtintą AB „Lietuvos dujos“ generalinio direktoriaus 2014 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. 1-69.

AB „Lietuvos dujos“ 2014 m. kokybės rodiklių ataskaitoje nurodė, kad 2014 m. spalio 4 d. 11 val. 38 min. buvo pranešta apie nutrūkusį dujų tiekimą Širvintose, Mindaugo gatvėje. Patikrinus, buvo nustatyta, kad sutriko dujų slėgio reguliatoriaus darbas dėl įrenginio konstrukcijos defekto. Po remonto dujos vėl buvo pradėtos tiekti nuo 17 val. 15 min. ir tiekimo vartotojams atnaujinimas buvo vykdomas palaipsniui iki spalio 6 d. Slėgio reguliatoriaus keitimas truko 3,5 val.

Panašioms įvykiams išvengti buvo imtasi prevencinių priemonių – atliktas neeilinis visų AB „Lietuvos dujos“ Vilniaus filialo eksploatuojamų dujų slėgio reguliavimo įrenginių patikrinimas.

Prieiga prie saugyklų

GDĮ 50 straipsnyje numatyti du galimi naudojimosi gamtinių dujų įmonių požeminėmis saugyklomis ir gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis būdai:

1. Teisė naudotis saugykla, gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis ir kitomis papildomomis paslaugomis įgyvendinama derybų būdu, vartotojai ir sistemos naudotojai dėl sutarčių derasi su atitinkamu laikymo sistemos operatoriumi arba gamtinių dujų įmonėmis. Laikymo sistemos operatoriai ir gamtinių dujų įmonės kiekvienais metais paskelbia naudojimosi savo saugyklomis, gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis ir kitomis papildomomis paslaugomis pagrindines komercines sąlygas. Laikymo sistemos operatoriai ir gamtinių dujų įmonės šias sąlygas nustato pasikonsultavę su sistemos naudotojais.

2. VKEKK imasi būtinų priemonių, kad gamtinių dujų įmonėms ir vartotojams būtų suteikta teisė naudotis saugyklomis, gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis ar kitomis papildomomis paslaugomis taikant iš anksto paskelbtus tarifus ir (arba) kitas naudojimosi šiomis saugyklomis ir gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis sąlygas ir pareigas. VKEKK šiuos tarifus ir jų apskaičiavimo metodikas nustato, pasikonsultavusi su sistemos naudotojais.

Lietuvoje šiuo metu gamtinių dujų saugyklos nėra. UAB „Lietuvos dujų tiekimasis“ naudojami Inčiukalnio požeminė gamtinių dujų saugykla, esančia Latvijos Respublikoje. Dujų saugyklos pajėgumus Latvijos Respublikoje pagal pateiktas paraiškas skirsto AB „Latvijas gaze“.

UAB „Lietuvos dujų tiekimasis“ pagal sutartį su AB „Latvijas gaze“ Inčiukalnio saugykloje saugo valstybės nustatytam laikotarpiui gyventojams aprūpinti reikalingą gamtinių dujų kiekį bei nebutiniams vartotojams, pasirašiusiems nenutrūkstamo gamtinių dujų tiekimo sutartis, reikalingą dujų kiekį.

Apsaugos priemonių priežiūra (Straipsnis 41(1)(t))

Apsaugos priemonių priežiūrą reglamentuojančios teisės aktų nuostatos nesikeitė 2013 metais, palyginti su 2012 m. ir 2013 m. (plačiau žr. 2012 m. ir 2013 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai).

4.1.3. Tinklo ir SGD tarifai prieigai ir prisijungimui

Apskaitų atskyrimas ir kryžminio subsidijavimo išvengimo užtikrinimas

Siekdama nustatyti aiškias ir skaidrias gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo bei sąnaudų paskirstymo taisykles, VKEKK parengė ir patvirtino Gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo, sąnaudų paskirstymo ir su apskaitos atskyrimu susijusių reikalavimų aprašą, kuris įsigaliojo 2014 m. sausio 1 d. Gamtinių dujų įmonės, vykdančios veiklą, aprašo įsigaliojimo dieną privalėjo per šešis mėnesius VKEKK pateikti Reguliavimo apskaitos sistemos laisvos formos aprašą, kuris turi atskleisti gamtinių dujų įmonės reguliavimo (apskaitos atskyrimo ir sąnaudų paskirstymo) apskaitoje naudojamus principus, metodus ir tvarkas, atliekant apskaitos atskyrimą ir sąnaudų paskirstymą. Remdamosi pateiktais Reguliavimo apskaitos aprašais, gamtinių dujų įmonės VKEKK kasmet pateiks metines reguliuojamos veiklos atskaitomybes.

Gamtinių dujų sektoriuje VKEKK tvirtina valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas bei nustato (koreguoja) viršutines kainų ribas, reguliuojamos veiklos apskaitos ir sąnaudų atskyrimo reikalavimus, siekiant išvengti veiklų kryžminio subsidijavimo.

Viršutinės kainų ribos nustatomos penkerių metų laikotarpiui, o kartą per metus koreguojamos 8 ūkio subjektams. VKEKK taip pat tikrina, ar dujų įmonių nustatytos konkrečios reguliuojamų paslaugų kainos nediskriminuoja atskirų vartotojų grupių, kas pusę metų tvirtinta gamtinių dujų tarifus buitiniams vartotojams. VKEKK kasmet gamtinių dujų sektoriuje nustato, koreguoja ar patikrina apie 100 kainų.

2015 m. gamtinių dujų įmonių kainų viršutinės ribos ir konkrečios kainos nustatomos naudojant gamtinių dujų kiekį išreiktą energijos vienetais (kWh), kadangi vadovaujantis Gamtinių dujų apskaitos tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymu, gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo sistemose dujų kiekis nuo 2015 m. sausio 1 d. turi būti apskaitomas tūrio vienetais (m³) ir (ar) energijos vienetais (kWh), naudojant dujų viršutinį šilumingumą. Šie pokyčiai yra būtini, siekiant užtikrinti efektyvią suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalo veiklą, nes į Lietuvą tiekiamų gamtinių dujų kokybiniai parametrai gerokai skiriasi nuo iki šiol tiekėtų gamtinių dujų iš Rusijos Federacijos, todėl tikslinga apskaitos, atsiskaitymo tikslais matuoti gamtinių dujų energetinę vertę, o ne tūrį.

Reikšmingi tarifų reguliavimo pakeitimai

Įleidimo–išleidimo taškų kainodara perdavimo sistemoje

Reglamento (EB) Nr. 715/2009 preambulės 19 punkte nurodyta, kad siekiant padidinti konkurenciją sukuriant likvidžias didmenines dujų rinkas, būtina užtikrinti, kad dujas būtų galima parduoti neatsižvelgiant į jų buvimo vietą sistemoje. Vienintelis būdas šiam tikslui pasiekti – suteikti tinklo naudotojams teisę laisvai rezervuoti dujų įleidimo ir išleidimo pajėgumus, taip užtikrinant dujų transportavimą per zonas, o ne sutartyse numatytais maršrutais.

Atsižvelgdama į tai, 2013 m. rugsėjo mėn. VKEKK pradėjo įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelio gamtinių dujų sektoriuje įdiegimo darbus. 2014 m. rugpjūčio 7 d. VKEKK patvirtino Gamtinių dujų perdavimo sistemos įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelio metodines gaires (*patvirtinta 2014 m. rugpjūčio 7 d. Nutarimu Nr. O3-765*).

Gairėse įtvirtinta:

- dabartinės situacijos, įstatyminės bazės ir pagrindinių rinkos žaidėjų gamtinių dujų rinkoje apžvalga;
- strategiškai svarbių investicinių projektų perdavimo sistemoje apžvalga;
- galimų įėjimo–išėjimo taškų kainodaros modelio skaičiavimo metodų analizė;

- tinkamiausios metodikos Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistamai parinkimas ir pagrindimas; įėjimo–išėjimo taškų kainodaros modelio sudarymas;
- įėjimo–išėjimo taškų kainodaros modelio reikalavimų įvesties duomenims apibrėžimas;
- įėjimo–išėjimo taškų kainodaros modelio įgyvendinimo dabartinio reguliavimo kontekste analizė.

2014 m. spalio 10 d. VKEKK patvirtinus Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodikos pakeitimus, nuo 2015 m. sausio 1 d. Lietuvoje pradėtas taikyti įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelis.

Pagrindinės nuostatos:

– *Identifikuoti Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos įleidimo ir išleidimo taškai.*

Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos įleidimo taškai:

- 1) perdavimo sistemos sujungimo taškas su SGD terminalo jungtimi Klaipėdoje,
- 2) perdavimo sistemos sujungimo taškas su Latvijos gamtinių dujų perdavimo sistema,
- 3) perdavimo sistemos sujungimo taškas su Baltarusijos gamtinių dujų perdavimo sistema.

Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos išleidimo taškai yra:

- 1) perdavimo sistemos sujungimo taškas su Latvijos gamtinių dujų perdavimo sistema,
- 2) perdavimo sistemos sujungimo taškas su Rusijos Federacijos Kaliningrado regiono gamtinių dujų perdavimo sistema,
- 3) vienas vidinis išleidimo taškas visiems šalies perdavimo sistemos naudotojams.

– *Nustatyta 20/80 perdavimo pajamų lygio paskirstymo proporcija tarp įleidimo ir išleidimo taškų*, siekiant sudaryti prielaidas gamtinių dujų rinkos plėtrai, efektyviam alternatyvių gamtinių dujų tiekimo šaltinių naudojimui, naujų tiekėjų atsiradimui bei konkurencinių sąlygų susiformavimui.

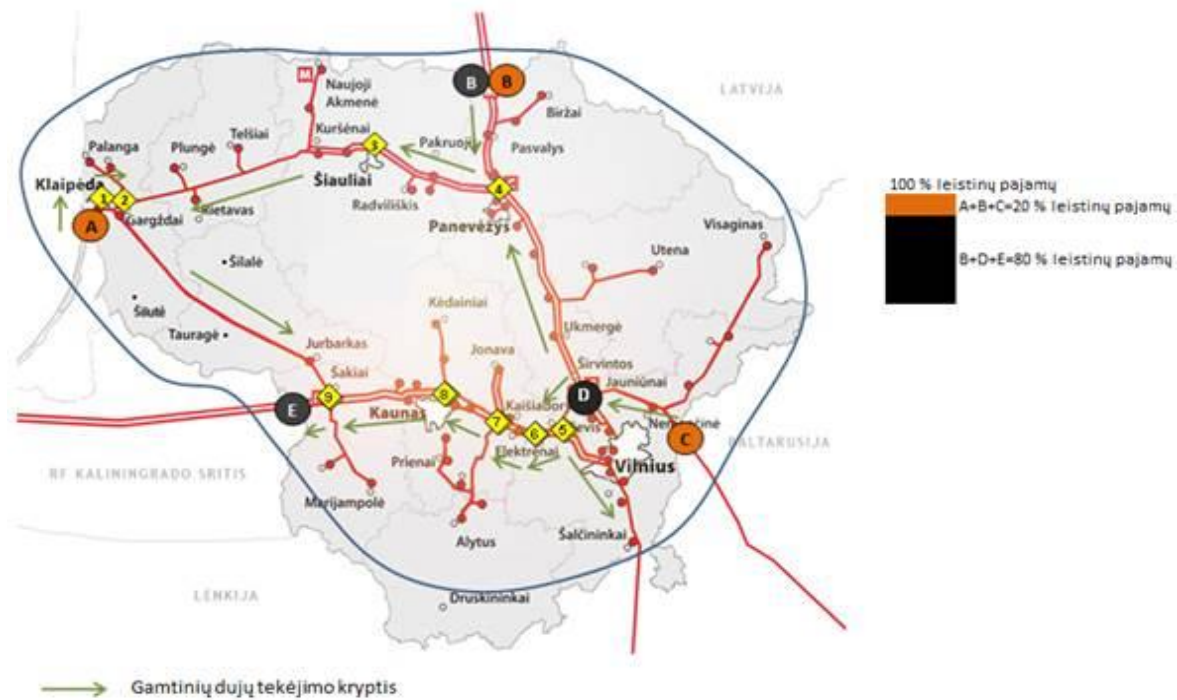
– *Įtvirtintas saugumo dedamosios taikymas*, numatant, kad ji taikoma:

- 1) vidiniam išleidimo taškui visiems šalies perdavimo sistemos naudotojams;
- 2) SGD terminalo įleidimo taškui pradedama taikyti kitais metais, einančiais po metų, kuriais SGD terminalo pajėgumai, nesusiję su SGD terminalo būtinojo kiekio transportavimu, buvo užsakyti ir panaudoti, taikoma transportuotam gamtinių dujų kiekiui, nesusijusiam su SGD terminalo būtinuoju kiekiu.

– *Skatinamas pasinaudojimas SGD terminalu*, 2015 m. numatant išimtį SGD terminalo įleidimo taškui, t. y. Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo taške su SGD terminalo jungtimi Klaipėdoje nustatyta kainos viršutinė riba lygi 0.

– *Numatytas pereinamasis laikotarpis perdavimui iš trečiosios šalies į trečiąją šalį per Lietuvos Respublikos teritoriją (tranzitui)*. Įgyvendinus įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelį perdavimas iš trečiosios šalies į trečiąją šalį per Lietuvos Respublikos teritoriją magistraliniu dujotiekiu tampa reguliuojama veikla ir priskiriama perdavimo magistraliniu dujotiekiu paslaugai. Siekiant įvertinti jau atliktų ir perdavimo iš trečiosios šalies į trečiąją šalį per Lietuvos Respublikos teritoriją veiklai priskirtų investicijų atsiperkamumą, iki investicijų atsipirkimo laikotarpio tokia paslauga reguliacinėje apskaitoje bus išskiriama kaip atskira perdavimo veiklos verslo vieneto paslauga.

22 pav. Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos topologinis žemėlapis pagal įleidimo–išleidimo taškų kainodarą

Šaltinis – VKEKK.

* Pastaba. Žemėlapyje A, B ir C taškai (parodyti geltona spalva) nustatyti kaip gamtinių dujų įleidimo taškai, B, E ir D taškai (parodyti juoda spalva) nustatyti kaip išleidimo taškai, iš kurių B ir E yra tarpvalstybiniai ir vidinis D taškas, apimantis visus Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos naudotojus šalies viduje.

VKEKK 2014 m. lapkričio 11 d. raštu R2-2805 kreipėsi į Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūrą (ACER), prašydama nuomonės dėl patvirtintos metodikos pakeitimų atitikimo ES teisėkūrai, siekiant įvertinti, ar VKEKK pasirinktas kainodaros modelis – pradedant reguliuoti perdavimą iš trečios šalies į trečią šalį per Lietuvos Respublikos teritoriją veiklą ir traktuojant visus perdavimo sistemos naudotojus vienodai – atitinka ES teisės aktus. VKEKK duomenimis, ACER nuomonę turėtų paskelbti 2015 m. liepos mėnesį.

AB „Amber Grid“ perdavimo kainos viršutinės ribos koregavimas, įgyvendinant įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelį

AB „Amber Grid“ VKEKK pateikė dujotiekių segmentų informaciją su jiems priskirtomis 51,94 mln. Lt tiesioginėmis sąnaudomis bei prognozuojamus įleidimo ir išleidimo taškų pajėgumus 2015 metams. Vadovaujantis Metodikos nuostata, numatančia, kad investicijoms, susijusioms su gamtinių dujų perdavimu iš trečiosios šalies į trečiąją šalį per Lietuvos Respublikos teritoriją, kuris iki įleidimo–išleidimo taškų modelio įgyvendinimo perdavimo sistemai buvo nereguliuojamas, gražos norma nustatoma užtikrinant šių investicijų, atliktų iki reguliavimo įvedimo, atsipirkimą investicijų atsipirkimo laikotarpiui. AB „Amber Grid“ 2014 m. spalio 10 d. pateikė 2015 m. planuojamą gamtinių dujų perdavimą iš trečiosios šalies į trečiąją šalį per Lietuvos Respublikos teritoriją pajamų lygį, užtikrinantį investicijų, atliktų iki įleidimo–išleidimo kainodaros modelio įgyvendinimo, atsipirkimą – 39,05 mln. Lt.

VKEKK nustatytas bendras perdavimo veiklos pajamų lygis 2015 m. – 186,74 mln. Lt. VKEKK, atsižvelgdama į tai, kad nuo 2015 m. gamtinių dujų sektoriuje pradedamas įgyvendinti įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelis ir perdavimo veiklos kainos viršutinė riba turi būti nustatoma ir koreguojama pajėgumų vienetui, posėdyje pakoregavo AB „Amber Grid“ perdavimo paslaugos kainų viršutinės ribas 2015 m.

10 lentelė. 2015 m. nustatytos perdavimo paslaugos kainos viršutinės ribos už pajėgumų vienetą

Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos įleidimo taškuose:	
Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo taškas su suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalo jungtimi Klaipėdoje;	0 Lt/MWh/paraž/metus; (0 Eur/MWh/paraž/metus)
Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo taškas su Latvijos gamtinių dujų perdavimo sistema, kuriuo perduotos gamtinės dujos į Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemą apskaitomos Kiemėnų dujų apskaitos stotyje;	171,20 Lt/MWh/paraž/metus; (49,58 Eur/MWh/paraž/metus)
Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo taškas su Baltarusijos gamtinių dujų perdavimo sistema, kuriuo perduotos gamtinės dujos į Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemą apskaitomos Kotlovkos dujų apskaitos stotyje;	171,20 Lt/MWh/paraž/metus; (49,58 Eur/MWh/paraž/metus)
Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos išleidimo taškuose:	
Išoriniuose išleidimo taškuose:	
Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo taškas su Latvijos gamtinių dujų perdavimo sistema, kuriuo perduotos gamtinės dujos iš Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos apskaitomos Kiemėnų dujų apskaitos stotyje;	171,20 Lt/MWh/paraž/metus; (49,58 Eur/MWh/paraž/metus)
Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo taškas su Rusijos Federacijos Kaliningrado regiono gamtinių dujų perdavimo sistema, kuriuo perduotos gamtinės dujos iš Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos apskaitomos Šakių dujų apskaitos stotyje;	186,53 Lt/MWh/paraž/metus; (54,02 Eur/MWh/paraž/metus)
Vidiniame išleidimo taške	1038,17 Lt/MWh/paraž/metus; (300,68 Eur/ MWh/paraž/metus)

Šaltinis – VKEKK.

Įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelio įgyvendinimas neturi įtakos kainos viršutinių ribų pokyčiui, nes nedaro įtakos leistinam pajamų lygiui, o perskirsto jį tarp įleidimo ir išleidimo taškų. Vidutinė kaina už pajėgumų vienetą 2015 m. Lietuvos perdavimo sistemos vidinio taško vartotojams didėja 21 proc. Šį padidėjimą lemia 8,7 proc. didesnis 2015 m. pajamų lygis, kurio pasikeitimui daugiausia įtakos turėjo 2014 metais 9,3 proc. mažesnis, nei buvo planuota transportuotas dujų kiekis, investicijų gražos augimas dėl strateginio projekto „Magistralinio dujotiekio Klaipėda–Kiemėnai pajėgumų didinimas“ investicijų, atliktų 2014 m., ir 2015 m. planuojami užsakyti pajėgumai, 10,2 proc. mažesni nei buvo 2014 metais, dėl ko vidutinė kainos viršutinė riba didėja 12 proc.

Tiekimo saugumo papildomos dedamosios prie gamtinių dujų perdavimo kainos nustatymas

Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo 5 straipsnio 2 dalis numato, kad SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties visos pastoviosios eksploataavimo sąnaudos, reikalingos SGD terminalo veiklai užtikrinti, VKEKK nustatyta tvarka įtraukiamos į gamtinių dujų tiekimo saugumo papildomą dedamąją prie gamtinių dujų perdavimo kainos (toliau – saugumo dedamoji). Saugumo dedamąją VKEKK nustatyta tvarka surenka, administruoja ir SGD terminalo operatoriui ar bendrovei išmoka gamtinių dujų perdavimo sistemos operatorius.

GDĮ 9 straipsnio 1 dalis numato, kad VKEKK reguliuoja gamtinių dujų skystinimo paslaugos kainas, nustatydamas skystinimo kainos viršutinę ribą. Metodikos 30 punkte nurodyta, kad skystinimo paslaugos kainos viršutinę ribą sudaro skystinimo kainos pastovioji dalis, nustatoma kaip saugumo dedamoji, ir skystinimo kainos kintamoji dalis. AB „Klaipėdos nafta“, kaip

skystinimo sistemos operatorius, kreipėsi į VKEKK dėl saugumo dedamosios nustatymo 2015 m. ir nurodė SGD terminalo eksploatavimui būtinas pastoviąsias sąnaudas, o kintamąsias sąnaudas bendrovė nurodė lygias nuliui. Skystinimo kainos viršutinė riba buvo suskaičiuota vadovaujantis Metodikos 37 punktu, įvertinus skystinimo veiklai būtinas sąnaudas. VKEKK, išnagrinėjusi AB „Klaipėdos nafta“ pateiktus duomenis, būtinosiomis sąnaudomis pripažino 233 178 400 Lt, t. y. 5 820 280 Lt mažesnes sąnaudas, negu prašė pripažinti AB „Klaipėdos nafta“. Į saugumo dedamosios sąnaudas yra įskaičiuotos ir saugumo dedamosios surinkimo bei surinktų lėšų administravimo sąnaudos, kurias patiria perdavimo sistemos operatorius.

Įvertinus turimą informaciją, 2015 m. nustatyta 9,43 Lt/MWh arba 98,07 Lt/tūkst. m³ gamtinių dujų skystinimo kainos viršutinė riba (saugumo dedamoji), galiosianti nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2015 m. gruodžio 31 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2014 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. 1251 pakeitė Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. vasario 15 d. nutarimą Nr. 199 „Dėl Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo įgyvendinimo“ ir papildė jį 14 punktu, numatančiu, kad „Suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo 5 straipsnio 2 punkto pagrindu teisės aktų nustatyta tvarka Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo lėšų mokėtojų sumokėtos ir mokėtinos (surinktinos) lėšos, skirtos suskystintų gamtinių dujų terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo sąnaudoms, jų nepanaudojus, <...> kompensuojamos tikslinant (mažinant) gamtinių dujų tiekimo saugumo papildomos dedamosios prie gamtinių dujų perdavimo kainos 2015 m. ir 2016 m. dydį (be PVM), taikomą visiems Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo lėšų mokėtojams.<...> Kompensuotinos lėšos paskirstomos lygiomis dalimis“. Vadovaujantis AB „Amber Grid“, kaip saugumo dedamosios lėšų administratoriaus, pateiktais duomenimis, buvo nustatytas 2015 m. gražintinas lėšų kiekis – 49 971 491,2 Lt. Įvertinus gražintinas lėšas, saugumo dedamoji 2015 m. Lietuvos gamtinių dujų vartotojams buvo sumažinta iki 7,41 Lt/MWh arba 77,06 Lt/tūkst. m³.

Skirstymo kainos viršutinės ribos koregavimas

VKEKK, išanalizavusi AB „Lietuvos dujos“ 2014 m. faktinius duomenis bei įvertinusi dujų įmonės pateiktus prognozuojamus duomenis, 2015 m. nustatė 268,24 Lt už tūkst. m³ (77,68 Eur/tūkst. m³) arba 25,80 Lt už MWh (7,47 Eur/MWh) (be PVM) gamtinių dujų skirstymo kainos viršutinę ribą. Esminę įtaką gamtinių dujų skirstymo kainos viršutinės ribos pokyčiui turi mažėjantys skirstomų gamtinių dujų kiekiai – 2015 metais planuojama paskirstyti 711,2 mln. m³ gamtinių dujų, t. y. beveik 17 proc. mažiau nei 2014 m.

11 lentelė. Skirstymo kainų viršutinių ribų kitimas 2009–2015 m., Lt/tūkst. m³

2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.	Pasikeitimas 2015 m., palyginus su 2014 m., proc.
AB „Lietuvos dujos“							
181,93	168,43	158,57	166,5	179,33	229,78	268,24 (7,47Eur/MWh)	16,7
UAB „Fortum Heat Lietuva“							
154,68	134,4	136,95	150,53	150,26	158,9	220,51 (6,14Eur/MWh)	38,77
UAB „Intergas“ (Druskininkų savivaldybėje)							
63,38	92,64	83,87	85,65	82,52	82,04	94,61 (2,73 Eur/MWh)	15,3
UAB „Intergas“ (Mažeikių rajono savivaldybėje)							
584,55	92,64	83,87	85,65	82,52	82,04	94,61 (2,73 Eur/MWh)	15,3
UAB „Druskininkų dujos“							

1213,2	1213,2	1383,3	1446,55	1449,7	1334,75	1259,82 (35,08Eur/MWh)	-5,6
AB agrofirma „Josvainiai“							
47,35	52,59	54,42	59,27	65,14	70,51	73,67 (2,05Eur/MWh)	4,48

Šaltinis – VKEKK.

Naujų vartotojų prijungimas

Vadovaudamasi GDĮ 9 straipsnio 2 dalimi ir 37 straipsnio 5 dalimi, VKEKK nustato naujų buitinių vartotojų gamtinių dujų sistemų prijungimo įkainius.

Vadovaudamasi Gamtinių dujų naujų vartotojų, naujų gamtinių dujų sistemų ir biodujų jėgainių prijungimo įkainių nustatymo metodika, patvirtinta 2008 m. lapkričio 17 d. VKEKK nutarimu Nr. O3-187 (toliau – Prijungimo metodika), VKEKK nustato naujų buitinių vartotojų prijungimo paslaugų kainas, o gamtinių dujų įmonės suskaičiuoja naujų nebutinių vartotojų prijungimo įkainius. Buitinių vartotojų prijungimo įkainiai gali būti koreguojami ne dažniau kaip kartą per metus. Prijungimo įkainis susideda iš dviejų dalių: pastoviosios dalies, nepriklausančios nuo atstumo, ir kintamosios dalies, t. y. prijungimo kainos už kiekvieną nutiestą dujotiekio metrą.

2014 m. dėl naujų prijungimo įkainių į VKEKK kreipėsi tik viena gamtinių dujų įmonė – AB „Lietuvos dujos“. Bendrovė pateikė duomenis tik antrojo pogrupio vartotojų prijungimo įkainių perskaičiavimui, nes per paskutinius 4 ketvirčius (2013 m. IV ketv.– 2014 m. III ketv.), kurių duomenys naudojami naujo prijungimo įkainio nustatymui, nebuvo prijungtų pirmojo pogrupio vartotojų. AB „Lietuvos dujos“ per paskutinius 4 ketvirčius prijungė 2659 buitinius antros grupės vartotojus. Vartotojams prijungti buvo nutiesti 37,066 km skirstomojo dujotiekio, o naujų vartotojų prijungimui skirtos investicijos – 9057,68 tūkst. Lt. (iš jų 3985,48 tūkst. Lt – vartotojų lėšos). Vidutinis prijungimo tarifas skaičiuojamas, įvertinus investicijų atsipirkimą per 20 metų ir įtaką skirstymo kainos viršutinei ribai, t. y. planuojamos investicijos neturi didinti skirstymo kainos viršutinės ribos. Vidutinis įkainis pagal bendrovės nurodytus koeficientus yra diferencijuojamas į pastoviąją ir kintamąją dalis.

Vadovaudamasi Prijungimo metodika, VKEKK nustatė gamtinių dujų prijungimo įkainius antrojo pogrupio buitiniams vartotojams 2015 metams. Prijungimo įkainių palyginimas 2009–2015 metais parodytas lentelėje.

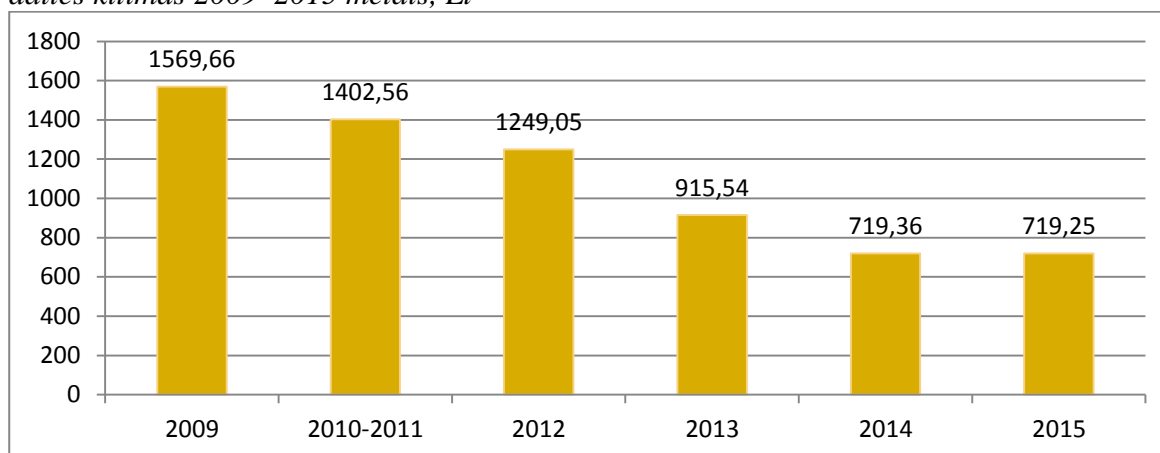
12 lentelė. Prijungimo įkainių kitimas 2009–2015 metais

Rodiklis	Prijungimo įkainis nepriklausantis nuo atstumo, Lt	Įkainis už dujotiekio nutiestą metrą, Lt/m
Prijungimo įkainis 2009 m.	1 569,66	89,26
Prijungimo įkainis 2010–2011 m.	1 402,56	94,48
Prijungimo įkainis 2012 m.	1 249,05	50,26
Prijungimo įkainis 2013 m.	915,54	57,05
Prijungimo įkainis 2014 m.	719,36	55,77
Suskaičiuotas prijungimo įkainis 2015 metams	719,25	50,37
Pasikeitimas, palyginus su 2014 metais, proc.	-0,02	-9,68

Šaltinis – VKEKK.

Prijungimo įkainių antrojo pogrupio buitiniams vartotojams pastoviosios ir kintamosios dalies kitimas 2009–2014 metais parodytas paveiksluose.

23 pav. Gamtinių dujų prijungimo tarifo antrojo pogrupio buitiniams vartotojams pastoviosios dalies kitimas 2009–2015 metais, Lt

Šaltinis – VKEKK.

24 pav. Gamtinių dujų prijungimo tarifo antrojo pogrupio buitiniams vartotojams kintamosios dalies kitimas 2009–2015 metais, Lt/m

Šaltinis – VKEKK.

Vidutinis prijungimo įkainis, skaičiuojamas vertinant 30 m ilgio prijungimo dujotiekį, parodytas lentelėje.

13 lentelė. Vidutinio prijungimo įkainio antros grupės buitiniams vartotojams palyginimas

Rodiklis	2014 m.	2015 m.	Pokytis, proc.
Vidutinis įkainis (30 m), Lt	2392,54	2230,35	-6,78

Šaltinis – VKEKK.

Pirmojo pogrupio buitiniams vartotojams prijungimo įkainis lieka nepasikeitęs, t. y. pastovioji dalis – 3323,19 Lt, kintamoji dalis – 142,16 Lt/m.

Kitos gamtinių dujų įmonės 2014 m. gamtinių dujų prijungimo įkainių nekoregavo.

4.1.4. Tarpvalstybiniai klausimai

Prieiga prie tarpvalstybinės infrastruktūros objektų, pajėgumų paskirstymo mechanizmai bei perkrovos valdymo tvarka tarpvalstybiniuose taškuose

2014 metais Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistema buvo sujungta su SGD terminalu. Šiuo metu AB „Amber Grid“ perdavimo sistema sujungta su Latvijos Respublikos, Baltarusijos Respublikos ir Rusijos Federacijos Kaliningrado srities gamtinių dujų perdavimo sistemomis, Klaipėdos SGD terminalu ir Lietuvos skirstymo sistemų operatorių skirstymo sistemomis. Per Kotlovkos dujų apskaitos stotį (DAS) į Lietuvą patenka importuojamos dujos iš Rusijos Federacijos, be to, šis tarptautinis taškas naudojamas ir tranzitui per Lietuvos Respublikos teritoriją į Kaliningrado sritį. Šakių DAS 100 % naudojama gamtinių dujų tranzitui į Kaliningrado sritį, o jungtis tarp Lietuvos ir Latvijos (Kiemėnų DAS), šiuo metu naudojama tiekimo saugumo tikslams, siekiant pasinaudoti Latvijoje esančia Inčiukalnio požemine gamtinių dujų saugykla, kurioje laikomos dujos Lietuvos pažeidžiamiems vartotojams, siekiant užtikrinti dujų tiekimą ekstremalios situacijos atveju. Šiuo metu Kotlovkos DAS pajėgumai šalies vidiniam naudojimui skirstomi pagal „pirmas atėjai, pirmas gavai“ principą (angl. *first come, first serve*), nes pajėgumai šiame tarpvalstybiniame taške yra neišnaudojami, ir nei sutartinė, nei fizinė perkrova nesusidaro: Kotlovkos DAS techninis pajėgumas $Q_{max} = 31200$ tūkst. m^3 /parą. Vertinant prieigą prie Kotlovkos DAS, reikia pažymėti, kad 2014 m. šiame tarpvalstybiniame taške dalis pajėgumų buvo rezervuota tranzito veiklai (Šakių DAS pajėgumai – 10500 tūkst. m^3 per parą), likusi dalis pajėgumų yra laisvai prieinama šalies vartotojams, tačiau akcentuotina, kad GDĮ yra numatyta, jog dujų tiekimo sutrikimo atveju tranzitu transportuojamų dujų kiekiai ribojami proporcingai šalies vartotojams ribojamiems dujų kiekiams.

Techniniai pajėgumai ir jų panaudojimas reikšminguose perdavimo sistemos taškuose parodyti lentelėje.

14 lentelė. Techniniai pajėgumai ir jų panaudojimas tarpvalstybiniuose taškuose

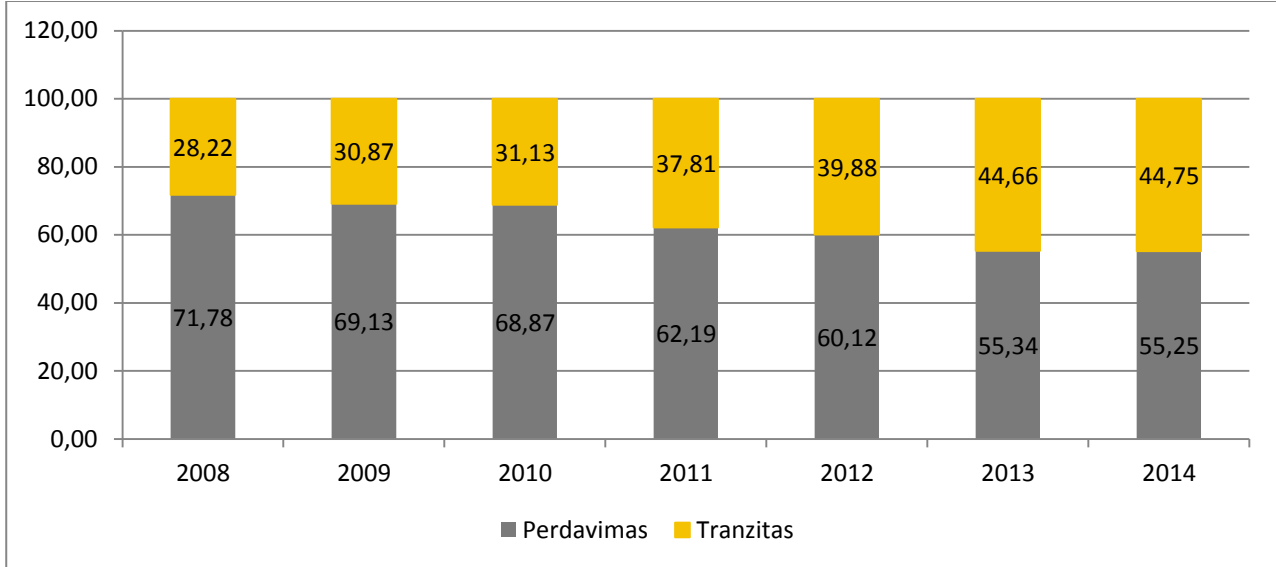
Dujų apskaitos stotis	Techniniai pajėgumai, MWh/parą	Maksimalūs per 2015 m. I ketvirtį užsakyti nuolatiniai ir pertraukiamieji pajėgumai, MWh/parą	Pajėgumų panaudojimas, proc.
Kotlovkos	325.433,47	225.460	69,3
Kiemėnų :			
į Latviją	67.590,03	4.320	6,4
į Lietuvą	65.086,69	0	0
Šakių (į Kaliningradą)	109.520,88	109.200	99,7
Klaipėdos (į Lietuvą)	47.344,31	30.523	64,5

Šaltinis – AB „Amber Grid“.

Perdavimo sistemos operatorius 2014 m. transportavo 4637,9 mln. m^3 gamtinių dujų. 2562,5 mln. m^3 , arba 55,3 proc., viso kiekio teko Lietuvos vartotojams, o 2075,4 mln. m^3 buvo transportuota į Rusiją. Iš viso per 2014 metus buvo transportuota 3,77 proc. mažiau gamtinių dujų, negu 2013 m. Gamtinių dujų perdavimas Lietuvos vartotojams 2014 m. buvo 3,9 proc. mažesnis nei 2013 m.

2014 m. palyginti su 2008 m., gamtinių dujų perdavimo Lietuvos vartotojams rinkos dalis sumažėjo 16,5 procentinio punkto, nuo 71,78 iki 55,25. Tranzito dalis perdavimo struktūroje didėjo nuo 28,22 proc. 2008 m. iki 44,75 proc.

25 pav. Perdavimo rinkos struktūra pagal transportuotą gamtinių dujų kiekį 2008–2014 m., proc.

Šaltinis – VKEKK.

Investicijų derinimas

VKEKK, kaip numato Energetikos įstatymas, vertina dujų įmonių investicijų pagrįstumą. Jeigu investicijos nėra suderintos su VKEKK, jos negali būti pripažintos pagrįstomis ir neįskaičiuojamos į kainų viršutines ribas.

VKEKK 2014 m. derino dujų įmonių investicijų projektus, kurių vertė daugiau nei 1 mln. litų, vadovaudamasi Energetikos įmonių investicijų vertinimo ir derinimo Valstybinėje kainų ir energetikos kontrolės komisijoje tvarkos aprašu, patvirtintu 2009 m. liepos 10 d. VKEKK nutarimu Nr. O3-100. Investicijų projektų vertinimo kriterijai priklauso nuo investicijų paskirties.

Vertindama investicijas, kurios yra skirtos sistemų plėtrai ir naujiems vartotojams prijungti, VKEKK 2014 m. skaičiavo investicijos atsipirkimą per nustatytą laikotarpį ir vertino investicijų įtaką reguliuojamoms kainoms. Vadovaujantis GDĮ nuostatomis, investicijos naujų vartotojų prijungimui negali didinti kainos esamiems vartotojams. Vertindama investicijas, skirtas sistemų saugumui ir tiekimo patikimumui užtikrinti, esamos sistemos atstatymui, rekonstrukcijai, VKEKK įvertino socialinę, sistemos saugumo ir tiekimo patikimumo užtikrinimo naudą bei suskaičiavo ir derindama investicijų projektą nurodė investicijų įtaką reguliuojamoms kainoms.

Bendro intereso projektų investicijų projektai

VKEKK 2013 m. spalio 31 d. gavo 3 prašymus dėl bendro intereso investicijų projektų (PCI) gamtinių dujų sektoriuje suderinimo:

1. **Dujotiekio jungties Lietuva–Lenkija statyba (GIPL)** (projekto vykdytojai GAZ SYSTEM S. A., AB „Amber Grid“). Siekiant integruoti Baltijos šalių ir Suomijos dujų rinkas į bendrą ES rinką, diversifikuoti dujų tiekimo šaltinius ir padidinti dujų tiekimo saugumą, siekiama pastatyti dujotiekio jungtį tarp Lenkijos ir Lietuvos. Įgyvendinus šį projektą, Lietuvai ir kitoms Baltijos šalims būtų sukurta prieiga prie ES perdavimo sistemos. Prašymą dėl GIPL projekto suderinimo taip pat gavo Latvijos nacionalinė reguliavimo institucija, Estijos nacionalinė reguliavimo institucija, Lenkijos nacionalinė reguliavimo institucija. VKEKK buvo pripažinta šį projektą koordinuojančia institucija.

VKEKK 2014 m. gegužės 12 d. nutarimu Nr. O3-124 konstatavo, kad sprendimas dėl Projekto sąnaudų paskirstymo tarp Lietuvos, Lenkijos, Latvijos, Estijos nacionalinių reguliavimo institucijų pagal 2013 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentą (ES) Nr. 347/2013 dėl transeuropinės energetikos infrastruktūros gairių, kuriuo panaikinamas Sprendimas Nr. 1364/2006/EB ir kuriuo iš dalies keičiami Reglamentai (EB) Nr. 713/2009, (EB)

Nr. 714/2009 ir (EB) Nr. 715/2009, 12 straipsnio 4 ir 5 dalyje nustatytus terminus ir procedūrą nėra priimtas bei visą su projekto derinimu susijusią informaciją perdavė ACER.

2014 m. rugpjūčio 11 d. ACER priėmė sprendimą dėl projekto kaštų padalinimo ir konstatavo, kad bendra projekto vertė sudaro 558 mln. Eur. Kaštų ir naudos analizė parodė, kad Lenkija yra vienintelė projekte dalyvaujanti valstybė, kuriai suskaičiuota projekto neigiama nauda, todėl Lietuvos, Latvijos ir Estijos perdavimo sistemos operatoriai turi sumokėti 85,8 mln. Eur kompensaciją, kuri paskirstoma taip: 54,9 mln. Eur – Lietuvai, 29,4 mln. Eur – Latvijai, 1,5 mln. Eur Estijai. ACER priimtas sprendimas taip pat reiškė, kad Lietuvos perdavimo sistemos operatorius įgauna galimybę kreiptis į Europos Komisiją dėl projekto finansavimo iš CEF. Atitinkamai AB „Amber Grid“ bei GAZ SYSTEM S. A. kreipėsi į Europos Komisiją dėl maksimalios įmanomos sumos – 369,2 mln. Eur (75% visų projekto kaštų) galimybės finansuoti CEF lėšomis. CEF energetikos koordinacinio komiteto posėdžio metu buvo nutarta skirti projektui 60% finansavimo intensyvumą – 295,4 mln. Eur. Tikimasi, kad projektas bus užbaigtas 2019 m. pabaigoje ir jungtis su Lenkija pradės veikti 2020 m.

2. Dujotiekio Klaipėda–Kiemėnai pajėgumų didinimas (projekto vykdytojas AB „Amber Grid“).

Pagrindinis projekto tikslas – sukurti pakankamus pajėgumus transportuoti gamtines dujas iš SGD terminalo Klaipėdoje vartotojams Lietuvoje ir į kitas Baltijos šalis, taip sukuriant galimybes Baltijos šalių rinkos dalyviams diversifikuoti dujų tiekimo šaltinius ir didinti rinkos konkurencingumą. Numatoma išplėsti esamo dujotiekio Klaipėda–Kiemėnai pajėgumus, pastatant magistralinio dujotiekio antrąją giją nuo susijungimo su SGD terminalu vietos Klaipėdoje iki Kuršėnų. Prašymą suderinti projektą taip pat gavo Latvijos nacionalinė reguliavimo institucija, Estijos nacionalinė reguliavimo institucija, vėliau paraiška Estijos nacionalinei reguliavimo institucijai buvo atsiimta. VKEKK buvo pripažinta ši projektą koordinuojančia institucija.

VKEKK 2014 m. balandžio 29 d. nutarimu Nr. O3-118 suderino projektą, kurio vertė yra 63,7164 mln. Eur. Projektas suderintas su sąlyga, kad ne daugiau nei 34,2266 mln. Eur investicijų sumos bus finansuojama AB „Amber Grid“ lėšomis, o likusi investicijos suma (29,4898 mln. Eur), įskaitant Latvijos Respublikos dalį, dengiama iš išorinių finansavimo šaltinių. Latvijos nacionalinė reguliavimo institucija taip pat priėmė individualų sprendimą, kuriuo suderino projektą bei įsipareigojo sumokėti Lietuvos perdavimo sistemos operatoriui 1,897 mln. Eur. Taip pat VKEKK ir Latvijos nacionalinė reguliavimo institucija įtvirtino savo sprendimus pasirašydamos tarptautinį susitarimą dėl projekto finansavimo ir kt. svarbių projekto įgyvendinimo sąlygų. VKEKK ir Latvijos nacionalinei reguliavimo institucijai laiku priėmus atitinkamus sprendimus Lietuvos perdavimo sistemos operatorius įgavo galimybę kreiptis į Europos Komisiją dėl CEF finansavimo. AB „Amber Grid“ kreipėsi į Europos Komisiją dėl galimybės finansuoti projektą CEF lėšomis maksimaliai 27,6 mln. Eur sumai. CEF energetikos koordinacinio komiteto posėdžio metu buvo nutarta skirti projektui maksimalią prašytą sumą – 27,6 mln. Eur. Tikimasi, jog projektas bus įgyvendintas 2015 m. pabaigoje ir pradės veikti 2016 m.

3. Inčikalnio požeminės gamtinių dujų saugyklos modernizavimas ir plėtra (projekto vykdytojas JSC „Latvijas Gaze“).

Prašymą suderinti projektą taip pat gavo Latvijos nacionalinė reguliavimo institucija, Estijos nacionalinė reguliavimo institucija, vėliau paraiška Estijos nacionalinei reguliavimo institucijai buvo atsiimta. Projektą koordinuojančia institucija buvo pripažinta Latvijos nacionalinė reguliavimo institucija. Bendra projekto vertė sudaro 89,7 mln. Eur. VKEKK 2014 m. balandžio 29 d. nutarimu O3-119 pritarė AS „Latvijas Gāze“ pateiktai paraiškai dėl investicijų projekto ir jame pateikto kaštų paskirstymo, jį finansuojant ne didesne nei 6,88 mln. eurų investicijų suma AB „Amber Grid“ lėšomis. AS „Latvijas Gāze“ paraiškoje nurodė, kad trūkstama finansavimo dalis būtų gauta Latvijos perdavimo sistemos operatoriaus lėšomis bei CEF lėšomis. Nutarimu taip pat buvo numatyta, kad sprendimas gali būti persvarstytas, dėl kelių aplinkybių, viena iš jų – esminių aplinkybių, darančių reikšmingą įtaką projektui, pasikeitimas. Todėl, VKEKK ir Latvijos nacionalinei reguliavimo institucijai laiku priėmus atitinkamus sprendimus Latvijos perdavimo sistemos operatorius įgavo galimybę kreiptis į Europos Komisiją dėl CEF finansavimo. AS

„Latvijas Gāze“ kreipėsi į Europos Komisiją dėl galimo CEF finansavimo, tačiau CEF energetikos koordinacinis komitetas paraišką atmetė. Pažymėtina, kad dėl alternatyvios projekto finansavimo struktūros į Komisiją nebuvo kreiptasi.

Suskystintų gamtinių dujų terminalo projektas

2014 m. VKEKK suderino AB „Klaipėdos nafta“ pateiktą suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalo projektą.

Nacionalinės energetikos nepriklausomybės strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XI-2133, 79 punkte numatyta, kad SGD terminalas yra prioritetas dujų sektoriaus projektas gamtinių dujų rinkai sukurti. Pastačius SGD terminalą gamtinių dujų tiekimas bus diversifikuotas ir šalis nebebus priklausoma nuo vienintelio dujų tiekėjo, šalis galės dalyvauti tarptautinėse dujų rinkose, bus sudarytos sąlygos įgyvendinti 2010 m. spalio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 994/2010 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinama Tarybos direktyva 2004/67/EB (toliau – Reglamentas (ES) Nr. 994/2010), 6 straipsnio 1 dalyje numatytą reikalavimą, kad, sutrikus vienos didžiausios dujų infrastruktūros veikimui, likusios infrastruktūros pajėgumų, kaip nustatyta pagal N-1 formulę, užtektų patenkinti visam dujų poreikiui išskirtinai didelio dujų poreikio dieną. 2010 m. rugsėjo 30 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė nutarimą Nr. XI-1050 „Dėl suskystintų gamtinių dujų importo terminalo plėtros plano projekto“, kuriame buvo konstatuota, kad SGD terminalas yra valstybinės svarbos energetikos projektas. 2011 m. liepos 13 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 871 „Dėl suskystintų gamtinių dujų terminalo projekto pripažinimo valstybei svarbiu ekonominiu projektu“ SGD terminalo projektas buvo pripažintas valstybei svarbiu ekonominiu projektu ir buvo numatyta, kad pagal Reglamento (ES) Nr. 994/2010 reikalavimus projektas turi būti įgyvendintas iki 2014 m. gruodžio 3 dienos. 2012 m. vasario 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 199 „Dėl suskystintų gamtinių dujų terminalo įrengimo“ buvo nuspręsta pritarti, kad SGD terminalą sudarytų plaukiojanti SGD saugykla su dujinimo technologija, antžeminiai terminalo įrenginiai, jungtis su gamtinių dujų perdavimo sistema ir (ar) jų technologiniai priklausiniai ir kad AB „Klaipėdos nafta“ atliktų veiksmus, reikalingus susijusiai technologijai ir įrenginiams įsigyti nuosavybės teise ar įgyti jų valdymo teises kitais pagrindais. 2012 m. liepos 11 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 864 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. vasario 15 d. nutarimo Nr. 199 „Dėl suskystintų gamtinių dujų terminalo įrengimo“ pakeitimo“ AB „Klaipėdos nafta“ buvo pripažinta SGD terminalo projekto įgyvendinimo bendrove. AB „Klaipėdos nafta“, kaip Projektą įgyvendinanti įmonė, 2014 m. birželio 6 d. raštu Nr. (22.03)SGD-440 pateikė VKEKK derinti SGD terminalo projektą. Pateiktoje derinimui medžiagoje AB „Klaipėdos nafta“ nurodė teisės aktus ir pateikė dokumentus, pagrindžiančius:

- SGD terminalo vietos parinkimą,
- SGD terminalo technologijos, infrastruktūros ir optimalaus techninio sprendimo parinkimą,
- laivo-saugyklos tipo ir pagrindinių parametrų parinkimą,
- SGD terminalo krantinės projektavimo ir statybos darbų sąnaudas, dujotiekio techninius parametrus bei projektavimo ir statybos darbų sąnaudas,
- SGD terminalo projekto įgyvendinimo grafiką,
- SGD terminalo projekto sąnaudų šamata,
- AB „Klaipėdos nafta“ finansinio pajėgumo rodiklius.

AB „Klaipėdos nafta“ nurodė, kad, išanalizavus galimas alternatyvas, SGD terminalo vieta buvo parinkta pietinėje Valstybinio Klaipėdos jūrų uosto dalyje ties Kiaulės nugaros sala. SGD terminalą sudaro plaukiojantis laivas-saugykla su išdujinimo įranga, prišvartuotas prie krantinės. Renkantis SGD laivą-saugyklą atlikta išsami laivų rinkos analizė ir parinktas naujai statomas 170 tūkst. m³ talpos laivas-saugykla. Laivo-saugyklos tiekėju viešųjų pirkimų būdu buvo parinkta Norvegijos kompanija „Hoegh LNG“. Projektas finansuojamas Europos investicijų banko ir Šiaurės investicijų banko paskolomis su valstybės garantija.

AB „Klaipėdos nafta“ planavo 332 803 137 Lt kapitalizuojamas SGD terminalo statybos sąnaudas. VKEKK, išnagrinėjusi pateiktas sąnaudas ir jų pagrindimą, perskaičiavo šias sąnaudas ir nustatė preliminarią SGD terminalo infrastruktūrinės dalies vertę – 300,96 mln. Lt, t.y 31,84 mln. Lt mažesnę kapitalizuojamą SGDT projekto infrastruktūrinės dalies sąnaudų apimtį.

VKEKK 2014 m. spalio 13 d. nutarimu Nr. O3-859 „Dėl suskystintų gamtinių dujų terminalo projekto derinimo“ suderino SGD terminalo projektą, nustatydama jo preliminarią vertę 300 961 254 Lt (87 164 404 Eur) ir pažymėjo, kad ši vertė bus naudojama skaičiuojant gamtinių dujų tiekimo saugumo papildomą dedamąją prie gamtinių dujų perdavimo kainos viršutinės ribos 2015 metams. Šiuo nutarimu VKEKK įpareigojo AB „Klaipėdos nafta“, įgyvendinus SGD terminalo projektą ir atsiskaičius su visais rangovais bei tiekėjais, per 30 kalendorinių dienų pateikti VKEKK visą informaciją ir dokumentus, kurie bus naudojami atliekant SGD terminalo projekto sąnaudų auditą bei nustatant galutinę SGD terminalo projekto vertę.

Perdavimo sistemos investicijų projektai

AB „Amber Grid“ parengtame Gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus dešimties metų (2013–2022 m.) tinklo plėtros plane (toliau – Dešimties metų planas) yra numatytos priemonės magistralinių dujotiekių linijinės dalies atnaujinimui, dujų skirstymo stočių (toliau – DSS) pertvarkymui, SCADA sistemos ir duomenų perdavimo tinklo tobulinimui bei plėtrai. VKEKK 2013 m. spalio 24 d. nutarimu Nr. O3-656 „Dėl gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus dešimties metų (2013–2022 m.) tinklo plėtros plano“ konstatavo, kad AB „Amber Grid“ pateiktas Dešimties metų planas atitinka GDĮ 31 straipsnio 1, 2 ir 3 dalies reikalavimus ir įpareigojo bendrovę suderinti Dešimties metų plane nurodytus investicijų projektus, įskaitant jų finansavimo struktūrą, VKEKK teisės aktų nustatyta tvarka. 2014 metais VKEKK suderino 5 AB „Amber Grid“ pateiktus investicijų projektus:

1. **Investicijų projektas „Magistralinio dujotiekio Vilnius–Kaunas čiaupų mazgų Nr. 2, 3 su apvadinėmis linijomis ir valdymo mechanizmais pakeitimas bei prijungimas prie SCADA sistemos“.**

AB „Amber Grid“ nurodė, kad magistralinio dujotiekio Vilnius–Kaunas čiaupai Nr. 2 ir 3 yra nesandarūs, buvo pastebėtas dujų nuotėkis per čiaupų riebokšlius ir flanšinius sujungimus. Čiaupai ir jų valdymo mechanizmai yra smarkiai išdilę ir neberemontuoti, todėl čiaupų mazgus būtina keisti. Čiaupams valdyti nuotoliniu būdu bus įrengiama dujinė-hidraulinė pavara ir valdymo modulis, kurie bus prijungiami prie telemetrijos (SCADA) sistemos. Priemonių kompleksas užtikrins nuotolinį dujotiekio ruožo dujų srautų valdymą bei atjungimą avarijos atveju. Bendrovė planavo, kad investicijos projekto įgyvendinimui sudarys 1526,0 tūkst. Lt (be PVM). Projektas buvo finansuojamas iš AB „Amber Grid“ nuosavų lėšų. Investicijų suma neviršija Komisijos patvirtinto Dešimties metų plano bei Bendrovės valdybos patvirtinto 2014 m. Investicijų biudžeto (programos) duomenų. Projektas buvo įgyvendintas per 2014 m., faktinė investicijų suma sudarė 1137,1 tūkst. Lt.

2. **Investicijų projektas „Dviejų dujų slėgio ribojimo mazgų (Dauparų k., Klaipėdos rajone ir Lapkasių k., Šiaulių rajone) įrengimas“.**

Investicijos skiriamos eksploatuojamų magistralinių dujotiekių saugumui ir patikimumui užtikrinti priimant dujas iš SGD terminalo Klaipėdoje. Šiuo metu maksimalus leistinas darbinis slėgis magistraliniame dujotiekyje Šiauliai–Klaipėda DN300 ir atšakose į Klaipėdos, Gargždų, Palangos, Kretingos, Telšių, Plungės dujų skirstymo stotis yra 4,7 MPa. Prijungus SGD terminalą prie veikiančios gamtinių dujų perdavimo sistemos, slėgis prijungimo taške bus 5,4 MPa. Todėl, siekiant užtikrinti perdavimo sistemos saugumą bei veikimo efektyvumą priimant dujas iš SGD terminalo, būtina dujotiekyje įrengti du dujų slėgio ribojimo mazgus (Dauparų k., Klaipėdos rajone ir Lapkasių k., Šiaulių rajone). Šie mazgai turi būti įrengti ir pradėti eksploatuoti iki 2014 m. gruodžio mėnesio, t. y. iki įstatymu numatytos SGD terminalo darbo pradžios. Planuojamos lėšos, būtinos investicijų projekto įgyvendinimui – 7100,0 tūkst. Lt (be PVM). Dalį (2498,5 tūkst. Lt) projekto įgyvendinimui reikalingų investicijų sudarė ES struktūrinių fondų parama pagal Ekonomikos augimo veiksmų programoje (VP2) numatytą priemonę „Gamtinių dujų perdavimo

sistemos modernizavimas ir plėtra“, kuri buvo skirta projekto „Magistralinio dujotiekio Jurbarkas–Klaipėda statyba“ įgyvendinimui. Likusi dalis (4601,5 tūkst. Lt) buvo finansuojama iš AB „Amber Grid“ nuosavų lėšų. Projektas buvo įgyvendintas per 2014 m., faktinė investicijų suma sudarė 6947,8 tūkst. Lt.

3. Investicijų projektas „**Dujų apskaitos energijos vienetais sistemos diegimas**“.

Iš Rusijos Federacijos tiekiamų gamtinių dujų sudėtis ir energetinė vertė svyruoja nežymiai. Pradėjus veikti SGD terminalui ir tiekiant dujas iš skirtingų gamtinių dujų šaltinių, jų sudėtis ir kokybė skiriasi. Vadovaujantis Gamtinių dujų apskaitos tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2013 m. gruodžio 27 d. įsakymu Nr. 1-245 (toliau – Dujų apskaitos aprašas), nuo 2015 m. sausio 1 d. atsiskaitymui už dujų perdavimo paslaugas su sistemos naudotojais dujų kiekis turėtų būti apskaitomas energijos vienetais. Atsižvelgiant į tai, atsirado poreikis pertvarkyti šiuo metu naudojamą gamtinių dujų apskaitos norminiais kubiniais metrais sistemą į atsiskaitymo energijos vienetais sistemą.

Vadovaujantis Dujų apskaitos aprašu iki 2014 m. lapkričio 1 d. chromatografai turi būti įrengti Vilniaus, Elektrėnų, Jonavos, Kauno-1, Panevėžio-2, Šiaulių, Rietavo dujų skirstymo stotyse. Kitus penkis chromatografus numatoma įrengti 2015 metais Marijampolės, Prienų, Nemenčinės, Ukmergės, Pasvalio dujų skirstymo stotyse. Be to, vadovaujantis Dujų apskaitos aprašu, dujų apskaitos sistemose, matuojančiose dujas aukštesniame nei 6 bar pertekliniame slėgyje, reikės pakeisti 51 dujų srauto kompiuterį naujais, turinčiais galimybę automatiškai, nuotoliniu būdu (naudojant duomenų perdavimo tinklą) iš chromatografų įvesti aktualius dujų kokybės parametrus dujų spūdos faktoriui apskaičiuoti bei archyvuoti dujų apskaitos duomenis ir nuotoliniu būdu gaunamus dujų kokybės parametrus.

Planuojamos lėšos investicijų projekto įgyvendinimui – 5164,0 tūkst. Lt (be PVM). Projektą numatoma finansuoti iš AB „Amber Grid“ nuosavų lėšų.

4. Investicijų projektas „**Panevėžio gamtinių dujų skirstymo stoties Nr. 1 rekonstrukcija**“.

Panevėžio DSS Nr. 1 eksploatuojama nuo 1987 m. Ją būtina rekonstruoti dėl susidėvėjusios technologinės įrangos ir statinių. Įranga yra nepatikima ir nesaugi eksploatuoti, atskiros jos detalės nebegaminamos. Metaliniai konteineriai, kuriuose sumontuoti stoties įrengimai, yra pažeisti korozijos, nesandarūs, ant įrangos patenka atmosferos krituliai. Rekonstrukcijos tikslas – padidinti dujų perdavimo saugumą ir patikimumą. Stotyje nėra technologinio valdiklio.

Dalis čiaupų susidėvėję, nesandarūs, jų sandarinimui naudojamas tepalas teršia vamzdyną ir kenkia įrenginių darbui. Dalis vamzdyno yra pažeista korozijos. Reikia įsigyti naują konteinerinio tipo DSS, kurioje būtų sumontuota saugesnė ir patikimesnė, šiuolaikinius reikalavimus atitinkanti įranga. Įsigyta DSS būtų aukštesnio automatizacijos lygio, pagrindiniai techniniai parametrai būtų kontroliuojami nuotoliniu būdu. Planuojamos lėšos investicijų projekto įgyvendinimui – 5520,0 tūkst. Lt (be PVM). Projektą numatoma finansuoti iš AB „Amber Grid“ nuosavų lėšų.

5. Investicijų projektas „**Klaipėdos gamtinių dujų skirstymo stoties Nr. 1 rekonstrukcija**“.

Klaipėdos DSS Nr.1 eksploatuojama nuo 1997 m. Ją būtina rekonstruoti dėl nepatikimai veikiančios dujų apskaitos sistemos, susidėvėjusių dujų slėgio redukavimo įrenginių, elektros tiekimo, automatikos, signalizacijos sistemų. Sena technologinė įranga nebeatitinka šiuolaikinių reikalavimų, atskiros detalės jau nebegaminamos, neįmanoma užtikrinti reikiamo dujų apskaitos tikslumo, įranga veikia nepatikimai ir nesaugu ją eksploatuoti. Automatikos įranga neatlieka reikiamų funkcijų ir netenkina nustatytų reikalavimų: nėra signalų apie elektros tinklo būklę, nėra galimybės įgyvendinti DSS automatikos, signalizacijos ir telemetrijos (SCADA) sistemų sąveiką. Rekonstrukcijos tikslas – padidinti dujų perdavimo saugumą ir patikimumą. Planuojamos lėšos investicijų projekto įgyvendinimui – 1810,0 tūkst. Lt (be PVM). Projektą planuojama finansuoti iš AB „Amber Grid“ nuosavų lėšų.

VKEKK suderintų investicijų projektų perdavimo veikloje vertė ir jų įtaka perdavimo kainos viršutinei ribai parodyti lentelėje.

15 lentelė. 2014 m. suderinti investicijų projektai perdavimo veikloje

Eil. Nr.	Projekto pavadinimas	Vertė, tūkst. Lt	Įtaka kainos viršutinei ribai	
			Lt/tūkst. m ³	Proc.
1.	Magistralinio dujotiekio Vilnius–Kaunas čiaupų mazgų Nr. 2, 3 su apvadinėmis linijomis ir valdymo mechanizmais pakeitimas bei prijungimas prie SCADA sistemos	1526,0	0,155	0,31
2.	Dviejų dujų slėgio ribojimo mazgų (Dauparų k., Klaipėdos rajone ir Lapkasių k., Šiaulių rajone) įrengimas	7100,0	0,235	0,47
3.	Dujų apskaitos energijos vienetais sistemos diegimas	5164,0	0,437	0,87
4.	Panevėžio gamtinių dujų skirstymo stoties Nr. 1 rekonstrukcija	5520,0	0,315	0,63
5.	Klaipėdos gamtinių dujų skirstymo stoties Nr. 1 rekonstrukcija	1810,0	0,103	0,20
Iš viso perdavimo veikloje:		21120,0	1,245	2,48

Šaltinis – VKEKK.

2014 m. AB „Amber Grid“ prašymu buvo pakartotinai derintas investicijų projektas „Magistralinio dujotiekio Pabradė–Visaginas kontrolinio įtaiso paleidimo ir priėmimo kamerų įrengimas“, kurį derinti buvo pateikusi AB „Lietuvos dujos“ (VKEKK 2011 m. birželio 14 d. nutarimas Nr. O3-133, ne didesnė kaip 2480 tūkst. Lt projekto vertė). Nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d. perdavimo veiklą ir investicijų projektų įgyvendinimą vykdo AB „Amber Grid“, kuri, įgyvendinusi projektą, nurodė projekto vertę 2956 tūkst. Lt ir pateikė VKEKK prašymą šios vertės derinimui. VKEKK, išnagrinėjusi AB „Amber Grid“ pateiktą faktinių sąnaudų pagrįstumą, 2014 m. kovo 24 d. nutarimu Nr. O3-92 suderino AB „Amber Grid“ prašomą investicijų vertę. Dėl šio projekto įgyvendinimo viršutinė perdavimo kainos riba didėja 0,112 Lt/tūkst. m³, t. y. 0,22 %.

Dešimties metų perdavimo tinklo plėtros planas 2014–2023 m.

VKEKK gavo 2014 m. gruodžio 11 d. AB „Amber Grid“ raštą Nr. 7-302-1775, kuriuo bendrovė pateikė „Gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus dešimties metų (2014–2023 m.) tinklo plėtros planą“. Bendrovė nurodė, kad Plėtros planas 2014 m. lapkričio 21 d. buvo patalpintas Bendrovės interneto svetainėje viešajai konsultacijai su suinteresuotais subjektais. Viešoji konsultacija truko iki 2014 m. gruodžio 4 d., bendrovė pastabų ir pasiūlymų negavo. VKEKK pateikė Plėtros planą viešajai konsultacijai, kuri truko iki 2015 m. sausio 13 d. Išnagrinėjusi ir įvertinusi Plėtros planą, VKEKK 2015 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. O3-222 konstatavo, kad AB „Amber Grid“ pateiktas plėtros planas atitinka GDĮ 31 straipsnio 1, 2, 3 ir 5 dalių reikalavimus ir įpareigojo suderinti plane nurodytus investicinius projektus, įskaitant jų finansavimo struktūrą, Komisijoje teisės aktų nustatyta tvarka.

Skirstymo veiklos investicijų projektai

Skirstymo veikloje 2014 m. VKEKK suderino du AB „Lietuvos dujos“ pateiktus investicijų projektus:

1. „Mažo ir vidutinio slėgio dujotiekių rekonstravimas įveriant polietileningus vamzdžius Vilniaus miesto senamiestyje“;
2. „Mažo slėgio dujotiekio rekonstravimas įveriant polietileningus vamzdžius Kauno miesto Vilijampolės mikrorajone“.

AB „Lietuvos dujos“, kaip skirstymo sistemos operatorius, yra atsakinga už ilgalaikį sistemos pajėgumą vykdyti gamtinių dujų skirstymą, ekonomiškai eksploatuojant, prižiūrint ir plėtojant saugią, patikimą ir veiksmingą sistemą. AB „Lietuvos dujos“ nurodo, kad šie investicijų projektai būtini, siekiant užtikrinti gamtinių dujų tiekimo saugumą ir patikimumą. Išnagrinėjusi

dujotiekių atstatymo alternatyvas, AB „Lietuvos dujos“ abejuose projektuose pasirinko dalinę dujotiekių rekonstrukciją į senus plieninius vamzdžius įveriant naujus polietileninius vamzdžius. VKEKK suderinta investicijų projektų vertė ir jų daroma įtaka skirstymo kainos kainos viršutinei ribai parodyta lentelėje.

16 lentelė. 2014 m. suderinti investicijų projektai skirstymo veikloje

Eil. Nr.	Projekto pavadinimas	Vertė, tūkst. Lt	Įtaka kainos viršutinei ribai	
			Lt/tūkst. m ³	Proc.
1.	Mažo ir vidutinio slėgio dujotiekių rekonstravimas įveriant polietileninius vamzdžius Vilniaus miesto senamiestyje	4638,0	0,479	0,21
2.	Mažo slėgio dujotiekio rekonstravimas įveriant polietileninius vamzdžius Kauno miesto Vilijampolės mikrorajone	4704,0	0,522	0,23
Iš viso skirstymo veikloje:		9342,0	1,001	0,44

Šaltinis – VKEKK.

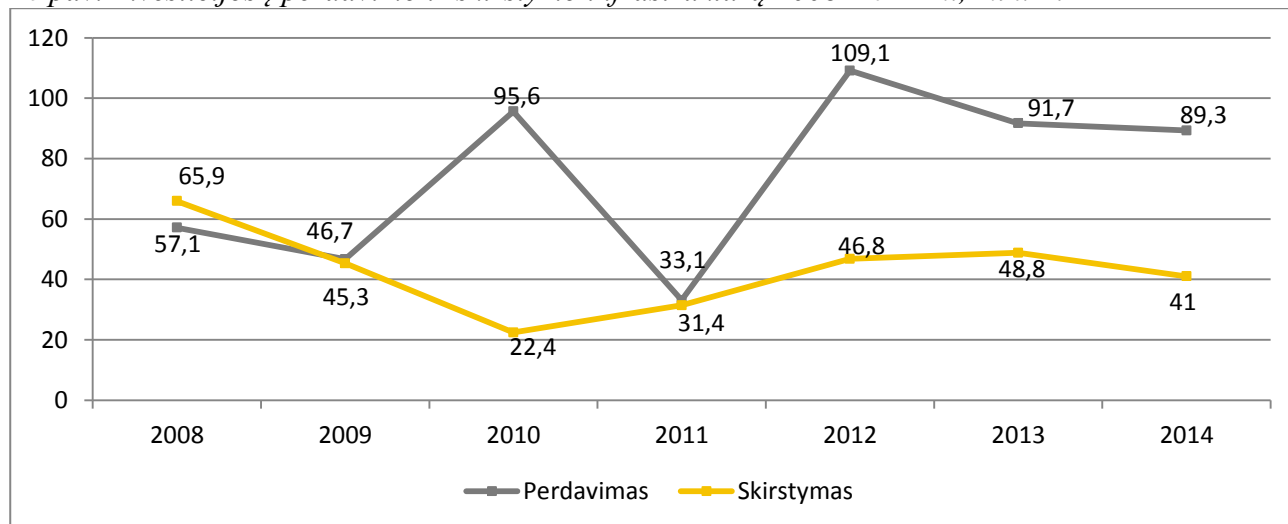
Suderinti investicijų projektai mažina eksploataavimo sąnaudas 37,0 tūkst. Lt, kapitalo sąnaudas didina 898,0 tūkst. Lt, o skirstymo kainos viršutinę ribą didina 1,00 Lt/tūkst. m³, t. y. 0,44 %.

Kitos dujų įmonės neteikė derinimui naujų investicijų projektų.

Investicijos 2014 metais

Gamtinių dujų sektorių įmonės 2014 m. investavo 131,1 mln. Lt – 6,8 proc. mažiau nei 2013 m. (140,67 mln. Lt). Į gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo sektorių perdavimo ir skirstymo sistemos operatoriai investavo 130,3 mln. Lt, t. y. 7,3 proc. mažiau nei 2013 m., kai buvo investuota 140,5 mln. Lt. Lyginant 2014 m. investicijas į tiekimo veiklą su 2013 m. investicijomis, šios išaugo beveik 6 kartus, t. y. nuo 125 tūkst. Lt iki 715,1 tūkst. Lt. Investicijų dydis į perdavimo ir skirstymo veiklas parodytas paveiksle.

26 pav. Investicijos į perdavimo ir skirstymo infrastruktūrą 2008–2014 m., mln. Lt

Šaltinis – VKEKK.

4.1.5. Teisės aktų laikymasis

Reikalavimų gamtinių dujų skirstymo sistemos operatoriaus rengiamai atitikties programai pakeitimas (patvirtinta 2014 m. kovo 28 d., VKEKK nutarimu Nr. O3-93)

Europos Komisija 2013 m. vasario 22 d. raštu Nr. SG-Greffe (2013) D-2326 pateikė pagrįstą nuomonę – Pažeidimas 2011/1082 dėl Direktyvos 2009/73/EB perkėlimo į nacionalinę teisę priemonių. Europos Komisija pagrįstoje nuomonėje nurodė, kad, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 258 straipsnio pirmąja pastraipa, Europos Komisija ragina Lietuvos Respubliką per du mėnesius nuo pagrįstos nuomonės dėl Pažeidimo 2011/1082 gavimo imtis būtinų priemonių, siekiant atsižvelgti į šią pagrįstą nuomonę. Atsižvelgdamas į tai, Lietuvos Respublikos Seimas ėmėsi neatidėliotinių veiksmų, kad būtų maksimaliai atsižvelgta į Europos Komisijos pateiktas pastabas, ir priėmė Gamtinių dujų įstatymo Nr. VIII-1973 7, 29, 43, 57 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 431 straipsniu įstatymą, įsigaliojusį 2014 m. kovo 20 d. Įstatymas numato, jog laikymo sistemos operatorius, vadovaudamasis VKEKK patvirtintais standartiniais reikalavimais, turi parengti atitikties programą, kurioje nurodomos taikytinos priemonės, siekiant išvengti diskriminacinio elgesio ir užtikrinti tinkamą jos priežiūrą. Atitikties programoje nustatomos konkrečios darbuotojų pareigos šiems tikslams pasiekti. Už atitikties programos priežiūrą atsakingas asmuo ar organas reguliavimo institucijai pateikia metinę ataskaitą, kurioje nurodo taikytas priemones. Laikymo sistemos operatorius šią ataskaitą paskelbia savo interneto svetainėje.

Gamtinių dujų sektoriaus ūkio subjektų viešai skelbiamos informacijos vertinimas

VKEKK, vadovaudamasi Energetikos įstatymo 8 straipsnio 1 dalimi, reguliuoja energetikos srityje veikiančių subjektų veiklą. Asmenys, vykdantys veiklą, kuriai reikalinga licencija, leidimas, ir (ar) kuriems taikomos valstybės reguliuojamos kainos, privalo viešai skelbti teisės aktuose nustatytą informaciją apie vykdomą reguliuojamą veiklą. Gamtinių dujų įmonėms viešos informacijos skelbimo reikalavimai yra nustatyti Energetikos įstatyme, GDI, Viešai skelbiamos informacijos tvarkos apraše, patvirtintame VKEKK 2013 m. gruodžio 27 d. nutarimu Nr. O3-761 „Dėl Viešai skelbiamos informacijos tvarkos aprašo patvirtinimo“, Informacijos, susijusios su energetikos veikla, teikimo valstybės, savivaldybių institucijoms, įstaigoms ir (ar) kitiems asmenims taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2010 m. gegužės 19 d. įsakymu Nr. 1-145 „Dėl informacijos, susijusios su energetikos veikla, teikimo valstybės, savivaldybių institucijoms, įstaigoms ir (ar) kitiems asmenims taisyklių patvirtinimo“.

VKEKK, atlikdama gamtinių dujų įmonių viešai privalomos skelbti informacijos stebėseną, 2014 m. balandžio 7 d. raštu Nr. R2-1001 „Dėl viešai privalomos skelbti informacijos“ atkreipė dujų įmonių dėmesį į tai, jog ne visos įmonės tinkamai laikosi teisės aktuose nustatytų reikalavimų dėl viešai privalomos informacijos skelbimo. Atsižvelgdama į tai ir siekdama užtikrinti gamtinių dujų įmonių vykdomos reguliuojamos veiklos atitiktį teisės aktų nustatytoms reguliuojamos veiklos sąlygoms, VKEKK minėtu raštu nustatė 20 darbo dienų terminą, per kurį įmonės turėjo užtikrinti, jog visa privaloma informacija apie vykdomą reguliuojamą veiklą būtų paskelbta viešai ir atitiktų teisės aktuose nustatytus reikalavimus. VKEKK įspėjo dujų įmones, kad, vadovaujantis Energetikos įstatymo 36 straipsnio 1 dalies 1 punktu, dujų įmonei gali būti skirta piniginė bauda, jeigu po nurodyto termino bus nustatyti teisės aktų dėl viešai privalomos skelbti informacijos apie vykdomą reguliuojamą veiklą reikalavimų pažeidimai ir šie pažeidimai nebus ištaisyti per VKEKK nustatytą ne ilgesnį kaip 2 mėnesių laikotarpį.

VKEKK įvertino, ar asmenų, veikiančių dujų ir elektros energijos sektoriuose, interneto svetainėse viešai skelbiama informacija atitinka teisės aktų reikalavimus dėl privalomos viešai skelbti informacijos.

Atkreiptinas dėmesys, kad Aprašo 5 punkte yra numatyta, kad asmenų interneto svetainėse turi būti skelbiama tik aktuali ir teisinga Apraše nurodyta informacija. Asmenys, neturintys savo interneto svetainių, Apraše nurodytą informaciją skelbia savivaldybių, kurių teritorijose vykdo reguliuojamą veiklą, interneto svetainėse arba viešai skelbti informaciją pateikia VKEKK, kuri gautą informaciją paskelbia savo interneto svetainėje.

Asmenys, veikiantys gamtinių dujų sektoriuje, apie viešai skelbtinos informacijos reikalavimų vykdymą / nevykdymą buvo informuoti raštu ir el. paštu.

AB „Achema“, turinti gamtinių dujų skirstymo ir tiekimo licencijas, 2014 m. liepos 30 d. raštu Nr. 032/1897 informavo VKEKK, kad įmonės interneto svetainėje yra pateikta visa aktuali informacija, susijusi su reguliuojama veikla energetikos sektoriuje, ir atitinka reikalavimus, kurie nustatyti Apraše. VKEKK pakartotinai patikrino įmonės interneto svetainėje skelbiamą informaciją, tačiau nerado dalies informacijos, numatytos Apraše ir paprašė iki 2014 m. spalio 7 d. atsiųsti tiesiogines nuorodas į įmonės interneto svetainės vietas, kurios patvirtintų, kad įmonė viešai skelbia informaciją, privalomą pagal Aprašo 6, 7.1, 7.3–7.5, 7.7–7.10, 13.1.4., 13.2.1 punktus bei Taisyklių 47–50 punktus. Vykdydama šį prašymą AB „Achema“ interneto svetainėje paskelbė informaciją apie gamtinių dujų pirkimo sąnaudas ir taip iš dalies įgyvendino Taisyklių 46, 47 punktų, 48.1 papunkčio ir 50 punkto reikalavimus. VKEKK iki 2014 m. spalio 7 d. negavusi AB „Achema“ atsakymo, kuris patvirtintų, kad įmonė skelbia visą aukščiau minėtą informaciją, parengė pakartotiną užklausimą, kuriame paprašė iki 2015 m. kovo 12 d. atsiųsti konkrečias nuorodas, kurios patvirtintų, kad įmonė viešai skelbia trūkstamą privalomą skelbti informaciją.

2015 m. kovo 16 d. raštu Nr. 032R/666 AB „Achema“ informavo, kad Aprašo 7.8 punkto reikalavimai įmonei nėra taikomi, nes įmonė nesiuo rinkai techninės priežiūros paslaugų. Atsižvelgdama į tai, kad AB „Achema“ nepateikė atsakymų dėl kitų aukščiau minėtuose VKEKK raštuose nurodytų reikalavimų, susijusių su AB „Achema“ veikla dujų sektoriuje, nesilaikymo ir neištaisė neatitikimų, VKEKK 2015 m. balandžio 7 d. nutarimu Nr. O3-237 konstatavo, kad AB „Achema“ neskelbia teisė aktuose numatytos informacijos, ir nurodė per 20 kalendorinių dienų nuo nutarimo įsigaliojimo dienos ištaisyti nurodytus reguliuojamos veiklos sąlygų pažeidimus ir apie atliktus veiksmus informuoti VKEKK. Nutarime taip pat buvo nurodyta, kad nepašalinus nurodytų pažeidimų, vadovaujantis Energetikos įstatymo 36 straipsnio 1 dalies 1 punktu, bus skiriama bauda nuo dviejų šimtų aštuoniasdešimt devynių eurų iki 0,5 procento energetikos įmonės metinių pajamų, gautų praėjusiais finansiniais metais iš konkrečios reguliuojamos veiklos, kurią vykdant padarytas pažeidimas. AB „Achema“ šį VKEKK nurodymą įvykdė ir ištaisė pažeidimą per nurodytą terminą.

REMIT

Atsižvelgus į Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 9 straipsnio 2 punktą, ne vėliau kaip per tris mėnesius po to, kai Europos Komisija priima minėto Reglamento 8 straipsnio 2 dalyje nurodytus įgyvendinimo aktus, nacionalinės reguliavimo institucijos sudaro nacionalinius rinkos dalyvių registrus, kuriuos jos turi atnaujinti. Minėti įgyvendinimo aktai buvo priimti 2014 m. gruodžio 17 d. Atsižvelgdama į tai, VKEKK Lietuvos gamtinių dujų didmeninės rinkos dalyvių registraciją pradėjo dar 2015 m. kovo 2 d. Šiuo metu iš gamtinių dujų sektoriaus yra užsiregistravę 6 rinkos dalyviai.

Visiškai nauja, dujų ir elektros sektoriams individualiai pritaikyta rinkos stebėjimo sistema padės atpažinti piktnaudžiavimo atvejus ir nuo jų apsaugoti ES energijos rinkose, kai energija prekiaujama laikantis aukščiausių skaidrumo ir vientisumo standartų.

VKEKK, siekdama užtikrinti visapusišką didmeninės rinkos priežiūrą Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 kontekste, aktyviai bendradarbiaus su Konkurencijos taryba ir Lietuvos banku.

4.2. Konkurencijos skatinimas

4.2.1. Didmeninė rinka

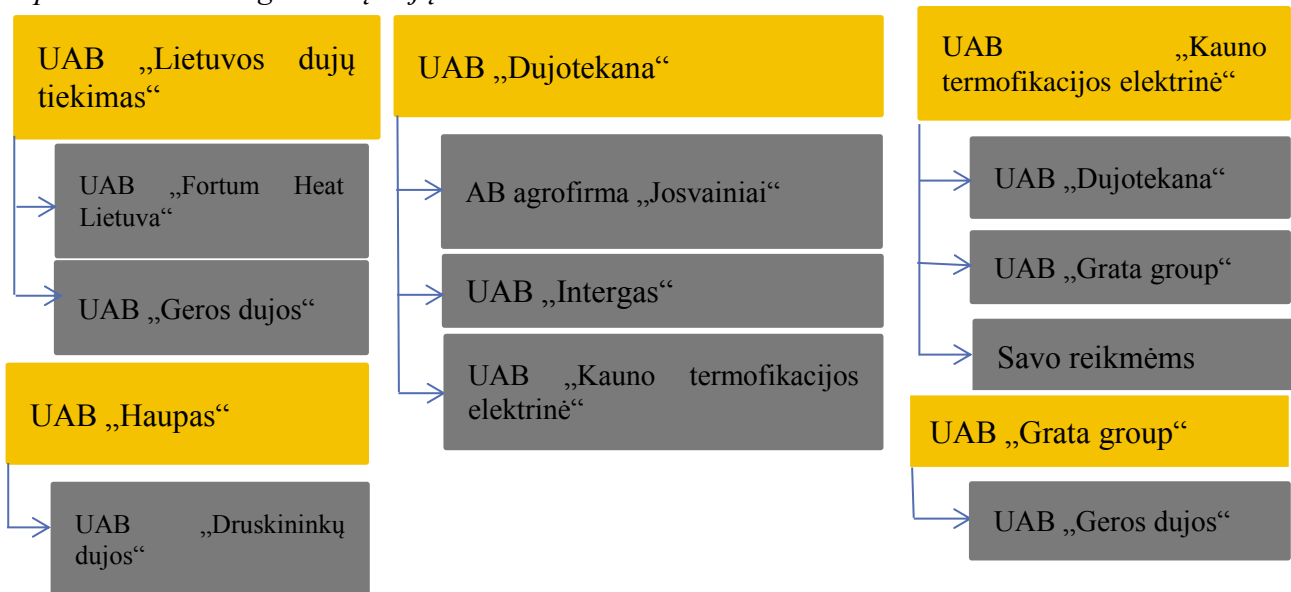
4.2.1.1. Gamtinių dujų kainų lygio, skaidrumo, atviros rinkos ir konkurencijos efektyvumo stebėseną didmeninėje rinkoje

Didmeninės rinkos dalyviai ir struktūra

Vadovaujantis Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 2 straipsnio 4–8 punktais, rinkos dalyviai (fiziniai ar juridiniai asmenys), sudarantys sandorius vienoje ar daugiau didmeninių energijos rinkų,

kuriuose prekiaujama didmeniniais energetikos produktais, įskaitant gamtinių dujų tiekimo sutartis, ir kurių suvartojimas yra didesnis nei 600 GWh, priskiriami didmeninei energijos rinkai. Remiantis Komisijos turimais duomenimis, gamtinių dujų sektoriuje buvo 8 juridiniai asmenys, kurių faktinis gamtinių dujų suvartojimas siekė daugiau nei 600 GWh. 2014 m. UAB „Lietuvos dujų tiekimas“, UAB „Dujotekana“, UAB „Grata group“ importuotas ar iš kitų tiekėjų nupirktas gamtines dujas pardavinėjo ne tik galutiniams vartotojams, bet ir kitiems tiekėjams, kurie įsigytas gamtines dujas perparduodavo galutiniams vartotojams. Atkreiptinas dėmesys, kad 2014 m. gamtines dujas didmeninėje gamtinių dujų rinkoje pradėjo pardavinėti UAB „Kauno termofikacijos elektrinė“, kuri prieš tai gamtines dujas naudojo tik savo reikmėms bei UAB „Grata group“. UAB „Grata group“ gamtines dujas perka iš UAB „Kauno termofikacijos elektrinė“. Paveiksle pavaizduoti didmeniniai gamtinių dujų vartotojai perkantys gamtines dujas perpardavimui ir jas naudojantys savoms reikmėms.

27 pav. Didmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos struktūra 2014 m.

Šaltinis – VKEKK.

2014 m. didmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje, įskaitant ir pardavimus biržoje, buvo parduota ir (ar) suvartota 2090,1 mln. m³ gamtinių dujų, t. y. 0,12 proc. daugiau nei 2013 m., kai buvo parduota ir (ar) suvartota 2087,5 mln. m³ gamtinių dujų.

Pastebima, kad didmeniniai gamtinių dujų vartotojai, kurių faktinis suvartojimas yra didesnis nei 600 GWh, dvišalių sutarčių pagrindu perka vis mažesnius gamtinių dujų kiekius. Tokį mažėjimą iš dalies sąlygojo gamtinių dujų keitimas kitomis, alternatyviomis kuro rūšimis ir didėjantis gamtinių dujų biržos likvidumas.

Prekyba gamtinių dujų biržose

Baltpool energijos išteklių reglamentas

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos energijos išteklių rinkos įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 5 punktu, VKEKK 2014 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. O3-821 „Dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2013 m. liepos 18 d. nutarimo Nr. O3-318 „Dėl energijos išteklių biržos reglamento tvirtinimo“ papildymo“ suderino reglamento papildymą specialiaja dalimi „Prekyba gamtinėmis dujomis“, kuriame numatytas aiškus reglamentavimas siekiant pradėti prekybą gamtinėmis dujomis.

GET Baltic gamtinių dujų biržos reglamentas

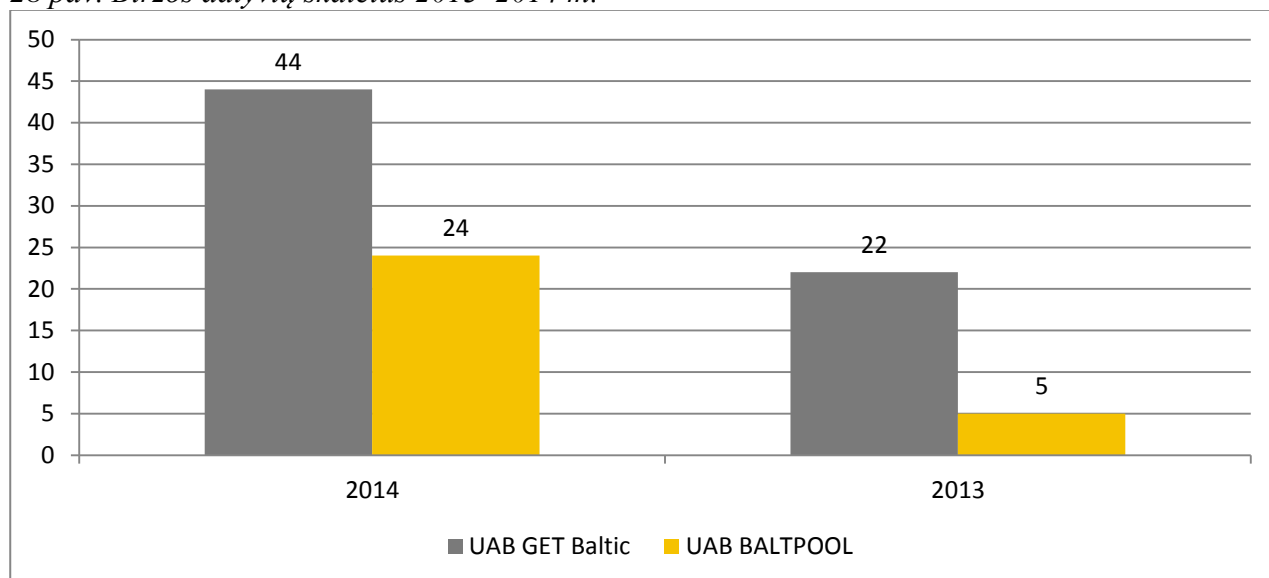
Siekdama, kad gamtinių dujų rinkos operatorius nustatytų skaidrią ir aiškią elektroninės prekybos gamtinėmis dujomis biržoje tvarką ir taisykles, VKEKK suderino UAB „GET Baltic“ parengtą naujos redakcijos Prekybos gamtinių dujų biržoje reglamentą (patvirtintas 2014 m. gruodžio 19 d. nutarimu Nr. O3-954).

Esminiai pakeitimai:

- patikslinti terminai, siekiant suvienodinti reglamento bei tarptautiniuose teisės aktuose bei teisės aktų projektuose naudojamas sąvokas;
- įgyvendinti gamtinių dujų apskaitos reikalavimai, nuo 2015 m. sausio 1 d. gamtinių dujų biržoje prekiaujamų gamtinių dujų kiekį išreiškiant megavatvalandėmis, naudojant dujų viršutinį šilumingumą, kaip tai numato Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2014 m. balandžio 23 d. įsakymo Nr. 1-94 „Dėl Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2013 m. gruodžio 27 d. įsakymo Nr. 1-245 „Dėl Gamtinių dujų apskaitos tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ 7 punktas;
- patikslintos sąvokos, susijusios su gamtinių dujų paros pasikeitimu nuo 2015 m. sausio 1 d.;
- patikslintos nuostatos, susijusios su dalyvio statuso apribojimu ar panaikinimu, nurodant baigtinį sąrašą aplinkybių, kada rinkos operatorius gali apriboti ar panaikinti biržos dalyvio statusą;
- numatytos procedūros dėl ateities laikotarpiams sudarytų sandorių atšaukimo;
- numatytas sugriežtintų reikalavimų užtikrinimo priemonėms (banko garantijoms) taikymas.

2014 m. gamtinių dujų biržose, kurių operatoriai yra UAB „Baltpool“ ir UAB „GET Baltic“, iš viso buvo registruoti 68 dalyviai. Nuosekliai didėjantis biržos dalyvių skaičius biržose rodo jų pripažinimą tarp rinkos dalyvių ir galimą jų poreikį.

28 pav. Biržos dalyvių skaičius 2013–2014 m.

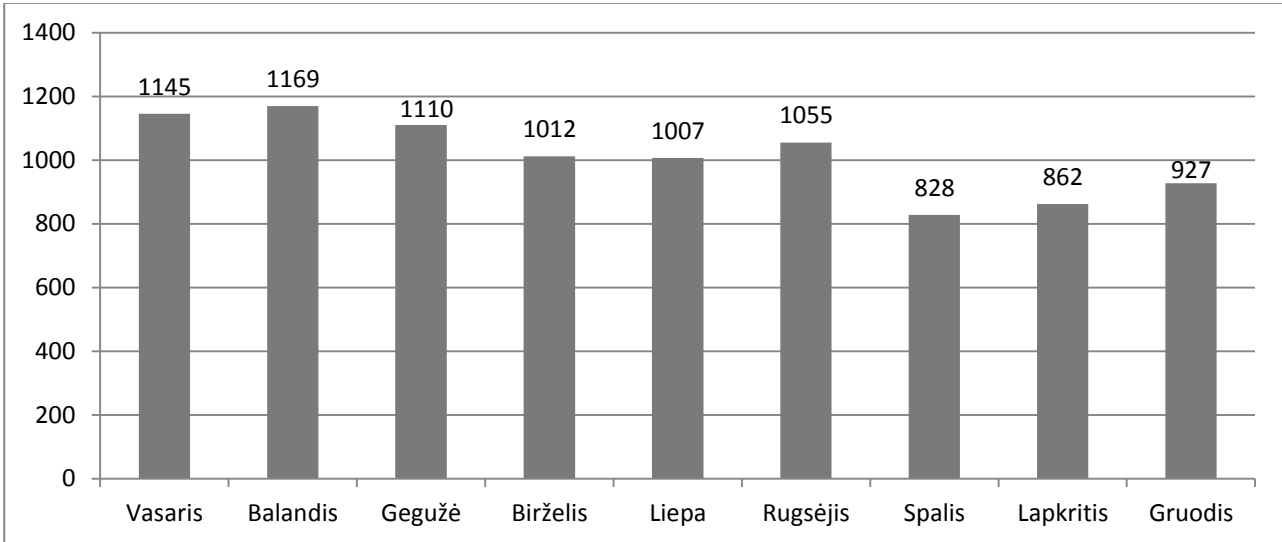
Šaltinis – UAB „GET Baltic“, UAB „Baltpool“.

UAB „Baltpool“ gamtinių dujų biržoje per 2014 m. buvo suprekiauta 70,6 tūkst. m³ gamtinių dujų. UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje buvo suprekiauta 108,9 mln. m³ gamtinių dujų. Palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje parduotas gamtinių dujų kiekis 89 proc. didesnis nei 2013 metais. Pažymėtina, kad 2014 m. IV ketv. per UAB „GET Baltic“ ir UAB „Baltpool“ valdomas gamtinių dujų biržas buvo parduotas SGD terminalo paleidimo darbams skirtas gamtinių dujų kiekis (45 mln. m³)¹. Vidutinė gamtinių dujų

¹ <http://litgas.lt/litgas-prades-prekyba-sgd-terminalo-bandymui-skirtomis-dujomis/>

kaina UAB „GET Baltic“ biržoje šiuo laikotarpiu buvo 962 Lt/tūkst. m³, arba 16,8 proc. mažesnė nei 2013 m., tuo metu ji buvo 1156 Lt/tūkst. m³. UAB „Baltpool“ gamtinių dujų biržoje vidutinė svertinė kaina buvo 920,28 Lt/tūkst. m³. 2014 m. prekybos apyvarta abiejose biržose sudarė 104,9 mln. Lt.

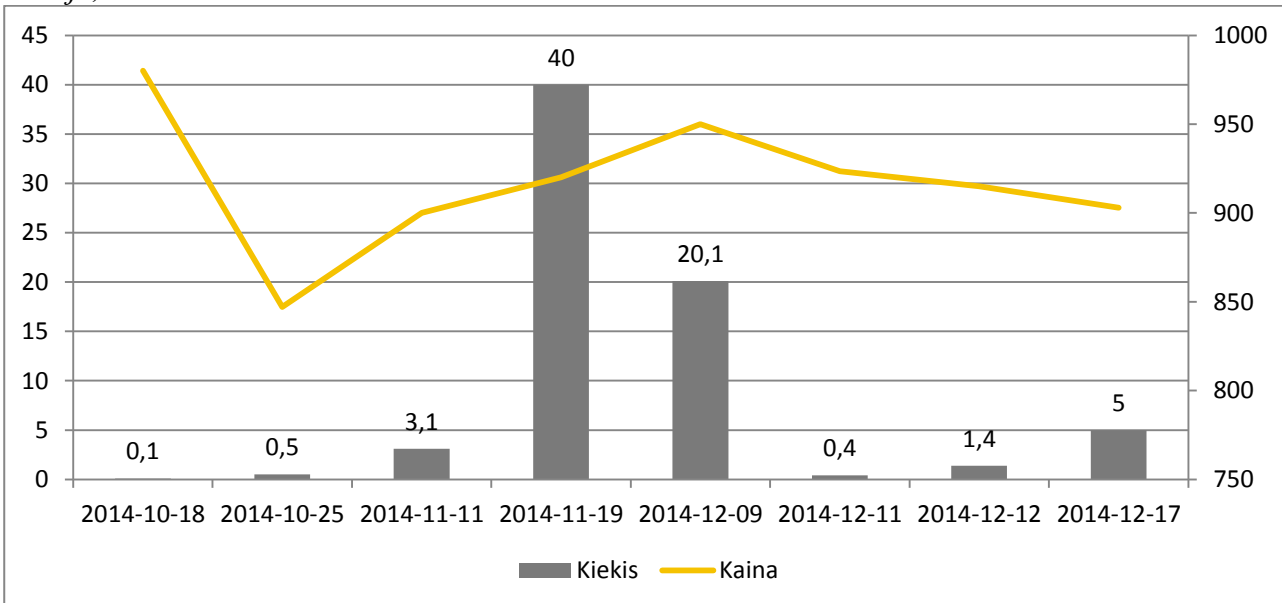
29 pav. Vidutinė gamtinių dujų kaina 2014 m. UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje, Lt/tūkst. m³*

*Sausio, kovo ir rugpjūčio mėn. nebuvo sudarytas nė vienas sandoris.

Šaltinis – UAB „GET Baltic“.

30 pav. Įvykdytų sandorių vidutinė gamtinių dujų kaina 2014 m. UAB „Baltpool“ gamtinių dujų biržoje, Lt/tūkst. m³

Šaltinis – UAB „Baltpool“.

4.2.2. Mažmeninė gamtinių dujų tiekimo rinka

4.2.2.1. Gamtinių dujų kainų lygio, skaidrumo, atviros rinkos ir konkurencijos efektyvumo stebėseną mažmeninėje rinkoje

Gamtinių dujų tiekimą 2014 m. vykdė šios įmonės: UAB „Lietuvos dujų tiekimas“, UAB „Dujotekana“, UAB „Haupas“, UAB „Fortum Heat Lietuva“, UAB „Druskininkų dujos“, AB agrofirma „Josvainiai“, UAB „Grata group“ ir UAB „Geros dujos“, UAB „Intergas“.

2014 m. mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje parduota 637 mln. m³ gamtinių dujų, t. y. 8 proc. mažiau negu 2013 m., kuriais buvo parduota 693 mln. m³ gamtinių dujų. Tam didžiausią įtaką turėjo sumažėję pardavimai: 9,6 proc. nebutiniams ir 2,6 proc. buitiniams gamtinių dujų vartotojams. 2014 m., palyginti su 2013 m., pardavimų koncentracija mažmeninėje rinkoje keitėsi: prie UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ ir UAB „Dujotekana“, kurios 2013 m. užėmė 99 proc. rinkos, prisijungė naujas rinkos dalyvis – UAB „Grata group“. Šios 3 įmonės 2014 m. užėmė 99,1 proc. mažmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos, likusia dalimi – 0,9 proc. dalijosi kiti rinkos dalyviai.

2014 m. UAB „Lietuvos dujų tiekimas“, UAB „Dujotekana“ ir UAB „Grata group“ užimamos rinkos dalys atitinkamai sudarė 90,6 proc., 5,1 proc. ir 3,3 proc.

2014 m. Lietuvoje buvo 565,2 tūkst. gamtinių dujų vartotojų, iš kurių 558,5 tūkst. – būtiniai ir 6,7 tūkst. – nebutiniai. Vertinant rinkos struktūrą ilgesniu periodu, galima pastebėti, kad didėja nebutinių vartotojų, kurie naudoja gamtines dujas, skaičius.

Buitinių ir nebutinių vartotojų segmentas

2014 m., kaip ir 2013 m., mažmeninėje rinkoje dujas buitiniams vartotojams tiekė 6 įmonės. 2014 m. būtiniai vartotojai suvartojo 150 mln. m³ gamtinių dujų, t. y. 2,62 proc. mažiau negu 2013 m. Būtiniai vartotojai už gamtines dujas sumokėjo 209,1 mln. Lt, t. y. 13,3 proc. mažiau nei 2013 m. UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ ir toliau išlieka pagrindinė gamtinių dujų tiekėja buitiniams vartotojams: 2014 m. šios įmonės užimama rinkos dalis sudarė 99,88 proc. pardavimų.

Nebutiniams vartotojams gamtines dujas mažmeninėje rinkoje 2014 m. tiekė 9 įmonės, kurios nebutiniams vartotojams analizuojamu laikotarpiu pardavė 487 mln. m³ gamtinių dujų. Palyginti su 2013 m., nebutiniai vartotojai suvartojo beveik 8 proc. mažiau gamtinių dujų.

Gamtinių dujų tarifai buitiniams vartotojams

Vadovaudamasi GDĮ 9 straipsnio 16 dalimi, VKEKK patikrina dujų įmonių pateiktas konkrečias gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo kainas, ar jos nediskriminuoja atskirų vartotojų grupių ir neviršija nustatytos kainos viršutinės ribos.

VKEKK, vadovaudamasi GDĮ 9 straipsnio 17 dalimi, kas pusę metų tvirtina tarifus buitiniams vartotojams. 2013 m. VKEKK 6 dujų įmonėms du kartus per metus tvirtino tarifus buitiniams vartotojams, diferencijuojant juos pagal grupes.

VKEKK, siekdama operatyviai reaguoti į gamtinių dujų importo sutartinių sąlygų pasikeitimus ir sudaryti galimybę koreguoti gamtinių dujų tarifus buitiniams vartotojams esant ypatingoms aplinkybėms, pakoregavo Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodiką. Esminis pakeitimas: numatyta, kad esant ypatingoms aplinkybėms skirtumas tarp faktinės ir suskaičiuotos (prognozuotos) gamtinių dujų pirkimo (importo) kainos nustatant gamtinių dujų tarifus buitiniams vartotojams įvertinamas taip: susidaręs skirtumas paskirstomas per VKEKK nustatytą laikotarpį, kuris, siekiant optimalaus ilgalaikio efekto išlaikant tarifų stabilumą, negali būti ilgesnis nei būsiami keturi tarifų buitiniams vartotojams nustatymo laikotarpiai (pusmečiai). Atsižvelgiant į tai, nuo 2014 m. liepos 1 d. mažėjo AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų tarifai buitiniams vartotojams – gyventojai už suvartotas dujas vidutiniškai mokėjo apie 15–23 proc. mažiau. Nuo 2015 m. sausio 1 d. gamtinių dujų tarifai AB „Lietuvos dujų tiekimas“ (kuri perėmė iš AB „Lietuvos dujos“ tiekimo veiklą) buitiniams vartotojams išliko tokie patys.

17 lentelė. *Gamtinių dujų tarifai buitiniams vartotojams (su PVM), Lt*

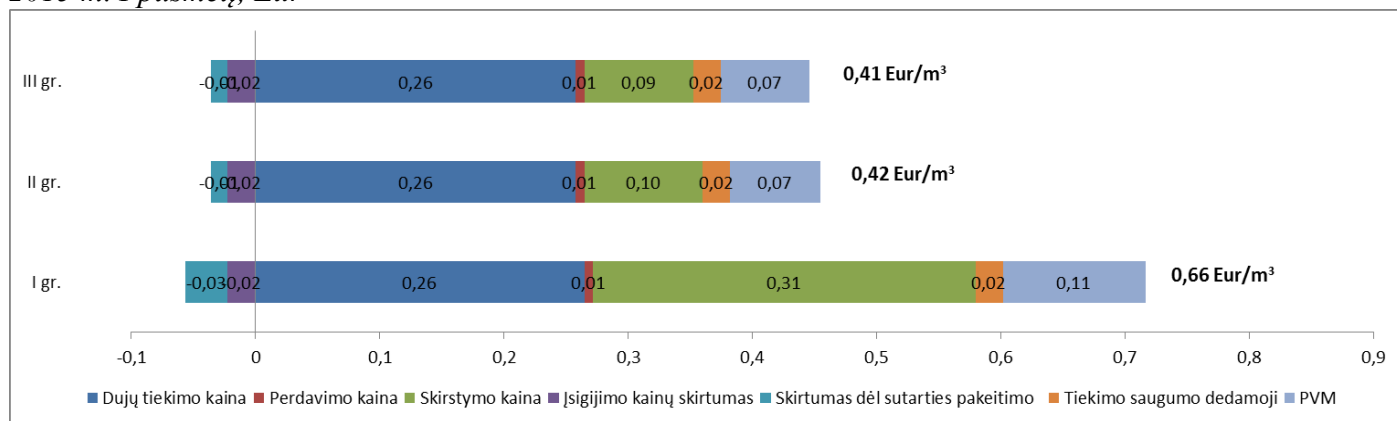
Įmonė	Grupė	2014 m. II pusmetis, Lt		2015 m. I pusmetis		Pokytis, Lt	
		Pastovioji tarifo dalis	Kintamoji tarifo dalis	Pastovioji tarifo dalis, Lt (Eur)	Kintamoji tarifo dalis, Lt (Eur)	Pastovioji tarifo dalis	Kintamoji tarifo dalis
AB „Lietuvos dujų	I gr	1,95	2,28	1,95 (0,56)	2,28 (0,66)	0,00	0,00

tiekimas“	II gr.	13,76	1,45	13,76 (3,99)	1,45 (0,42)	0,00	0,00
	III gr.	13,76	1,42	13,76 (3,99)	1,42 (0,41)	0,00	0,00
UAB „Druskininkų dujos“	I gr.	2,00	4,19	2,00 (0,58)	4,43 (1,28)	0,00	0,24
	II gr.	14,00	3,85	14,00 (4,05)	3,91 (1,14)	0,00	0,06
UAB „Fortum Heat Lietuva“	II gr.	9,10	1,63	9,10 (2,64)	1,87(0,54)	0,00	0,24
AB agrofirmon „Josvainiai“	I gr.	2,15	2,04	2,15 (0,63)	1,68 (0,48)	0,00	-0,36
	II gr.	13,80	1,80	13,79 (3,30)	1,40 (0,41)	-0,01	-0,40
UAB „Intergas“	I gr.	5,00	2,08	5,00 (1,45)	1,82 (0,53)	0,00	-0,25
	II gr.	5,00	1,77	5,00 (1,45)	1,74 (0,51)	0,00	-0,03
UAB „Geros dujos“	I gr.	-	2,66	-	2,86 (0,83)	-	0,20
	II gr.	-	1,72	-	1,97 (0,57)	-	0,25
	III gr.	-	1,69	-	-	-	-

Šaltinis – VKEKK.

Gamtinių dujų tarifas buitiniams vartotojams susideda iš prognozuojamų gamtinių dujų (produkto), konkrečių perdavimo, skirstymo, laikymo, skystinimo, tiekimo kainų ir skirtumo tarp ankstesnio tarifų galiojimo laikotarpio prognozuotų ir faktinių gamtinių dujų (produkto) kainų sumos. Dujų importo kaina ateinančiam pusmečiui yra prognozuojama pagal kintančių importo kainos dedamųjų (1 proc. sieringumo mazuto, dyzelinio kuro (0,1), JAV dolerio ir euro santykį bei dujų kaloringumą) prognozę. Pajamų skirtumas, kuris susidaro dėl skirtumo tarp prognozuotos ir faktinės importo kainos, įvertinamas nustatant gamtinių dujų kainą kitam pusmečiui.

31 pav. AB „Lietuvos dujų tiekimas“ tarifo kintamosios dalies buitiniams vartotojams struktūra 2015 m. I pusmetį, Eur

Šaltinis – VKEKK.

Gamtinių dujų rinkos priežiūra

VKEKK prižiūri gamtinių dujų rinkos atvėrimo ir konkurencijos didmeninėje bei mažmeninėje prekyboje mastą ir veiksmingumą. Siekdama didinti rinkos dalyvių informuotumą, kad rinkos dalyviai disponuotų patikima informacija, VKEKK kiekvieną ketvirtį rengia ir VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt skelbia gamtinių dujų rinkos stebėsenos ataskaitas. Ataskaitose nagrinėjamos gamtinių dujų importo, perdavimo, skirstymo ir tiekimo (didmeninė ir mažmeninė) rinkos.

VKEKK, gavusi gamtinių dujų vartotojų skundus ir paklausimus dėl AB „Lietuvos dujos“ taikytų gamtinių dujų kainų nebutiniams vartotojams nuo 2013 m. sausio 1 d. iki 2014 m. balandžio 30 d., 2014 m. spalio 14 d. inicijavo galimą tyrimą dėl AB „Lietuvos dujos“ veiksmų, galimai piktnaudžiaujant dominuojančia padėtimi.

2014 m. gruodžio 19 d. VKEKK nutarimu Nr. O3-952 priimtas sprendimas pradėti gamtinių dujų tiekimo rinkos tyrimą, siekiant iširti konkurencijos veiksmingumą gamtinių dujų tiekimo rinkoje ir nustatyti didelę įtaką šioje rinkoje turinčius dalyvius, jei tokių yra, ir įvertinti, ar dalyviai, turintys didelę įtaką rinkoje, nevykdė piktnaudžiavimo atvejų. Gamtinių dujų rinkos tyrimas apima laikotarpį nuo 2013 m. sausio 1 d. iki 2015 m. I pusr. pabaigos.

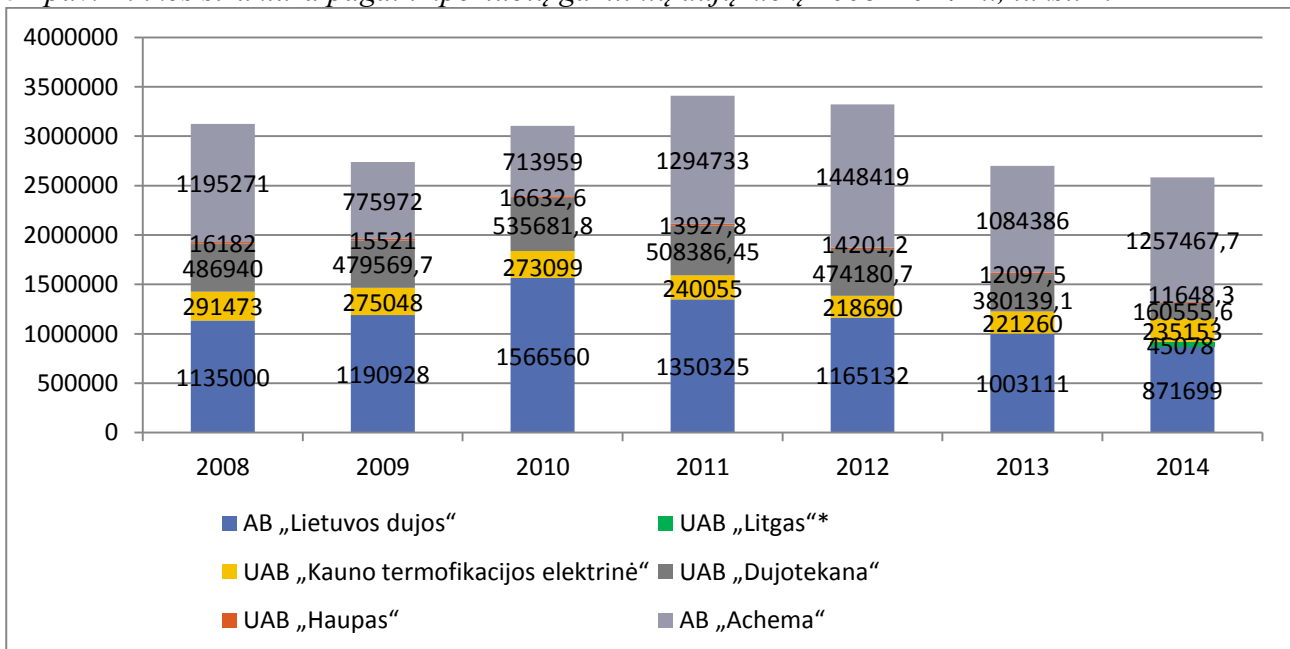
VKEKK didelę įtaką rinkoje turinčiam asmeniui, atsižvelgdama į rinkos tyrimo metu nustatytas aplinkybes, gali nustatyti tam tikrus įpareigojimus, susijusius su apskaita ir kainodara. Didelę įtaką rinkoje turinčiam asmeniui gali būti taikomos individualios kainų kontrolės priemonės ir įpareigojimai kainas grįsti sąnaudomis ar kainomis, nustatomomis palyginamose rinkose.

4.3. Tiekimo saugumas

4.3.1. Pasiūlos ir paklausos priežiūra

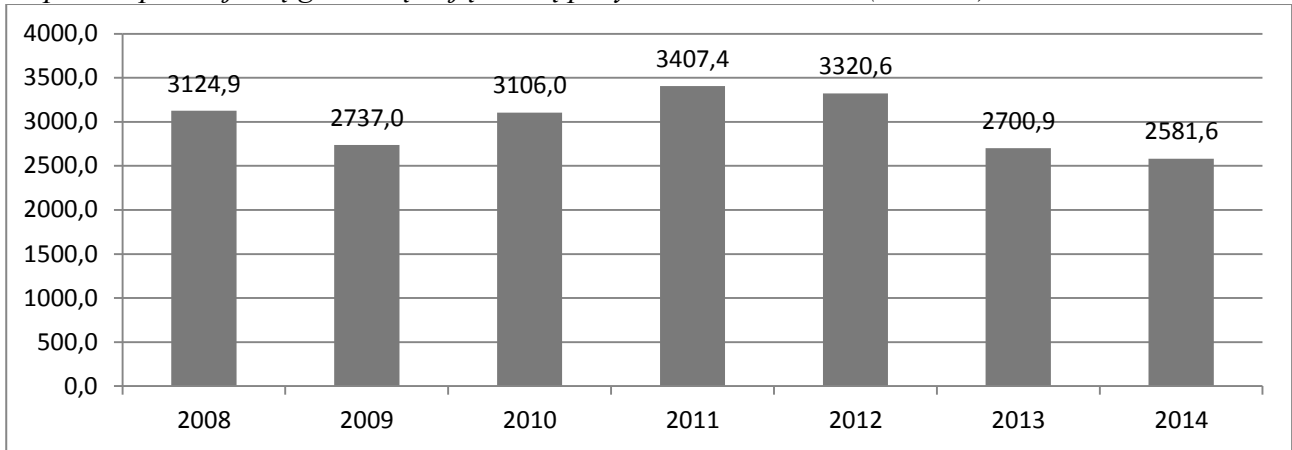
Gamtinių dujų tiekimas ir vartojimas nuo 2011 metų kasmet mažėja.

32 pav. Rinkos struktūra pagal importuotų gamtinių dujų kiekį 2008–2014 m., tūkst. m³

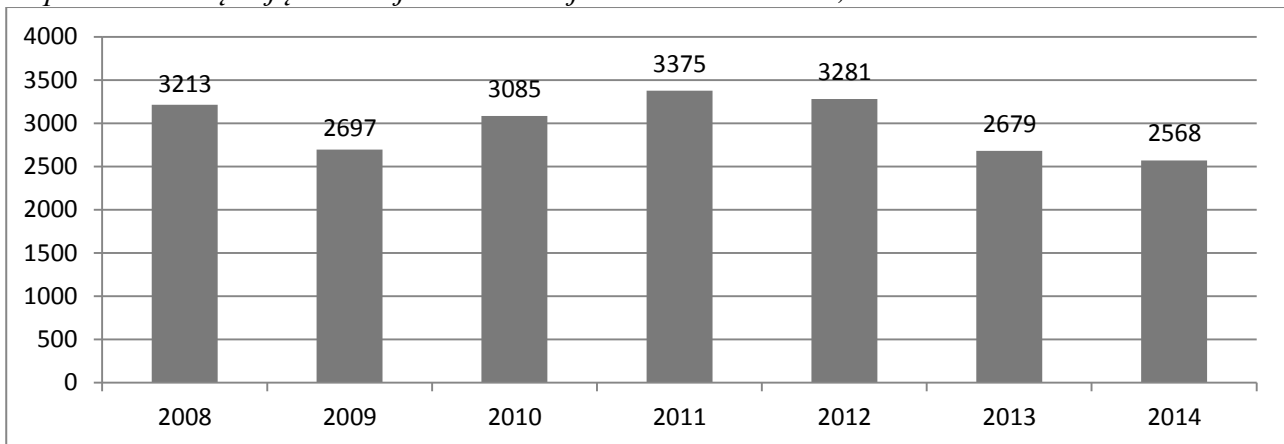
*UAB „Litgas“ parduotas SGD terminalo paleidimo-derinimo darbams nupirkta gamtinių dujų kiekis.
Šaltinis – VKEKK.

2014 m. importuojamų gamtinių dujų kiekis, lyginant su 2013 metais, sumažėjo 4,4 proc. Dujų importo kiekis 2008–2014 metais parodytas paveiksle.

33 pav. Importuojamų gamtinių dujų kiekių pokytis 2008–2014 m., (mln. m³)

Šaltinis – VKEKK.

Importuojamų dujų kiekis mažėja dėl mažėjančio dujų vartojimo. Pagrindinė dujų mažesnio vartojimo priežastis yra biokuro katilų statymas ir biokuro vartojimas šilumos tiekimo įmonėse. 2014 m. gamtinių dujų buvo suvartota 4,1 proc. mažiau negu 2013 m., ir tai buvo mažiausias suvartotas gamtinių dujų kiekis per 2008–2014 m. laikotarpį.

34 pav. Gamtinių dujų suvartojimas Lietuvoje 2008–2014 metais, mln. m³

Šaltinis – VKEKK.

Pastačius SGD terminalą Klaipėdoje gamtinių dujų tiekimas tapo diversifikuotas, ir šalis jau nėra priklausoma nuo vienintelio dujų tiekėjo. Tokiu būdu yra Reglamento (ES) Nr. 994/2010 6 straipsnio 1 dalyje numatytas reikalavimas, kad, sutrikus vienos didžiausios dujų infrastruktūros veikimui, likusios infrastruktūros pajėgumų, kaip nustatyta pagal N-1 formulę, užtektų patenkinti visam dujų poreikiui išskirtinai didelio dujų poreikio dieną, kuri pagal statistinę tikimybę pasitaiko kartą per 20 metų.

4.3.2. Numatoma paklausa, reikalingi pajėgumai ir tiekimas

Pagal Lietuvos vartotojų pateiktus duomenis suvartojamų dujų kiekis turėtų mažėti nuo 25,6 TWh 2014 m. iki 24,7 TWh 2015 m. Prognozuojamas tolimesniais metais perduodamų dujų kiekis vidutiniškai sudaro 22,5 TWh per metus. Į Kaliningrado sritį ateityje numatoma kasmet perduoti apie 21,8 TWh dujų.

4.3.3. Priemonės pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimui

Gamtinių dujų perdavimo sistemos operatorius AB „Amber Grid“ skatina sistemos naudotojus tiksliau ir tolygiau planuoti reikiamus pajėgumus, nustatydamas perdavimo kainą, kurios 70 proc. sudaro pastovioji dalis už vartotojo užsakytus pajėgumus.

Nepanaudoti (laisvi) pajėgumai siūlomi rinkoje, numatant galimybę sudaryti sutartis dėl pertraukiamųjų pajėgumų. Sudarius gamtinių dujų perdavimo, skirstymo paslaugų sutartį, sistemos naudotojas turi galimybę kiekvieną savaitę ir (ar) kiekvieną dieną užsakyti (patikslinti) pajėgumus. Sistemos naudotojas pajėgumų užsakymą (užsakymo tikslinimą) gali atlikti elektroninėje erdvėje (internetu) arba raštu pagal sutarties sąlygas. Atitinkamam laikotarpiui užsakant pajėgumus, sistemos naudotojas turi turėti nusipirktą dujų kiekį. Tiekimo režimas pagal pirkimo–pardavimo sutarties sąlygas turi būti suderintas su tiekimo įmone.

Esant įprastinėms perdavimo sistemos veikimo bei tiekimo į Lietuvą sąlygoms, pikiniai dujų suvartojimai yra pilnai tenkinami. Esant dujų transportavimo sutrikimams būtų naudojamos šios priemonės:

- sistemos naudotojai, pasirašę su tiekimo įmone nenutrūkstamo tiekimo sutartis, turi dujų atsargas Inčiukalnio požeminėje saugykloje;
- gamtinių dujų perdavimo sutartyse su sistemos naudotojais, tiesiogiai prijungtais prie perdavimo sistemos, yra nustatyti gamtinių dujų tiekimo ir transportavimo prioritetai bei nurodytas dujų tiekimo ribojimo ir laipsniško nutraukimo eiliškumas ekstremalios padėties arba dujų tiekimo sutrikimo atveju;
- skirstymo sistemų operatoriai privalo vykdyti perdavimo operatoriaus nurodymus ekstremalios padėties arba dujų tiekimo sutrikimo atveju, kaip tai nustatyta Nacionaliniame gamtinių dujų tiekimo ekstremaliųjų situacijų valdymo plane.

Klaipėdos SGD terminalo pajėgumai leidžia patenkinti metinius Lietuvos gamtinių dujų poreikius.

5. VARTOTOJŲ APSAUGA IR GINČŲ NAGRINĖJIMAS ELEKTROS IR DUJŲ SEKTORIUOSE

5.1. Vartotojų apsauga

Priedo 1 laikymasis (37(1)(n) straipsnis)

Elektros energijos vartotojų apsaugos priemonės nesikeitė 2014 metais, palyginti su 2012 metais (plačiau žr. 2012 m. ir 2013 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai).

Paminėtina, kad pagal nuo 2014 m. kovo 20 d. įsigaliojusį Elektros energetikos įstatymo 9, 30, 31, 33, 49, 57 ir 67 straipsnių pakeitimo įstatymą šio įstatymo 49 straipsnis papildytas nauja 3 dalimi, nustatančia, kad vartotojų sudaromų sutarčių sąlygos turi būti skaidrios, sąžiningos ir nediskriminuojančios. Šalių teisės, pareigos ir atsakomybė sutartyse privalo būti išdėstytos aiškiai ir suprantamai, nenustatant perteklinių administracinių ir (ar) procedūrinių reikalavimų, kurių pagrindu būtų ribojama vartotojų galimybė pasinaudoti šiame įstatyme ir kituose teisės aktuose numatytais teisėmis. Nesąžiningi ar klaidinantys elektros energetikos sektoriaus paslaugų teikimo ar prekybos elektros energija metodai draudžiami.

2014 metais pradėtas bandomasis išmaniojo tinklo projekto įgyvendinimas, kurio tikslas – elektros sąskaita lygi 0 Eur. Parinkta elektros energijos vartotojų grupė būtų testuojama pritaikius naujas elektros energijos apskaitos priemones bei tarifus. Planuojama projekto pradžia nuo 2016 metų.

VKEKK, įgyvendindama Direktyvoje 2009/72/EB nurodytą tikslą skatinti konkurenciją elektros energijos tiekimo srityje, Elektros energetikos įstatymo 51 straipsnyje įtvirtintą vartotojų teisę gauti skaidrią informaciją apie taikomas kainas, tarifus, visas sąlygas, susijusias su elektros energijos paslaugomis, bei vykdydama įstatymo 51 straipsnyje nurodytą funkciją imtis būtinų priemonių, kad būtų užtikrintas vartotojams teikiamos informacijos patikimumas ir pateikimas

lengvai palyginimu būdu nacionaliniu lygmeniu, įgyvendino Elektros energijos kainų palyginimo sistemos sukūrimo projektą.

35 pav. Elektros kainų palyginimo sistema

Šaltinis – VKEKK.

Tikimasi, kad Elektros kainų palyginimo sistema padės elektros energijos vartotojams išsirinkti labiausiai jų poreikius atitinkančius tarifų planus bei švies vartotojus apie jų teises ir pareigas keičiant elektros energijos tiekėjus ar pasirenkant nepriklausomą elektros tiekėją.

Vartotojų apsaugos priemonės yra numatytos GDĮ 57 straipsnyje. Vartotojai turi teisę iš gamtinių dujų įmonių be papildomo mokesčio gauti reguliarią ir tinkamą informaciją apie faktinį gamtinių dujų suvartojimą ir gamtinių dujų kainas. Gamtinių dujų įmonės savo interneto svetainėse skelbia gamtinių dujų ir teikiamų paslaugų kainas, nurodo atsiskaitymo už suvartotas dujas ar gautas paslaugas galimybes atsiskaityti grynaisiais, naudojantis internetine bankininkyste ar sudaryti tiesioginio debeto sutartį. Vartotojai turi teisę nemokamai pakeisti tiekėją. Šį pakeitimą gamtinių dujų įmonės turi įvykdyti per tris savaites nuo prašymo pakeisti tiekėją pateikimo.

Vartotojas iš VKEKK ir Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos gali gauti visą reikiamą informaciją apie savo teises, ginčų sprendimo būdus ir galiojančius gamtinių dujų sektorių reglamentuojančius teisės aktus.

Prieigos prie vartotojų duomenų užtikrinimas (37(1)(p) straipsnis)

2014 metais vartotojų duomenų prieigos sąlygos iš esmės nesikeitė, palyginus su 2013 metais. (plačiau žr. 2012 m. ir 2013 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai). Paminėtina, kad 2015 metais elektros ir gamtinių dujų skirstymo bei tiekimo bendrovės pradeda bendradarbiavimą – palaipsniui esančiuose AB „Lesto“ klientų aptarnavimo centruose pradės veikti ir AB „Lietuvos dujų tiekimas“ klientų aptarnavimo erdvė. Tai bandomasis projektas, kurio metu abi bendrovės vertins sinergijos galimybes, siekiant elektros ir dujų vartotojams pasiūlyti paslaugas ir aptarnavimą vienoje vietoje. Klientų aptarnavimas vienoje vietoje ypač naudingas naujakuriams, kurie dujų ir elektros vartotojais tampa pirmą kartą – vienoje vietoje jie galės pateikti reikiamus dokumentus, atlikti reikalingas prisijungimo prie skirstomųjų elektros ir dujų tinklų procedūras. Klientų aptarnavimo centre bus galima sudaryti ne tik elektros energijos, bet gamtinių dujų pirkimo–pardavimo sutartis, sužinoti informaciją apie atsiskaitymus bei tapti nauju vartotoju. Specialistai taip pat konsultuos elektros ir dujų sistemų pertvarkymo, saugaus elektros ir gamtinių dujų naudojimo klausimais bei suteiks kitą dominančią informaciją.

2014 metais dėl neapmokėtos skolos buvo nutrauktas elektros energijos persiuntimas 3243 (praėjusiais metais 2179) klientų (iš jų 461 verslo ir 2782 privatūs; 2013 m. atitinkamai – 271 ir 1908). Elektros energijos persiuntimo nutraukimas nevykdomas maksimaliai paros oro temperatūrai

esant žemesnei nei minus 15 (penkiolika) ar aukštesnei nei plus 30 (trisdešimt) laipsnių Celsijaus bei penktadieniais ir prieššventinėmis dienomis.

Vadovaudamiesi GDĮ 57 straipsnio 2 dalimi, vartotojai turi teisę su laisvai pasirinkta gamtinių dujų tiekimo įmone sudaryti sutartį, kurioje nurodoma tiekėjo duomenys ir adresas, teikiamos paslaugos, siūlomų paslaugų kokybės lygis ir pradinio prijungimo terminas, siūlomų techninės priežiūros paslaugų rūšys, priemonės, kurias naudojant galima gauti naujausią informaciją apie visus taikomus tarifus ir mokėjimus už techninę priežiūrą, sutarties galiojimo laikotarpis, paslaugų teikimo atnaujinimo ir nutraukimo bei sutarties pratęsimo ir nutraukimo sąlygos, taip pat tai, ar numatyta teisė nutraukti sutartį netaikant sankcijų, kompensavimas ir pinigų gražinimas tuo atveju, kai paslaugų kokybė neatitinka sutartyje nurodyto lygio, įskaitant netikslas ir vėluojančias sąskaitas, metodas, kuriuo pradedamos neteisminės ginčų sprendimo procedūros, informacija apie vartotojų teises ir skundų nagrinėjimą. Visa nurodyta informacija taip pat turi būti skelbiama gamtinių dujų įmonės interneto svetainėje.

Viešuosius interesus atitinkančios paslaugos

Apie VIAP sąrašą ir šių paslaugų teikimo tvarką plačiau žr. 2012 m. ir 2013 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai.

Duomenys, susiję su VIAP kaina, bei jų dinamika skelbiami VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt. Daugiau informacijos apie VIAP pateikta šios ataskaitos 3.2.2.1 skyriuje.

Pažeidžiamų vartotojų apibrėžimas

Apie pažeidžiamų vartotojų apibrėžimą plačiau žr. 2012 m. ir 2013 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai.

Paminėtina, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2015 m. gegužės 27 d. nutarimu Nr. 527 patvirtino Papildomų garantijų socialiai pažeidžiamiems elektros energijos vartotojams taikymo tvarkos aprašą. Dokumente pažeidžiamiems vartotojams priskiriami būtiniai elektros energijos vartotojai, kuriems patiems ir (ar) su jais bendrai gyvenantiems asmenims Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nustatyta tvarka teikiama piniginė socialinė parama. Pažeidžiamiems vartotojams užtikrinamos papildomos garantijos juos aprūpinant elektros energija:

1. negali būti apribotas ir (ar) nutrauktas elektros energijos tiekimas ir (ar) persiuntimas, jeigu įsiskolinimas skirstomųjų tinklų operatoriui ar visuomeniniam tiekėjui yra ar buvo ne didesnis kaip 3 bazinės socialinės išmokos;

2. visais atvejais elektros energijos tiekimas ir (ar) persiuntimas negali būti nutrauktas penktadieniais, šeštadieniais, sekmadieniais, šventinėmis ir prieššventinėmis dienomis arba kritiniais atvejais (kai maksimali paros oro temperatūra yra žemesnė nei minus 15 °C ar aukštesnė nei plus 30 °C);

3. turi teisę iki paskutinės mėnesio dienos atsiskaityti su skirstomųjų tinklų operatoriumi ar visuomeniniu tiekėju;

4. vykdamas elektros įrenginių prijungimą prie skirstomųjų tinklų operatoriaus valdomų elektros tinklų taikomos dalinės (60 proc. ir likusi) prijungimo įmokos, kurios didesnės kaip 600 eurų;

5. 3 mėnesius nuo termino apmokėti praleidimo dienos delspinigiai nėra skaičiuojami;

6. kompensuojamas popierinis apmokėjimo dokumentas.

Pažeidžiamiems vartotojams papildomos garantijos pradedamos ir (ar) baigiamos taikyti nuo atitinkamų duomenų iš Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos gavimo.

Rengiami Energetikos ir Elektros energetikos įstatymų pakeitimai, susiję su atitinkamomis nuostatomis bei tolesne rinkos plėtra ir pažeidžiamų vartotojų apsauga.

Gamtinių dujų pažangiųjų matavimo sistemų ilgalaikės trukmės išlaidų ir naudos rinkai ekonominis vertinimas

Vadovaujantis Direktyva 2009/73/EB, GDĮ 5 straipsnio 10 punktu bei 57 straipsnio 3 dalimi, VKEKK buvo priskirta funkcija atlikti Gamtinių dujų pažangiųjų matavimo sistemų ilgalaikės trukmės išlaidų ir naudos rinkai ekonominį vertinimą (toliau – Vertinimas). VKEKK, vadovaudamasi Gamtinių dujų pažangiųjų matavimo sistemų ilgalaikės trukmės išlaidų ir naudos rinkai ekonominio vertinimo tvarkos aprašu, patvirtintu VKEKK 2013 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. O3-307, parengė Vertinimo projektą, kurį patvirtino VKEKK 2014 m. liepos 28 d. nutarimu Nr. O3-229 „Dėl gamtinių dujų pažangiųjų matavimo sistemų ilgalaikės trukmės išlaidų ir naudos rinkai ekonominio vertinimo projekto derinimo“.

Vertinime buvo išanalizuotos ir įvertintos gamtinių dujų pažangiųjų matavimo sistemų diegimo Lietuvos Respublikoje išlaidos ir nauda ilgalaikiu (gamtinių dujų pažangiųjų matavimo sistemų gyvavimo) laikotarpiu bei Lietuvos Respublikos Vyriausybei pateiktos išvados dėl gamtinių dujų pažangiųjų matavimo sistemų diegimo Lietuvoje.

Vertinime buvo analizuojami trys pagrindiniai scenarijai: optimistinis – kai gamtinių dujų pažangiosios matavimo sistemos diegiamos visiems gamtinių dujų vartotojams; realistinis – kai gamtinių dujų pažangiosios matavimo sistemos diegiamos vartotojams, suvartojantiems daugiau nei 500 m³ gamtinių dujų per metus, ir pesimistinis – kai gamtinių dujų pažangiosios matavimo sistemos diegiamos vartotojams, suvartojantiems daugiau nei 20 000 m³ gamtinių dujų per metus. Kiekvieno scenarijaus atveju taip pat analizuojami du pažangiųjų matavimo sistemų funkcionalumai: bazinis (nuotolinis nuskaitymas, vienpusė komunikacija, intervalinis nuskaitymas bei prieiga prie internetinio portalo) ir išplėstinis (nuotolinis nuskaitymas, dvipusė komunikacija, intervalinis nuskaitymas, prieiga prie internetinio portalo, nuotolinis valdymas ir namų automatizavimas).

Projektas buvo paskelbtas viešajai konsultacijai Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų projektų informacinėje sistemoje ir VKEKK interneto svetainėje. Vertinimo finansinės analizės investicijoms rezultatai parodė, kad nė vienas scenarijus neduoda teigiamos grąžos Projekto vykdytojui, t. y. skirstymo sistemos operatoriui. Mažiausiai neigiamas rezultatas yra Pesimistinio scenarijaus bazinio funkcionalumo atveju, ir pagrindinės to priežastys yra:

1. Gamtinių dujų pažangiųjų matavimo sistemų diegimas vyksta mažiausiomis apimtimis, todėl investicijos ir visos veiklos sąnaudos yra mažesnės;
2. Diegiamos bazinių funkcijų gamtinių dujų pažangiosios matavimo sistemos, kurių kaina yra mažesnė.

18 lentelė. Finansinės analizės rezultatai

Scenarijus	Optimistinis		Realistinis		Pesimistinis	
	Bazinis	Išplėstinis	Bazinis	Išplėstinis	Bazinis	Išplėstinis
Grynoji dabartinė vertė (2015–2027 metais), tūkst. Lt	-316 295	-512 309	-55 967	-87 140	-12 577	-12 755

Šaltinis – VKEKK.

Vertinimo ekonominė scenarijų analizė, kur nagrinėjami ne tik faktiniai pinigų srautai Projekto vykdytojui kaip finansinėje analizėje, bet ir vertinama plačiau – įvertinant išorines naudas valstybei bei vartotojams, parodė, kad pesimistinis scenarijus yra atsiperkantis, todėl darytina išvada, kad gamtinių dujų pažangiųjų matavimo sistemų diegimas Lietuvai šio scenarijaus atveju yra naudingas.

19 lentelė. Ekonominės analizės rezultatai

Scenarijus	Optimistinis		Realistinis		Pesimistinis	
	Bazinis	Išplėstinis	Bazinis	Išplėstinis	Bazinis	Išplėstinis
Grynoji dabartinė vertė (2015–2027 metais), tūkst. Lt	-276 897	-456 411	-20 294	-38 617	4 129	6 029

Šaltinis – VKEKK.

Nors Vertinimo finansinės analizės rezultatai, parodantys naudą Projekto vykdytojui, buvo neigiami, ekonominės analizės rezultatai, vertinantys išorines naudas valstybei ir vartotojams, parodė, kad pesimistinio scenarijaus rezultatas tiek bazinio, tiek išplėstinio funkcionalumo atveju yra teigiamas, t. y. scenarijus yra ekonomiškai atsiperkantis. Vertinime buvo nustatyta, kad pesimistinio scenarijaus išplėstinio funkcionalumo atvejo rezultatas yra labiau atsiperkantis nei bazinio funkcionalumo atvejo rezultatas. Pagrindinės priežastys, lėmusios teigiamus išlaidų ir naudos analizės rezultatus:

1. 3–7 grupės vartotojai suvartoja didžiausius gamtinių dujų kiekius šalyje (remiantis VKEKK duomenimis, 2013 m. šių grupių bendras suvartojimas siekė 78,6 proc.). Dėl galimo šių grupių efektyvesnio gamtinių dujų vartojimo pasiekama santykinai didžiausia nauda, lyginant su kitais scenarijais.

2. Šio scenarijaus atveju diegiant gamtinių dujų pažangias matavimo sistemas, nauji skaitikliai įrengiami santykinai mažam vartotojų skaičiui – tik sistemoms su skaitikliais $\leq G6$; t. y. 589 vnt. arba 28 proc. iš 3–7 vartotojų gr. (3–7 vartotojų gr. sudaro 0,3 proc. visų gamtinių dujų vartotojų skaitiklių be nuotolinio nuskaitymo).

Vertinime nustatyta, kad atsiperkančio scenarijaus atveju didžiausia nauda sukuriama iš gamtinių dujų vartojimo sumažėjimo (76 proc. visų sukuriamų naudų). Vartotojui suteikiama galimybė realiu laiku stebėti, kaip keičiasi jo suvartojimas, bei lyginti duomenis su praeitais periodais, taip skatinant skirti daugiau dėmesio gamtinių dujų suvartojimo stebėsenai. Vartotojas, matydamas, kaip keičiasi jo gamtinių dujų sąskaita realiu laiku, skatinamas vartoti efektyviau, keisti vartojimo įpročius (pvz., kai gamtinės dujos naudojamos šildymui: sumažinti temperatūrą nakčiai, nenaudojamos patalpose, sumažinti dienos metu ir pan.) ar prietaisus į efektyvesnius (t. y. suvartojančius mažiau gamtinių dujų).

Vertinimo jautrumo analizė parodė, kad šie kintamieji turi didžiausią įtaką Projekto rezultatams:

1. gamtinių dujų importo kainos pokyčiai;
2. gamtinių dujų vartojimo įpročių pokyčiai;
3. pažangiosios apskaitos įrangos kainos pokyčiai;
4. veiklos sąnaudų pokyčiai.

Atsižvelgdama į tai, kad ne Vertinimo finansinės, o Vertinimo ekonominės analizės, kuri įvertina naudas ne tik gamtinių dujų pažangiųjų matavimo sistemų diegėjui, bet ir naudas valstybei ir vartotojams, rezultatai parodė, kad pesimistinis scenarijus yra ekonomiškai atsiperkantis ir siekdama įgyvendinti Vertinime nustatytą atsiperkantį scenarijų, VKEKK pateikė šiuos būdus rizikoms, susijusioms su jo įgyvendinimu, suvaldyti:

1. **Bandomasis etapas.** Atsižvelgusi į atsiperkančio scenarijaus rezultatus, VKEKK siūlo išskirti ir pirmiausia įvykdyti bandomąjį etapą prieš įgyvendinant Projektą visa apimtimi. Projekto vykdytojas būtų atsakingas, kad per šį etapą būtų patikrintos pagrindinės prielaidos (pavyzdžiui: gamtinių dujų importo kainos pokyčiai, gamtinių dujų vartojimo įpročių pokyčiai, pažangiosios apskaitos įrangos kainos pokyčiai, veiklos sąnaudų pokyčiai), kurios gali daryti įtaką Vertinimo rezultatams. Diegiamų gamtinių dujų pažangiųjų matavimo sistemų imtis turėtų būti ne didesnė nei Vertinime naudojama pesimistinio scenarijaus išplėstinio funkcionalumo pažangiosios sistemos vienetų diegimo pirmųjų metų apimtis (apie 20 proc. šio scenarijaus keičiamų skaitiklių skaičiaus). Tai galėtų būti atsitiktinės atrankos būdu parinkti vartotojai proporcingai iš kiekvienos atsiperkančio scenarijaus vartotojų grupės.

2. **Vertinimo peržiūrėjimas.** Praėjus 1 metams po bandomojo etapo įgyvendinimo, pasitelkus išorinius ekspertus, labai svarbu Vertinimą dar kartą peržiūrėti ir patikrinti rezultatus esamos situacijos sąlygomis, kurie lemtų tolesnę Projekto įgyvendinimo eigą. Kitaip tariant, Vertinimas turi būti atliekamas dar kartą, nustatant rezultatą esant realioms investicijoms, veiklos sąnaudoms ir sukuriamoms naudoms. Tik tada būtų priimamas sprendimas, ar Projektas bus įgyvendinamas pilna apimtimi ir kokiais etapais.

3. **Monitoringo sistema.** Projekto vykdytojas turėtų sukurti monitoringo sistemą (paskirti atsakingus asmenis ir pan.), kuri veiktų kaip kontrolės sistema įgyvendinant Projektą ir turėtų užtikrinti efektyvų Projekto įgyvendinimą. Projekto vykdytojas taip pat turėtų teikti VKEKK ir Vyriausybei ar jos įgaliotai institucijai kasmetines ataskaitas apie Projekto vykdymo eigą.

4. **Išorinis finansavimas.** Atsižvelgiant, kad ne finansinės, o ekonominės analizės rezultatai parodė, kad Projektas atsiperkantis pesimistiniu scenarijumi, siūlytina Projekto vykdytojui kreiptis dėl finansinės paramos Projekto bandomajam etapui įgyvendinti (taip pat ir visam Projektui, jei bandomojo etapo rezultatai parodys, kad Projektą reikia įgyvendinti visa apimtimi). Siūlytina Projekto vykdytojui kreiptis į įvairius fondus, kurie galėtų finansuoti Projektą.

5. Atsižvelgiant į tai, kad elektros energijos atveju sektoriuje planuojamas įgyvendinti bandymas, siūlytina Projekto vykdytojui įvertinti bendradarbiavimo galimybę su elektros energijos skirstymo sistemos operatoriumi dėl atitinkamo projekto bandymo įgyvendinimo.

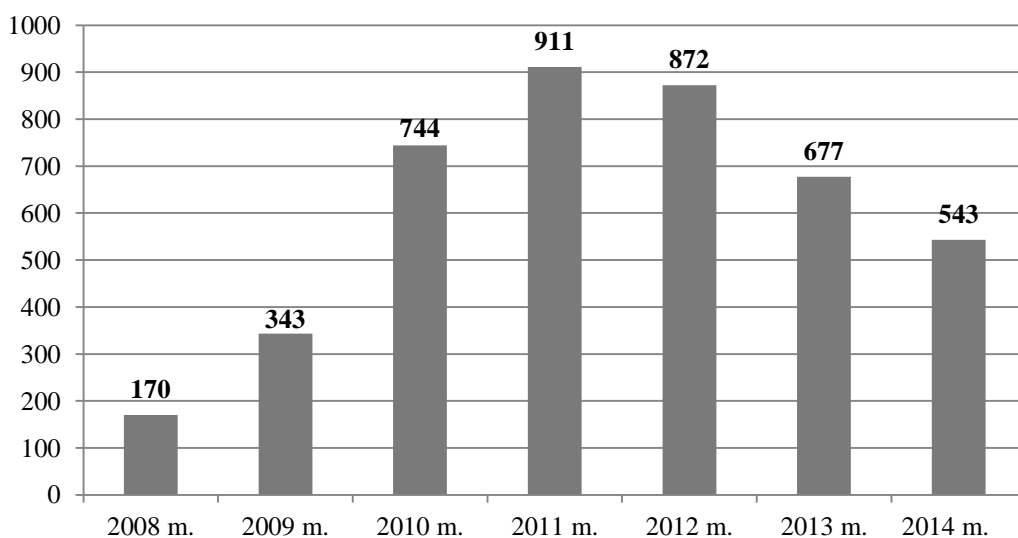
5.2. Ginčų nagrinėjimas

Apie VKEKK vykdomas procedūras laikantis Energetikos įstatyme numatytų reikalavimų bei VKEKK patvirtintame Išankstinės privalomos skundų ir ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarkos apraše numatytų sąlygų plačiau žr. 2012 m. ir 2013 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai.

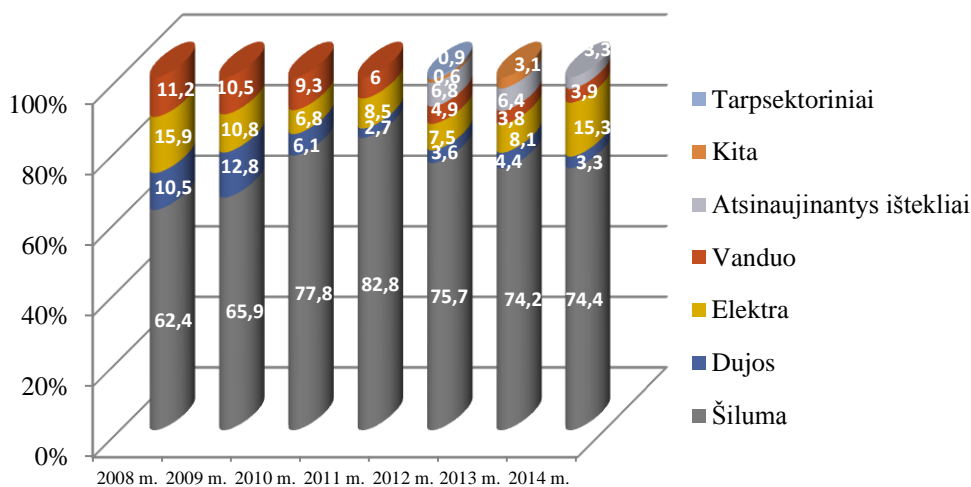
VKEKK, 2014 m. vartotojų teikiamus prašymus ir skundus klasifikavo pagal Europos Komisijos 2010 m. gegužės 12 d. rekomendacijos Nr. SEC (2010) 572 „Dėl suderintos vartotojų skundų ir pasiteiravimų klasifikavimo ir pranešimo sistemos taikymo“ ir kitų susijusių tarptautinių dokumentų nuostatas. Vartotojų kreipimūsi analizė atliekama vadovaujantis Komisijos pirmininko 2014 kovo 6 d. įsakymu Nr. O1-25 patvirtintu Vartotojų prašymų, skundų ir ginčų klasifikatoriumi.

Klasifikatoriaus duomenys renkami sisteminami, analizuojami, apibendrinami kiekvieną ketvirtį. Analizės duomenys skelbiami VKEKK interneto svetainėje, skiltyje „Vartotojams“. Nuosekli vartotojų kreipimūsi duomenų analizė, pagrįsta tiek nacionaliniu, tiek ES mastu naudojamais klasifikavimo principais, įgalina identifikuoti vartotojų kreipimūsi tendencijas, nustatyti probleminius klausimus bei imtis prevencinių priemonių jų sprendimui.

36 pav. VKEKK gautų vartotojų skundų ir prašymų dinamika 2008–2014 metais (vnt.)

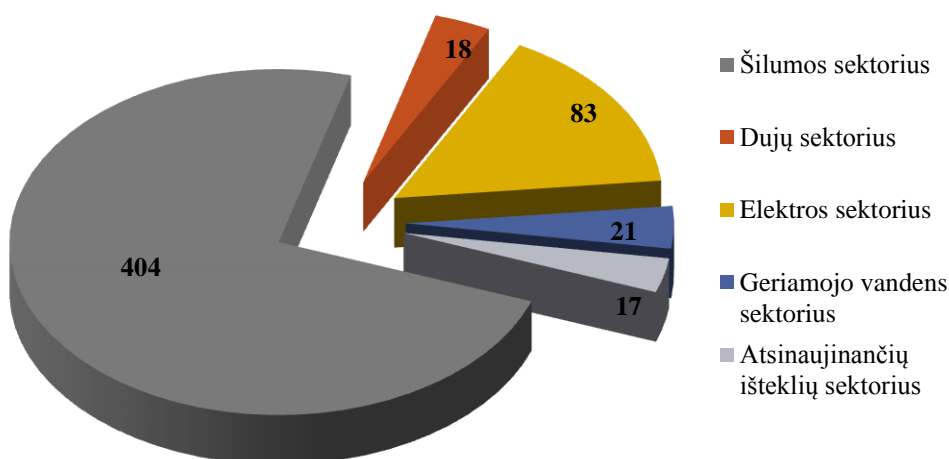
37 pav. VKEKK gautų vartotojų skundų ir prašymų pasiskirstymas pagal sektorius 2008–2014 metais (proc.)

Šaltinis – VKEKK.

Dažniausiai į VKEKK kreipiamasi dėl šilumos sektoriaus. Neatsižvelgiant į bendrą kreipimūsi skaičiaus mažėjimą, kreipimūsi dėl šilumos sektoriaus skaičius išlieka praktiškai pastovus – per paskutinius trejus metus sudaro apie 75 proc. visų VKEKK gautų vartotojų kreipimūsi. 2014 m. ženkliai (7,2 procentiniais punktais) padaugėjo kreipimūsi dėl elektros energetikos sektoriaus, kituose sektoriuose kreipimūsi skaičius 2014 m. keitėsi nežymiai.

38 pav. VKEKK gautų vartotojų skundų ir prašymų pasiskirstymas pagal sektorius 2014 metais (vnt.)

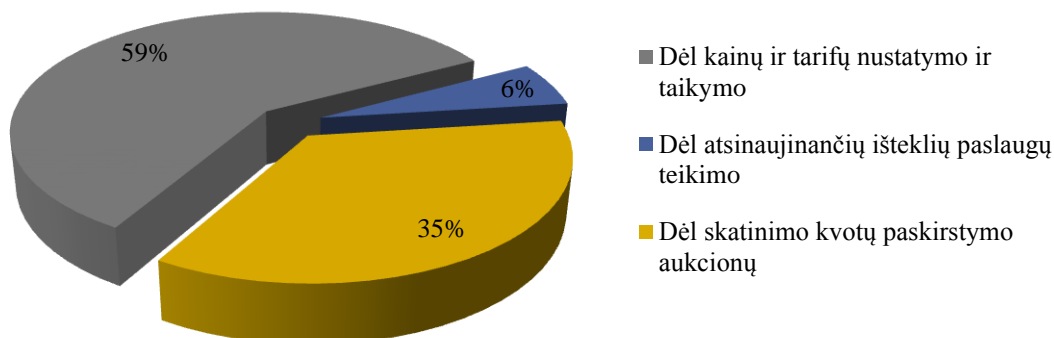

Šaltinis – VKEKK.

Atsinaujinančių išteklių energetikos sektorius

VKEKK 2014 m. gavo 17 kreipimūsi (16 prašymų ir 1 skundą) dėl atsinaujinančių išteklių energetikos sektoriaus.

39 pav. Vartotojų skundai ir prašymai atsinaujinančių išteklių sektoriuje (proc.)

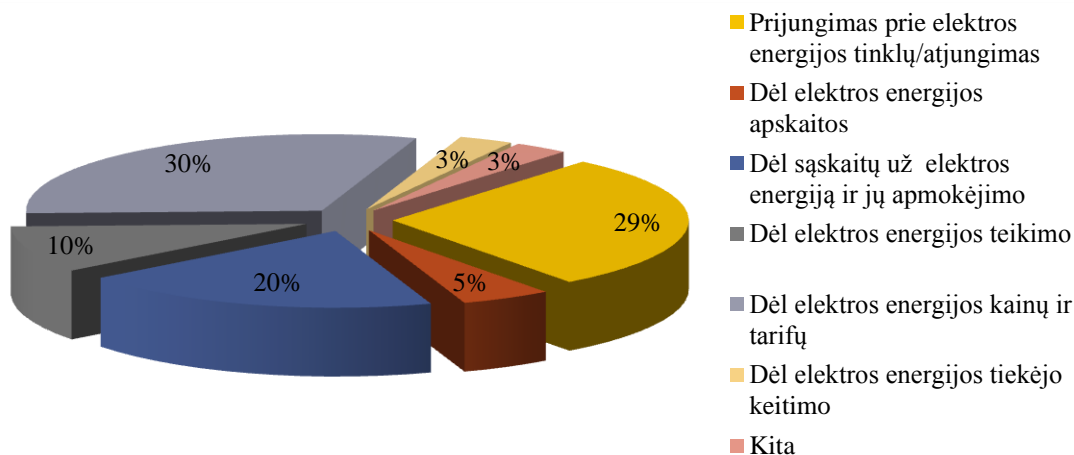

Šaltinis: VKEKK.

Elektros energetikos sektorius

Dėl elektros energetikos sektoriaus kreiptasi 83 kartus (42 prašymai ir 41 skundas). Vartotojai dažniausiai kreipėsi dėl klausimų, susijusių su prijungimu (ir (ar) atjungimu) prie elektros energijos tinklų, dėl elektros energijos kainų ir tarifų nustatymo ir taikymo, dėl sąskaitų už elektros energiją apmokėjimo.

40 pav. Vartotojų kreipimaisi raštu elektros energetikos sektoriuje pagal kreipimosi pobūdį (proc.)

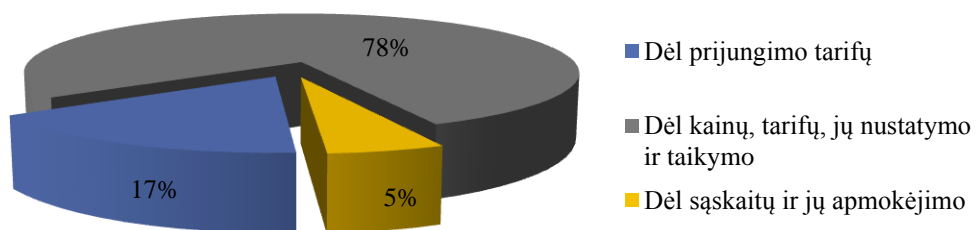
Šaltinis – VKEKK.

Gamtinių dujų sektorius

2014 m. VKEKK gavo 18 kreipimūsi (13 prašymų ir 5 skundai) dėl gamtinių dujų sektoriaus: 13 dėl gamtinių dujų ir 5 – dėl suskystintų naftos dujų.

Vartotojai dažniausiai kreipiasi dujų tarifų bei jų nustatymo bei taikymo, rečiau prijungimo tarifų bei sąskaitų apmokėjimo klausimais.

41 pav. Vartotojų skundai ir prašymai gamtinių dujų sektoriuje (proc.)

Šaltinis – VKEKK.